

E DREJTA PËR PROCES TË RREGULLT DHE RIHAPJA E PROCESEVE PENALE

Manual trajnimi mbi nenin 6^{të} KEDNJ-së

MBËSHETJJA E MJETEVE TË BRENDSHME EFEKTIVE PËR ZBATIMIN E VENDIMEVE TË GJEDNJ-SË

Instrumenti Horizontal për Ballkanin Perëndimor dhe Turqinë

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

**E DREJTA PËR PROCES TË RREGULLT
DHE RIHAPJA E PROCESEVE PENALE**

Manual trajnimi mbi nenin 6 të KEDNJ-së

Zhvilluar nga:

Ivana Roagna

Florian Ballhysa

Blerina Bulica

Tiranë 2017

*Ky botim mbetet në pronësi të
Këshillit të Evropës. Te gjitha të drejtat e
rezervuara.*

*Asnjë pjesë e këtij publikimi nuk mund të
përkthehet, riprodhohet ose transmetohet,
në asnjë formë dhe me asnjë mjet
elektronik (CD-Rom), Internet, etj.*

*Ky manual trajnimi është zhvilluar në
kuadër të projektit 'Mbështetja e mjeteve të
brendshme efektive për zbatimin e
vendimeve të GjEDNJ-së. Manuali bazohet
mbi metodologjinë HELP (Edukimi mbi të
Drejtat e Njeriut për Profesionistët në
Fushën e Ligjit). Për zhvillimin e këtij
manuali kanë punuar në bashkëpunim, një
ekspert i huaj dhe një vendas. Mendimet e
shprehura në këtë punim janë përgjegjesi e
autorëve dhe nuk pasqyrojnë
domosdoshmërisht qëndrimet apo
politikën zyrtare të Këshillit të Evropës.*

Foto në kopertinë krijuar
nga Awesomecontent - Freepik.com

Pasqyra e lëndës

Parathënie.....	7
Hyrje	7
Si ta përdorim këtë Manual	7
SEKSIONI I – ZBATIMI I KONVENTËS EUROPIANE PËR TË DREJTAT E NJERIUT (KEDNJ) NË NIVEL VENDAS.....	9
Objektivi i përgjithshëm	9
Objektivat e mësimi.....	9
Pjesa A. Kushtetuta e Shqipërisë dhe statusi i KEDNJ-së.....	10
Hyrja në fuqi e Konventës Europiane të të Drejtave të Njeriut në Shqipëri.....	10
Kushtetuta e Shqipërisë dhe renditja e KEDNJ-së në hierarkinë e ligjeve.....	10
Rasti studimor “Qufaj kundër Shqipërisë” (vendimi i parë për Shqipërinë).....	12
Pjesa B. Detyrimet për ekzekutimin e vendimeve të GJEDNJ-së.....	15
Përcaktimi i detyrimit për ekzekutimin e vendimeve të GJEDNJ-së.....	16
Lista e pyetjeve	18
Rekomandohet për lexim.....	18
Kompensimi i drejtë	19
Lista e pyetjeve.....	21
Identifikoni llojin e detyrimeve të palës paditëse, në bazë të Nenit 46.2 të Konventës për ekzekutimin e vendimeve gjyqësore përmes një shembulli.....	21
Rekomandohet për lexim.....	21
Masat individuale jo-pasurore.....	21
Lista e pyetjeve.....	24
Rekomandohet për lexim.....	24
Masat e përgjithshme	25
Lista e pyetjeve.....	27
Rekomandohet për lexim.....	27
Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen “Luli & të Tjerët kundër Shqipërisë”;.....	27
Procedura e mbikëqyrjes dhe statistika me rëndësi	28
Lista e pyetjeve.....	30
Rekomandohet për tu lexuar:	30
Pjesa C. Aktorë të tjerë të përfshirë në zbatimin e Konventës.....	32
Roli i GJEDNJ-së për ekzekutimin e vendimeve të saj.....	32
Lista e pyetjeve.....	35
Rekomandohet për lexim.....	35
Roli i autoriteteve vendase në ekzekutimin e vendimeve.....	36
Lista e pyetjeve.....	36
Rekomandohet për lexim.....	37
Roli i gjykatave vendase dhe i gjyqtarëve në zbatimin e KEDNJ-së në nivelin vendas .	37
Lista e pyetjeve.....	40
Rekomandohet për lexim.....	40
Roli i Zyrës së Prokurorisë.....	41
Roli i institucioneve trajnuese	43
Lista e pyetjeve.....	46
Rekomandohet për lexim.....	46
Koncepti i ndarjes së përgjegjësisë për zbatimin e Konventës	48
Rast studimor “Von Hannover kundër Gjermanisë” (1)	49

SEKSIONI II – HYRJE NË NENIN 6(1) – E DREJTA PËR PROCES TË RREGULLT LIGJOR.....	52
Objektivi i përgjithshëm	52
Objektivat e mësimi.....	52
Hyrje në metodat e interpretimit, të përdorura nga GJEDNJ-ja	53
Metoda teleologjike e interpretimit.....	53
Parimi i mbrojtjes efektive	53
Kuptimi autonom i koncepteve të Nenit 6(1) (nënparimi i parë për mbrojtjen efektive).....	54
Nocioni i koncepteve autonome	54
Shembuj të koncepteve autonome që përfshihen në Nenin 6§1 për përcaktimin e të drejtave dhe detyrimeve civile.....	55
Shembuj të koncepteve autonome në Nenin 6§1 për përcaktimin e akuzave	56
Detyrimet pozitive (parimi i dytë i mbrojtjes efektive)	58
Koncepti i detyrimeve pozitive	58
Detyrimet pozitive dhe negative.....	58
Llojet e detyrimeve pozitive.....	59
Detyrimet pozitive në lidhje me garancitë procedurale	60
Subsidiariteti dhe doktrina e shkallës së katërt (nën-parimi i tretë i mbrojtjes efektive) ..	62
Parimi i shkallës së katërt.....	63
Shembuj të praktikës gjyqësore lidhur me doktrinën e shkallës së katërt.....	63
Rast studimor “Mullai kundër Shqipërisë”	65
Parimi i interpretimit dinamik.....	68
Neni 6§1 dhe qasja teleologjike	69
Rast studimor “Handyside kundër Mbretërisë së Bashkuar”	72
Parimi i balancimit të drejtë	75
Aspekti substancial (nën-parimi i parë për balancën e drejtë)	75
Doktrina e “pragut të vlerësimit” në kuadrin e Nenit 6(1) (nën-parimi i dytë i balancës së drejtë).....	79
Përdorimi i doktrinës së pragut të vlerësimit në Nenin 6(1)	79
Kufizimet procedurale (nënparimi i tretë i balancës së drejtë).....	83
-Rast studimor “Cani kundër Shqipërisë”	85
SEKSIONI III- RIHAPJA E PROCESVE PENALE.....	88
Rihapja e proceseve gjyqësore si formë e <i>restitutio in integrum</i>	89
Përdorimi i klauzolës së rihapjes së proceseve gjyqësore në praktikën e GJENDJ-së.....	91
Vështrim i përgjithshëm mbi zbatimin e klauzolës së rihapjes së procedurave	94
Alternativat për rihapjen e proceseve	94
A mjaftojnë aktet e faljes për të ofruar <i>restitution in integrum</i> ?	95
Rihapja e proceseve penale në Shqipëri deri më 1 gusht 2017.....	99
Si është trajtuar rihapja e proceseve penale në legjislacionin e brendshëm shqiptar dhe a ka pasur shembuj të suksesshëm të rihapjes së këtyre proceseve?	99
Çfarë vështirësish praktike ose procedurale janë hasur në praktikë? Si janë kapërcyer këto vështirësi?.....	106
Ndryshimet në Kodin e Procedurës Penale të Shqipërisë lidhur me rihapjen e proceseve penale, bazuar në konstatimin e shkeljes për të drejtën për proces të rregullt ligjor sipas nenit 6 të KEDNJ-së	120
Dispozitat e reja dhe kompetenca për të vendosur për rihapjen.....	120
Sfida të mundshme në zbatimin e legjislacionit të ri	121
Vështrim i përgjithshëm i situatës së rihapjes së proceseve penale në mbarë shtetet anëtare të Këshillit të Europës	124
Ligjet dhe praktikat vendase.....	124
Mjetet e ndryshme nga rihapja e proceseve gjyqësore përmes së cilave sistemet gjyqësore sigurojnë, sa është e mundur, <i>restitutio in integrum</i> :	126

Nëse mundësia e rihapjes ndryshon në varësi të faktit nëse proceset gjyqësore të kontestuar janë të parregullta, apo nëse shkelja e Konventës është shkaktuar nga rezultatet e tyre	126
Regullat procedurale që zbatohen për rihapjen e proceseve penale:	126
Kostot e procedurës	126
Ndihma ligjore për kërkesën për rihapje.....	127
Ndalimi i <i>reformatio in pejus</i>	127
Pezullimi i mundshëm i proceseve të tjera.....	127
Çështja e rishqyrtimit të mundshëm në kuadrin e një procedure për kompensim të hapur kundër shtetit si pasojë e konstatimit të shkeljes së Konventës:.....	127
Rihapja e proceseve gjyqësore: pengesa të mundshme	128
Rihapja e proceseve gjyqësore: zgjidhjet e mundshme.....	132
Parimi <i>beneficium cohaesionis</i>	134
Përgjegjësia për rihapjen e proceseve	135
Rihapja pas deklaratave unilaterale apo zgjidhjeve me marrëveshje miqësore.....	135
Përfundime	137
Ndërveprimi ndërmjet nenit 6 dhe dispozitave të tjera të Konventës	137
Neni 6 dhe 5 i KEDNJ-së: çështja e liritimit në pritje të rihapjes së proceseve.....	137
Regullat që mbulojnë ndalimin e personit/të pandehurit të dënuar pas pranimit të kërkesës për rihapjen e proceseve.....	138
Rihapja e proceseve dhe gjykimi në mungesë	139
Ndërveprimi ndërmjet nenit 6 dhe nenit 8 të KEDNJ-së: pranueshmëria e provave..	142

Lista e akronimeve

KGJ	Gjykata Kushtetuese
KJGJE	Këshilli Konsultativ i Gjyqtarëve Europianë
KGJP	Kodi i Procedurës Penale
KM	Komiteti i Ministrave
KPP	Kodi i Procedurës Penale
KIE	Këshilli i Europës
KEDNJ	Konventa Europiane e të Drejtave të Njeriut
GJEDNJ	Gjykata Europiane e të Drejtave të Njeriut
BE	Bashkimi Europian
DHM	Dhoma e Madhe
IKGJPR	Pakti Ndërkombëtar për të Drejtat Civile dhe Politike
GJND	Gjykata Ndërkombëtare e Drejtësisë
SHKA	Shkolla Kombëtare e Avokatëve
OKB	Kombet e Bashkuara
USAID	Agjencia e Shteteve të Bashkuara për Zhvillim Ndërkombëtar

Hyrje

Ky manual është zhvilluar si pjesë e bashkëpunimit ndërmjet Bashkimit Europian (BE) dhe Këshillit të Europës (KiE) në programin e përbashkët "Instrumenti Horizontal për Ballkanin Perëndimor dhe Turqinë" (më poshtë Instrumenti Horizontal). Në kuadër të projektit "Mbështetja e mjeteve të brendshme për ekzekutimin efektiv të vendimeve të GJEDNJ-së dhe atyre të brendshme" në Shqipëri, KiE-ja synon të përmirësojë kapacitetin e gjyqësorit për të zbatuar praktikën gjyqësore të GJEDNJ-së në nivel vendas, si dhe t'u mundësojë profesionistëve të së drejtës që të zbatojnë në mënyrë efektive mjetet juridike që lidhen me mosekzekutimin e vendimeve të gjykatave vendase. Më konkretisht projekti synon të targetojë më nga afër adresimin e tejzgjatjes së proceseve gjyqësore (kopONENTI 1), kompensimin/kthimin e pronës (kopONENTI 2), dhe rregullsinë e proceseve penale, duke u fokusuar në mënyrë të vecantë në çështjen e rihapjes së proceseve penale pas një vendimi të GJEDNJ-së që konstaton shkelje të nenit 6 të KEDNJ-së (kopONENTI 3). Ky projekt zbatohet në partneritet të ngushtë me Ministrinë e Drejtësisë, Gjykatën Kushtetuese, Gjykatën e Lartë, Prokurorinë e Përgjithshme, Shkollën e Magjistraturës, Avokatin e Shtetit, Zyrrën për Trajtimin e Pronave, Shkollën e Avokatisë dhe organizatat e shoqërisë civile aktive në këtë fushë.

Manuali prezanton në mënyrë të detajuar zhvillimet mbi komponentin 3 të projektit dhe ka për qëllim forcimin e kapacitetit të Shkollës së Magjistraturës për të trajnuar gjyqtarët dhe prokurorët për rihapjen e proceseve penale dhe procesit të rregullt, duke përfunduar aftësitë e profesionistëve të së drejtës për zbatimin e kërkesave të nenit 6 të KEDNJ-së dhe praktikës përkatëse gjyqësore të GJEDNJ-së në lidhje me rregullsinë e procesit dhe rihapjen e proceseve penale.

Si ta përdorim këtë Manual

Ky Manual synon t'u vijë në ndihmë trajnuesve aktualë dhe të ardhshëm për kryerjen e trajnimeve në shërbim të nenit 6 të KEDNJ-së. Përdorimi i tij kërkon, si parakusht, që trajnuesit të njihen me parimet e metodologjive dhe teknikave të mësimdhënies dhe trajnimit për të rriturit. Përdorimi i tij kërkon një kuptim të mirë të sistemit të Konventës dhe parimeve të tij të interpretimit. Kjo nevojitet, sigurisht, përveç njohurive specifike mbi lëndën, e cila nuk mund të kufizohet vetëm në informacionin e dhënë në këtë Manual. Sugjerimi i materialeve për tu lexuar përfaqëson minimumin thelbësor të nevojshëm për të drejtuar kursin.

Objektivi i përgjithshëm i kurrikulës së propozuar është të sigurojë që nxënësit të përmirësojnë njohuritë dhe të kuptuarit e tyre në një sërë çështjesh që lidhen me zbatimin e KEDNJ-së në nivelin e brendshëm, duke u mundësuar atyre të analizojnë dhe vlerësojnë detyrimet e Shqipërisë sipas KEDNJ-së. Audiencia që synohet duhet të përfaqësohet nga avokatë, gjyqtarë, prokurorë, agjentë shtetërorë që merrin me ekzekutimin e vendimeve të GJEDNJ-së (Zyra e Avokatit të Shtetit, Departamenti i Kodifikimit në Ministrinë e Drejtësisë, Ministria e Financave, Zyra e Kryeministrit etj.).

Edhe zyrtarë të tjerë të institucioneve të zbatimit të ligjit që merren me zbatimin e vendimeve gjyqësore mund të përfitojnë shumë nga ky kurs. Si parakusht, audiencia e synuar e këtij kursi duhet të ketë njohuri të përgjithshme mbi KEDNJ-në dhe sistemin e Konventës.

Si gjithmonë, u takon lehtësuesve që të përdorin përvojën dhe talentet e tyre për të udhëhequr audiencën përgjatë kursit dhe që në çdo kohë të vlerësojnë dhe rivlerësojnë nevojat e pjesëmarrësve. Prandaj, materialet e propozuara mund dhe duhet të përdoren me një nivel të konsiderueshëm fleksibiliteti: shembujt, rastet studimore dhe ushtrimet mund të duhet të përshtaten dhe personalizohen për të pasqyruar sistemet përkatëse ligjore dhe për të trajtuar çështje me interes të veçantë.

Ky manual përbëhet nga 3 pjesë. Dy pjesët e para janë të një natyre të përgjithshme, pasi përfshijnë pozicionin e GJEDNJ-së brenda sistemit ligjor shqiptar dhe ofrojnë një pasqyrë të së drejtës për proces të rregullt ligjor sipas Konventës. Seksioni i tretë i kushtohet çështjes së rihapjes së proceseve penale. Tema shihet si nga këndvështrimi i legjislacionit edhe i praktikës shqiptare, para dhe, për aq sa është e mundur, pas ndryshimeve që kanë hyrë në fuqi më 1 gusht 2017, si dhe nga perspektiva krahasuese. Në këtë drejtim, duhet të theksohet se rihapja e proceseve të brendshme pas një konstatimi të shkeljes së nenit 6 të KEDNJ-së nga Gjykata Europiane, deri më sot, është diçka që i është lënë shumë në dorë shteteve anëtare, në mungesë të një praktikë gjyqësore të konsoliduar që mund të përdoret për të mbështetur politika të caktuara kombëtare (p.sh. për aksesin në ndihmë juridike falas ose për rihapjen *ex parte* ose *ex officio* të proceseve) mbi politika të tjera të caktuara. Në këtë aspekt, Rekomandim Nr. R (2000) 2 i Komitetit të Ministrave, drejtuar shteteve anëtare për shqyrtimin ose rihapjen e çështjeve të caktuara në nivelin e brendshëm pas vendimeve të Gjykatës Europiane për të Drejtat e Njeriut ofron vetëm udhëzime të kufizuara. Megjithatë, mënyra e zbatimit të tij është rishikuar nga Komiteti i Ekspertëve për Reformën në Gjykata (DH-CDR) në vitin 2015, bazuar në shkëmbimin e informacionit ndërmjet shteteve anëtare, çfarë ofron një shembull të praktikave të mira dhe çështjeve procedurale që lidhen me rihapjen e proceseve gjyqësore, së bashku me zgjidhjet e ndryshme që përdoren nga shtetet për kapërcimin e vështirësive.

Manuali përmban material për të organizuar, minimalisht, një trajnim një ditor mbi këtë temë. Megjithatë, në varësi të nivelit të kuptimit të KEDNJ-së nga publiku, materiali mund të përdoret për një kurs edhe më të gjatë. Shpresojmë që ky manual të përfaqësojë vetëm fillimin e një eksperience të frytshme trajnuese ku ekspertiza, kreativiteti dhe pasioni juaj mund të bëjnë dallimin!

SEKSIONI I – Zbatimi i Konventës Europiane për të Drejtat e Njeriut (KEDNJ) në nivel vendas

a) Objektivi i përgjithshëm

Qëllimi i përgjithshëm i këtij seksioni është t'u bëjë të mundur pjesëmarrësve që të përmirësojnë njohuritë dhe të kuptuarit mbi një sërë çështjesh që lidhen me zbatimin e KEDNJ-së në nivel vendas. Përveç kësaj, seksioni do t'i aftësojë pjesëmarrësit që të analizojnë dhe të vlerësojnë detyrimin e Palëve të Larta Kontraktuese që lind në bazë të Konventës duke bërë dallimin nga detyrimi që lind për shtetet anëtare për ekzekutimin e vendimeve të Gjykatës Europiane të të Drejtave të Njeriut (GJEDNJ). Target të këtij trajnimi janë ato pjesëmarrës që kanë njohuri të përgjithshme mbi Konventën Europiane të të Drejtave të Njeriut dhe praktikën gjyqësore të GJEDNJ-së lidhur me Shqipërinë. Konkretisht, pjesëmarrësit preferohet të kenë background profesional të avokatëve, të gjyqtarëve, prokurorëve, agjentëve qeveritarë që merren me ekzekutimin e KEDNJ-së (zyra e Avokatit të Shtetit, Drejtoria e Kodifikimit në Ministrinë e Drejtësisë, Ministria e Financave, Zyra e Kryeministrit etj.). Ky seksion trajnimi mund të jetë mjaft mirë i vlefshëm edhe për të gjithë aktorët që merren me veprimtarinë shtetërore që lidhet me zbatimin e ligjit.

b) Objektivat e mësimt

Deri në fund të këtij seksioni prezantues, pjesëmarrësit do të jenë në gjendje:

- Të kujtojnë renditjen e KEDNJ-së në hierarkinë e ligjeve vendas;
- Të ritheksojnë natyrën e detyrimit për zbatimin e drejtpërdrejtë të KEDNJ-së në nivelin vendas;
- Të dallojnë qartë natyrën e detyrimit për të ekzekutuar vendimet e GJEDNJ-së;
- Të identifikojnë aktorët kryesorë që luajnë rol në procesin e ekzekutimit të vendimeve të GJEDNJ-së;
- Të shpjegojnë përgjegjësinë e përbashkët që lind ndaj aktorëve të ndryshëm për zbatimin e KEDNJ-së;
- Të vlerësojnë efektet e Konventës në nivelin vendas në Shqipëri.

c) Kohëzgjatja: 3 orë, 2 javë

d) Vlerësimi përfundimtar: rast studimor, portofol, dokument për debat

Pjesa A. Kushtetuta e Shqipërisë dhe statusi i KEDNJ-së

1. Hyrja në fuqi e Konventës Europiane të të Drejtave të Njeriut në Shqipëri

KEDNJ-ja është konventa e parë e miratuar nga Këshilli i Evropës, e cila ka hyrë në fuqi në vitin 1953. Ky instrument ndërkombëtar u nënshkrua nga shteti shqiptar më 13 korrik 1995 dhe u ratifikua më 2 tetor 1996.¹ Shqipëria ka aderuar në të gjitha protokollet e KEDNJ-së (1-16)², përveç protokollit 9, 10³ dhe 14 bis.⁴ Neni 117.3 i Kushtetutës së Shqipërisë parashikon se marrëveshjet ndërkombëtare të ratifikuara me ligj shpallen dhe botohen sipas të njëjtave procedura që parashikohen për botimin e ligjeve. Sipas dispozitës 1 të këtij Neni, ligjet fitojnë forcë juridike vetëm pasi ato janë botuar në Fletoren Zyrtare. Prandaj, e njëjta procedurë është e zbatueshme edhe për shpalljen e marrëveshjeve ndërkombëtare, siç është KEDNJ-ja, e cila është ratifikuar me ligjin nr. 8137, datë 3.07.1996, të ndryshuar. Megjithatë, botimi i saj *de facto* është bërë vetëm në vitin 2008 (12 vjet pas ratifikimit të saj) në Fletoren Zyrtare nr. 28/2008 në serinë e akteve të pabotuara të vitit 1996.

2. Kushtetuta e Shqipërisë dhe renditja e KEDNJ-së në hierarkinë e ligjeve

Në kohën kur KEDNJ-ja u ratifikua, më 2 tetor 1996, Shqipëria nuk e kishte miratuar ende Kushtetutën e saj, por qeverisë me anë të ligjit nr.7491/1991 "Për dispozitat themelore kushtetuese", i cili shfuqizoi Kushtetutën e vitit 1976. Dispozitat Themelore Kushtetuese shërbyen si bazë për transformimin e shtetit shqiptar pas vitit 1991, nga një shtet autoritar monist në një demokraci që respekton liritë dhe të drejtat e qytetarëve. Vetëm 2 vjet pas ratifikimit të KEDNJ-së, Parlamenti Shqiptar miratoi më 21 tetor 1998 Kushtetutën e parë demokratike të Shqipërisë⁵.

Sistemi ligjor shqiptar ndjek qasjen e opsionit kushtetues nacionalist të sistemit monist⁶, sipas së cilës në hierarkinë e ligjeve të brëndshme i njeh KEDNJ-së vendin e dytë pas Kushtetutës Shqiptare, si dhe epërsinë e saj në raport me ligjet e zakonshme.

---

¹Ligji nr. 8137, datë 3.07.1996, i ndryshuar me ligjin nr. 8431, datë 13.07.2000, ligjin nr. 9264, datë 29.07.2004, ligjin nr. 9453, datë 25.12.2005.

² Protokollit i Konventës (nënshkruar më 2 tetor 1996, ratifikuar të njëjtën ditë); Protokollit II (nënshkruar më 13 qershor 1995, ratifikuar më 2 tetor 1996); Protokollit III (nënshkruar më 13 korrik 1995, ratifikuar më 2 tetor 1996); Protokollit IV (nënshkruar më 2 tetor 1996, ratifikuar të njëjtën ditë); Protokollit V (nënshkruar më 13 korrik 1995, ratifikuar më 2 tetor 1996); Protokollit VI (nënshkruar më 4 prill 2000, ratifikuar më 1 tetor 2000); Protokollit VII (nënshkruar më 2 tetor 1996, ratifikuar më 1 janar 1997); Protokollit VIII (nënshkruar më 13 korrik 1995, ratifikuar më 2 tetor 1996); Protokollit XI (nënshkruar më 13 korrik 1995, ratifikuar më 1 nëntor 1998) Protokollit XII (nënshkruar më 26 maj 2003, ratifikuar më 1 maj 2005); Protokollit XIII (nënshkruar më 26 maj 2003, ratifikuar më 1 qershor 2007); Protokollit XIV (ratifikuar më 10 nëntor 2004, nënshkruar më 3 shkurt 2006); Protokollit XV (nënshkruar më 11 shkurt 2014, ratifikuar më 12 nëntor 2015); Protokollit XVI (nënshkruar më 24 nëntor 2014, ratifikuar më 7 maj 2015)

³Këto 2 protokolle janë shfuqizuar që prej datës së hyrjes në fuqi të protokollit nr. 11 (ETS nr. 155) më 1 nëntor 1998, duke e humbur kështu përpjekjen e tyre.

⁴Ky protokoll është shfuqizuar, ose nuk zbatohet më për kohësisht, që prej 1 qershorit të vitit 2010, që është data e hyrjes në fuqi e protokollit nr. 14 të Konventës (CETS nr. 194).

⁵ Që u votua dhe u miratua në referendumin popullor, datë 22 nëntor 1998 dhe u fut në fuqi më 28 nëntor 1998.

⁶ Luan Omari & Aurela Anastasi, "E drejta Kushtetuese", Tiranë 2010.

Neni 116 i Kushtetutës përcakton rendin e akteve normative që janë efektive në të gjithë territorin e Republikës së Shqipërisë, të cilat janë: a) Kushtetuta; b) marrëveshjet ndërkombëtare të ratifikuara; c) ligjet; ç) aktet normative të Këshillit të Ministrave. Sipas kësaj qasje, një traktat ndërkombëtar, i nënshkruar dhe i ratifikuar, bëhet menjëherë pjesë e brendshme e së drejtës sapo ai të jetë botuar në Fletoren Zyrtare, pa qenë i nevojshëm ndonjë transpozim legjislativ. Në lidhje me këtë, Neni 5 i Kushtetutës së Shqipërisë parashikon që Republika e Shqipërisë zbaton të drejtën ndërkombëtare që është e detyrueshme për të. Gjithashtu, Neni 122 i Kushtetutës parashikon që marrëveshjet ndërkombëtare vendase të ratifikuara me ligj që përmbajnë norma vetëzbatuese të zbatohen drejtpërdrejt (Neni 123/1). Ato gëzojnë përparësi në raport me ligjet vendase që nuk janë në përputhje me to (Neni 122/2). Gjithashtu, normat e nxjerra nga një organizatë ndërkombëtare, që parashikojnë shprehimisht zbatimin e tyre të drejtpërdrejtë, kanë epërsi, në rast konflikti, ndaj ligjeve të brendshme (Neni 123/3). Në këtë kuptim KEDNJ gëzon zbatim të drejtpërdrejtë në sistemin e brendshëm juridik shqiptar, mbi të gjitha pasi dispozitat e saj përbëjnë norma vetë-zbatuese sipas nenit 123/1 të Kushtetutes.

Shembull. Gjykata Kushtetuese e Shqipërisë, me vendimin nr. 6/2006, përcaktoi për herë të parë pozicionimin dhe efektin e drejtpërdrejtë të Konventës në nivelin vendas, duke trajtuar: 1) vendin që zë Konventa në sistemin juridik; 2) interpretimin e Konventës dhe të jurisprudencës së GJEDNJ-së; 3) efektet ligjore të vendimeve të GJEDNJ-së.

Shembull. Më herët, Gjykata Kushtetuese, me vendimin nr. 655/1999⁷, interpretoi Nenin 17 të Kushtetutës, i cili i referohet shprehimisht standardeve të KEDNJ-së, kur flitet për kufizimet e të drejtave dhe lirive individuale nga autoritetet shtetërore, duke deklaruar se "... *Këto kufizime nuk mund të çenojnë thelbin e të drejtave dhe lirive dhe, në asnjë rast, nuk mund të tejkalojnë kufizimet e parashikuara në KEDNJ.*"

Shembull. Gjykata Kushtetuese, me vendimin nr. 29/2005, argumentoi se standardi minimal për mbrojtjen e të drejtave dhe lirive të KEDNJ-së është i detyrueshëm për autoritetet shtetërore. Megjithatë, kjo nuk e pengon legjislacinin vendas që të vendosë një standard më të lartë për mbrojtjen e të drejtave individuale. Më konkretisht, ajo ka pohuar se: "*E drejta për t'u drejtuar gjykatës është element i të drejtave individuale, por kjo e drejtë nuk është absolute. Ajo mund t'u nënshtrohet disa kufizimeve ligjore. Pavarësisht nga kjo, Kushtetuta e Shqipërisë i ka tejkaluar masat mbrojtëse të dhëna nga KEDNJ-ja, duke shoqëruar masat e shkarkimit ndaj një gjyqtari me të drejtën për ankim në Gjykatën e Lartë. Gjithsesi, zgjerimi i këtij koncepti edhe ndaj masave të tjera disiplinore është në kundërshtim me Kushtetutën. Prandaj, Neni 147, pika 6 e Kushtetutës, e konceptuar si një dispozitë me natyrë të jashtëzakonshme, nuk mund të interpretohet në mënyrë shtruese.*"

Në shtete të tjera njohja në nivel vendas e Konventës, merr forma të ndryshme. Në disa shtete,⁸ Konventa konsiderohet si pjesë e legjislacionit të brendshëm. Në disa shtete të tjera,⁹ Kushtetuta i njej marrëveshjet ndërkombëtare vetëm duke u kufizuar në parimet e përgjithshme të së drejtës ndërkombëtare. Në rastin e fundit, Konventa

⁷Ky vendim merret me përputhshmërinë e dënimit me vdekje me standardet e Kushtetutës, duke shënjuar kështu rastin e parë të aplikimit të 17/2 në sistemin e brendshëm ligjor.

⁸Armenia, Azerbajxhani, Rumania, Sllovakia, Spanja, Suedia, Maqedonia, Ukraina.

⁹Italia, Vendet e Ulëta, Mbretëria e Bashkuar, Norvegjia, Rusia, Sllovenia, Letonia, Danimarka.

dhe praktika gjyqësore e KEDNJ-së njihet si *lex specialis* nga një gjykatë e specializuar, përmes vendimeve të Gjykatës Kushtetuese¹⁰, ose vendimit të një Gjykatë të Lartë.¹¹

Shembull: Vendimi i Gjykatës Supreme të Mbretërisë së Bashkuar për çështjen *Horncastle*¹² (2009) mund të konsiderohet si përgjigje e drejtpërdrejtë për ekzekutimin e vendimit të Gjykatës Europiane për të Drejtat e Njeriut në çështjen "*Al-Khawaja kundër Mbretërisë së Bashkuar*" (2009)¹³, rast i cili kishte fakte të ngjashme nga pikpamja ligjore. Në këtë rast, GJEDNJ-ja vendosi kundër shtetit dhe konstatoi se ndonëse deklarimet si provë mund të justifikohen në disa rrethana, nuk kishte asnjëherë të ngjarë që një dënim të bazohej vetëm, ose në mënyrë vendimtare, mbi prova të tilla. Dhoma e Lordëve në Gjykatën Supreme në *Horncastle* nuk e priti mirë këtë vendim të Dhomës së Madhe të GJEDNJ-së, duke argumentuar se "edhe pse gjykatës vendase i kërkua të merrte parasysh praktikën gjyqësore të Gjykatës Europiane të të Drejtave të Njeriut për zbatimin e parimeve të përcaktuara qartë, në disa raste rezultojnë sipas preokupimit të saj, se vendimi i Gjykatës Europiane nuk vlerëson ose trajton siç duhet aspekte të veçanta të procesit juridik vendas, çfarë e bën atë të mos e zbatojë këtë vendim të GJEDNJ-së. Më vonë, në një vendim tjetër për çështjen Ullah¹⁴, Gjykata Supreme e ndryshoi qëndrimin e saj duke u shprehur se "detyra e gjykatave vendase është të ruajë të njëjtin hap me jurisprudencën e Strasburgut, gjatë procesit evolutiv: jo më shumë, por sigurisht jo më pak".

2.1. Rasti studimor "Qufaj kundër Shqipërisë" (vendimi i parë për Shqipërinë)¹⁵

Gjykata ia komunikoi aplikimin për këtë çështje Qeverisë së Shqipërisë në vitin 2003. Ankuesi, kompania shqiptare "Qufaj Co." sh.p.k.¹⁶, pretendonte përpara GJEDNJ-së mospërbushjen nga ana e autoriteteve shqiptare të një vendimi të formës së prerë dhe, për pasojë, shkelje të Nenit 6 § 1 të Konventës.

Faktet. Bashkia e Tiranës, pasi i kishte dhënë kompanisë në fjalë një "*leje planifikimi*" për të ndërtuar pesëqind apartamente, mbi 15,788 metra katrorë tokë në një zonë rezidenciale në Tiranë, më pas refuzoi ti jepte ankuesit "*lejen e ndërtimit*"¹⁷, pasi ai nuk i përmbushte kriteret e bazuara në dispozitat e reja të ligjit. Ankuesi kërkoi kompensim për humbjen e shkaktuar në Gjykatën e Rrethit Tiranë. Në fazën e apelit, Gjykata e

¹⁰Gjermania e pranoi efektin e Konventës në emër të parimit të hapjes ndaj parimeve të së drejtës ndërvendasvendase vetëm pasi Gjykata Federale e Gjermanisë mori vendimin për çështjen Görgülü, datë 14 tetor 2004. Në Itali, vendimi i Gjykatës Kushtetuese në çështjen Candela Soriano shënoi një kthesë për njohjen e epërsisë së dispozitave të Konventës në ligjet e brendshme.

¹¹Në Estoni, jurisprudenca e Gjykatës filloi të konsiderohej si e detyrueshme dhe e zbatueshme vetëm pasi Gjykata Supreme nxori dekretin, datë 30 dhjetor 2008.

¹²[2010] 2 AC 373, [2010] 2 WLR 47, [2010] 2 All ER 359

¹³Çështja nr. 26766/05 & 22228/06, vendim (themeli dhe kompensimi i drejtë), Dhoma e Madhe, datë, 15 dhjetor 2011, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-108072>

¹⁴Regina kundër Gjyqarit të Posaçëm (Do k. Sekretarit të Shtetit të Departamentit të Brendshëm), [2004] UKHL 26 për apelimin nga [2002] EWCA Civ 1856

¹⁵Çështja nr. 54268/00, vendim (themeli dhe kompensimi i drejtë), datë 18 nëntor 2004, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-67514>

¹⁶Përcaktuar me anë të vendimit nr. 5883 të Gjykatës së Rrethit Tiranë, datë 20 korrik 1992, me objektin e investimit në fushën e biznesit.

¹⁷Përpara fillimit të ndërtimit, kërkohet edhe marrja e lejes së ndërtimit, por Bashkia nuk arriti të vendoste për kërkesën për një kohë të gjatë, duke ndaluar kështu fillimin e punimeve të ndërtimit.

Apelit Tiranë e anuloi vendimin e shkallës së parë dhe e urdhëroi Bashkinë t'i paguajë ankuesit një shumë si kompensim për dëmin (vendimi nr. 1197, datë 23 shkurt 1996). Ky vendim u bë përfundimtar për t'u zbatuar nga përbarimi. Edhe pse Zyra e Përbarimit e njoftoi Bashkinë që ajo duhet të ekzekutojë vendimin e Gjykatës së Apelit, ajo vazhdimisht refuzonte zbatimin, duke argumentuar se nuk kishte buxhet për ekzekutimin e vendimeve gjyqësore. Më pas çështja u paraqit përpara Gjykatës Kushtetuese dhe kjo e fundit e refuzoi ankimin e kompanisë Qufaj, duke deklaruar se "ankesa nuk mund të merret parasysh sepse ekzekutimi i vendimeve gjyqësore është jashtë juridiksionit të Gjykatës Kushtetuese". GJEDNJ-ja e dha vendimin për këtë çështje më 18 nëntor 2004, duke deklaruar se kishte gjetur shkelje për moszekutimin e një vendimi gjyqësor të formës së prerë nga Bashkia¹⁸. Komiteti i Ministrave mbi bazën e procedurave të zgjeruara të mbikëqyrjes e cilësoi rastin si një çështje "orientuese" për rastet e tjera të ngjashme. Më vonë, Komiteti i Ministrave miratoi një rezolutë për mbylljen e shqyrtimit të kësaj çështjeje, duke pasur parasysh se ishin shterur të gjitha masat për ekzekutimin e saj.

2.a. Lista e pyetjeve

- Diskutoni efektet e mundshme të këtij vendimi në sistemin e brendshëm juridik për parandalimin e shkeljeve të një natyre të ngjashme.
- Çfarë vendimesh do të merrnit si gjyqtar në rast se caktohet për shqyrtim një kërkesë për moszbatim të një vendimi të formës së prerë të Gjykatës?
- Çfarë interpretimi pritet nga gjyqtarët kur ato përballen me një konflikt normash ndërmjet legjislativitetit vendas dhe Konventës gjatë shqyrtimit të një çështjeje?
- Çfarë pritet nga avokatët sa herë ato përballen me situata në të cilat legjislativiteti i brendshëm bien ndesh me Konventën gjatë praktikës gjyqësore?
- Çfarë interpretimi pritet në rastet kur e drejta e brendshme nuk përmban një dispozitë, e cilakonsiderohet e nevojshme për zbatimin e një të drejte individuale të parashikuar në KEDNJ? A është Konventa drejtpërdrejt e aplikueshme në një rast të tillë?
- Çfarë qasjeje duhet të ndiqet nga një avokat, gjyqtar, prokuror, oficer gjyqësor për zbatimin e ligjit dhe të Konventës në raste të tilla?
- Në veçanti, a duhet të përdoret gjyqtari një metodë të re-krijuese interpretimi të ligjit që lejon dhënien e efektit të drejtpërdrejtë për Konventën, apo të mjaftohet me interpretimin mekanik të së drejtës së brendshme?
- Çfarë qasjeje duhet të ndiqet nga një gjyqtar, në rast se përballen me shkeljen e një standardi të të drejtave të njeriut gjatë shqyrtimit të një çështjeje, e cila nuk është pretenduar në kërkesën e paraqitur nga pala paditëse, ose një palë e interesuar, sipas rastit?

¹⁸Çështja Qufaj Co. sh.p.k. kundër Shqipërisë [Cm/Resdh(2011)86]

2. b. Rekomandohet për lexim

- Vendimi për çështjen *Qufaj Co. sh.p.k. kundër Shqipërisë*, nr. 54268/00, vendim (themeli dhe kompensimi i drejtë)18/11/2004, vendimi përfundimtar, datë 30/03/2005,
<http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%7B%22qufaj%22%22documentcollectionid%22:%7B%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22itemid%22:%7B%22001-67514%22%7D%7D>
- Rezoluta KM/RezDH(2011)86^[1] Ekzekutimi i vendimit të Gjykatës Europiane të Drejtave të Njeriut për çështjen *Qufaj Co. sh.p.k kundër Shqipërisë*
<http://hudoc.exec.coe.int/eng#%7B%22EXECIdentifier%22:%7B%22001-106810%22%7D%7D>
- Gjykata Kushtetuese e Shqipërisë, vendimi nr. 6/2006
- Gjykata Kushtetuese e Shqipërisë, vendimi nr.65/1999
- Gjykata Kushtetuese e Shqipërisë, vendimi nr. 29/2005
- *Poitrinol kundër Francës*, vendim
- Gjykata Supreme e Mbretërisë së Bashkuar, vendimi Horncastle (2009)

Pjesa B. Detyrimet për ekzekutimin e vendimeve të GJEDNJ-së

Respektimi i KEDNJ-së, përfshirë juridiksionin e detyrueshëm të GJEDNJ-së dhe vendimet e detyrueshme të saj, përbëjnë shtyllën kryesore të rendit publik evropian. Neni 1 i Konventës i vesh Palët e Larta Nënshkruese me detyrimin që t'i sigurojë gjithsecilit brenda juridiksionit të tyre të drejtat dhe liritë e parashikuara në Konventë. Efektet e këtij detyrimi kanë një karakter të përgjithshëm, *erga omnes*, çfarë nënkupton se shtetet anëtare ftohen për një zbatim kolektiv të të drejtave të parashikuara në Konventë. Ndërsa, natyra dhe kufijtë e detyrimit të secilit shtet anëtar sipas Nenit 1 të Konventës diktohen nga kufijtë e juridiksionit të shteteve. Për shembull, në lidhje me këtë, Kushtetuta shqiptare parashikon në Nenin 15 se: "*Shteti shqiptar ka detyrimin të respektojë të drejtat dhe liritë themelore të njeriut duke i konsideruar ato të pandashme, të patjetërsueshme dhe të pacenueshme, dhe se ato qëndrojnë në themelin e të gjithë rendit juridik*".

Shembull. Në çështjen "Mamatkulov kundër Turqisë"¹⁹ Gjykata u shpreh se "Treguesit e masave të ndërmjetme të dhëna nga Gjykata, si në rastin konkret, e lejojnë atë që jo vetëm të kryejë një shqyrtim efektiv të kërkesës, por edhe të sigurojë që mbrojtja që i është dhënë ankuesit nga Konventa të jetë efektive; tregues të tillë i lejojnë po ashtu Komitetit të Ministrave të mbikëqyrë ekzekutimin e vendimit përfundimtar, që është juridikisht i detyrueshëm sipas Nenit 46 të Konventës. Pra, masa të tilla të ndërmjetme ndaj një Shteti anëtar, në këtë rast shteti i paditur, duhet të shqyrtohen në bazë të detyrimeve që u imponohen shteteve palë nga nenet 1, 34 dhe 46 të Konventës."

Shënim. Masat e ndërmjetme. Në bazë të Nenit 39 të rregullores së GjEDNJ-së, Gjykata mund të nxjerrë masa të ndërmjetme të cilat janë detyruese për shtetin përkatës. Masat e ndërmjetme zbatohen vetëm në raste të jashtëzakonshme. Gjykata nxjerr një masë të ndërmjetme kundër një shteti anëtar vetëm kur, pasi ka shqyrtuar të gjithë informacionin e duhur, është e mendimit se ankuesi përballet me një rrezik real dëmi serioz, të pakthyeshëm, nëse masa nuk zbatohet. Ankuesit, ose përfaqësuesit e tyre ligjorë, të cilët bëjnë kërkesë për masë të ndërmjetme, në pajtim me Nenin 39 të rregullores së Gjykatës, duhet të përmbushin kërkesat e duhura.

Shembull. Në çështjen "Rrapo kundër Shqipërisë"²⁰ Gjykata u shpreh se dështimi i autoriteteve shqiptare për të ekzekutuar masat e ndërmjetme të GJEDNJ-së çoi në shkeljen e Nenit 34 dhe, për pasojë, ka çuar në shkeljen e detyrimit të parashikuar në Nenin 1 të Konventës, duke deklaruar se: "... dështimi nga një shtet i paditur për të përmbushur masat e ndërmjetme, çënon efektivitetin e të drejtës së ankimit individual të garantuar nga Neni 34 dhe marrjen formalisht përsipër të shtetit, të detyrimit që ka në bazë të Nenit 1 të Konventës, për të mbrojtur të drejtat dhe liritë e parashikuara në Konventë."

¹⁹ Çështja nr. 6827/99 46951/99, vendim (themeli dhe kompensimi i drejtë), Dhoma e Madhe, datë 4 shkurt 2005, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-68183>

²⁰ Çështja nr. 58555/10, vendim (meritat dhe kompensimi i drejtë), datë 25 shtator 2012, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-113328>

1. Përcaktimi i detyrimit për ekzekutimin e vendimeve të GJEDNJ-së

Në çdo situatë konkrete kur Palët e Larta Kontraktuese nuk i përmbushin detyrimet parësore që rrjedhin nga Neni 1 i Konventës, ekziston mundësia të shkelet Konventa. Kurdoherë që GJEDNJ-ja gjen shkelje të të drejtave të njeriut të sanksionuara në Konventë në raste individuale, pala shtetërore e paditur mban përgjegjësinë sipas Nenit 1 dhe Nenit 46 të Konventës, të mara së bashku, për të ofruar korrigjim/kompensimin e duhur të situatës. Në këtë kontekst, Neni 46 i Konventës Evropiane²¹ parashikon detyrimin e shteteve palë që të zbatojnë një vendim përfundimtar të GJEDNJ-së. Ky detyrim është i trefishtë: së pari, detyrimi për t'i dhënë fund shkeljes; së dyti detyrimi për të dhënë kompensim për riparimin e shkeljes (për të eliminuar pasojat e kaluara të veprës që bie në kundërshtim me të drejtën ndërkombëtarevendase) dhe, së fundi, detyrimi për të shmangur shkeljet e ngjashme (detyrimi për të mos përsëritur shkeljen). Këto tri detyrime janë përcaktuar qartë nga rezolutat e Komitetit të Ministrave, të miratuara në lidhje me Nenin 46²² nën rregullin 6(2). Përveç kësaj, Neni 46²³ i KEDNJ-së parashikon se është Komiteti i Ministrave organi përgjegjës që mbikëqyr ekzekutimin e vendimeve gjyqësore. Procesi i ekzekutimit përfshin gjithashtu të gjitha Palët e Larta Kontraktuese në Konventë, të cilat duhet të bashkëpunojnë nëpërmjet institucioneve të tyre publike, përfshirë edhe parlamentet përkatëse.

Shembull. Në çështjen “Scozzari dhe Giunta kundër Italisë,”²⁴ Gjykata nënvizoi se “një vendim që konstaton një shkelje, “vendos mbi shtetin e paditur detyrimin që jo vetëm t’u paguhet palëve të prekura shuma që jepet me anë të kompensimit të drejtë, por edhe të përzgjedhin, duke u mbikëqyrur nga Komiteti i Ministrave, masat e të duhura të përgjithshme dhe/ose individuale që duhet të miratohen në rendin e tyre të brendshëm ligjor për t’i dhënë fund shkeljes së konstatuar nga Gjykata dhe për të dëshmipërblyer sa më shumë të jetë e mundur efektet.”

Në rast se Komiteti i Ministrave vlerëson se mbikëqyrja e ekzekutimit të një vendimi të formës së prerë pengohet nga një problem i interpretimit të vendimit, ai mund t’ia referojë çështjen Gjykatës që të dalë me një vendim mbi çështjen e interpretimit. Gjithashtu, kur një Palë e Lartë Kontraktuese refuzon të pajtohet me një vendim të formës së prerë në një çështje në të cilën ajo është palë, Komiteti i Ministrave mund t’i drejtohet Gjykatës me pyetjen nëse kjo palë e ka përmbushur apo jo detyrimin sipas Nenit 46 paragrafit 1. Përveç kësaj, kur një Palë e Lartë Kontraktuese nuk e përmbush

²¹Neni 46 i Konventës Evropiane: “Forca detyruese dhe ekzekutimi i vendimeve 1. Shtetet e Larta Kontraktuese marrin përsipër të respektojnë vendimin përfundimtar të Gjykatës në çdo çështje ku ato janë palë. 2. Vendimi përfundimtar i Gjykatës i përcillet Komitetit të Ministrave, i cili bën mbikëqyrjen e ekzekutimit të vendimeve.”

²²Rregullat e miratuara nga Komiteti i Ministrave për zbatimin e Nenit 46, paragrafi 2, të Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut (miratuar nga Komiteti i Ministrave, datë 10 maj 2006, në takimin e 964-të të Zëvendësministrave.

²³Vendimi i referimit kërkon votën e shumicës së dy të tretës të përfaqësuesve që kanë të drejtë të përfaqësohen në Komitet.

²⁴Çështja Scozzari dhe Giunta kundër Italisë, nr. 39221/98 41963/98, vendim (themeli dhe kompensimi i drejtë), datë 13 korrik 2000.

detyrimin e saj sipas Nenit 46 § 1, të kombinuar me Nenin 1 të Konventës, Gjykata ia referon çështjen Komitetit të Ministrave për shqyrtimin e masave që duhen marrë më tutje. Në lidhje me këtë, vlen të theksohet se detyrimet sipas Nenit 1 dhe Nenit 46 të Konventës mund të kufizohen vetëm në bazë të kriterëve *ratione temporis*²⁵, të zbatueshme për të vendosur kufijtë e kompetencave të Konventës mbi shtetet.

Shembull. Në vendimin e çështjes "Loizidou kundër Turqisë"²⁶GJEDNJ-ja përcakton natyrën e kufizimeve mbi detyrimin, sipas Nenit 1 dhe Nenit 46 të Konventës:

"Gjykata rikujton se, edhe pse Neni 1 përcakton kufizime për shkeljen e Konventës, koncepti i "juridiksionit" sipas kësaj dispozite nuk kufizohet vetëm në territorin vendas të Palëve të Larta Kontraktuese. Për shembull, sipas jurisprudencës së krijuar, Gjykata është shprehur se ekstradimi, ose dëbimi i një personi nga një Shtet Kontraktues, mund të shkaktojë ngritjen e një çështjeje sipas Nenit 3 dhe, për pasojë, të çojë në angazhimin e përgjegjësish të këtij shteti sipas Konventës. ... Duke pasur parasysh objektin dhe qëllimin e Konventës, përgjegjësia e një Pale Kontraktuese mund të shfaqet edhe kur, si pasojë e veprimeve ushtarake, të ligjshme apo të paligjshme qofshin, ai ushtron kontroll efektiv mbi një zonë jashtë territorit vendas. Detyrimi për të siguruar, në një zonë të tillë, të drejtat dhe liritë e përcaktuara në Konventë, rrjedh nga fakti i një kontrolli të tillë, nëse ai ushtrohet drejtpërdrejt, nëpërmjet forcave të saj të armatosura ose nëpërmjet një administrate lokale varësie.

Për ankuesin dhe qeverinë e Qipros, kur shtetet bëjnë deklarata sipas neneve 25 dhe 46 (Neni 25, Neni 46), përmes të cilave njohin kompetencën e Komisionit dhe të Gjykatës, të vetmet kushte të lejuara janë ato *ratione temporis*.

Ashtu siç u theksua në vendimin e Gjykatës "*Irlanda kundër Mbretërisë së Bashkuar*", të datës 18 janar 1978 (seria A nr. 25, fq. 90, paragrafi 239), "Ndryshe nga traktatet ndërkombëtare të tipit klasik, Konventa përfshin më shumë sesa thjesht angazhime reciproke midis shteteve kontraktuese. Ajo krijon, përveç tyre, edhe një rrjet përgjegjësish të dyanshme dhe dypalëshe, detyrime objektive që, sipas tekstit të preambulës, përftohen nga "zbatimi kolektiv".

Në fakt Konventa është një instrument i gjallë që duhet të interpretohet në dritën e kushteve të sotme, pavarësisht se është rrënjësor fort në praktikën gjyqësore të Gjykatës (shih, *inter alia*, vendimin *Tyrer kundër Mbretërisë së Bashkuar*, datë 25 prill 1978, seritë A, nr. 26, fq. 15-16, paragrafi 31). Një qasje e tillë, sipas mendimit të Gjykatës, nuk kufizohet vetëm te dispozitat thelbësore të Konventës, por zbatohet edhe për ato dispozita, të tilla si nenet 25 dhe 46 (Neni 25, Neni 46), të cilat rregullojnë funksionimin e mekanizmit së zbatimit të Konventës. Për pasojë, këto dispozita nuk mund të interpretohen vetëm në përputhje me qëllimet e autorëve të tyre, të shprehura më shumë se dyzet vjet më parë.

²⁵ Juridiksioni *ratione temporis*, ose juridiksioni i përkohshëm, i referohet juridiksionit të një gjykatë mbi një masë të caktuar në lidhje me kalimin e kohës.

²⁶ Çështja nr. 15318/89, vendim (kundërshtimi paraprak), datë 23/03/1995, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-57920>

Duke marrë parasysh karakterin e Konventës, kuptimin e zakonshëm të Nenit 25 dhe 46 (Neni 25, Neni 46) në kontekstin e tyre dhe në dritën e objektit, e qëllimit të tyre, si dhe të praktikës së Palëve Kontraktuese, **Gjykata arrin në përfundimin se kufizimet *ratione loci* të lidhura me Nenin 25 dhe Nenin 46 të Turqisë (Neni 25, Neni 46) janë të pavlefshme."**

a. Lista e pyetjeve

- Përkufizoni detyrimin e Palëve të Larta Kontraktuese, bazuar në Nenin 1 të KEDNJ-së.
- Përkufizoni detyrimin e shteteve anëtare, bazuar në Nenin 46 të Konventës.
- Identifikoni dhe diskutoni detyrimin e shtetit të paditur, të ngritur në bazë të 1 dhe Nenin 46 të Konventës, në shembujt e përmendur më sipër.

b. Rekomandohet për lexim

- Rezolutat
- Çështja "Loizidou kundër Turkey" [Dh(2003)174 (Rezolutë e ndërmjetme)]
- Çështja "Loizidou kundër Turkey" [Dh(2003)191]
- Çështja "Loizidou kundër Turkey" [Dh(2003)190]
- Çështja "Loizidou kundër Turkey" [Dh (2001) 80 (Rezolutë e ndërmjetme)]
- Çështja "Loizidou kundër Turkey" [Dh (2000) 105]

1.1. Kompensimi i drejtë

Detyrimet që rrjedhin nga vendimet e Gjykatës përmblihen në tri kategori të mëdha: kompensimi i drejtë, masat individuale dhe masat e përgjithshme. Kompensimi i drejtë vendoset nga Gjykata në bazë të Nenit 41 të Konventës, i cili parashikon si më poshtë: “Nëse Gjykata konstaton se ka shkelje të Konventës, ose të protokolleve të saj, dhe nëse ligji i brendshëm i Palës së Lartë Kontraktuese në fjalë lejon vetëm kompensim të pjesshëm, Gjykata, nëse e sheh të nevojshme, siguron kompensim të drejtë për palën e dëmtuar”. Kriteret për përcaktimin e shumës së kompensimit të drejtë varen shumë nga natyra e çështjes.²⁷

Pas hyrjes në fuqi të Protokollit 14, datë 1 qershor 2010,²⁸ Komiteti i Ministrave mbikëqyr gjithashtu kushtet e zgjidhjeve me marrëveshje miqësore të përcaktuara nga Gjykata (Neni 39 i Konventës), duke përfshirë edhe shumat, për të cilat shteti ka rënë dakord t'i paguajë ankuesit, sipas kushteve të marrëveshjes përkatëse.

Megjithatë, Gjykata mund të caktojë një masë për kompensimin e drejtë vetëm kur ajo vendos se një masë e tillë është “e drejtë” në rrethanat përkatëse, duke marrë parasysh tiparet specifike të çështjes në shqyrtim. Pra e drejta për “kompensim të drejtë” nuk është pasojë automatike e një konstatimi të GJEDNJ-ja se ka shkelje të një të drejte të garantuar nga KEDNJ-ja, ose nga ndonjëri prej protokolleve të saj. Për caktimin e masave të tilla, Gjykata udhëhiqet nga parimi i subsidiaritetit, i cili ka si qëllim kryesor përcaktimin e detyrimeve që rrjedhin nga Neni 46 i Konventës. Për rrjedhojë, qëllimi parësor i Gjykatës për zbatimin e dispozitave të Nenit 41 është të vërë në lëvizje fillimisht mjetet vendase në dispozicion. Gjykata vendos të përdorë metodat e veta për përcaktimin e kompensimit pasuror dhe jopasuror, vetëm atëherë kur legjislati i brendshëm nuk ofron mjetet ligjore për ndreqjen ose korigjimin e shkeljes. Për pasojë, përllogaritja e kompensimit të drejtë ndryshon nga njëra çështje në tjetrën, në varësi të rrethanave përkatëse.

Shembull. Në çështjen “Bajrami kundër Shqipërisë”²⁹ Gjykata nuk bën lidhje shkak-pasojë ndërmjet shkeljes së konstatuar dhe dëmit pasuror të pretenduar. Për pasojë, ajo e rrëzon pretendimin. Për sa u përket dëmeve jo-pasurore, Gjykata nuk sheh arsye për të dyshuar nëse ankuesi ka vuajtur ndonjë pasojë si rezultat i moszbatimit të vendimit përfundimtar për këtë çështje dhe shprehet se nuk jepet kompensimi i drejtë, thjesht për faktin e vetëm se Gjykata mjaftohet me gjetjen e shkeljes.

Shembull. Në çështjen “Tomasic kundër Kroacisë”³⁰ në lidhje me dëmin jopasuror të kërkuar, Gjykata theksoi se kur ankuesi i drejtohet një mekanizmi të brendshëm

²⁷Tryezë e rumbullakët mbi rekomandimin (2008)2 e Komitetit të Ministrave për shtetet anëtare për kapacitetin e brendshëm efektiv për ekzekutimin e shpejtë të vendimeve të Gjykatës Evropiane të të Drejtave të Njeriut, Strasburg, 15 nëntor 2011, Tiranë, Shqipëri

²⁸<http://www.coe.int/en/web/conventions/search-on-treaties/-/conventions/treaty/194>

²⁹ Çështja nr. 35853/04, vendim (themeli dhe kompensimi i drejtë), datë 12 dhjetor 2006, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-78425>

³⁰ Çështja nr. 21753/02, vendim (themeli dhe kompensimi i drejtë), datë 19 tetor 2006, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-77565>

efektiv të disponueshëm dhe kur është konstatuar shkelje e i është dhënë kompensim nga gjykatat vendase, por pavarësisht këtyre zhvillimeve ankuesi vijon të pretendojë se është "viktimë", atëherë shuma e dhënë, bazuar në Nenin 41, mund të jetë më e ulët sesa shumat që mund të ketë dhënë Gjykata në çështje të ngjashme. Në këtë rast, ankuesi duhet të marrë diferencën e shumës që do t'i ishte dhënë nga Gjykata Kushtetuese dhe një shumë që nuk do të ishte menduar si shprehimisht e paarsyeshme, krahasuar me shumat e dhëna nga Gjykata. Gjykata është e mendimit se, në mungesë të mjeteve të brendshme efektive, në çështjen në fjalë ajo do të kishte dhënë sasinë 4,000 euro. Ajo konstatoi se ankuesi kishte marrë 600 euro nga Gjykata Kushtetuese, çfarë përbën përafërsisht 15 % të shumës që do t'i kishte dhënë Gjykata.

Shembull. Në çështjen "Paudicio kundër Italisë"³¹ Gjykata vërejtë se gjykatat penale kishin përcaktuar me siguri të mjaftueshme se ankuesi kishte vuajtur dëme pasurore, për shkak të ndërtimeve të paligjshme të realizuara nga fqinjët e tij. Megjithatë, duke marrë parasysh faktin se, në përputhje me vendimin e këtyre gjykatave, ankuesi mund të ngrejë padi përpara gjykatave vendase për të marrë kompensim, Gjykata është e mendimit se nuk është me vend që të jepet një vendim për kompensim për dëme pasurore.

Shembull. Në çështjen "Cochiarella kundër Italisë"³² Gjykata dëshmon se "sasia të cilën ajo mund të japë për kompensime jopasurore mund të jetë më pak sesa ajo që përcaktohet në praktikën e saj gjyqësore, sepse për ankuesin është marrë vendim nga një gjykatë vendase, që ka gjetur shkelje në nivelin vendas dhe ky (ankuesi) ka marrë kompensim përmes përdorimit të një mjeti efektiv të brendshëm. Prania e një mjeti të brendshëm juridik përbën thelbin e parimit të subsidiaritetit, i mishëruar ky në Konventë, nisur nga fakti se ky mjet efektiv është më pranë dhe më i lehtë për t'u aksesuar sesa ankimi përpara Gjykatës, është proces më i shpejtë dhe realizohet në gjuhën amtare të ankuesit. Për pasojë, ai ofron përparësi, të cilat duhet të merren parasysh.

Megjithatë, Gjykata është e mendimit se kur ankuesi ende pretendon të jetë "viktimë", pas përdorimit të mjetit efektiv të brendshëm, ai ose ajo duhet të marrë diferencën ndërmjet shumës së marrë nga gjykata e apelit dhe shumës që do të ishte konsideruar si shprehimisht e paarsyeshme, krahasuar me shumën që jepet nga Gjykata, nëse shuma do të ishte dhënë nga gjykata e apelit dhe do të ishte dhënë pa vonesa.

Ankuesit duhet të marrin një shumë për kompensimin për të gjitha fazat e proceseve gjyqësore, të cilat mund të mos jenë marrë parasysh nga gjykatat vendase gjatë periudhës së referimit, kur ata nuk e kthejnë më dot mbrapsht çështjen përpara gjykatës së apelit, duke aplikuar ndryshimin e pozicionit të miratuar nga Gjykata e Kasacionit më 26 janar 2004, ose nëse kohëzgjatja e mbetur në vetvete nuk do të ishte e mjaftueshme për t'u konsideruar si veprim që çon në shkelje të dytë në lidhje me të njëjtat procese gjyqësore.

Së fundmi, fakti që ankuesit, i cili është përpjekur të përdorë mjetin e ri efektiv ligjor, përmes ankimit në gjykatën e apelit pas depozitimit të ankesës te Komisioni, më pas i

³¹ Çështja nr. 77606/01, vendim (themeli dhe kompensimi i drejtë), datë 24/05/2007, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-80618>

³² Çështja nr. 64886/01, vendim (themeli dhe kompensimi i drejtë), datë 29/03/2006, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-72929>

është dashur të përballlet me një vonesë të mëtejshme gjatë ushtrimit të mjetit të brëndshëm ligjor, ndërsa priste pagimin e një shume nga shteti, çon në një shkelje tjetër të dytë çfarë e bën qeverinë përgjegjëse para GJEDNJ-së, t'i paguajë ankuesit një sasi tjetër shume në lidhje me këto muaj frustrimi.”

a. Lista e pyetjeve

- Identifikoni llojin e detyrimeve të palës paditëse, në bazë të Nenit 46.2 të Konventës për ekzekutimin e vendimeve gjyqësore përmes një shembulli.
- Përcaktoni detyrimin e Palës së Lartë Nënshkruese, në bazë të Nenit 41 të Konventës.
- Diskutoni kriteret për përcaktimin e vendimit për kompensim të drejtë në shembujt e përmendur më sipër.

b. Rekomandohet per lexim

- Vendimi “Bajrami kundër Shqipërisë”;
- Vendimi “Tomasic kundër Kroacisë”;
- Vendimi “Paudicio kundër Italisë”;
- Vendimi “Cochiarella kundër Italisë”;
- Rezolutat DH(1992)26, (1995)82 dhe (1994)26; rezolutat e ndërmjetme ResDH(2000)135, ResDH(2005)114ResDH(2007)2 dhe CM/ResDH(2009)42;
- Rezoluta e ndërmjetme CM/ResDH(2010)83 për ekzekutimin e vendimeve të Gjykatës Europiane të të Drejtave të Njeriut, Ben Khemais kundër Italisë;
- Rezoluta 1226 (2000) për ekzekutimin e vendimeve të Gjykatës Europiane të të Drejtave të Njeriut, e miratuar nga Asambleja, datë 28 shtator 2000;
- Konferenca e Nivelit të Lartë për të Ardhmen e Gjykatës Europiane të të Drejtave të Njeriut, Deklarata e Interlaken-it, 19 shkurt, mund ta gjeni në adresën:
2010.www.eda.admin.ch/etc/medialib/downloads/edazen/topics/europa/euroc.Par.0133.File.tmp/final_en.pdfDoc. 12455 20 December 2010;
- Zbatimi i vendimeve të Gjykatës Europiane të të Drejtave të Njeriut, raporti nr. 1 i të drejtave të njeriut për çështjet ligjore dhe të drejtat e njeriut: Z. Christos POURGOURIDES, Qipro, Grupi i Partisë Popullore Europiane.

1.2. Masat individuale jo-pasurore

Nëse vendimi i GJEDNJ-së i ngarkon shtetin të paditur një detyrim ligjor, bazuar në Nenin 46 të Konventës, për t'i dhënë fund shkeljes, synohet të ofrohet kompensim për ankuesin, në mënyrë të tillë që ta rikthejë situatën në gjendjen përpara shkeljes, për aq sa është e mundur. Në këtë kuadër, Neni 41 i Konventës mbulon vetëm dhënien e kompensimit të drejtë, kur ligji vendas lejon kompensim të pjesshëm, ose jo. Për rrjedhojë, *inter alia*, rezulton se kur Gjykata konstaton në një vendim shkelje të Konventës, ose të protokolleve të saj, kjo e ngarkon shtetin e paditur me detyrimin ligjor që jo vetëm t'u paguajë personave të përfshirë shumat përkatëse për mbulimin e kompensimit të drejtë, por edhe të zgjedhë, subjekt i mbikëqyrjes nga Komiteti i Ministrave, masat e përgjithshme dhe/ose, nëse është e nevojshme, individuale që duhet të miratohen në rendin e saj të brendshëm ligjor. Këto masa synojnë t'u japin

fund shkeljeve të konstatuara nga Gjykata dhe të ofrojnë kompensim të mundshëm për pasojat e tij, në mënyrë të tillë që të rikthehet situata që ekzistonte para shkeljes së shumë të jetë e mundur³³.

Në varësi të rrethanave të çështjes, Palëve të Larta Kontraktuese mund t'u kërkohej që të miratojnë masa individuale jo-pasurore për të korrigjuar situatën e shkaktuar nga shkelja, siç është rihapja e procedurave gjyqësore vendase. Nëse nuk mund të rihapen procedurat e brendshme, mund të jetë i mjaftueshëm rigjykimi i tyre. Zgjedhja për rigjykimin e çështjes varet nga sistemet e brendshme. Në të drejtën penale mund të miratohen një sërë masash individuale nga ana e shtetit përgjegjës për të ofruar kompensim. Këtu mund të përfshihen: një marrëveshje për të mos zbatuar masën e brendshme në fjalë, përfshirë këtu edhe gjykimin, korrigjimin e dosjeve penale, pezullimin e ekzekutimit të dënimit, faljen dhe zvogëlimin e dënimit, apo lirimin e pakushtëzuar të personit të dënuar.

Shembull. (Neni 41 i Konventës) "Çështja Gjonboçari kundër Shqipërisë"³⁴ ka të bëjë me një problem strukturor sa i takon mosekzekutimit të vendimeve përfundimtare të gjykatave të brendshme si dhe vendimet administrative lidhur me të drejtën e ankuesve për kthim ose kompensim prone (qoftë pasuror, ose në natyrë) për pronat e shtetëzuara gjatë regjimit komunist (shkelje të Nenit 6§1 dhe Neni 1 të Protokollit nr. 1). Në këtë aspekt u konstatua mungesa e mjeteve efektive (shkelje e Nenit 13 në lidhje me Nenin 6§1). Gjykata vëren se nuk vihet në diskutim detyrimi i mbetur pezull i shtetit për të zbatuar vendimin e datës 6 mars të vitit 2003. Për pasojë, ankuesit kanë ende të drejtë të ushtrojnë të drejtat e pronësisë mbi parcelën e tokës së përcaktuar në vendim. Gjykata rikujton se forma më e përshtatshme e kompensimit, lidhur me një shkelje të Nenit 6, është që ankuesit t'i sigurohet, për aq sa është e mundur, kthimi në pozitën e mëparshme nëse nuk do të ishin anashkaluar dispozitat e Nenit 6. E njëjta logjikë aplikohet edhe për çështjen në shqyrtim, veçanërisht në kuadrin e shkeljeve të konstatuara dhe të gjetjeve të Gjykatës në vendime të tjera të lidhura me Shqipërinë. **Për pasojë, ajo është e mendimit se qeveria duhet të sigurojë, përmes mjeteve të përshtatshme dhe me shpejtësi, zbatimin e vendimit përfundimtar të gjykatave të brendshme. Në këtë respekt, si masë individuale jo-pasurore, është kërkuar informacion lidhur me realizimin e procedurave për ekzekutimin e vendimit të Gjykatës së Lartë.**³⁵

Shembull. (Neni 41 i Konventës) "Çështja Çauš Driza kundër Shqipërisë"³⁶ ka të bëjë me dështimin e autoriteteve të brendshme për të zbatuar një vendim të brendshëm të formës së prerë, i cili i njohu ankuesit të drejtën për të marrë kompensim në natyrë. Kjo gjetje u konstatua si shkelje e Nenit 6§1 dhe Neni 1 të Protokollit nr. 1, ashtu dhe në shkelje të Nenit 13 në lidhje me Nenin 6§1 të Konventës, për shkak të mungesës së mjeteve efektive. Bazuar në Nenin 41, Gjykata Europiane nuk dha as kompensim pasuror, dhe as kompensim jopasuror, për shkak të faktit se ankuesi nuk kishte arritur të respektonte afatet kohore të parashikuara në

³³Shihllaççu and Others v. Moldova and Russia [GC], no. 48787/99, § 487, ECHR 2004-VII; Assanidze v. Georgia

³⁴Çështja nr.10508/02, ECtHR Judgment (Merits and Just Satisfaction), datë 23 tetor 2007, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-82863>

³⁵[http://hudoc.exec.coe.int/ENG#%7B%22EXECIdentifier%22:%7B%22DH-DD\(2012\)1031E%22%7D](http://hudoc.exec.coe.int/ENG#%7B%22EXECIdentifier%22:%7B%22DH-DD(2012)1031E%22%7D)

³⁶ Çështja nr.0810/05, vendimi (Merits and Just Satisfaction), datë 15 mars 2011, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-103927>

Nenin 60/2 të rregullores së Gjykatës. **Megjithatë, Gjykata urdhëroi, në bazë të Nenit 41, se ankuesi vazhdon të gëzojë të drejtën e kompensimit në natyrë, në përputhje me vendimin e Gjykatës së Apelit, në favor të tij dhe autoriteteve janë të detyruara të ndërmarrin të gjitha hapat e nevojshëm për të siguruar zbatimin e këtij vendimi. Në këtë rast, si pjesë e masave individuale jo-pasurore, i është kërkuar autoriteteve informacion për datën e saktë kur ankuesi do të pajset me certifikatën e pronësisë për truallin 1650 m²³⁷.**

Në çështjet penale *Xheraj, Caka, Berhani, Cani, Shkalla, Kaçiu & Kotorri, Haxhia kundër Shqipërisë*³⁸ Gjykata kërkoj si masa individuale jo-pasurore rihapjen e proceseve gjyqësore. Në këto çështje, Gjykata zbuloi një sërë parregullsish procedurale që mund t'i bënin proceset gjyqësore jo të rregullta. Në të njëjtën linjë me vendimin e Gjykatës së Lartë në rastin Xheraj, në shkurt dhe mars të vitit 2012, janë rihapur proceset gjyqësore në të gjitha çështjet e tjera të sipërcituara në bazë të gjetjeve të GJEDNJ-së, për shkelje të Konventës³⁹.

Shembull. (Neni 41 i Konventës) “Çështja Xheraj kundër Shqipërisë”⁴⁰ka të bëjë me shkeljen e të drejtës së ankuesit për proces të rregullt ligjor dhe cenimin e parimit të sigurisë juridike për shkak të prishjes së vendimit përfundimtar që e shpallte ankuesin të pafajshëm për veprën e vrasjes (shkelje e Nenit 6§1). Në bazë të Nenit 41, Gjykata "nuk dallon asnjë lidhje shkakësore midis shkeljes së konstatuar dhe dëmit pasuror të pretenduar. Për sa u përket kërkesave për dëme jo-pasurore, Gjykata rikujtoi se shkelja e Konventës ishte shkaktuar nga shuarja e pafajësisë të ankuesit. Pavarësisht natyrës përfundimtare të vendimit që e deklaroi atë të pafajshëm, ai u dënua në shkelje të parimit të sigurisë juridike. Gjykata u shpreh se ankuesit duhet t'i jetë shkaktuar shumë stres dhe frustrim si rezultat i shfuqizimit të vendimit të Gjykatës së Rrethit, të datës 14 dhjetor 1998. Megjithatë, Gjykata vë gjithashtu në dukje se ankuesi vazhdon t'u nënshtrohet pasojave të shfuqizimit të vendimit, të datës 14 dhjetor 1998. Ajo shprehet se forma më e përshtatshme e kompensimit për këtë situatë të vazhdueshme do të ishte konfirmimi nga autoritetet i vendimit përfundimtar të pafajësisë për ankuesin, (Vendimi datë 14 dhjetor 1998) dhe fshirja e efekteve të vendimit të dënimit të tij në shkelje të Konventës që nga kjo datë. Kjo ishte çështja e parë ku Gjykata vendosi rihapjen e proceseve gjyqësore për një çështje penale për Shqipërinë. Si pjesë e masave individuale jo-pasurore, dënimi i ankuesit u pezullua dhe, pas një ndryshimi të praktikës gjyqësore me vendim të Gjykatës Kushtetuese, u rihapën edhe procedurat penale nga Gjykata e Lartë. Si pjesë e procesit, Gjykata e Lartë e deklaroi të pafajshëm ankuesin nga çdo akuzë dhe fshiu dosjen e tij penale nga regjistri i dënimeve duke marrë vendimin të datës 7 mars 2012. Si pjesë e masave individuale jo-pasurore, autoritetet shqiptare tërhoqën gjithashtu edhe kërkesën për ekstradimin e ankuesit në Itali.

³⁷ <http://hudoc.exec.coe.int/ENG#%7B%22EXECDocumentTypeCollection%22:%22CEC%22,%22EXECIdentifier%22:%222004-1%22%7D>

³⁸ Çështja nr.34783/06, vendim i GJEDNJ-së, datë 5.11.2013, i bërë përfundimtar më 5.02.2014

³⁹ "Takimi i 1265-të (20-22 shtator 2016) (DH) – Plani i përditësuar i veprimtimit (06/07/2016) – Komunikimi nga Shqipëria për grupin e çështjeve *Caka kundër Shqipërisë* (Çështja nr. 44023/02) "Anglais uniquement".

⁴⁰ Çështja nr.37959/02, vendim (themeli dhe kompensimi i drejtë), datë 29/07/2008, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-87964>

a. Lista e pyetjeve

- Përkufizoni detyrimin e shteteve anëtare për marrjen e masave individuale pasurorjo-pasurore, në bazë të Nenit 41 të Konventës.
- Bëni dallimin midis masave individuale pasurorjo-pasurore të rekomanduara nga Gjykata në shembujt e përmendur më sipër.

b. Rekomandohet per lexim

- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Gjonboçari kundër Shqipërisë*";
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Çaush Driza kundër Shqipërisë*";
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Xheraj kundër Shqipërisë*";
- Takimi i 1265-të (20-22 shtator 2016) (DH) – Plani i përditësuar i veprimit (06/07/2016) – Komunikimi nga Shqipëria për grupin e çështjeve *Caka kundër Shqipërisë* (Çështja nr. 44023/02) [Anglais uniquement]
- Takimi/réunion i 1128-të (DH), datë 29 nëntor -2 dhjetor 2011 – vendimi i çështjes nr. 2 / Vendim i çështje37959/02s -Xheraj kundër Shqipërisë /

1.3. Masat e përgjithshme

Detyrimi për parandalimin e përsëritjes së një shkeljeje është thelbësor për sistemin europian dhe dikton ndaj autoriteteve shtetërore detyrimin për të caktuar ndërmarjen e masave të përgjithshme. Masat e përgjithshme mund të nënkuptojnë ndryshime të legjislacionit të brendshëm ose ndryshime në praktikën gjyqësore vendase. Kjo ndodh kur Gjykata, në mënyrë të shprehur, ose të nënkuptuar, vë në pikëpyetje një dispozitë të caktuar të përgjithshme legjislative, ose kur shkeljet e një lloji të ngjashëm nuk mund të shmangen në të ardhmen pa u prezantuar më parë një ndryshim i tillë ligjor. Përveç kësaj, ka situata kur vetëm prania ose ekzistenca e legjislacionit të përgjithshëm në vetvete përbën shkelje të të drejtave individuale të ankuesit. Detyrimi në fjalë ka pasoja të menjëhershme, duke filluar që nga dita kur shpallet vendimi, dhe ka efekt të drejtpërdrejtë ndaj gjykatave si dhe dikton miratimin e masave të përkohshme për të shmangur gjetjet e reja të shkeljeve derisa reforma në legjislacionin e brendshëm të ketë marrë efekt. Duhet gjithashtu të theksohet se çështja e masave të përgjithshme shpesh ngrihet kryesisht apo *ex officio* nga Komiteti i Ministrave, pavarësisht asaj që është shprehur në vendim. Çdo shtet anëtar ftohet të japë informacion lidhur me mënyrën sesi praktikohet në vendin e tij në lidhje me shkeljen e gjetur dhe masave të ndërmara për adresimin e saj përmes informimit të Sekretariatit të Përgjithshëm të Këshillit të Evropës. Ky i fundit, nga ana e tij, i informon në mënyrë periodike të gjitha shtetet anëtare për pranimë e praktikave të mira ekzistuese. Shpesh, thjesht vetëm përkthimi dhe shpërndarja e vendimeve të Gjykatës mund të shërbejë si masë e mjaftueshme për ekzekutimin e vendimeve.

Shembuj të praktikave të mira për ekzekutimin e masave të përgjithshme

a. Botimi, përkthimi dhe shpërndarja e materialeve mbi sistemin e mbrojtjes së të drejtave të njeriut dhe trajnimi mbi sistemin e mbrojtjes së të drejtave të njeriut përmes mjeteve elektronike dhe në gjuhën (gjuhët) e vendit përkatës, si dhe zhvillimi i programeve të arsimit të lartë dhe trajnimit profesional në të drejtat e njeriut.

b. Verifikimi i projektligjeve të hartuara si në nivel ekzekutiv, ashtu edhe në nivel parlamentar. Ky proces mund të përfshijë, gjithashtu, edhe organe të pavarura për konsultim (ministrinë që e ka iniciuar projektligjin, Kancelarin, Ministrinë e Drejtësisë dhe/ose Ministrinë e Punëve të Jashtme). Në disa shtete anëtare, kur një projektligj i përcillet Parlamentit, ai duhet të shoqërohet me një relacion shpjegues të gjerë, shoqëruar nga një deklaratë formale përputhshmërie me Konventën. Përveç verifikimit nga ana e ekzekutivit, ekzaminimi kryhet edhe nga shërbimet ligjore të Parlamentit dhe/ose komisionet e ndryshme parlamentare. Këto konsultime mund të parashikohen në faza të ndryshme përgjatë procesit legjislativ. Po ashtu, shpesh parashikohet konsultimi opsional, ose i detyrueshëm, i organeve jogjyqësore, përgjegjëse në fushën e të drejtave të njeriut (Avokatët e Popullit, ose organizatat joqeveritare vendase ose ndërkombetare, institutet ose qendrat për të drejtat e njeriut, ose Dhoma e Avokatisë etj.). Ndonjëherë, "Komisionit të Venecias" mund t'i kërkohet të japë një mendim për përputhshmërinë e projektligjit me Konventën në lidhje me të drejtat e njeriut. Megjithatë, ky proces nuk e zëvendëson shqyrtimin e brendshëm të përputhshmërisë së legjislacionit me Konventën.

c. Verifikimi i ligjeve ekzistuese dhe praktikës administrative si rezultat i përvojës vendase në zbatimin e një ligji, ose rregulloreje, ose pas një gjykimi të ri të Gjykatës⁴¹ (që zakonisht kryhet nga ministria që e inicion legjislationin, agjencitë qeveritare, institucionet trajnuese, organet përgjegjëse të shtetit etj., në kuadër të debateve parlamentare, Avokatit të Popullit). Verifikimi mund të bëhet edhe në kuadrin e proceseve gjyqësore të paraqitura nga individë me kapacitet juridik për të vepruar, ose madje edhe nga organet shtetërore, personat ose organet që nuk preken drejtpërdrejt prej tyre (si, për shembull, para Gjykatës Kushtetuese).

Duke pasur parasysh statusin e mbikëqyrjes për ekzekutimin e vendimeve të GJEDNJ-së në shtetet europiane, përgjithësisht problemet kryesore vazhdojnë të jenë: tejzgjatja e proceseve gjyqësore, moszbatimi në vazhdimësi i vendimeve gjyqësore të gjykatave të brendshme (i përhapur në veçanti në Rusi dhe Ukrainë), shkaktimi keqtrajtimeve përfshirë ato me pasojë vdekjen nga ana e zyrtarëve të zbatimit të ligjit dhe mungesa e hetimeve efektive për to (veçanërisht të dukshme në Rusi dhe Moldavi), si edhe ndalimi i paligjshëm ose i jashtëligjshëm (problem shqetësues veçanërisht në Moldavi, Poloni, Rusi dhe Ukrainë. Në disa shtete të tjera, *inter alia*, në Shqipëri, Armeni, Azerbajxhan, Bosnjë dhe Hercegovinë, Gjeorgjia dhe Serbia, ka ende çështje që lidhen me mosrespektimin e standardeve të Konventës që kërkojnë adresim të plotë.

Shembull. Në çështjen “Luli & të Tjerët kundër Shqipërisë”⁴² Gjykata kritikoi në veçanti dështimin e sistemit gjyqësor për të menaxhuar siç duhet proceset gjyqësore paralele përpara gjykatave të ndryshme për të njëjtën çështje dhe referimin e përsëritur të një çështjeje tek një nivel më i ulët juridikcioni (shkelje e Nenit 6 § 1). Në rastin konkret, Gjykata vërejtë se kjo lloj shkeljeje po bëhej mangësi serioze në sistemin e brendshëm juridik në Shqipëri, gjë e cila kërkonte prezantimin e mjeteve të reja efektive.⁴³ Në përgjigje, autoritetet shqiptare ndërmorën reformën në drejtësi (për të cilën ishte përgjegjës një komitet i ekspertëve të nivelit të lartë, nën monitorimin e Komisionit Parlamentar për Reformën në Drejtësi), e cila ndër të tjera, konsistonte në një sërë ndryshimesh ligjore në⁴⁴ Kodin Procedurës Civile dhe Kodin e Procedurës Penale si dhe të ligjit organik të Gjykatës Kushtetuese.⁴⁵ Si rezultat i këtyre ndryshimeve ligjore janë rregulluar: (1) afatet ligjore dhe mjetet efektive për pretendimin e tejzgjatjes së proceseve gjyqësore, përfshirë edhe të drejtën për “të kërkuar kompensim” në rastet e shkeljeve, dhe (2) masa ndëshkuese për ata zyrtarë ose gjyqtarë, të cilët e shkelin në mënyrë të drejtpërdrejtë, ose të tërthortë këtë parim.

⁴¹Në rastin e vendimit që ka të bëjë me të në mënyrë të drejtpërdrejtë, bazuar në Nenin 46, shteti është nën detyrimin e marrjes së masave të nevojshme për respektimin e vendimit.

⁴²Çështja nr. 64480/09 64482/09 12874/10, vendim i GJEDNJ-së (themeli dhe kompensimi i drejtë), datë 1 prill 2014, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-142305>

⁴³“Takimi i 1273-të (dhjetor 2016) (DH) - H46-1 Luli dhe të tjerët kundër Shqipërisë (çështja nr. 64480/09) / 1273e réunion (décembre 2016) - Luli et autres c. Albanie (Requête n° 64480/09)”; “Takimi i 1273-të(6-8 dhjetor 2016) (DH) – plani i përditësuar i veprimtari (20/10/2016) – Komunikimi nga Shqipëria në lidhje me grupin e çështjeve Luli dhe të tjerët kundër Shqipërisë (Çështja nr. 64480/09) [Anglais uniquement].”

⁴⁴Ligji nr. 10052, datë 29.12.2008

⁴⁵Ndryshimi i ligjit organik të Gjykatës Kushtetuese në Nenin 74, me synimin e bërjes më fleksibël të procedurave për arritjen e shumicës së kërkuar për panelin prej 9 anëtarësh për marrjen e vendimit në mbrojtje të së drejtës për t’ju drejtuar Gjykatës, në bazë të Nenit 6 të Konventës.

a. Lista e pyetjeve

- Identifikoni masat e përgjithshme që duhet të ndërmarrë shteti shqiptar për parandalimin e shkeljes së konstatuar në vendimin "*Luli dhe të tjerët kundër Shqipërisë*".
- Tregoni llojin e masave individuale të kërkuara për këtë çështje.
- Diskutoni efektet e mundshme që ka pasur ky gjykim në sistemin e brendshëm ligjor për parandalimin e shkeljeve të ngjashme.

b. Rekomandohet per lexim

- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Luli & të Tjerët kundër Shqipërisë*";
- [\(CM/Rec\(2004\)5](#) Rekomandimi i Komitetit të Ministrave për shtetet anëtare për **verifikimin e përputhshmërisë** së projektligjeve, ligjeve ekzistuese dhe praktikës administrative me standardet e parashikuara në Konventën Europiane për të Drejtat e Njeriut (miratuar nga Komiteti i Ministrave, datë 12 maj 2004, në sesionin e 114-të);

1.4. Procedura e mbikëqyrjes dhe statistika me rëndësi

Në varësi të rrethanave të çështjes, Komiteti i Ministrave (KM) kryen dy forma procedurash për mbikëqyrjen e ekzekutimit të vendimeve të Gjykatës, procedurën e zgjeruar ose procedurën standarde të monitorimit. Procedura e mbikëqyrjes së zgjeruar zbatohet në lloje të caktuara çështjesh, kur nevojitet marrja e masave urgjente individuale, ose të cilat mendohet se shkaktojnë probleme të mëdha strukturore, ose probleme komplekse, qoftë kur këto probleme janë vënë në dukje nga Gjykata, qoftë nga vetë KM-ja. Vendimet pilote kalojnë automatikisht nën procedurën me mbikëqyrje të zgjeruar. E njëjta gjë ndodh edhe me çështjet ndërshtetërore. Të gjitha çështjet e tjera ndjekin procedurën standarde të mbikëqyrjes. Kur mbikëqyrja e zgjeruar nuk konsiderohet më e nevojshme, çështjet transferohen tek kategoria e mbikëqyrjes standarde. Anasjelltas, çështjet nën mbikëqyrje standarde mund të transferohen për mbikëqyrje të zgjeruar, nëse kjo gjë konsiderohet e përshtatshme në varësi të rrethanave dhe zhvillimeve përkatëse.⁴⁶

Sipas statistikave,⁴⁷ Shqipëria, si Palë e Lartë Kontraktuese, është nën procedurë mbikëqyrjeje për ekzekutimin e 52 vendimeve, 28⁴⁸ prej të cilave janë duke iu nënshtruar monitorimit me procedurë të zgjeruar dhe 22 po monitorohen sipas procedurës standarde. Përveç tyre, ka edhe dy çështje të reja që do t'i nënshtrohen procedurës së monitorimit. Numri i total i vendimeve mbi Shqipërinë, përfshirë çështjet e mbyllura, si dhe çështjet që janë aktualisht në procedurë mbikëqyrje, është 65. Prej tyre, 11 vendime janë vendime për çështje të rëndësishme, ndërsa 38 janë vendime për çështje të përsëritura. Gjithashtu, ka pasur 9 çështje, të cilat janë mbyllur me anë të marrëveshjeve miqësore. Përpos të gjithave, Komiteti i Ministrave ka miratuar 13 rezoluta për mbylljen e procedurave të mbikëqyrjes ndaj vendimeve për Shqipërinë.

Kryesisht, gjykimet nën mbikëqyrje për Shqipërinë ndahen në 5 kategori: (1) grupi Caka, i cili ka të bëjë me parregullsinë e proceseve gjyqësore; (2) grupi Driza dhe vendimi pilot për *Manushaqe Puton*, të cilat kanë të bëjnë me moszbatimin e vendimeve të formës së prerë që njohin kthimin e pronave; (3) grupi Dybeku dhe Grori, i cili ka të bëjë me kushtet e varfra dhe të paligjshme të vendeve të burgimit dhe/apo paraburgimit; (4) grupi *Luli dhe të Tjerët*, i cili ka të bëjë me tejzgjatjen e

---

⁴⁶Çështja e parë që shpalos një problem të tillë strukturor, pavarësisht nëse është problem i rëndësishëm apo jo, quhet "çështje drejtuese". Çështjet e tjera që trajtojnë të njëjtin problem quhen "çështje të përsëritura".

⁴⁷Raporti i 10-të vjetor i Komitetit të Ministrave mbi mbikëqyrjen e ekzekutimit të aktgjyqimeve dhe aktvendimeve të Gjykatës Evropiane të të Drejtave të Njeriut, 2016.

⁴⁸Gjonbocari dhe të Tjerët kundër Shqipërisë; Driza kundër Shqipërisë; Caka kundër Shqipërisë; Beshiri dhe të tjerët kundër Shqipërisë; Topallaj kundër Shqipërisë; Bushati dhe të Tjerët kundër Shqipërisë; Nuri kundër Shqipërisë; Hamzaraq kundër Shqipërisë (nr. 1); Caush Driza kundër Shqipërisë; Siliqi dhe të tjerët kundër Shqipërisë; Cani kundër Shqipërisë; Eltari kundër Shqipërisë; Karagozi dhe të tjerët kundër Shqipërisë; Izet Haxhia kundër Shqipërisë; Delvina kundër Shqipërisë; Manushaqe Puto kundër Shqipërisë; Bici kundër Shqipërisë; Sharra kundër Shqipërisë; Luli kundër Shqipërisë; Metalla kundër Shqipërisë; Luli dhe të Tjerët kundër Shqipërisë; Rista kundër Shqipërisë; Qerimi kundër Shqipërisë; Karagozi dhe të tjerët kundër Shqipërisë; Alicka dhe Vasha kundër Shqipërisë; Halimi dhe të tjerët kundër Shqipërisë; Ramadhi dhe të tjerët kundër Shqipërisë; Vrioni kundër Shqipërisë.

proceseve gjyqësore dhe mungesën e mjeteve efektive; (5) grupi Puto, i cili ka të bëjë me moskzekutimin e vendimeve gjyqësore në përgjithësi⁴⁹.

➤ Rast studimor "Kudla kundër Polonisë"⁵⁰

Ankuesi në këtë çështje, shtetas polak, pretendonte, në mënyrë të veçantë, se: paraburgimi i tij ishte i paarsyeshëm; se nuk i ishte respektuar e drejta për "t'u dëgjuar brenda një kohe të arsyeshme"; se nuk ishte respektuar dhe se nuk kishte pasur asnjë mjet ligjor efektiv vendas për t'u ankuar për tejzgjatjen e procesit penal kundër tij.

Faktet. Ankuesi u arrestua në gusht të vitit 1991. Pasi iu refuzuan shumë kërkesa për lirim, urdhri i ndalimit u prish në qershor të vitit 1992, në bazë të një raporti psikiatrik, i cili deklaronte se ankuesi shfaqte tendenca të vazhdueshme vetëvrasëse. Ankuesi, më pas, nuk arriti të merrte pjesë në një seancë dëgjimore të çështjes kundër tij, në shkurt të vitit 1993, dhe nuk e dorëzoi brenda afatit të përcaktuar nga gjykata certifikatën mjekësore. Në këto rrethana, për të u lëshua një urdhër arresti. Ankuesi u arrestua në lidhje me veprën penale të trafikimit në tetor të vitit 1993 dhe u vendos në paraburgim. Megjithatë, kërkesa për lirim ishte refuzuar nga Gjykata e Rrethit në bazë të një raporti të zyrtarëve të burgjeve. Bashkë me të ishin refuzuar edhe disa kërkesa të mëtejshme, përpara se ai të dënohej në qershor të vitit 1995. Vendimi i vitit 1996 rrëzoi dënimin dhe urdhëro rihapjen e çështjes në shkurt të vitit 1996. Në maj të vitit 1996 urdhri i paraburgimit u prish, me kusht që të paguhej garancia prej 10,000 zlotësh. Ankimet e tij në lidhje me shumën, në të cilat i referohej edhe rrezikua për vetëvrasje, rezultuan të pasuksesshme. Ai u lirua më në fund në tetor të vitit 1996, pasi u pagua garancia. Ai u dënua sërish në dhjetor të vitit 1998, dënimi i dhënë u zvogëluar në apel në tetor të vitit 1999, ndërsa në kohën e depozitimit të çështjes ishte ende në pritje të shqyrtimit të një ankimi kasacioni në Gjykatën e Lartë.

Neni 6 § 1 – Kohëzgjatja e apelimit apo rekursit duhen vlerësuar duke pasur parasysh tërësinë procedurave, dhe në mungesë të çdo prove që Gjykata e lartë ka dalë me një vendim, procedurat rezultojnë se kanë zgjatur mbi 9 vjet, përfshirë edhe 7 vjet dhe 5 muaj nga data e njohjes të së drejtës për ankim nga Polonia. Kjo periudhë nuk mund të konsiderohet e arsyeshme.

Neni 13 – Në lidhje me këtë çështje, Gjykata u shpreh për herë të parë se ishte e nevojshme të shqyrtoheshin pretendimet sipas Nenit 13, kur ishin gjetur shkelje të Nenit 6. Karakteri subsidiar i mekanizmit së Konventës është shprehur qartësisht në Nenin 13 dhe Nenin 35 § 1, ku Neni 13 i referohet shprehimisht detyrimit të drejtpërdrejtë të shteteve për të mbrojtur të drejtat e njeriut, kryesisht brenda sistemeve të tyre ligjore. Përderisa nuk ka një model mbizotërues, brenda Shteteve Kontraktuese, të mjeteve juridike për tejzgjatjen e procedurave, gjithsesi ekzistojnë shembuj që tregojnë se këto lloj mjetesh juridike mund të krijohen dhe të veprojnë në mënyrë efektive. Interpretimi i saktë i Nenit 13 është se ai garanton një mjet efektiv për një shkelje të supozuar të së drejtës për të marrë vendim për një çështje gjyqësore brenda një kohe të arsyeshme. Në lidhje me rastin konkret, Qeveria parashtroi se tërësia e disa mjeteve juridike i plotësonte kërkesat e Nenit 13, por nuk dëshmoi sesi ankuesi mund të përfitonte duke u mbështetur në ato mjete. Nuk sugjerohet përshpejtimi i procesit kundër tij apo që ankuesi do të mund të siguronte kompensim

⁴⁹ Çështjet prekin Nenin 6(49), Nenin 6/1(43), Nenin 13 (27), P1/1 (22)

⁵⁰ Po aty.

të drejtë për vonesat e shkaktuara. Rrjedhimisht, masat e përmendura nuk plotësojnë standardin e "efektivitetit".

Vendimi i GJEDNJ-së. Gjykata vuri në dukje se nuk kishte ndonjë mjet specifik ligjor, me anë të të cilit ankuesi mund të ankohej për kohëzgjatjen e procedurës. Megjithëse u parashtruan disa mjete juridike që mund të konsideroheshin në tërësi si një zgjidhje e përshtatshme, nuk u arrit të dëshmohej sesi ankuesi mund të kompensohej me anë të ushtrimit të tyre, qofshin këto mjetet parandaluese, apo kompensuese. Nuk sugjerohej se qoftë ndonjëri nga mjetet e përmendura, ose ndonjë kombinim i tyre, të përshpejtonte përcaktimin e akuzave kundër ankuesit, apo t'i siguronte atij kompensim të drejtë për vonesat e ndodhura. Për më tepër, nuk ishte sjellë asnjë shembull nga praktika e brendshme ligjore për të dëshmuar se ushtrimi i këtyre mjeteve mund të sillte një adresim të situatës për ankuesin.

a. Lista e pyetjeve

- Diskutoni natyrën e sugjerimeve të bëra nga Gjykata në gjykimin *Kudla kundër Polonisë*, cili është detyrimi i qeverisë polake bazuar në Nenin 46 të Konventës?
- Çfarë vendimi do të merrnit po të ishit gjyqtarë, nëse do të gjendeshit në situata të ngjashme ligjore?
- Identifikoni kriteret e aplikuar nga Gjykata për përcaktimin e shumës së kompensimit të drejtë (pasuror dhe jopasuror) në vendimet *Bajrami kundër Shqipërisë*, *Tomasic kundër Kroacisë*, *Paudicio kundër Italisë*.
- Diskutoni dallimet në kriteret e aplikuar për secilën çështje.
- Si i lexoni statistikat e prodhuara për Shqipërinë gjatë viteve 2001-2017?
- Çfarë tregon numri i Rezolutës së Komitetit të Ministrave për mbylljen e mbikëqyrjes në 13 çështje sa i përket aspektit të zbatimit të Konventës nga Shqipëria (a tregon ai për një nivel të mirë të zbatimit të KEDNJ-së në nivelin e brendshëm?)

b. Rekomandohet për tu lexuar:

- Vendimet për çështjen *Qufaj Co. sh.p.k. kundër Shqipërisë*, nr. 54268/00, vendim (themel dhe kompensimi i drejtë) 18/11/2004, ka marrë formë të prerë më 30/03/ 2005, <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22qufaj%22c,%22docum%22entcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-67514%22%5D%7D>
- Rezoluta CM/ResDH(2011)86^[1] Ekzekutimi i vendimit të Gjykatës Europiane për të Drejtat e Njeriut për çështjen *Qufaj Co. sh.p.k kundër Shqipërisë* <http://hudoc.exec.coe.int/eng#%7B%22EXECIdentifier%22:%5B%22001-106810%22c%7D>
- [CM/Rec\(2008\)2](#), Rekomandimi i Komitetit të Ministrave për shtetet anëtare mbi **kapacitetin e brendshëm efektiv për ekzekutimin e shpejtë të vendimeve** të Gjykatës Europiane për të Drejtat e Njeriut (miratuar nga Komiteti i Ministrave më 6 shkurt 2008 në sesionin e 1017-të të tij)
- [CM/Rec\(2004\)6](#) Rekomandimi i Komitetit të Ministrave për shtetet anëtare për **përmirësimin e mjeteve të brendshme juridike** (miratuar nga Komiteti i Ministrave më 12 maj 2004 në sesionin e 114-të të tij)

- GT-Ref.ECHR(2013)2 rev2, Masat për përmirësimin e ekzekutimit të aktgjykimeve dhe vendimeve të Gjykatës, në diskutim në kuadër të grupit *ad hoc* të punës për reformën e sistemit të Konventës mbi të Drejtat e Njeriut, datës 2 maj 2013;
- CM/Res(2002)59, Rezoluta e Komitetit të Ministrave në lidhje me praktikën sa i përket zgjidhjeve miqësore (miratuar nga Komiteti i Ministrave më 18 dhjetor 2002 në mbledhjen e 822-të të Zëvendësministrave);
- CM/Res(2002)58, Rezoluta e Komitetit të Ministrave për botimin dhe shpërndarjen e jurisprudencës së Gjykatës Europiane për të Drejtat e Njeriut (miratuar nga Komiteti i Ministrave më 18 dhjetor 2002 në mbledhjen e 822-të të Zëvendësministrave)
- CM/Rec(2010)12, Rekomandimi i Komitetit të Ministrave për shtetet anëtare për gjyqtarët: pavarësia, efikasiteti dhe përgjegjësitë (miratuar nga Komiteti i Ministrave më 17 nëntor 2010 në mbledhjen e 1098-të të Zëvendësministrave)
- CM/Rec(2003)16, Rekomandimi i Komitetit të Ministrave drejtuar shteteve anëtare për ekzekutimin e vendimeve administrative dhe gjyqësore në fushën e së drejtës administrative (miratuar nga Komiteti i Ministrave më 9 shtator 2003 në mbledhjen e 851 të Zëvendësministrave)
- CM/Rec(2003)17, Rekomandimi i Komitetit të Ministrave për shtetet anëtare mbi zbatimin (miratuar nga Komiteti i Ministrave më 9 shtator 2003 në mbledhjen e 851 të Zëvendësministrave) Komisioni Europian për Efikasitetin e Drejtësisë ([website](#)), [A good practice guide on Structural measures to improve the functioning of civil and administrative justice](#)

Pjesa C. Aktorë të tjerë të përfshirë në zbatimin e Konventës

Ekzekutimi i vendimeve të GJEDNJ-së është proces i komplikuar, i cili përfshin, përveç Komitetit të Ministrave, edhe aktorë të tjerë, të cilët luajnë rol të rëndësishëm, të tillë si: Gjykata Europiane e të Drejtave të Njeriut, autoritetet vendase, gjykatat vendase, duke mos përfshirë as ndikimin e ndërsjellë me gjykatat e tjera europiane, siç është Gjykata Europiane e Drejtësisë (GJED-ja) në Luksemburg. Megjithatë, roli bazë për mbikëqyrjen e procesit të ekzekutimit të vendimeve të GJEDNJ-së i është caktuar Komitetit të Ministrave.

Shembull. Në çështjen “Von Hannover kundër Gjermanisë”(2),⁵¹ Gjykata konstatoi qysh në fillim se nuk është detyrë e saj, në çështjen në fjalë, të shqyrtojë nëse Gjermania i ka përmbushur ose jo detyrimet e saj, bazuar në Nenin 46 të Konventës lidhur me ekzekutimin e vendimit *Von Hannover* (1), të dhënë nga Gjykata në vitin 2004, pasi kjo detyrë i përket Komitetit të Ministrave.

1. Roli i GJEDNJ-së për ekzekutimin e vendimeve të saj

Komiteti i Ministrave, nga ana tjetër, e ka miratuar rolin e GJEDNJ-së lidhur me procesin e ekzekutimit, duke e konsideruar praktikën gjyqësore të Gjykatës si një mjet udhëzues për shtetet. Konkretisht, Komiteti i Ministrave, në rezolutën Res (2004)3⁵², e ftoi GJEDNJ-në "të identifikojë, në vendimet që konstatojnë shkelje të Konventës, çfarë konsiderohet si problem sistematik themelor dhe burimin e këtij problemi, sidomos kur ky problem ka të ngjarë të shkaktojë aplikime të shumta, duke synuar të ndihmojë shtetet në gjetjen e zgjidhjes së duhur dhe Komitetin e Ministrave në mbikëqyrjen e ekzekutimit të vendimeve". Përveç kësaj, më vonë, Komiteti i Ministrave theksoi se "praktika gjyqësore e Gjykatës Europiane për të Drejtat e Njeriut ..., veçanërisht gjykimet e saj pilot, sigurojnë një guidë të rëndësishme dhe përftojnë udhëzime të rëndësishme për shtetet anëtare në këtë drejtim".⁵³Mbi të gjitha, Neni 46, i ndryshuar me Protokollin nr. 14⁵⁴, shprehimisht pranon faktin se Gjykata ka një rol të caktuar në procesin e ekzekutimit.

Antônio Augusto Cançado Trindade thotë:⁵⁵

“... Juridiksioni përfshin autoritetin për të administruar drejtësinë; ai nuk kufizohet vetëm tek deklarimi i ligjit, por përfshin edhe monitorimin se sa është pranuar në lidhje me atë që është vendosur. ... Monitorimi i zbatimit të vendimeve nga ana e shteteve në përputhje të plotë me atë çfarë është vendosur përbën njërin prej elementeve që lidhet me juridiksionin. ... Adresimi i situatave në përputhje me atë çfarë ka urdhëruar Gjykata në vendimet e saj përbën materializim të drejtësisë për çështjen specifike dhe, në fund të fundit, të juridiksionit.

⁵¹Çështja nr.40660/08 60641/08, vendimi (themeli dhe kompensimi i drejtë) i datës 7 shkurt 02/2012, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-109029>,

⁵²Rezoluta Res(2004)3 e Komitetit të Ministrave për vendime të cilat identifikojnë një problem sistematik kryesor (miratuar nga Komiteti i Ministrave më 12 maj 2004, në sesionin e tij të 114-të);

⁵³Rekomandimi Rec(2010)3 mbi "mjetet efektive për tejzgjatjen e proceseve".

⁵⁴http://www.echr.coe.int/Documents/Library_Collection_P14_ETS194E_ENG.pdf

⁵⁵"Dialog ndërmjet gjyqtarëve, Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut, Këshilli i Evropës, 2014".

Vetë Gjykata e ka pranuar juridiksionin e vet për të nxjerrë rekomandime për shtetet e paditura në vendimet e saj, duke u mbështetur në Nenin 46 dhe Nenin 32 të Konventës⁵⁶. Me fjalë të tjera, ekziston një bazë e shëndoshë ligjore, (*një bazë e Konventës dhe një bazë zakonore*), për sa i përket juridiksionit të Gjykatës për t'u parashtruar shteteve përgjegjëse masat që duhet të ndërmerren për të siguruar ekzekutimin e vendimeve të Gjykatës.

Shembull. Në çështjen “Manushaqe Puto kundër Shqipërisë”⁵⁷ GJEDNJ-ja pati rastin të theksonte se, “Bazuar në Nenin 19⁵⁸ të Konventës, ajo ka juridiksion për të “siguruar” mbikqyrjen e angazhimeve të ndërmarra nga shtetet në bazë të Konventës. Në përputhje me doktrinën e “kompetencave të nënkuptuara”, kjo nënkupton që Gjykata e ka kompetencën për të treguar masat e përgjithshme në funksion të këtij roli, nëse ajo e shikon të nevojshme.”

Megjithatë, në varësi të llojit të vendimit, Gjykata angazhohet në mënyra të ndryshme në identifikimin e masave individuale, ose të përgjithshme, të nevojshme për ekzekutimin.

- Së pari, në disa vendime, Gjykata mjaftohet vetëm me identifikimin e llojit të masës së kërkuar për ekzekutimin e duhur të vendimeve të saj, të cilat zakonisht janë masa të përgjithshme, të një natyre legjislative, administrative ose tjetër.
- Së dyti, në disa vendime, Gjykata i lë shtetit të paditur disa opsione, duke i siguruar atij materiale mbi të drejtën krahasuese që mund të shërbejnë si udhëzues për zgjidhjen që do të bëjë.
- Së treti, në vendimet të tjera Gjykata diskuton dhe analizon politikat e brendshme, të kushteve të paraburgimit, etj.
- Së katërti, në disa vendime Gjykata mund të kërkojë ndërmarjen e masave individuale.
- Së fundi, në disa raste të tjera Gjykata kërkon si ndërmarjen e masave individuale ashtu dhe masave të përgjithshme.

---

⁵⁶Neni 32–“Juridiksioni i Gjykatës 1. Juridiksioni i Gjykatës shtrihet në të gjitha çështjet që kanë të bëjnë me interpretimin dhe aplikimin e Konventës dhe protokolleve të saj, të cilat i referohen asaj siç parashikohet në nenet 33, 34, 46 dhe 47.2. Në rast të një mosmarrëveshje lidhur me faktin nëse ka juridiksion Gjykata, është Gjykata ajo që vendos.

⁵⁷Çështja nr.604/07 34770/09 43628/07, vendim (themel dhe kompensimi i drejtë), më 31/07/2012, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-112529>

⁵⁸Neni 19 –“për të siguruar respektimin e angazhimeve të ndërmarra nga Shtetet e Larta Kontraktuese në Konventë dhe në protokollet e tyre, do të ngrihet një Gjykatë Evropiane për të Drejtat e Njeriut, më poshtë “Gjykata”. Ajo do të funksionojë në baza të përhershme.”

Shëmbull. Në grupin e çështjeve Caka⁵⁹kundër Shqipërisë, miratimi i një mase individuale për rihapjen e procesit penal në nivel vendas, kërkoi së pari miratimin e një mase legjislative, në mënyrë që të sigurohej baza ligjore për një veprim të tillë në ligjin e brendshëm. Në këtë drejtim, Gjykata bëri rekomandime "të buta", të cilat i lanë shtetit të paditur hapësirë të konsiderueshme për të zgjedhur masat që duheshin marrë. Në raste të tilla shtetet gëzojnë një prag të gjerë vlerësimi për zgjidhjen praktike. Këtu, subsidiariteti hyn në lojë në dy aspekte. Nga njëra anë, subsidiariteti e dekurajon Gjykatën që t'u tregojë gjykatave vendase një rrugëdalje nga ky problem. Anasjelltas, subsidiariteti kërkon që Gjykata të analizojë dhe të kuptojë se si linden shkeljet e të drejtave të njeriut në kuadrin e legjislacionit vendas.

Shëmbull. Gjykimi pilot në çështjen "Manushaqe Puto kundër Shqipërisë"⁶⁰ shërben si shëmbull për të shpjeguar natyrën detyruese të rekomandimeve të GJEDNJ-së, të cilat "synojnë" për marjen e masa konkrete dhe janë relativisht preçize. Në këtë rast, Gjykata rekomandoi masat e përgjithshme dhe/ose individuale që duheshin marrë nga autoritetet shqiptare, të cilat paraqiten në pjesën operative si veçanërisht detyruese⁶¹. Në këtë rast, autoritetet shqiptare përgjegjëse kishin pak ose aspak liri zgjedhjeje për zgjidhjet praktike të situatës së evidentuar.

Gjykata duhet të jetë e informuar mbi kompleksitetin që ekziston në raportin në mes gjykatave të brendshme dhe ligjit vendas, në mënyrë që të vlerësojë dhe interpretojë në mënyrë racionale Konventën në vendimet e saj. Gjithsesi, detyra e vetme e Gjykatës është të interpretojë dhe të zbatojë Konventën, duke qenë kompetente për nxjerrjen e rekomandimeve sipas Nenit 46, por jo të japë udhëzime. Nga ana tjetër, është në interes të vetë gjykatave vendase që GJEDNJ-ja të sugjerojë rekomandime në vendimet e saj dhe ta zgjerojë këtë praktikë, në vend që ta reduktojë atë.

Duke pasur parasysh praktikën gjyqësore të GJEDNJ-së, rezulton se mbi 150 vendime i referohen Nenit 46 të Konventës dhe kanë të bëjnë me procesin e ekzekutimit. Njëzet e tre prej këtyre gjykimeve janë gjykimet e ashtuquajtura "pilate", ose "gjysmëpilate", të cilat lidhen me probleme strukturore. Ekzistojnë gjithashtu dhjetëra gjykime "të zakonshme" që tregojnë masat e ekzekutimit të cilat bazohen shprehimisht në Nenin 46 të Konventës, dhe që evidentojnë probleme që nuk janë thjesht strukturore, por janë dhe sistematike.

⁵⁹ Çështja nr.44023/02,vendimi (themeli dhe kompensimi i drejtë), i datës 8 dhjetor 2009, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-96033>

⁶⁰Shih shënimin 63.

⁶¹Shih shënimin 63.

a. Lista e pyetjeve

- Diskutoni juridiksionin e Gjykatës për bërjen e rekomandimeve për shtetin e paditur në vendimet e tij mbi mënyrën e korrigjimit të shkeljes.
- Dalloni 4 format e qasjes së ndërmarrë nga GJEDNJ-ja për nxjerrjen e rekomandimeve të saj në vendime, duke përdorur si shembull vendimin e Gjykatës në çështjen “Caka kundër Shqipërisë” dhe “Manushaqe Puto kundër Shqipërisë”.

b. Rekomandohet per lexim

- Rezoluta *Res(2004)3* e Komitetit të Ministrave për vendimet që nxjerrin në pah një problem sistematik të rëndësishëm (*miratuar nga Komiteti i Ministrave më 12 maj 2004, në sesionin e tij të 114-të*);
- CM/Rec(2010)3, Rekomandimi i Komitetit të Ministrave për shtetet anëtare mbi mjetet efektive për tejzgjatjen e proceseve gjyqësore (miratuar nga Komiteti i Ministrave, më 24 shkurt 2010, në sesionin e 1077-të të tij);
- *Dialogu ndërmjet gjyqtarëve, Gjykata Europiane e të Drejtave të Njeriut, Këshilli i Evropës, 2014*;
- *Vendimi pilot i Gjykatës Europiane të të Drejtave të Njeriut për çështjen Manushaqe Puto kundër Shqipërisë.*

2. Roli i autoriteteve vendase në ekzekutimin e vendimeve

Qeveritë luajnë një *rol parësor* në ekzekutimin e vendimeve të Gjykatës. Janë Qeveritë që i raportojnë Komitetit të Ministrave të Këshillit të Evropës rreth masave që ndermerren në këtë respekt. Zbatimi i vendimeve të Gjykatës kërkon një vlerësim gjithëpërfshirës, si të doktrinës ekzistuese kushtetuese ashtu dhe precedentin, jurisprudencën dhe marrëdhëniet me drejtuesit ekzekutivë, ligjvënësit dhe gjyqtarët e tjerë. Mund të ndodhë po ashtu që edhe individët, avokatët dhe grupet t'i drejtohen Konventës në çështje përpara gjykatave vendase si pjesë e një strategjie për të ndryshuar ligjin dhe politikën vendase.

Rezoluta e Asamblesë Parlamentare 1787 (2011) "Mbi zbatimin e vendimeve të Gjykatës Europiane për të Drejtat e Njeriut" i nxit fuqishëm parlamentet vendase që të prezantojnë mekanizma dhe procedura specifike për mbikëqyrjen efektive parlamentare të zbatimit të vendimeve të Gjykatës.

Rekomandimi i Komitetit të Ministrave CM/Rec (2008)2 mbi kapacitetin e brendshëm efikas për ekzekutimin e shpejtë të vendimeve të Gjykatës Europiane për të Drejtat e Njeriut, i fton shtetet anëtare të sigurojnë që një organ vendimmarrës në nivelin më të lartë politik të marrë përgjegjësi të plota për bashkërendimin e të gjitha aspekteve të procesit të zbatimit të brendshëm. Ky rekomandim i është drejtuar autoriteteve shtetërore në përgjithësi por edhe kryetarëve të delegacioneve parlamentare vendase, së bashku, nëse do të jetë e nevojshme, me ministrat përkatës të shteteve për zgjidhjen e problemeve thelbësore të theksuara.

Shembull. Në Shqipëri, procesi i ekzekutimit të vendimeve të GJEDNJ-së ka përfshirë, ndër të tjera, Parlamentin e Republikës së Shqipërisë⁶², Prokurorinë, Avokatin e Popullit dhe organet e tjera ekzekutive që luajnë rol për zbatimin e Konventës në nivel vendas.

a. Lista e pyetjeve

- Diskutoni se si mund të përfshihet qeveria dhe autoritetet shtetërore në ekzekutimin e vendimeve të GJEDNJ-së.
- Cili mund të jetë mekanizmi më i mirë që mund të prezantohet për të siguruar zbatimin e shpejtë të vendimeve të Gjykatës?

⁶²Shih pikën 82.

⁶² Duke iu referuar vendimit të GJEDNJ-së për çështjen "Mullai kundër Shqipërisë", dhe vendimit nr. 29, datë 12.06.2006, të marrë për qartësimin e procedurave për miratimin dhe anulimin e lejeve të ndërimit sipas planifikimit urban të territorit. Parlamenti ka miratuar një ligj të ri, i cili ka hyrë në fuqi më 30.09.2011, duke zëvendësuar ligjin Nr.10119, datë 23.04.2009 "Për planifikimin e territorit", i ndryshuar, i cili ka shfuqizuar tërësisht ligjin nr. 8405 "Për planifikimin urban", duke synuar modifikimin e procedurave për miratimin e lejeve të ndërimit, etj.

b. Rekomandohet per lexim

- Rezoluta e Asamblesë Parlamentare 1787 (2011) për Zbatimin e Vendimeve të Gjykatës Europiane të të Drejtave të Njeriut
- Rekomandimi CM / Rec (2008) 2 për kapacitetin e brendshëm efikas për ekzekutimin e shpejtë të vendimeve të Gjykatës Europiane për të Drejtat e Njeriut

3. Roli i gjykatave vendase dhe i gjyqtarëve në zbatimin e KEDNJ-së në nivelin vendas

Bazuar në të drejtën ndërkombëtare, njohja e juridiksionit të GJEDNJ-së nënkupton ekzekutimin spontan, në mirëbesim, të vendimeve të saj. Pikërisht për këtë arsye, nenet 41 dhe 46.1 synojnë të kontrollojnë ato situata kur një shtet nuk është në gjendje t'i japë fuqi një vendimi për arsye praktike apo për arsye të diktuar nga ligji i brendshëm. Përgjegjësia kryesore për zbatimin e Konventës dhe vendimeve GJEDNJ-së i takon qeverive, ndërsa gjykatat vendase kontribuojnë vetëm *në mënyrë të indirekte*. Në këtë aspekt, roli i gjykatave vendase është i domosdoshëm, me kusht që: (a) individët të kenë mundësi të depozitojnë ankime në gjykatat vendase kundër çdo akti të autoritetit publik; (b) gjyqtarët të jenë të detyruar të identifikojnë ligjet parlamentare që bien ndesh me të drejtat dhe t'i interpretojnë ato në dritën e Konventës, me qëllim që të shmangin konfliktet sa herë që të jetë e mundur; (c) gjyqtarët të refuzojnë zbatimin e ligjeve që janë të papajtueshme me KEDNJ-në. Si rrjedhim, gjykatat vendase janë përgjegjëse për t'u përgjigjur kërkesave për mbrojtje efektive të të drejtave të njeriut dhe për të shmangur penalizimin e Palës së Lartë Kontraktuese.

Shembull. Gjykata Kushtetuese e Shqipërisë (GJK) dhe Gjykata e Lartë luajnë rol për zbatimin e drejtpërdrejtë të Konventës dhe jurisprudencës së Gjykatës. Bazuar në gjetjet e Gjykatës në çështjen *“Qufaj kundër Shqipërisë”*, GJK-ja e modifikoi praktikën e saj gjatë shqyrtimit të pretendimeve për mosekzekutim të vendimeve gjyqësore. Në rastin Qufaj,⁶³ Gjykata konstatoi se: *“... Gjykata Kushtetuese e refuzoi ankesën e shoqërisë ankuese, duke deklaruar se “ankesa [nuk mund të merret parasysh sepse ekzekutimi i vendimeve gjyqësore bie jashtë juridiksionit të Gjykatës Kushtetuese]. Gjykata vëren se sistemi juridik shqiptar siguron një mjet juridik, në formën e ankimit për shkelje të procesit të rregullt ligjor, që është në teori në dispozicion të kompanisë kërkuese. Gjykata shprehet se rregullat për proces të rregullt ligjor në Shqipëri duhej të ishin interpretuar në mënyrë të tillë që të garantonin përdorimin e një mjeti efektiv për shkeljen e pretenduar, bazuar në Nenin 6§1 të Konventës. Prandaj, sipas mendimit të Gjykatës, Gjykata Kushtetuese ishte kompetente për trajtimin e ankimit të shoqërisë ankuese lidhur me mospërputhjen me vendimin përfundimtar, si pjesë e juridiksionit të saj për të siguruar të drejtën për proces të rregullt juridik”*. Pas këtij vendimi, GJK-ja ka ndjekur një qasje të re në trajtimin e pretendimeve të kësaj natyre në çështjen *“Memishaj kundër Bashkisë së Tiranës”*, ku ajo u shpreh se: *“organet shtetërore janë të detyruara të zbatojnë vendimet e gjykatës, të cilat janë të detyrueshme jo vetëm për palët, por edhe për trashëgimtarët e tyre, palët që i kanë hequr të drejtat e palëve, gjykatën që e ka lëshuar vendimin, dhe të gjitha gjykatat dhe institucionet e tjera.”*

⁶³Shih shënimin 53.

Parimet e mirëbesimit dhe të njohjes së ndërsjellë përbëjnë gurët e themelit të ndërtimit të një rendi juridik evropian. Detyrimet që lindin ndaj një Palë të Lartë Kontraktuese, sipas Nenit 46 të Konventës, diktojnë jo vetëm detyrimin për të ndërmarrë masa individuale me efekt *inter-partes*, por gjithashtu për të ndërmarrë masa të përgjithshme që kanë efekt *erga omnes*. Në këtë aspekt, vendimet përmbajnë në tekstet e tyre parime të përgjithshme të cilat zbatohen *in concreto* për të gjitha palët dhe shtetet anëtare kërkojnë të ndërmarrin një qasje pro-aktive dhe të përshtatin legjislacionin dhe praktikën e tyre të brëndshme në përputhje me to. Si rrjedhojë, megjithëse vendimet e GJEDNJ-së nuk kanë në mënyrë *strictu sensu*, efekt *erga omnes*, shtetet nuk mund gjithsesi t'i shpërfillin parimet e përcaktuara në praktikën gjyqësore të GJEDNJ-së. Thënë shkurt, gjykatat vendase shqiptare duhet të respektojnë jo vetëm vendimet e GJEDNJ-së në lidhje me Shqipërinë, por edhe vendimet e tjera të GJEDNJ-së të lidhura me shtetet e tjera anëtare.

CM/Rec(2002)13 Rekomandimi i Komitetit të Ministrave i fton shtetet anëtare të botojnë dhe të shpërndajnë praktikën gjyqësore të Gjykatës Europiane për të Drejtat e Njeriut, me qëllim që të sigurojnë që ato vendime që përbëjnë zhvillime konkrete në jurisprudencë, apo ato që kërkojnë masa të veçanta zbatimi nga ana e tyre si shtete të paditura, të botohen gjerësisht, nëpërmjet iniciativave shtetërore ose private, të plota, të përmbledhura, ose fragmente të tyre (së bashku me referencat përkatëse në tekstet origjinale) në gjuhën (gjuhët) e vendit, veçanërisht në fletoret zyrtare, buletinet e informacionit nga ministritë kompetente, revistat ligjore dhe mediat e tjera të përdorura në përgjithësi nga komuniteti ligjor, duke përfshirë, aty ku është e përshtatshme, edhe faqet e internetit.

Deklarata e Konferencës së Interlakenit i fton shprehimisht shtetet "të marrin parasysh praktikën evolutive gjyqësore të Gjykatës, duke synuar gjithashtu nënvizimin e konkluzioneve që dalin nga një vendim që gjen një shkelje të Konventës nga një shtet tjetër, ku i njëjti problem parimisht ekziston edhe brenda sistemit të tyre ligjor".⁶⁴

Rrjedhimisht, është e domosdoshme për shtetet që të rrisin shkëmbimet ndërmjet profesionistëve të së drejtës me anë të rrjeteve të ndryshme, nisur nga nevoja për njohjen e ndërsjellë të pasojave të vendimeve të dhëna nga gjykatat e brëndshme në nivelin vendas. Gjyqtarët vendas pritet të përmbushin rolet e tyre: a) për të siguruar përputhshmërinë e ligjeve vendase dhe praktikës gjyqësore me Konventën në shtetet përkatëse; b) për të ulur numrin e çështjeve të ndryshme të lidhura me Konventën në shtetet anëtare të detyruara prej saj; c) për të siguruar që legjislacioni dhe jurisprudenca e brëndshme të respektojnë jurisprudencën e GJEDNJ-së; d) për të marrë parasysh siç duhet rekomandimet e Këshillit të Ministrave.⁶⁵

⁶⁴Shih parimin e subsidiaritetit – pas Interlaken-it – Shënim nga Jurisconsulti, f. 8 : http://www.echr.coe.int/Documents/2010_Interlaken_Follow-up_ENG.pdf

⁶⁵Opinion nr. 9 (2006) i Këshillit Konsultativ të Gjyqtarëve Evropianë (KKGJE) për vëmendjen e Komitetit të Ministrave të Këshillit të Evropës mbi rolin e gjyqtarëve vendasë për sigurimin e aplikimit efektiv të së drejtës ndërvendasvendase dhe evropiane.

Shembuj të vendime të gjykatave të brendshme shqiptare që i referohen praktikës gjyqësore të GJEDNJ-së në shtete të tjera anëtare:

(a) Gjykata Kushtetuese

- Vendimi nr. 38/2010 (barazia e armëve në proceset penale)
- Vendimi nr. 16/2006 (shkelja e barazisë së armëve në proceset gjyqësore të lidhura me rishikimin e rekursit vetëm në prani të prokurorit);
- Vendimi nr. 30/2010 (e drejta për t'u dëgjuar në gjykatë, lidhur me gjykimin në mungesë të të paditurit);
- Vendimi nr.11/2009 (e drejta për t'u gjykuar nga një gjykatë e krijuar me ligj, lidhur me mungesën e juridiksionit të gjykatës për krimet e rënda);
- Vendimi nr. 1/2017 (rishikimi i aktit të pronësisë);
- Vendimi nr. 43/2011 (rishikimi i aktit të pronësisë);
- Vendimi nr. 33/2005 (arsyetimi i vendimit lidhur me shkaqet e vendimit);

(b) Gjykata e Lartë: vendimi nr. 4, datë 6.12.2013;

(d) Gjykata e Rrethit Mirditë: vendimi nr.17, datë 23.01.2007 (përmendur në vendimin për çështjen *Ceka kundër Shqipërisë*);

Në mënyrë të përmbledhur, mund të thuhet se zbatimi i KEDNJ-së dhe praktikës gjyqësore të Gjykatës në nivelin vendas sugjeron që gjykatat e brendshme pritet të marrin një qasje pro-aktive. Kjo qasje nënkupton vlerësimin e nevojës për t'u referuar praktikës gjyqësore të vendeve të tjera, bazuar në: (a) vlerën e interpretimit *res interpretata*; (b) ngjashmërinë e një problemi; (c) finalitetin dhe nivelin e autorizimit të një vendimi (vendimet e seksioneve të Gjykatës, vendimet e Dhomës së Madhe); (d) parandalimin e shkeljeve të ngjashme; (e) detyrimin e përgjithshëm për t'u pajtuar me Konventën (siç interpretohet nga praktika gjyqësore e GJEDNJ-së).

Shembull. Vendimi i Gjykatës së Lartë nr. 21/2013⁶⁶ i Federatës Ruse u kujton të gjitha gjykatave ruse për detyrimin që kanë për të ndjekur praktikën gjyqësore të GJEDNJ-së, përfshirë edhe praktikën gjyqësore kundër shteteve të tjera palë në Konventë, gjë e cila, në këtë mënyrë, mishëron parimin e vlerës *erga omnes* të praktikës gjyqësore të Gjykatës. Në paragrafin 25, vendimi parashikon që: *“në mënyrë që të lexohen tekstet e vendimeve në gjuhën ruse të dhëna nga Gjykata Europiane si në lidhje me Federatën Ruse, edhe nga shtetet e tjera, të cilat janë palë në Konventë, gjykatat rekomandohen të përdorin, ndërmjet burimeve të tjera, sistemin e referimit të informacionit Mezhdunarodnoye Pravo (E drejta ndërkombëtare), të zhvilluar nga Gjykata e Lartë e Federatës Ruse e të instaluar në profilin e departamentit të sistemit automatik shtetëror Pravosudiye (Drejtësia), si dhe në bazën e të dhënave HUDOC të Gjykatës Europiane: [⁶⁶Vendim jogjyqësor i dhënë më 27 qershor 2013 në seancë plenare.](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng.”</i></p></div><div data-bbox=)*

a. Lista e pyetjeve

- Çfarë pritet nga gjykatat vendasvendase për ekzekutimin e vendimeve gjyqësore?
- Si luajnë ato rol për zbatimin e KEDNJ-së?
- Çfarë qasjeje duhet të marrë një gjyqtar drejt një gjykimi të Gjykatës në një çështje për Shqipërinë?
- Çfarë qasjeje duhet të marrë një gjyqtar në lidhje me vendimet e gjykatave për vendet e tjera?
- Si do të vendosnit për shqyrtimin e një çështjeje nëse shihni se e gjeni përgjigjen në një vendim tjetër të gjykatës ndaj një shteti tjetër?
- Diskutoni qasjen e Gjykatës Kushtetuese drejt praktikës gjyqësore të GJEDNJ-së kundër shteteve të tjera.

b. Rekomandohet per lexim

- Vendimi "*Qufaj kundër Shqipërisë*"
- Vendimi "*Marini kundër Shqipërisë*"
- Vendimi "*Xheraj kundër Shqipërisë*";
- Vendimi i GJK-së nr.6 / 2006 "*Memishaj kundër Bashkisë*";
- Vendimi i GJK-së nr. 12/2012 për çështjen Koliqi;
- Vendimi i GJK-së nr.20/2011;
- Vendimi i Gjykatës së Lartë nr. 21/2013⁶⁷ i Federatës Ruse
- Deklarata e Konferencës së Interlakenit
- Rekomandimi i Komitetit të Ministrave për shtetet anëtare për **botimin dhe shpërndarjen** në shtetet anëtare të tekstit të Konventës Europiane për të Drejtat e Njeriut dhe të praktikës gjyqësore të Gjykatës Europiane për të Drejtat e Njeriut (miratuar nga Komiteti i Ministrave më 18 dhjetor 2002 në sesionin e tij të 822-të);

---

⁶⁷ Bëhet fjalë për vendim jogjyqësor, i dhënë më 27 qershor 2013, në panel plenar.

4. Roli i Zyrës së Prokurorisë

Zyra e Prokurorit Publik luan rol qendror dhe thelbësor për ofrimin e sigurisë dhe të lirisë në të gjitha shtetet anëtare të Këshillit të Evropë.⁶⁸Kjo rithekskohet edhe nga sistemet vendase, megjithëse ato ndryshojnë nga njëri shtet në tjetrin, duke përfshirë vendndodhjen dhe marrëdhëniet e zyrës në lidhje me degët e tjera të qeverisjes, përgjegjësitë dhe kompetencat e saj brenda sistemit të drejtësisë penale (duke përfshirë funksionin e rojarit, komponentin filtrues, d.m.th. përcaktimin e çështjeve që vijnë më tej në sistemin e drejtësisë dhe që ndiqen penalisht me shpenzime publike), dhe rolin e saj në lidhje me gjykatat dhe sferat e tjera të administratës publike. Prokurorët luajnë rol të rëndësishëm në respektimin dhe përligjjen e të drejtave të njeriut, si të të dyshuarve, ashtu edhe të të akuzuarve dhe të viktimave.

Rekomandimi (2000)19 përcakton përgjegjësitë që kanë prokurorët gjatë kryerjes së detyrave të tyre: "Prokurorët duhet t'i kryejnë funksionet që u janë ngarkuar në mënyrë të rregullt, të paanshme dhe objektive; duhet të respektojnë dhe të kërkojnë mbrojtjen e të drejtave të njeriut, siç përcaktohet në KEDNJ; dhe duhet të kërkojnë të sigurojnë që sistemi i drejtësisë penale të veprojë sa më shpejt që të jetë e mundur. Ata kanë për detyrë të sigurojnë barazinë para ligjit dhe të jenë të vetëdijshëm për të gjitha rrethanat përkatëse përfshirë edhe ato që prekin të dyshuarin, pavarësisht nëse janë në avantazh apo në disavantazh të këtij të fundit. Dëshmia kundër të dyshuarve nuk duhet të parashtrohet nëse prokurorët e dinë, apo besojnë në baza të arsyeshme, sepse ajo është marrë nëpërmjet përdorimit të metodave që janë në kundërshtim me ligjin. Në rastet e dyshimit, prokurorët publikë duhet t'i kërkojnë gjykatës të vendosë për pranueshmërinë e provave të tilla."

Përsa u përket proceseve penale, prokurorët kanë përgjegjësinë të sigurojnë që çdo proces penal, përfshirë edhe aspektet procedurale të tij, të jetë i natyrës akuzatore dhe të sigurojë barazinë e armëve ndërmjet prokurorisë dhe mbrojtjes. Ky është një aspekt themelor i së drejtës për gjykim të drejtë. Për më tepër, Neni 6(1) i KEDNJ-së kërkon që autoritetet e prokurorisë t'i japin mbrojtjes, gjatë fazës së gjykimit, të gjitha provat përkatëse që kanë në posedim lidhur me çështjen, në favor ose kundër personit të akuzuar.

E drejta për proces të rregullt ligjor përfshin parimin e barazisë së armëve, si edhe supozon parimin e procedurës akuzatore (kundërshtare). Ajo përfshin të drejtën për dhënien e plotë, në kohën e duhur, të të gjitha materialeve përkatëse që ka në posedim prokurori. Kjo nënkupton disponueshmërinë e të gjitha elementeve të provës dhe detyrimin nga prokurori, ose ndonjë autoriteti tjetër hetues, për të kërkuar dëshmi si për fajin, ashtu edhe për pafajësinë.

⁶⁸Çështja është objekt i rekomandimit (2000)19 mbi rolin e prokurorisë në sistemin e drejtësisë penale. Më shumë informacion mund të gjendet në adresën: <https://rm.coe.int/16804be55a>, opinionit nr. 12 (2009) të Këshillit Konsultativ të Gjyqtarëve Evropianë (KKGJE), dhe opinionit nr. 4 (2009) të Këshillit Konsultativ të Prokurorëve Evropianë, i disponueshëm në adresën: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&id=1542177&Site=COE&direct=true> and Opinion No.10 (2015) of the Consultative Council of European Prosecutors to the Committee of Ministers of the Council of Europe on the role of prosecutors in criminal investigations available at XXX

Prokurorët, pavarësisht rolit në hetime, duhet të sigurojnë që veprimet që kryejnë të jenë në përputhje me ligjin dhe, në veçanti, të respektojnë parimet e mëposhtme:

- barazinë përpara ligjit;
- paanshmërinë dhe pavarësinë e prokurorëve;
- të drejtën për t'iu drejtuar një avokati;
- të drejtën e mbrojtjes për marrjen e plotë të të gjithë materialeve përkatëse;
- prezumimin e pafajësisë;
- barazinë e palëve (armëve);
- pavarësinë e gjykatave;
- të drejtën e të pandehurit për proces të rregullt ligjor;

Respektimi i *prezumimit të pafajësisë* është i detyrueshëm jo vetëm për gjykatat, por edhe për të gjitha organet e tjera shtetërore. Prokurorët dhe organet hetuese duhet të shmangin dhënien e ndonjë deklarate, apo qëndrimi, që do të kontribuonte në shkeljen e këtij parimi.

Parimi i *barazisë së palëve* kërkon, si pjesë e procesit të rregullt ligjor, që personi i cili është objekt hetimi, duhet të jetë në gjendje ta paraqesë çështjen e tij para një gjykate pa u vendosur në disavantazh substancial kundrejt palës kundërshtare. Për këtë arsye duhet të ruhet një ekuilibër i drejtë mes palëve, duke u lejuar atyre të diskutojnë çdo element të hetimit.

Respektimi i *parimit akuzator* në çështjet penale kërkon bërjen e dallimit midis fazës së hetimit dhe fazës së gjyqimit. Lidhur me fazën e parë të hetimit, parimi akuzator nuk është absolut. Përkundrazi, është parashikimi i tij: ai përbëhet nga kërkesa për dëshmi, për të përcaktuar nëse ka arsye të mjaftueshme për të vazhduar me një aktakuzë dhe, gjatë kësaj faze, procedura mund të jetë konfidenciale^Z.

Detyrimi për të kërkuar dhe për të mbajtur provat e fajësisë, ose të pafajësisë, duhet të interpretohet realisht bazuar në faktet e secilës çështje, si edhe duhet të vlerësohet rëndësia e provave. Dëshmitë relevante për fajin ose pafajësinë duhet, për aq sa është e nevojshme dhe praktike, të mbahen në përputhje me ligjin vendas, të paktën deri në përfundimin e procedurës. Fakti që provat nuk duhet të përdoren nga prokuroria, nuk e justifikojnë shkatërrimin ose mosdisponueshmërinë e tyre, ose shkatërrimin e shënimeve apo të dhënave në lidhje me to. Kur dëshmitë çojnë në krijimin e një mundësie të arsyeshme për kundërshtimin e çështjes së prokurorisë, ato duhet të ruhen.

Kur prokurori është në dijeni të materialeve që lidhen me çështjen e pafajësisë së të akuzuarit dhe/ose që mund ta ndihmojë materialisht mbrojtjen, ai duhet ta paraqesë këtë material. Nëse prokurori refuzon, ose nuk është në gjendje ta bëjë këtë, kjo mund të rezultojë në pafajësi ose në ndërprerjen e ndjekjes penale.

Shembull. Në çështjen "Laska & Lika kundër Shqipërisë"⁶⁹ Gjykata vëren se "ankuesit u gjetën fajtorë, kryesisht mbështetur në fuqinë e dëshmive të dëshmitarëve okularë, të marra gjatë paradës së identifikimit. Ajo vëren se dëshmitë e dëshmitarëve okularë që vijnë nga identifikimi ishin provat kryesore ku u mbështet pozicioni i prokurorisë kundër ankuesve. Fillimisht, ankuesve dhe B. L-së iu kërkua të qëndronin në rresht, ndërsa kishin veshur balaklava (veshje që mbulon kokën dhe qafën) me ngjyrë bardhë e blu, ngjyrë e ngjashme me ato të balaklavave të autorëve të krimit. Dy personat e tjerë në rresht kishin veshur balaklava të zeza, që ishin në kontrast të thellë me balaklavat bardhë e blu, të veshura nga ankuesit dhe B.L-ja, të cilët ishin akuzuar për kryerjen e veprës penale. Ndryshimi i pozicionit të personave në rresht nuk çoi në ndryshim të rezultatit për ankuesit, pasi atyre u kërkohet vazhdimisht të mbanin veshur të njëjtë balaklavë (bardhë e blu). Gjykata konstaton se parada e identifikimit është një ftesë e hapur për dëshmitarët që ato t'u vinin gjatë dy kërkuesve dhe B.L-së si autorë të veprës penale. Për më tepër, parada e identifikimit u mbajt në mungesë të avokatëve të ankuesve. Nga dosja e çështjes nuk rezulton që ankuesit të kenë hequr dorë me vullnetin e tyre të lirë, qoftë shprehimisht apo në heshtje, nga e drejta për ndihmë juridike në kohën e paradës së identifikimit. Gjykata vëren në lidhje me këtë pikë se, edhe pse Gjykata e Rrethit ka pranuar se ka pasur parregullsi në fazën e hetimit, për dënimin e ankuesve ajo është mbështetur kryesisht në identifikimin pozitiv të ankuesve nga dëshmitarët okularë në paradën e identifikimit. Sidoqoftë, as asistenca e ofruar më vonë nga një avokat, as natyra akuzatore e proceseve pasuese nuk mund t'i rriparojë të metat e ndeshura gjatë hetimit penal".

5. Roli i institucioneve trajnuese

Garantimi i efektivitetit afatgjatë të sistemit të Konventës përbën përparësi dhe nevoja për zbatim më të mirë të Konventës në nivel vendas është jetike. Në këtë mënyrë, duket e domosdoshme që të gjitha shtetet anëtare të sigurojnë një edukim të mjaftueshëm mbi Konventën, në veçanti për profesionet ligjore dhe ato ligj-zbatuese.

Rekomandimi Rec (2004)⁷⁰ mbi KEDNJ-në në arsimin universitar dhe trajnimin profesional, u bën thirrje shteteve anëtare "të sigurojnë trajnime të përshtatshme profesionale në lidhje me Konventën dhe praktikën gjyqësore të Gjykatës në nivel vendas, në veçanti: 1) si komponent i programeve përgatitore që u paraprijnë provimeve për t'u bërë pjesë e profesioneve të ndryshme ligjore ose 2) për trajnimet fillestare dhe në vazhdim për gjyqtarët, prokurorët dhe avokatët; 3) për personelin në sektorë të tjerë përgjegjës për zbatimin e ligjit; 4) dhe/ose për personelin që merret me personat e privuar nga të drejtat e tyre (për shembull, pjesëtarët e policisë dhe të forcave të sigurisë, personeli i institucioneve të vuajtjes së dënimit dhe ai i spitaleve) ..."

Trajnimet të veçanta mbi Konventën dhe standardet e saj mund të përfshijnë edhe **organizimin e seminareve, si pjesë e trajnimit profesional për gjyqtarët**. Më konkretisht, trajnimi i gjyqtarëve synon përfshirjen e standardeve të Konventës dhe të

⁶⁹ Çështja nr. 12315/04 17605/04, Judgment (Merits and Just Satisfaction), 20/04/2010, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-98349>

⁷⁰ https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805dd13a

praktikës gjyqësore të Gjykatës në arsyetimin e vendimeve gjyqësore. KKGJE-ja⁷¹ u rekomandon shteteve që të mundësojnë qasjen e gjyqtarëve në informacionet përkatëse, kurset e gjuhëve të huaja, dhe aksesin në materiale të përkthyer, veçanërisht:

- njohuri paraprake mbi të drejtën ndërkombetare dhe europiane dhe mbi praktikën gjyqësore⁷²;
- njohuri të përshtatshme mbi të drejtën ndërkombetare dhe europiane⁷³;
- luajtjen e një roli të rëndësishëm në trajnimin fillestar dhe gjatë ushtrimit të detyrës së gjyqtarëve⁷⁴;
- vënia në dispozicion e informacionit mbi të drejtën ndërkombetare dhe europiane, përfshirë vendimet e gjykatave ndërkombetare dhe europiane⁷⁵;
- përvetësim shumë i mirë i gjuhëve të huaja nga gjyqtarët⁷⁶;

Shembull. Në Shqipëri Shkolla e Magjistraturës është institucioni përgjegjës për trajnimin fillestar dhe trajnimin vazhdues të gjyqtarëve në funksion të rekrutimit dhe vlerësimit të performancës. Programi i trajnimit për periudhën 2012-2015 mbuloi gjërësisht problemet e evidentuara në pah në vendimet e GJEDNJ-së. Në kuadër të masave implementuese për ekzekutimin e vendimeve të GJEDNJ-së për grupin e çështjeve *Caka*, çështjet *Groni*, *Dybeku* dhe *Rrapo*, Shkolla e Magjistraturës ka përfshirë në kurikulat e trajnimit fillestar dhe atij vazhdues disa tema specifike për çështje që kanë të bëjnë me këto raste lidhur me zbatimin e Nenit 6 të KEDNJ-së. Përveç kësaj, ajo ka organizuar shumë seminare, tryeza të rrumbullakëta për identifikimin e çështjeve kyçe kryesore që duhet të shqyrtohen nga gjyqtarët ose prokurorët gjatë aktiviteteve të tyre, si, për shembull, prania e të pandehurit para gjyqit ka qënë një ndër temat e përfshira në program .

Gjithashtu, trajnime të veçanta mbi Konventën dhe standardet e saj shihen si të nevojshme edhe për avokatët. Njohja e mirë e Konventës nga avokatët ka ndikim në parandalimin e çështjeve të cilat nuk i përmbushin shprehimisht kërkesat për pranueshmërinë e aplikimit. Mund të organizohen edhe seminare mbi rregulloren e Gjykatës dhe praktikën e proceseve ligjore, si edhe për ekzekutimin e vendimeve të Gjykatës. Në disa vende botohen rregullisht botime mbi jurisprudencën e Gjykatës për gjyqtarët dhe avokatët.

⁷¹Opinion nr. 9 (2006) i Këshillit Konsultativ të Gjyqtarëve Evropianë (KKGJE) për vëmendjen e Komitetit të Ministrave të Këshillit të Evropës mbi rolin e gjyqtarëve vendorë për sigurimin e aplikimit efektiv të së drejtës ndërkombëtare dhe evropiane.

⁷²Duhet të sigurohet përmes përfshirjes së këtyre temave në kurrikulën e fakulteteve juridike.

⁷³Duhet të jetë njëri prej kushteve që duhet të përmbushen nga të emëruarit në poste gjyqësore, përpara se të marrin pozicionet.

⁷⁴Trajnimi gjyqësor në këtë fushë do të përfitonte nga bashkëpunimi ndërvendas ndërmjet institucioneve vendas vendase të trajnimit gjyqësor.

⁷⁵Me bashkëpunimin e shërbimeve të dokumentacionit të gjykatës, bibliotekave dhe ndihmës gjyqtarëve, gjyqtarët duhet t'i garantohet aksesin në informacionin e indeksuar dhe të shënjuar siç duhet; informacioni i ofruar duhet të jetë gjithëpërfshirës dhe i disponueshëm menjëherë.

⁷⁶Përveç kësaj, gjykatat duhet të kenë shërbime cilësore të përkthimit dhe interpretimit, plus koston e zakonshme për funksionimin e gjykatave.

Shëmbull. Në Shqipëri, ligji nr. 9015/2012 parashikon rregullat për trajnimin fillestar dhe në vazhdim të avokatëve. Shkolla Kombëtare e Avokatisë (SHKA) është organi përgjegjës për ofrimin e trajnimeve (Neni 25§1, pika 4). Këshilli i përgjithshëm i SHKA-së miraton statusin e themelimit të Shkollës dhe rregullat e trajnimit, siç propozohen nga Shkolla. Ligji parashikon (1) detyrimin për trajnimin fillestar të ndihmës-avokatëve dhe trajnimin në vazhdim të avokatëve (Neni 16/1); (2) trajnime të cilat përbëhen nga çështje ligjore, teorike dhe praktike; (3) mosfrekuentimi i trajnimit mund të përbëjë shkak ligjor për heqjen e licencës për ushtrimin e profesionit të avokatit; (4) kushti për përfundimin e programit të Shkollës Kombëtare të Avokatëve shërben si kriter për të marrë licencën për ushtrimin e profesionit të avokatit. Gjatë periudhës 2014-2015, shkolla mbulonte vetëm trajnimin fillestar në 6 dhomat vendore (Vlorë, Durrës, Fier, Korçë, Shkodër dhe Tiranë). Trajnimi vazhdues për këtë periudhë është mbuluar nga një projekt pilot i SHKA-së në bashkëpunim me projektin JUST të USAID-it. Pas këtij projekti pilot, trajnimi në vazhdim duhet të mbulohet nga Shkolla e Avokatisë, bazuar në planin e veprimit për programin e trajnimit në vazhdim të detyrueshëm (2013-2016).

Përveç kësaj, trajnimet të veçanta mbi Konventën dhe standardet e saj janë të nevojshme për profesionistët e së drejtës që merren me zbatimin e ligjit dhe vendet e paraburgimit, të tillë si forcat e sigurisë, të policisë dhe stafi i burgjeve, por edhe për shërbimet e migracionit, të spitaleve etj. Duke pasur parasysh natyrën evoluese të interpretimit dhe të zbatimit të këtyre standardeve në praktikën gjyqësore të Gjykatës, trajnimi vazhdues mbi standardet e Konventës merr peshë të rëndësishme.

Shëmbull. Në Shqipëri, ekzekutimi i çështjes "**Dybeku kundër Shqipërisë**"⁷⁷ kërkonte trajnimin profesional të personelit mjekësor në spitalet e burgjeve, me qëllim përmirësimin e trajtimit të të burgosurve që vuajnë nga çrregullime mendore.

Shëmbull. Në Armeni zhvillohen trajnime për agjencitë përkatëse të zbatimit të ligjit dhe zyrtarët e sistemit gjyqësor lidhur me mënyrën se si ata të përmbushin kërkesat sipas Konventës, pas dhënies së çdo vendimi në lidhje me Armeninë nga Gjykata.

Shëmbull. Në Belgjikë Policia Federale organizon një trajnim specifik të quajtur "*Maîtrise de la violence*" (Kontrolli ndaj dhunës), me qëllim pengimin e përdorimit të dhunës së shtrëngimit në profesion.

Shëmbull. Në Finlandë materiali trajnues për policinë përfshin rekomandimin Rec (2001)10 të Komitetit të Ministrave për Kodin European të Etikës në Polici.

⁷⁷Çështja nr.41153/06, vendim (themeli dhe kompensimi i drejtë), datë 18 dhjetor 2007, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-84028>

a. Lista e pyetjeve

- Diskutoni mbi trajnimin profesional të nevojshëm për gjyqtarët, duke u përqendruar veçanërisht në çështjet e identifikuara në vendimet e Gjykatës për Shqipërinë.
- Diskutoni mbi trajnimin profesional të nevojshëm për avokatët, prokurorët dhe oficerët e tjerë të zbatimit të ligjit, duke u përqendruar veçanërisht në çështjet e identifikuara në vendimet e Gjykatës për Shqipërinë (referojuni vendimeve të GJEDNJ-së "*Laska Lika kundër Shqipërisë*", "*Grori kundër Shqipërisë*" "*Cani kundër Shqipërisë*")

b. Rekomandohet per lexim

- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Dybeku kundër Shqipërisë*";
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Laska Lika kundër Shqipërisë*";
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Grori kundër Shqipërisë*";
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Cani kundër Shqipërisë*";
- Opinioni nr. 9 (2006) i Këshillit Konsultativ të Gjyqtarëve Europianë (KKGJE) drejtuar Komitetit të Ministrave të Këshillit të Evropës mbi rolin e gjyqtarëve vendasë në sigurimin e zbatimit efektiv të së drejtës ndërkombëtarevendase dhe europiane;
- CM/Rec(2004)5, Rekomandimi i Komitetit të Ministrave për shtetet anëtare lidhur me verifikimin e pajtueshmërisë së projektligjeve, ligjeve ekzistuese dhe praktikës administrative me standardet e përcaktuara në Konventën Europiane për të Drejtat e Njeriut (miratuar nga Komiteti i Ministrave më 12 maj 2004 në sesionin e 114-të)
- CM/Rec (2004)4, Rekomandimi i Komitetit të Ministrave për shtetet anëtare mbi Konventën Europiane për të Drejtat e Njeriut në lidhje me arsimin universitar dhe trajnimin profesional (miratuar nga Komiteti i Ministrave më 12 maj 2004 në sesionin e 114).

Pjesa D. Efekti i Konventës mbi sistemin e brendshëm juridik

Rëndësi themelore merr fakti se "Konventa nuk përbën më kryesisht një produkt të së drejtës ndërkombëtare: në të vërtetë ajo përbën vetë "të drejtën e brëndshme" dhe është drejtpërdrejt e zbatueshme nga gjyqtarët vendas".⁷⁸Sot, çdo Palë Kontraktuese e ka bërë Konventën pjesë të sistemit të vet juridik. Me futjen e Konventës në sistemin e brendshëm, ajo bëhet e detyrueshme për çdo zyrtar shtetëror që ushtron autoritet publik, si çështje e së drejtës së brëndshme. Një ndër arsye që ekzistojnë standarde të ndryshme të zbatimit të Konventës në shtetet anëtare, lidhet me faktin se shtetet kanë përdorur qasje të ndryshme për përfshirjen e Konventës në sistemet e brendshme ligjore.

Shembull. Në çështjen "Von Hannover kundër Gjermanisë"⁽²⁾⁷⁹, e cila është kërkesa e dytë para Gjykatës nga i njëjti ankues në çështjen "Von Hannover kundër Gjermanisë" (1)⁸⁰, Gjykata vëren se: "Në përputhje me praktikën e tyre gjyqësore, **gjykatat vendase e kanë balancuar me kujdes të drejtën e kompanive botuese për lirinë e shprehjes kundrejt të drejtës së ankuesve për respektimin e jetës së tyre private. Duke vepruar kështu, ato i kushtuan rëndësi thelbësore pyetjes nëse fotot, të shqyrtuara në kuadrin e artikujve shoqërues, kishin kontribuar për një debat me interes të përgjithshëm, apo jo. Ato shqyrtuan edhe rrethanat në të cilat ishin marrë fotografitë. Gjykata vëren gjithashtu se gjykatat vendase kanë marrë shprehimisht parasysh praktikën gjyqësore të Gjykatës. Ndërkohë që Gjykata Federale e Drejtësisë e ka ndryshuar qëndrimin e saj pas vendimit për çështjen "Von Hannover", **Gjykata Kushtetuese Federale, nga ana e saj, jo vetëm që e ka konfirmuar këtë qasje, por ka ndërmarrë edhe një analizë të hollësishme të praktikës gjyqësore të Gjykatës në përgjigje të kërkesës së ankuesve, sipas së cilës Gjykata Federale e Drejtësisë e ka shpërfillur Konventën dhe praktikën e Gjykatës".****

Shembull. Pas vendimit në çështjen "Doronin kundër Ukrainës"⁸¹, në Ukrainë u depozituan një grup prej 192 çështjesh, ku pretendohet shkelja e Nenit 5 të Konventës për ndalim të paligjshëm dhe afate të tejzgjatura të paraburgimit që rridhnin nga: ndalimi (paraburgimi) pa vendim gjyqësor dhe/ose zbatim i zbatimit prapaveprues i vendimeve për paraburgim; mosdhënia e arsyeve dhe mosvendosja e afateve kohore për paraburgim; moszbatimi e masave alternative parandaluese për paraburgim; dhe mungesa e shqyrtimit gjyqësor të ligjshmërisë së paraburgimit. Për rrjedhojë, u morën masa për të ndryshuar Kodin ekzistues të Procedurës Penale, në veçanti për të siguruar që koha që i nevojitet të paraburgosurit për t'u njohur me dosjen e çështjes të merret parasysh gjatë llogaritjes së periudhës së paraburgimit.

Shembull. Në vijim të vendimit për çështjen "Dauti kundër Shqipërisë"⁸², në Shqipëri, përmes ndryshimeve të duhura ligjore Komisioni i Apelit të Shqyrtimit Mjekësor për Kapacitetin për Punë (KMCA – i cili është organ administrativ apeli)⁸³ u riorganizua në

⁷⁸Shih shënimin nr. 82 në fund të faqes.

⁷⁹Shih shënimin nr. 57 në fund të faqes.

⁸⁰Shih shënimin nr. 87 në fund të faqes.

⁸¹Raporti i Raportuesit për Komitetin për Çështjet Ligjore dhe të Drejtat e Njeriut: Z. Christos POURGOURIDES, Qipro, Grupi i Partisë Popullore Evropiane.

⁸²Çështja nr. 19206/05, ECtHR vendim i datës 3 shkurt 2009, i cili mori formë të prerë më 3 mars 2009, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-91103>

⁸³Ndryshimet e ligjit nr.7703, date 11.05.1993 "Për sigurimet shoqërore", me ligjin nr. /2013, i cili synon modifikimin e procedurave të rekrutimit dhe metodave të vlerësimit nga anëtarët e KMCA-së.

përputhje me standardet e kërkuara për mjetet efektive ligjore, në bazë të Nenin 13 të Konventës Europiane.

Ndërsa në vijim të urdhërimeve të bëra në vendimin për çështjen "**Marini kundër Shqipërisë**", janë ndërmarrë reforma ligjore që kanë përshtatur ankimin përpara Gjykatës Kushtetuese në një mjet efektiv në përputhje me Nenin 13 të Konventës⁸⁴;

Në vijim të urdhërimeve të bëra në vendimin për çështjen "**Luli dhe të tjerë kundër Shqipërisë**"⁸⁵, është amenduar me ligjin nr. 38/2017 (Neni 399/6) Kodi i Procedurave Civile, i ndryshuar me qëllim krijimin e mjeteve juridike për palët në procese civile, administrative dhe penale për kërkesa për kompensim të dëmit për shkak së tejzgjatjes së proceseve gjyqësore dhe për të krijuar mjete juridike për mosekzekutimin e vendimeve të gjykatës.

1. Koncepti i ndarjes së përgjegjësisë për zbatimin e Konventës

Protokolli nr.11⁸⁶ i Konventës dhe brëndësimi i Konventës në rendin juridik vendas, të kombinuara, kanë çuar në lindjen e një sistemi të ri ligjor. Ky sistem bazohet në mbrojtjen kolektive të të drejtave të njeriut nga të gjitha vendet anëtare, ku Gjykata Europiane mban statusin e "të parës midis të barabartëve". Sistemi funksionon në bazë të parimit të përgjegjësisë së përbashkët midis shteteve anëtare dhe parimit të dialogut të hapur midis gjykatave vendase me GJEDNJ-së. Ky dimension i dyfishtë e bën sistemin e Konventës pluralist.

Protokolli nr. 15⁸⁷ i Konventës, edhe pse nuk ka hyrë ende në fuqi,⁸⁸ thekson rëndësinë e parimit të subsidiaritetit, që qëndron në rrënjët e marrëdhënies ndërmjet Gjykatës dhe shteteve anëtare. Ky parim vendos për shtetet dhe gjykatat e tyre detyrimet e nevojshme, duke iu lënë në të njëjtën kohë një diskrecion të gjerë në lidhje me ekzekutimin e vendimeve të Gjykatës.

Për ilustrim, mund të ketë raste kur GJEDNJ-së i duhet të peshojë dy të drejta substanciale që janë në marrëdhënie të tensionuara me njëra-tjetrën, për pasojë Gjykatës i duhet të aplikojë standarde mbojtje më të larta për njërin të drejtë, krahasuar me të drejtën tjetër. Në raste të tilla, edhe pse gjykatat vendase kanë ndjekur qasje të ndryshme nga ajo e GJEDNJ-së, është e rëndësishme që secila prej tyre t'i zgjidhë këto çështje "të vështira" në mirëbesim.

Për shkak të këtyre situatave, GJEDNJ-ja dhe gjykatat e brendshme duhet të vazhdojnë të angazhohen në dialog të rregullt me njëra-tjetrën për të kuptuar qëndrimet, vështirësitë dhe ndjeshmëritë përkatëse në lidhje me interpretimin dhe zbatimin e Konventës dhe zbatimin e vendimeve të Gjykatës në rendet juridike

⁸⁴ Ndryshimi i Kushtetutës së Shqipërisë (2016) dhe miratimi i ligjit nr. 99/2016 "Për organizimin dhe funksionimin e Gjykatës Kushtetuese" parashikon që vendimet e GjK-së janë ligjshmërisht të detyrueshme dhe që GjK-ja do të investohet për gjykimin e kërkesave të lidhura me procesin e rregullt juridik si për shkaqe procedurale dhe për shkaqe pasuror.

⁸⁵ Ndryshimi i Kodit të Procedurës Civile me anë të ligjit 34/2017,⁸⁵ në Nenin 399.

⁸⁶ <https://rm.coe.int/168007cda9>

⁸⁷ http://www.echr.coe.int/Documents/Protocol_15_ENG.pdf

⁸⁸ <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list>

vendase. Pas miratimit të Deklaratës së Brighton-it⁸⁹, është miratuar protokollin nr.16 i Konventës (që nuk ka hyrë ende në fuqi)⁹⁰. Ky protokoll synon të rrisë mjetet e dialogut dhe të ndërveprimit ndërmjet Gjykatës dhe autoriteteve vendase, si, për shembull zgjerimin e kompetencave të Gjykatës për të dhënë opinione këshillimore bazuar në kërkesat e gjykatave vendase më të larta.

Neni 1 i protokollit 16 të Konventës parashikon sa vijon: "Gjykatat dhe tribunatet më të larta të një Pale të Lartë Kontraktuese, siç janë përcaktuar në pajtim me Nenin 10, mund t'i kërkojnë Gjykatës të japë opinione këshillimore mbi çështjet e parimit që kanë të bëjnë me interpretimin ose zbatimin e të drejtave dhe lirive të përcaktuara në Konventë, ose në protokollet e saj. Gjykata ose tribunali kërkues mund të kërkojë opinion këshillues vetëm në kuadrin e një çështjeje në pritje të gjykimit para saj. Gjykata ose tribunali kërkues duhet të japë arsyet për kërkesën e parashtruar dhe duhet të citojë bazën përkatëse ligjor dhe faktike të çështjes në pritje të gjykimit"

Thënë shkurt, Protokollin nr. 16 do t'u mundësojë gjykatave më të larta vendase t'i drejtohen Gjykatës për opinione këshillimore për çështje parimore në lidhje me interpretimin ose zbatimin e të drejtave dhe lirive të përcaktuara nga Konventa. Këto kërkesa do të bëhen në kuadrin e çështjeve që janë ende në fazën e shqyrtimit përpara gjykatës vendase. Opinioni këshillues i Gjykatës do të ofrojë thjesht arsyetim dhe nuk do të jetë detyrues. Nëse gjykatat vendase e kritikojnë qasjen e Gjykatës, ajo mund të përgjigjet duke e modifikuar ose ndryshuar praktikën e saj gjyqësore. Nga ana tjetër, nëse gjykatat vendase janë në mëdyshje, sa i përket përputhshmërisë së një linje të caktuar të praktikës së tyre gjyqësore me Konventën, ato mund t'i kërkojnë Gjykatës që të pajtohet ose jo me mënyrën se si ata e lexojnë Konventën.

Përfitimi i përmirësimit të dialogut midis GJEDNJ-së dhe gjykatave vendase konsiderohet i dyfishtë: nëse gjykatat vendase e zbatojnë Konventën në mënyrë konsekuente, çështjet e prapambetura para Gjykatës së Strasburgut do të zvogëlohen ndjeshëm në numër. Në të njëjtën kohë, do ulej ndjeshëm rreziku i penalizimit të shteteve anëtare përpara GJEDNJ-së. Përveç kësaj, Gjykata do të gjente një mënyrë për t'u përgjigjur kritikave nga gjykatat vendase dhe do të kishte mundësinë që t'u komunikonte këtyre udhëzime praktike mbi kriteret të përgjithshme që mund të zbatohen për interpretimin evolutiv dhe autonom të Konventës. Njëkohësisht, gjykatat vendase mund të balancojnë fuqinë e Gjykatës për të interpretuar Konventën në mënyrë autonome dhe evolutive.

➤ **Rast studimor "Von Hannover kundër Gjermanisë" (1)⁹¹**

Vendimi për çështjen "Von Hannover kundër Gjermanisë" ka të bëjë me pozicionin e ndryshëm të mbajtur nga Gjykata Kushtetuese e Gjermanisë në bazë të ligjit vendas, krahasuar me vendimin e GJEDNJ-së mbi çështjen.

⁸⁹Për lehtësimin e këtij dialogu janë organizuar disa konferenca të nivelit të lartë, të cilat janë zhvilluar përkatësisht në Interlaken (shkurt 2010), Izmir (prill 2011) Brighton (prill 2012), dhe Bruksel (2014).

⁹⁰ <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list>

⁹¹ Çështja nr.59320/00, vendim (për themelin), datë 24 qershor 2004, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-61853>

Ankuesja, vajza e madhe e Princit Rainier III të Monakos (Princesha Carolinë e Monakos), depozitoi një ankesë në GJEDNJ, ku pretendonte shkeljen e së drejtës për respektimin e jetës private dhe familjare (Neni 8 i Konventës). Më konkretisht, ajo pretendonte që gjykatat e brendshme nuk kishin marrë vendim për mbrojtjen e të drejtës së saj për të ndaluar botimin e fotove rreth jetës së saj private në shtypin e shkruar. **Gjykata Kushtetuese e Gjermanisë (në vendimin historik, datë 15 dhjetorit 1999)** pohoi se pajtohet me kriterin e "*interesit të komunitetit*" të aplikuar nga gjykatat më të ulëta, duke theksuar rëndësinë e lirisë së shtypit. Formimi i lirë i opinioneve kërkon që shtypi të ketë, brenda kufijve ligjorë, një hapësirë të mjaftueshme manovrimi për të vendosur të botojë atë çfarë kërkon interesi publik dhe çfarë ka të bëjë me një çështje me interes publik. Po ashtu, edhe koncepti i figurës "*par excellence*" në shoqërinë bashkëkohore përcakton njerëzit, imazhi i të cilëve konsiderohet nga publiku si i denjë për t'u respektuar për arsye të interesit të publikut. Për më tepër, Gjykata Kushtetuese pohoi gjithashtu se kriteret nga pikëpamja teorike nuk përkohjnë me të drejtën kushtetuese për të përcaktuar konceptin e "*interesit të ligjshëm*", duke mbajtur qëndrimin që: "*Duke pasur parasysh funksionin që i atribuohet kësaj privatësie sipas së drejtës kushtetuese dhe faktin që zakonisht është e pamundur të përcaktohet nga një foto nëse personi është fotografuar fshehurazi, ose është kapur pa dashje, ekzistenca e ndërhyrjes së paligjshme ndaj kësaj privatësie nuk mundet në asnjë rast të përcaktohet thjesht për shkak se fotografia është marrë në këto kushte*". **Gjykata Kushtetuese Federale (në vendimin datë 13 prill 2000)**, pas rimarrjes së çështjes nga Gjykata Federale të Drejtësisë në një set të dytë procedurash gjyqësore, konstatoi se gjykatat e zakonshme e kishin përcaktuar siç duhet konceptin e jetës private dhe theksoi se ky parim shtrihej ndaj aspekteve që lidhen me identitetin personal, siç është emri i një personi.

Gjykimi përfundimtar i GJEDNJ-së në çështjen "Von Hannover kundër Gjermanisë" (1), i vitit 2004, gjatë shqyrtimit të kërkesës, bën vlerësimin e mbrojtjes që duhet të jepet për: 1) të drejtën e individit për jetën private (Neni 8), dhe 2) lirinë e shtypit (Neni 10). Gjykata theksoi ekuilibrin e drejtë që duhet të arrihet midis interesave konkurrues të individit dhe të komunitetit në tërësi, ku në të dyja kontekstet shteti gëzon një prag të caktuar vlerësimi. Në kuadër të Nenit 8 këto detyrime mund të përfshijnë marrjen e masave për të siguruar respektimin e jetës private edhe në sferën e marrëdhënieve të individëve ndërmjet tyre. Ndërsa, në lidhje me qëllimin e Nenit 10 të së drejtës për lirinë e shtypit, ajo theksoi detyrën e shtypit për të mos tejkaluar kufijtë e caktuar në lidhje me reputacionin dhe të drejtat e të tjerëve. Detyra e shtypit është vetëm të japë informacion dhe ide për të gjitha çështjet me interes publik. Pra, Gjykata argumentoi se vetëm klasifikimi i ankuesit si figurë "*par excellence*" e shoqërisë bashkëkohore nuk mjafton për të justifikuar një ndërhyrje të tillë në jetën private⁹² të saj. Për më tepër, Gjykata u shpreh se publiku nuk ka interes të ligjshëm për të ditur se ku është kërkuësja dhe se si sillet ajo përgjithësisht në jetën private. Për rrjedhojë, Gjykata konstatoi se ka pasur shkelje të Nenit 8 të Konventës.

a. Lista e pyetjeve

- Cilat të drejta janë në rrezik në çështjen "**Hann Hannover kundër Gjermanisë**"?
- Cili ishte qëndrimi i Gjykatës Kushtetuese në vendimin e vitin 1999 dhe pozicioni i Gjykatës Kushtetuese Federale i vitit 2000?
- Çfarë interpretimi ka ndjekur GJEDNJ-ja në lidhje me Nenin 10 dhe Nenin 8?

⁹² Ajo sugjeron, në këtë pikëpamje se autoritetet shtetërore duhej të bënin dallimin e qartë dhe të dukshëm midis figurave "*par excellence*" të shoqërisë bashkëkohore, dhe figurave "*relative*" publike, në mënyrë që individit të ketë indikacione të sakta për sjelljen që ai ose ajo duhet të ketë. Mbi të gjitha, individët duhet të dinë saktësisht se kur dhe ku janë në një sferë të mbrojtur, ose, në të kundërt, në një sferë ku duhet të presin ndërhyrje nga të tjerët, sidomos nga shtypin i shkruar.

- Nëse, si gjyqtarë, do t'ju duhet të zgjidhni një çështje me bazë të ngjashme ligjore (në lidhje me interpretimin e Nenit 10 kundrejt Nenit 8 të Konventës), çfarë vendimi do të merrni?

Situatë hipotetike: Duke prezumuar një situatë ku gjykatat vendase janë në pozicionin kur duhet të vendosin mbi një çështje, në të cilën faktet dhe ligji i zbatueshëm shfaqin një konflikt ndërmjet dy të drejtave themelore, të cilat janë njësoj të rëndësishme në raport me Konventën dhe Kushtetutën e Shqipërisë. Për shembull, le të marrim kërkesën e një individi që pretendon shkelje të së drejtës për mjedis të shëndetshëm si pjese integrale brenda së drejtës për jetë familjare dhe private (Neni 8 i Konventës), e cila i është cenuar nga ndotja e ajrit dhe lumenjve dhe furnizimeve me ujë nga fabrikat, të cilat, çfarë nga ana tjetër, ka ndikim negativ mbi të drejtën e pronarit për gëzimin e pronës private (Neni 1 i protokollit të Konventës). Në pozicionin e gjyqtarit, çfarë qasjeje do të ndiqnit për të vendosur mbi çështjen sa i takon mbrojtjes së të dyja të drejtave paralele që janë në konflikt me njëra-tjetrën?

b. Rekomandohet per lexim:

- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Von Hannover kundër Gjermanisë*"(1)
- Protokollin nr. 11 i KEDNJ-së
- Protokollin nr. 15 i GJEDNJ-së
- Protokollin nr. 16 i GJEDNJ-së
- Deklarata e Konferencës së Interlakenit
- Deklarata e Konferencës së Brighton-it
- Deklarata e Konferencës së Bruksel-it
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Von Hannover kundër Gjermanisë*"
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Doronin kundër Ukrainës*"
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Dauti kundër Shqipërisë*"
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Gjonbocari kundër Shqipërisë*"
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Luli dhe të tjerët kundër Shqipërisë*"
- Raporti 1 i Raportuesit të Komisionit për Çështjet Ligjore dhe të Drejtat e Njeriut Z. Christos POURGOURIDES, Qipro, Grupi i Partisë Popullore Europiane.

SEKSIONI 2 – HYRJE NË NENIN 6(1) – E DREJTA PËR PROCES TË RREGULLT LIGJOR

a) **Objektivi i përgjithshëm**

Qëllimi i përgjithshëm i këtij seksioni është të sigurojë përmirësimin e njohurive dhe të kuptuarit për një sërë çështjesh që lidhen me metodat e interpretimit, të përdorura nga GJEDNJ-ja, për gjykimin e pretendimeve që lidhen me të drejtën për proces të rregullt ligjor, sipas Nenit 6.1 të Konventës. Më konkretisht, ky seksion do të mundësojë pjesëmarrësit të analizojnë dhe të vlerësojnë zbatimin e parimeve të përgjithshme të së drejtës, duke iu referuar praktikës gjyqësore përkatëse dhe duke përdorur teste të ndryshme mbi situata hipotetike. Ky seksion synohet për pjesëmarrës që kanë njohuri të përgjithshme mbi Konventën Europiane të të Drejtave të Njeriut dhe praktikën gjyqësore të GJEDNJ-së. Më konkretisht, kërkohet që pjesëmarrësit të vijnë nga profesioni i gjyqtarëve, avokatëve dhe prokurorëve, nga pikepamja e backgroundit profesional.

b) **Objektivat e mësimt**

Në fund të këtij seksionit prezantues, pjesëmarrësit do të jenë në gjendje:

- të kuptojnë metodat e interpretimit, të përdorura nga GJEDNJ-ja gjatë shqyrtimeve për proces të rregullt ligjor, në përputhje me Nenin 6.1 të Konventës;
- të përcaktojnë parimet për interpretimin e Nenit 6.1 të Konventës;
- të zbatojnë parimet e përgjithshme që kanë të bëjnë me praktikën gjyqësore të GJEDNJ-së.
- të analizojnë praktikën gjyqësore të GJEDNJ-së në lidhje me parimin e mbrojtjes efektive;
- të bëjnë dallimin midis 3 nën-parimeve të zbatueshme për standardin e mbrojtjes efektive dhe të diskutojnë rreth praktikës gjyqësore përkatëse;
- të analizojnë praktikën gjyqësore të GJEDNJ-së në lidhje me parimin e interpretimit dinamik;
- të analizojnë praktikën gjyqësore të GJEDNJ-së në lidhje me parimin e balancimit të drejtë;
- të bëjnë dallimin midis nën-parimeve të zbatueshme për balancimin e drejtë dhe të diskutojnë mbi praktikën gjyqësore përkatëse;
- të testojnë njohuritë lidhur me zbatimin e të tria parimeve.

c) **Kohëzgjatja:** 3 orë, 2 javë

d) **Vlerësimi përfundimtar:** rast studimor, portofol, dokument për diskutime

1. Hyrje në metodat e interpretimit, të përdorura nga GJEDNJ-ja

1.1. Metoda teleologjike e interpretimit

Metoda interpretuese e zhvilluar nga Gjykata e Strasburgut përmbledh si qasjen tekstuale, ashtu edhe atë teleologjike. Qasja teleologjike realizohet duke u përqendruar në tri parime themelore interpretuese të zhvilluara nga Gjykata. Këto janë: parimet e mbrojtjes efektive, të interpretimit dinamik dhe të balancimit të drejtë. Vendosja në preambulë e theksit tek objekti dhe qëllimi kryesor i KEDNJ-së, në përgjithësi, tregon rëndësinë e madhe të tyre, krahasuar me qëllimet e ndryshme specifike të shprehura në *Travaux Préparatoires*. Parimi i parë nënkupton se një dispozitë e Konventës duhet të interpretohet, në mënyrë që të drejtat e parashikuara në të, të bëhen praktike dhe efektive, çfarë përbën parimin e mbrojtjes efektive. Parimi i dytë nënkupton se një dispozitë e KEDNJ-së duhet të interpretohet në mënyrë dinamike dhe evolutive në kuadrin e kushteve të sotme, çfarë përbën parimin e interpretimit dinamik. Parimi i tretë nënkupton se një dispozitë e GJEDNJ-së duhet të interpretohet në kuadrin e nevojës për të arritur një "balancim të drejtë" midis të drejtës individuale në fjalë, nga njëra anë, dhe të drejtave të tjera të GJEDNJ-së dhe interesave legjitimë publikë, nga ana tjetër, çfarë përbën parimin e balancimit të drejtë. Ky parim i fundit lidhet gjithashtu me parimin e subsidiaritetit.⁹³

A. Parimi i mbrojtjes efektive

Objekti dhe qëllimi i KEDNJ-së është mbrojtja e të drejtave që nuk janë iluzive ose hipotetike. Ky konstatim është shprehur madje dhe në qëllimin e Preambulës së KEDNJ-së: "Njohja universale dhe efektive e të drejtave të njeriut", duke theksuar rëndësinë e "ruajtjes dhe të përmbushjes së mëtejshme të të drejtave të njeriut". Parimi i mbrojtjes efektive nënkupton se të gjitha të drejtat e mishëruara në Konventë duhet të interpretohen, në mënyrë të atillë që qëllimi dhe vlerat morale që qëndrojnë në themelin e saj, të mund të mbrohen dhe promovohen në mënyrë sa më efektive. Kjo mbrojtje përfshin jo vetëm të drejtat që janë parashikuar shprehimisht në Konventë por edhe të drejtat e nënkuptuara prej tyre, si p.sh. e drejta për "proces të rregullt ligjor" përpara një "gjykatë të pavarur dhe të paanshme" nënkupton, pikë së pari, të drejtën e aksesit për t'iu drejtuar gjykatës. Më konkretisht, parimi i mbrojtjes efektive kuptohet duke pasur parasysh tri aspekte:

---

⁹³Vendosja në preambulë e theksit tek objekti dhe qëllimi kryesor i KEDNJ-së, në përgjithësi, ka më tepërëndësi sesa qëllimet e ndryshme specifike të shprehura në *Travaux Préparatoires*.

- Parimi i parë është se një dispozitë e KEDNJ-së duhet të interpretohet në mënyrë që të drejtat e numëruara në të jenë praktike dhe efektive, domethënë ne kemi një parim të mbrojtjes efektive.
- Parimi i dytë është se një dispozitë e KEDNJ-së duhet të interpretohet në mënyrë dinamike dhe evolutive në dritën e kushteve të sotme, domethënë kemi një parim të interpretimit dinamik.
- Parimi i tretë është se një dispozitë e KEDNJ-së duhet të interpretohet në dritën e nevojës për të arritur një "balancim të drejtë" midis të drejtës individuale në fjalë, nga njëra anë, dhe të drejtave të tjera të GJEDNJ-së dhe interesave legjitimë publikë, nga ana tjetër, domethënë, ne kemi një parim të balancës së drejtë. Parimi i fundit lidhet me parimin e subsidiaritetit.

- "Interpretimin autonom" (i cili nënkupton që norma duhet të konceptohet se funksion si standard minimal si për sistemin procedural akuzator, ashtu edhe për sistemin procedural inkuizitor);
- "Detyrimet pozitive" (nënkupton angazhimin e shteteve kontraktuese për të vënë në dispozicion burime të mjaftueshme, në funksion të krijimit dhe menaxhimit të një sistemi të gjykatave civile)
- E drejta për "rigjykim" (nënkupton se veprimet dhe mosveprimet e shtetit të paditur që çënojnë të drejtat e Konventës, duhet të rigjykohen në mënyrë intensive dhe jo thjesht të mjaftohen me vlerësimet e autoriteteve vendase).

1. Kuptimi autonom i koncepteve të Nenit 6(1) (nënparimi i parë për mbrojtjen efektive)

Neni 6 (1) i Konventës Europiane për të Drejtat e Njeriut (Konventa) parashikon:

Çdo person ka të drejtë që çështja e tij të dëgjohet drejtësisht, publikisht dhe brenda një afati të arsyeshëm nga një gjykatë e pavarur dhe e paanshme, e krijuar me ligj, e cila do të vendosë si për mosmarrëveshjet në lidhje me të drejtat dhe detyrimet e tij të natyrës civile, ashtu edhe për bazueshmërinë e çdo akuze penale në ngarkim të tij. Vendimi duhet të jepet publikisht, por prania në sallën e gjykatës mund t'i ndalohe shtypit dhe publikut gjatë tërë procesit ose gjatë një pjese të tij, në interes të moralit, të rendit publik ose sigurisë kombëtare në një shoqëri demokratike, kur kjo kërkohet nga interesat e të miturve ose mbrojtja e jetës private të palëve në proces ose në shkallën që çmohet tepër e nevojshme nga gjykata, kur në rrethana të veçanta publiciteti do të dëmtonte interesat e drejtësisë.

1.1. Nocioni i koncepteve autonome

Standardi i procesit të rregullt ligjor, sipas Nenit 6§1, lidhet me përcaktimin e të drejtave dhe detyrimeve civile, ose të një akuze penale kundrejt një individi i cili ka pretendime të bazuara lidhur me praninë e një mosmarrëveshje të debatueshme. Duke pasur parasysh se shtetet anëtare kanë sisteme të ndryshme për përcaktimin e çështjeve në sferën civile dhe penale, KEDNJ-ja vendos standardet procedurale minimale që duhet të respektohen nga të gjitha shtetet anëtare për: (1) përcaktimin e të drejtave civile; dhe (b) përcaktimin e akuzave penale.

Shembull. Në çështjen "König kundër Gjermanisë"⁹⁴, që ka të bëjë me një sërë procesesh gjyqësore në lidhje me tërheqjen e autorizimit për ushtrimin e profesionit të një mjeku për shkak të sjelljes së tij të padenjë, Gjykata vendosi në seancë plenare se "si Komisioni edhe Qeveria bien dakord se koncepti i "të drejtave dhe detyrimeve civile" nuk mund të interpretohet vetëm duke iu referuar të drejtës së brendshme të shtetit të paditur ... Prandaj, ajo është e mendimit se i njëjti parim i autonomisë vlen edhe për konceptin në fjalë; çdo zgjidhje tjetër mund të çojë në rezultate të papajtueshme me objektin dhe qëllimin e Konventës ... '(§ 88). Megjithatë, legjislativi vendas luan rol ndihmës në përcaktimin e koncepteve të parashikuara në Nenin 6. Edhe pse Gjykata arrin në

⁹⁴Çështja nr. 6232/73, vendim i datës 28 qershor 1978, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-57512>

përfundimin se koncepti "i të drejtave dhe detyrimeve civile" është autonom, ajo gjithësi është e mendimit se në këtë kontekst legjislativi i shtetit përkatës është i rëndësishëm (§89)."

1.2. Shembuj të koncepteve autonome që përfshihen në Nenin 651 për përcaktimin e të drejtave dhe detyrimeve civile

Shembull. Në çështjen *Ringelsen kundër Austrisë*,⁹⁵ Gjykata Europiane u shpreh se: "të gjitha proceset gjyqësore, rezultati i të cilave është vendimtar për të drejtat dhe detyrimet private' (§94) përbëjnë përcaktimin e të drejtave dhe detyrimeve civile. Në të njëjtën çështje, Gjykata vendosi që: "Karakterit i legjislativit, i cili rregullon mënyrën sesi përcaktohet çështja (bazuar në të drejtën civile, tregtare, administrative, etj.) dhe organin e ngarkuar me juridiksionin mbi gjykimin e çështjes (gjykatë e zakonshme, organ administrativ, etj.), për pasojë, ka pak ndikim."

Për të vendosur nëse bëhet fjalë për të drejtat dhe detyrimet civile të një personi, Dhoma Plenare është shprehur se "vetëm karakteri i së drejtës në fjalë është i rëndësishëm" (*König k. Gjermanisë*, §90). Dhoma e Madhe e Gjykatës është shprehur gjithashtu se është e domosdoshme të ketë një mosmarrëveshje, në mënyrë që të zbatohet Neni 651: 'Gjykata rithekson se në mënyrë që të jetë i zbatueshëm Neni 651, në aspektin e tij "civil", duhet të ketë një mosmarrëveshje (të kontestueshme) mbi një "të drejtë", për të cilën mund të argumentohet mbi baza të mjaftueshme është një e drejtë e parashikuar në legjislativin vendas,.. Mosmarrëveshja duhet të jetë e vërtetë dhe serioze. Ajo mund të lidhet jo vetëm me ekzistencën e një të drejte, si nga pikepamja e qëllimit por dhe e formës që ndjek ekzistenca e saj.. Për më tepër, rezultati që vjen nga procesi gjyqësor në lidhje me përcaktimin e kësaj të drejte duhet të jetë drejtpërdrejt vendimtar për të drejtën në fjalë. Pra duhet të demonstronohet se gjykimi i mosmarrëveshjes në lidhje me përcaktimin e të drejtave apo detyrimeve civile, ose me fjale të tjera rezultati i ardhur prej tij, është "vendimtar" për ekzistencën e një të drejte të tillë. Duhet theksuar se Neni 651 zbatohet vetëm për mosmarrëveshjet në lidhje me të drejtat dhe detyrimet civile, të cilat duhet të jenë, "të pretendueshme mbi baza të mjaftueshme të së drejtës së brëndshme;; pavarësisht kësaj, nuk garantonohet se ka një përmbajtje të vecantë për "të drejtat dhe detyrimet" në të drejtën substanciale të Shteteve Kontraktuese."

Shembull. Në çështjen *Vilho Eskelinen dhe të tjerët kundër Finlandës*⁹⁶ Dhoma e Madhe ripërkufizoi kriteret e mëparshme funksionale që ishin përcaktuar në rastin *Pellegrin kundër Francës* [GC]⁹⁷ duke konstatuar se një shtet mund të përjashtojë zbatimin e Nenit 6 mbi nëpunësit publikë vetëm nëse plotësohen dy kushte: Së pari, shteti në ligjin e tij vendas duhet ta ketë përjashtuar shprehimisht të drejtën për t'iu drejtuar gjykatës për pozitën ose kategorinë e personelit në fjalë dhe, së dyti, përjashtimi duhet të justifikohet në baza objektive në interes të shtetit "(§ 62). Në çështjen *Ferrazzini kundër Italisë*⁹⁸, Dhoma e Madhe konfirmoi se detyrimet tatimore bien jashtë fushës së veprimit të të drejtave dhe detyrimeve civile (§29). Në çështjen *"Micallef kundër Maltës"*⁹⁹, Dhoma e Madhe rishikoi praktikën e mëparshme të saj dhe

⁹⁵ Çështja nr. 2614/65, vendim i datës 16 korrik 1971, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-57565>

⁹⁶ Çështja nr. 63235/00, vendim i datës 19 prill 2007, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-80249>

⁹⁷ Çështja nr. 28541/95, vendim i datës 8 dhjetor 1999, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-58402>

⁹⁸ Çështja nr. 44759/98, vendim i datës 12 korrik 2001, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-59589>

⁹⁹ Çështja nr. 17056/06, vendim i datës 15 tetor 2009, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-95031>

vendosi që masat e ndërmjetme të lëshuara nga gjykatat civile mund të përcaktojnë të drejtat dhe detyrimet civile për shkak të vonesave në shqyrtimin e plotë të një çështjeje.

Shembull. Në çështjen "Dauti kundër Shqipërisë"¹⁰⁰ Gjykata konstatoi sa i takon zbatimit të Nenit 6§1 të Konventës se "asgjë nuk është argumentuar, apo sugjeruar për të kundërshtuar se pretendimet e ankuesit për përfitimet e aftësisë së kufizuar përbëjnë një mosmarrëveshje (kontestim) mbi një "të drejtë", e cila mund të thuhet mbi baza mjaftueshmërisht të argumentuara se njihet nga ligji vendas. Në veçanti, mund të pohohet se pretendimet e ankuesit nuk janë të pa mbështetura, apo hapur të pabazuara. Nuk ka diskutim dhe Gjykata është e mëse e bindur se e drejta në fjalë kishte karakter "civil", në kuptimin autonom të Nenit 6§1 të Konventës. Gjykata ripërsërit atë çfarë është vendosur më parë në lidhje me përfitimet nga asistenca sociale dhe të drejtat e sigurimeve shoqërore, të cilat janë "të drejta civile" në kuptim të Nenit 6§1 të Konventës, që janë të zbatueshme dhe në proceset ligjore në lidhje me to. Çështja në fjalë ka të bëjë me të drejtën e ankuesit për asistencë, ose më specifikisht me një pagesë paaftësie që lind për shkak të paaftësisë së tij për punë.

1.3. Shembuj të koncepteve autonome në Nenin 6§1 për përcaktimin e akuzave

Gjykata Europiane ka theksuar vazhdimisht përbërjen autonome të nocionit të "akuzës" për qëllime të Nenit 6§1 (*Neumeister kundër Austrisë*, § 18¹⁰¹). Në ndërtimin e fjalës "penale", Gjykata Europiane ka konstatuar se një shtet është i lirë të caktojë si veprë penale një veprim apo mosveprim i cili nuk mishëron ushtrimin e natyrshëm të një prej të drejtave që mbrohet nga Konventa. Sidoqoftë, Gjykata ka vendosur që, në një situatë të kundërt, ajo ruan juridiksionin për të gjykuar se si një shtet klasifikon një veprim apo mosveprim si akt disiplinor në vend të kualifikimit të saj si veprë penale (*Engel kundër Holandës*, § 81¹⁰²).

Shembull. Në çështjen "Engel kundër Holandës"¹⁰³ Gjykata, në seancë plenare përcaktoi tri kriteret për të vendosur nëse proceset gjyqësore bien në kategorinë e akuzave "penale":

- klasifikimin e veprave sipas ligjit të brendshëm ;
- natyrën e akuzave; dhe
- natyrën dhe shkallën e ndëshkueshmërisë së dënimit.

Shembull. Në çështjen "Ezeh dhe Connors kundër Mbretërisë së Bashkuar"¹⁰⁴ Dhoma e Madhe duhej të përcaktonte nëse dhënia e ditëve shtesë të dënimit për të burgosurit për shkelje të disiplinës së burgut mund të çonte në klasifikimin e procedurës së ndjekur nën kategorizimin e "procedurës penale" duke zbatuar kriteret e Engel-it. Ajo u shpreh se "përveç kësaj, sipas praktikës gjyqësore të Gjykatës, nënkuptohet se zbatimi i kriteri të dytë dhe të tretë të parashtruar në rastin *Engel*, mbeten thjesht alternative jo domosdoshmërisht kumulative: në mënyrë që të zbatohet Neni 6, mjafton që vepra në fjalë në vështrim të Konventës të mundtë konsiderohet "penale" nisur nga natyra e saj, ose mjafton që vepra e vesh personin

¹⁰⁰Shih shënimin 93.

¹⁰¹ Çështja nr. 1936/63, vendim i datës 27 qershor 1968, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-57543>

¹⁰² Çështja nr. 5370/72, vendim i datës 8 qershor 1976, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-57479>

¹⁰³Po aty.

¹⁰⁴ Çështja nr. 39665/98 dhe 40086/98, vendim i datës 9 tetor 2003, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-61333>

me përgjegjësi ndaj një sanksioni, i cili për nga natyra dhe shkalla e ashpërsisë bën pjesë në sferën "penale" ... Kjo nuk përjashton zbatimin e një qasjeje kumulative, sa herë që analizat e ndara për secilin kriter nuk çojnë në arritjen e një përfundimi të qartë sa i takon ekzistencës së një akuze penale ...(\$86)."

Shembull. Në çështjen "Mulosmani kundër Shqipërisë"¹⁰⁵ Gjykata argumentoi se "akuza" për qëllimet e Nenit 6, mund të përkufizohet si "komunikimi zyrtar që behet një individit nga autoriteti përgjegjës se dushohet që ai ka kryer një vepër penale", përkufizim ky i cili përkon edhe me testin nëse "situata [e të dyshuarit] është cënuar në thelb."

a. Lista e pyetjeve

- Shpjegoni konceptin e kuptimit autonom.
- Diskutoni nocionin e kuptimit autonom në përcaktimin e të drejtave civile.
- Diskutoni nocionin e kuptimit autonom në përcaktimin e të drejtave penale.

b. Rekomandohet për lexim

- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*König kundër Gjermanisë*";
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Ringeisen kundër Austrisë*";
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Vilho Eskelinen dhe të tjerët kundër Finlandës*";
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Dauti kundër Shqipërisë*";
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Engel kundër Holandës*";
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Ezeh dhe Connors kundër Mbretërisë së Bashkuar*";
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Mulosmani kundër Shqipërisë*".

¹⁰⁵ Çështja nr. 29864/03, vendim i datës 8 tetor 2013, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-126793>

2. Detyrimet pozitive (parimi i dytë i mbrojtjes efektive)

2.1. Koncepti i detyrimeve pozitive

Garantimi i të drejtave të Konventës, kërkon në situata të caktuara, që një shtet të detyrohet për marjen e masave pozitive që garantojnë individet nën juridiksionin e saj për gëzimin efektiv të këtyre të drejtave. Gjykata Europiane mbështetet në Nenin 1 të Konventës, i cili kërkon që një shtet t'i "sigurojë çdokujt brenda juridiksionit të tij të drejtat dhe liritë e përcaktuara në seksionin 1 të kësaj Konvente", si bazë juridike për vendosjen e disa detyrimeve të nënkuptuara pozitive për shtetet palë në Konventë.¹⁰⁶ Nisur nga vështrimi i praktikës gjyqësore të GJEDNJ-së, karakteristika kryesore e detyrimeve pozitive është se ato në praktikë kërkojnë angazhimin e autoriteteve vendase për të ndërmarë masa të nevojshme për mbrojtjen e një të drejtë ose, më konkretisht, të miratuarë masa të arsyeshme dhe të përshtatshme për mbrojtjen e të drejtave të individit¹⁰⁷.

2.2. Detyrimet pozitive dhe negative

Detyrimet pozitive duhet të dallohen nga detyrimet negative.¹⁰⁸ Një detyrim negativ kërkon që një shtet të tërhiqet nga çdo veprim që do të përbënte ndërhyrje të pajustificuar në të drejtat e mbrojtura sipas Konventës. Për shumë nga të drejtat e Konventës, detyrimi negativ është absolut, si p.sh. ndalimi i torturës sipas Nenit 3 të Konventës. Për të drejta të tjera të Konventës, ndërhyrja e shtetit lejohet vetëm nëse realizohen disa kushte të caktuara, siç mund të jetë rasti për lirinë e shprehjes sipas Nenit 10 apo e drejta e privatësisë dhe të drejtave familjare sipas Nenit 8 të Konventës. Dallimi midis detyrimeve pozitive dhe atyre negative nuk është gjithmonë i thjeshtë për tu bërë.

Shembull. Në çështjen "Keegan kundër Irlandës"¹⁰⁹ Gjykata Europiane deklaroi se "objekti kryesor i Nenit 8 është mbrojtja e individit ndaj veprimeve arbitrare nga ana e autoriteteve publike. Por gjithashtu ekziston mundësia që brënda detyrimit për "respektimin" efektiv të jetës familjare të mishërohen edhe detyrime pozitive, përveç atyre negative. Megjithatë, nuk është e mundur të bëhet një përkufizim i saktë, nisur nga përcaktimi i kufijve që duhen vendosur ndërmjet detyrimeve pozitive dhe negative të shtetit, bazuar në këtë dispozitë.. Megjithatë, parimet që zbatohen janë të njëjta. Në të dyja kontekstet, i duhet dhënë rëndësi balancimit të drejtë që duhet të arrihet ndërmjet interesave konkurruese të individit nga njëra anë dhe interesave të komunitetit në tërësi. Dhe, në të dyja rastet, shteti gëzon një prag të mjaftueshëm vlerësimi."

¹⁰⁶ A. Mowbray, *Çështje, pasurore dhe komente mbi Konventën Evropiane për të Drejtat e Njeriut, edicioni i 3-të*, (OUP, 2012) f. 82.

¹⁰⁷ Steven Greer, *Prahu i vlerësimit: interpretimi dhe diskrecioni bazuar në Konventën Evropiane për të Drejtat e Njeriut, Botimet mbi të drejtat e njeriut, nr. 7, Këshilli i Evropës (2000), f. 7.*
[http://www.echr.coe.int/LibraryDocs/DG2/HRFILES/DG2-EN-HRFILES-17\(2000\).pdf](http://www.echr.coe.int/LibraryDocs/DG2/HRFILES/DG2-EN-HRFILES-17(2000).pdf)

¹⁰⁸ *Shih për një diskutim të detajuar të dallimit midis detyrimeve pozitive dhe negative, Laurens Lavrysen, Të drejtat e njeriut në një shtet pozitiv (Intersentia:2016)*
<http://intersentia.com/en/human-rights-in-a-positive-state.html>

¹⁰⁹ Çështja nr.16969/90, vendim i datës 26 maj 1994, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-57881>

2.3. Llojet e detyrimeve pozitive

Natyrë dhe shtrirja e detyrimeve pozitive ndryshojnë ndërmjet neneve të ndryshme të Konventës. Gjykata ka konstatuar se këto detyrime mund të lindin nga zbatimi i :

- Neni 2 (shih *McCann dhe të tjerët kundër Mbretërisë së Bashkuar*);
- Neni 3 (shih *Assenov dhe të tjerët kundër Bullgarisë*);
- Neni 8 (shih *Gaskin kundër Mbretërisë së Bashkuar*);
- Neni 11 (shih Platform "Ärzte für das Leben" kundër Austrisë).

Në këtë kontekst, shtetet duhet të tregojnë kujdes që në ndërhyrjen e tyre për mbrojtjen e të drejtave të respektojnë një balancim i drejtë midis interesit të përgjithshëm të komunitetit dhe interesave të individit. Objekti i detyrimit pozitiv në raport me të drejtat e Konventës ndryshon nga një shtet në tjetrin, duke pasur parasysh diversitetin e situatave në shtetet kontraktuese, vështirësitë që hasen me politikatat e shoqërive moderne dhe burimet që ato kanë. Në çdo rast, mbrojtja efektive e një të drejte të caktuar nënkupton që autoritetet mund të ndërmarin masa të atilla që nuk i ngarkojnë individët me një barrë të vështirë apo joproporcionale.

Shembull. Në çështjen "Marckx kundër Belgjikës"¹¹⁰ në seancë plenare, Gjykata vendosi se Neni 8 vendos detyrime pozitive mbi shtetin që të adoptojë ligje të brendshme, të cilat do t'i lejojnë një gruaje të pamartuar dhe fëmijës së saj të gëzojnë një jetë familjare normale dhe t'i lejojnë fëmijës të integrohet në familje duke filluar që nga momenti ilindjes.

Shembull. Në çështjen "X dhe Y kundër Holandës"¹¹¹ Gjykata vendosi se Neni 8 i vendoste shtetit një detyrim pozitiv që të krijonte një dispozitë ligjore në fushën e të drejtës penale në lidhje me dënimin për veprimet që shkelnin aspekte thelbësore të integritetit të një individi.

Shembull. Në çështjen "Airey kundër Irlandës"¹¹² ankuesi kundërshtoi mungesën e ndihmës juridike për proceset gjyqësore të ndarjes. GJEDNJ-ja konstatoi shkelje të Neni 6§1 duke theksuar se "Gjykata pajtohet me qëndimin se pranimi se një detyrim i tillë gjithpërfshirës ekziston bie në kundërshtim me faktin se Konventa nuk përmban asnjë dispozitë për ndihmën juridike në lidhje me këto lloj mosmarrëveshje; Neni 6 paragrafi 3 (c) (Neni 6-3-c) kanë të bëjnë vetëm me proceset penale. Megjithatë, pavarësisht mungesës së një klauzole të ngjashme për proceset gjyqësore civile, Neni 6 paragrafi 1 (Neni 6-1) ndonjëherë mund ta detyrojë shtetin të sigurojë ndihmën e një avokati kur kjo ndihmë rezulton e domosdoshme për sigurimin e aksesit efektiv në gjykatë, ose për shkak se përfaqësimi ligjor është i detyrueshëm, siç është përcaktuar në legjislacionin e brendshëm të disa Shteteve Kontraktuese për lloje të ndryshme të proceseve gjyqësore, ose për shkak të kompleksitetit të procedurës së një rasti të caktuar".

¹¹⁰ Çështja nr. 6833/74, vendim i datës 13 qershor 1979, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-57534>

¹¹¹ Çështja nr. 8978/80, vendim i datës 26 mars 1985, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-57603>

¹¹² Çështja nr. 6289/73, vendim i datës 9 tetor 1979, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-57420>

Shembull. Në çështjen "Bushati kundër Shqipërisë"¹¹³ Gjykata thekson se "faza e ekzekutimit të një vendimi të formës së prerë, i dhënë nga çdo gjykatë, duhet të konsiderohet si pjesë integrale e "gjykimit" për qëllimet e Nenit 6 të Konventës (shih *Hornsby kundër Greqisë*). Shteti ka detyrimin pozitiv që të organizojë një sistem për ekzekutimin e vendimeve që është efektiv si nga pikapamja e ligjit ashtu dhe e praktikës, si dhe siguron zbatimin e tyre pa asnjë vonesë të papërshtatshme (shih *Ruianu kundër Rumanisë*). Në rastet kur autoritetet janë të detyruara të ndërmarrin veprime të caktuara për ekzekutimin e një vendimi, por nuk arrijnë dot, paaftësia e tij për ndërmarjen e veprimeve të duhura mund të lindë përgjegjësisë së shtetit, bazuar në Nenin 6§1 të Konventës."

Shembull. Në çështjen "Bajrami kundër Shqipërisë"¹¹⁴ Gjykata rithekson që "objekti kryesor i Nenit 8 është mbrojtja e individit kundër veprimeve arbitrare nga autoritetet publike. Në detyrimin për "respektimin" efektiv të jetës familjare ekzistojnë gjithashtu dhe detyrime pozitive të qenësishme të mishëruara në të.. Në të dyja kontekstet duhet t'i kushtohet rëndësi balancimit të drejtë që duhet të arrihet midis interesave konkurruese të individit dhe interesave të komunitetit në tërësi; dhe, në të dyja kontekstet shteti gëzon një prag të caktuar vlerësimi (shih *Keegan kundër Irlandës*). Në lidhje me detyrimin e shtetit për të marrë masa pozitive, Gjykata ka përsëritur se Neni 8 përfshin të drejtën që ka prindi që autoritetet të ndërmarin masa për ribashkimin me fëmijën e tij dhe detyrimin e autoriteteve vendase për ta lehtësuar këtë ribashkim."

2.4. Detyrimet pozitive në lidhje me garancitë procedurale

Gjykata Europiane është shprehur se një shtet mund të ketë një detyrim procedural pozitiv për të siguruar mbrojtje efektive të një të drejte të Konventës. Ndërsa praktika gjyqësore ka bërë dallimin e detyrimeve pozitive me natyrë procedurale nga detyrimet pozitive substanciale. Ndërkohë "praktika më e fundit pasqyron një tendencë të re në të cilën Gjykata duket se sistematikisht i bazon detyrimet pozitive, qofshin ato substanciale apo procedurale, duke kombinuar dispozita që vendosin standarde në tekstin europian të Konventës, si dhe Nenit 1 të këtij teksti".¹¹⁵

Shembull. Në çështjen "Bijelić kundër Malit të Zi dhe Serbisë"¹¹⁶ Gjykata konstatoi se në bazë të Nenit 1 të Konventës, çdo Palë Kontraktuese "i siguron çdokujt brenda juridiksionit të vet, të drejtat dhe kompetencat e përcaktuara në [Konventë]". Zbatimi i kësaj detyre të përgjithshme mund të sjellë detyrime pozitive që lidhen me sigurimin e ushtrimit efektiv të të drejtave të garantuara nga Konventa. Në kontekstin e Nenit 1 të Protokollit nr. 1, këto detyrime pozitive mund të kërkojnë nga shteti marrjen e masave të nevojshme për të mbrojtur të drejtën e pronës ... veçanërisht kur ekziston një lidhje e drejtpërdrejtë midis masave që një ankesues mund të presë që të ndërmerren në mënyrë legjitime nga autoritetet dhe gëzimit efektiv të pronës së tij ... Prandaj, është përgjegjësia e shtetit të përdorë të gjitha mjetet juridike në dispozicion për të zbatuar një vendim gjyqësor të formës së prerë, pavarësisht faktit se vendimi është dhënë kundër një pale private, si dhe të sigurojë përbushjen e rregullt të gjitha procedurave të brendshme ... (§81-83)."

¹¹³ Çështja nr.6397/04, vendim i datës 14 shkurt 2012, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-96025>

¹¹⁴ Shih shënimin 32

¹¹⁵ Steven Greer, *The Margin of Appreciation: Interpretation and Discretion under The European Convention on Human Rights*, Human Rights Doracaku nr. 7, Këshilli i Evropës (2000), f.8-

9. [http://www.echr.coe.int/LibraryDocs/DG2/HRFILES/DG2-EN-HRFILES-17\(2000\).pdf](http://www.echr.coe.int/LibraryDocs/DG2/HRFILES/DG2-EN-HRFILES-17(2000).pdf)

¹¹⁶ Çështja nr.11890/05, vendim i datës 28 prill 2009, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-92484>

a. Lista e pyetjeve

- Shpjegoni nocionin e detyrimeve pozitive dhe detyrimeve negative.
- Cilat të drejta të parashikuara në Konventë mbështesin detyrimin pozitiv të Palëve të Larta Kontraktuese?
- Çfarë fushëveprimi duhet të ndjekin detyrimet pozitive dhe cilat kritere duhen pasur parasysh kur identifikohen ato?
- Çfarë është detyrimi pozitiv procedural?

b. Rekomandohet per lexim

- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Keegan kundër Irlandës*";
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Marckx kundër Belgjikës*";
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*X dhe Y kundër Holandës*";
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Airey kundër Irlandës*";
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Bushati kundër Shqipërisë*";
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Bajrami kundër Shqipërisë*";
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Bijelić kundër Malit të Zi dhe Serbisë*";
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*McCann dhe të tjerët kundër Mbretërisë së Bashkuar*";
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Assenov dhe të tjerët kundër Bullgarisë*";
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Gaskin kundër Mbretërisë së Bashkuar*";
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Plattform "Ärzte für das Leben" kundër Austrisë*".

3. Subsidiariteti dhe doktrina e shkallës së katërt (nën-parimi i tretë i mbrojtjes efektive)

Parimi i subsidiaritetit. Sipas parimit të subsidiaritetit, mbrojtja e të drejtave dhe lirive të garantuara nga Konventa është e ndërruar nga përgjegjësia kryesore e autoriteteve vendase për mbrojtjen e këtyre të drejtave dhe lirive. Gjykata Europiane e të Drejtave të Njeriut ka për qëllim t'u vijë në ndihmë sistemeve vendase që të mbrojnë të drejtat e njeriut. Në fakt është me vend që gjykatat vendase duhet të anagazhohen fillimisht për përcaktimin e çështjeve të pajtueshmërisë së ligjit të brendshëm me Konventën. Kështu nëse, një aplikim do të paraqitet më pas në Strasburg, Gjykata Europiane do të ketë të paktën mundësinë të konsiderojë dhe pikëpamjet e gjykatave vendase, çfarë është e rëndësishme, pasi janë ato që kanë kontakt të drejtpërdrejtë dhe të vazhdueshëm me subjektet e vendeve të tyre.

Shembull. Në çështjen "Burden kundër Mbretërisë së Bashkuar"¹¹⁷ Gjykata Europiane e ka bazuar parimin e subsidiaritetit në Nenin 13 (e drejta për zgjidhje efektive) dhe Nenin 35 të Konventës (kriteret e pranueshmërisë), të cilat parashikojnë që Gjykata Europiane mund të merret me një çështje vetëm pasi të jenë shterur të gjitha mjetet e brendshme juridike.¹¹⁸

Shembull. Në çështjen "Bajrami kundër Shqipërisë"¹¹⁹ Gjykata vëren se "qëllimi i Nenit 35 është t'u ofrojë Shteteve Kontraktuese mundësinë për të parandaluar ose për të vënë në vend shkeljen e pretenduar kundër tyre përpara se këto pretendime të depozitohen para asaj.¹²⁰ Si rezultat, cdo ankesë e paraqitur në Gjykatë duhet së pari të depozitohet në gjykatat përkatëse vendase, të paktën në thelb, në përputhje me kërkesat formale të ligjit të brendshëm dhe brenda afateve të përcaktuara me ligj. Megjithatë, bëhet fjalë vetëm për ushtrimin e atyre mjeteve të brendshme që lidhen direkt me shkeljet e pretenduara, dhe në të njëjtën kohë janë të mundshme dhe të mjaftueshme. Ekzistenca e mjeteve të tilla të brendshme duhet të jetë mjaft e sigurt jo vetëm në teori, por edhe në praktikë, në të kundërt, ato nuk ofrojnë as aksesin dhe as efikasitetin e duhur. Në këtë kuadër, i takon shtetit përkatës që të provojë përmbushjen e këtyre kushteve të ndryshme."

Shembull. Në çështjen "Groni kundër Shqipërisë"¹²¹ Gjykata përsëriti se "rregulli i shterimit të mjeteve të brendshme i detyron ata që kërkojnë të ngrënë një çështje kundër një shteti në një organ ndërkombëtar gjyqësor, ose në arbitrazh, të përdorin, së pari, mjetet e parashikuara nga sistemi ligjor vendas. Rregulli bazohet në prezumimin se ekzistojnë mjete efektive juridike në lidhje me një shkelje të brendshme të pretenduar, pavarësisht nëse dispozitat e Konventës janë pjesë ose jo në ligjin e brendshëm. Në këtë mënyrë, ky është një aspekt i rëndësishëm i parimit që mekanizmi mbrojtës i ngritur në zbatim të Konventës mbetet komplementar ndaj sistemeve vendase që sigurojnë ruajtjen e të drejtave të njeriut. Në të njëjtën kohë,

¹¹⁷Çështja nr. 13378/05, vendim i datës 29 prill 2008, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-86146>

¹¹⁸ Shih Nicholas Bamforth, *nenet 13 dhe 35 të Konventës në të drejtën e brendshme* (2016) *European Human Rights Law Review*, No.5, 501-507.

¹¹⁹Shih shënimin 32.

¹²⁰Si në rastin e Henrich k. Francës, vendim i datës 22 shtator 1994, seritë A nr. 296-A, f. 18, § 33, dhe Remli k. Francës, Vendim i datës 23 prill 1996, Raporte mbi aktgjykimet dhe aktvendimet 1996-II, f. 33).

¹²¹Çështja nr.25336/04, vendim i datës 7 korrik 2009, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-93410>

është detyrimi i qeverisë të sigurojë një mjet efektiv i cili të jetë i aksesueshëm si në teori ashtu dhe në praktikë, për Gjykatën, në kohën materiale, një mjet juridik që është i pakontestueshëm,, i aftë për të ofruar zgjidhje ndaj pretendimeve të ankuesit dhe për të përfutur mundësi të arsyeshme."

3.1. Parimi i shkallës së katërt

Në pajtim me parimin e subsidiaritetit, GJEDNJ-ja është shprehur se Neni 651 i Konventës nuk lejon që Gjykata të veprojë si shkallë e katërt ankimi. Pa dyshim që nuk është detyrë e Gjykatës që të japë vlerësimin e vet lidhur me faktet dhe provat, pra të mos zëvendësojë qëndrimin e gjykatave vendase dhe, si rregull i përgjithshëm, u takon këtyre gjykatave që të vlerësojnë provat para tyre. Detyra e Gjykatës është thjesht të konstatojë nëse proceset gjyqësore, të shqyrtuara në tërësinë e tyre, përfshirë edhe mënyrën e marrjes së provave, janë ose s'janë të drejta. (*Bernard kundër Francës*, § 37)¹²².

Shembull. Në çështjen "Balliu kundër Shqipërisë"¹²³ Gjykata rithekson se "pranueshmëria e provave kryesisht duhet rregulluar sipas së drejtës së brendshme dhe se, si rezultat, janë gjykatat vendase ato që duhet të vlerësojnë provat para tyre. Detyra e institucioneve të Konventës është që të sigurojnë së proceset gjyqësore në tërësinë e tyre, përfshirë edhe mënyrën në të cilën merren provat, janë ose jo të drejta. Si rregull, këto të drejta kërkojnë që palës së paditur t'i jepet mundësia e duhur dhe e përshtatshme për të kundërshtuar dhe për të pyetur një dëshmitar kundër tij qoftë kur ai jep dëshminë, qoftë në një fazë të mëvonshme të procedurave gjyqësore."

I. Shembuj të praktikës gjyqësore lidhur me doktrinën e shkallës së katërt

Në pjesën vijuese ofrohen disa shembuj të praktikës gjyqësore të zbatimit të doktrinës së shkallës së katërt në tri situata, ku pretendimet për shkelje të Nenit 6(1) të Konventës janë gjykuar nga Gjykata Europiane: (i) *vendimet vendase jo-konsistente dhe parimi i sigurisë juridike*; (ii) *gabimet e faktit, ose të së drejtës*; dhe (iii) *mungesa e arsytimit ose bazës ligjore*.

a. Vendimet vendase jo konsistente dhe parimi i sigurisë juridike

Shembull. Në çështjen "Tomici dhe të tjerët kundër Malit të Zi"¹²⁴ Gjykata përsëriti se nuk i përket asaj të vërë në pikëpyetje interpretimin e ligjit të brendshëm nga gjykatat vendase. Gjithashtu, në parim, nuk është funksioni i saj që të krahasojë vendimet e ndryshme të gjykatave vendase, edhe nëse ato jepen në procese dukshëm të ngjashme; ajo duhet të respektojë pavarësinë e këtyre gjykatave vendase... Gjithashtu, është vlerësuar se disa dallime në interpretim mund të pranohen si tipar i pandashëm i çdo sistemi gjyqësor, i cili, ashtu si sistemi malazez, bazohet në një rrjet gjykatash të shkalës së parë dhe gjykatash apeli me autoritet mbi një territor të caktuar ...

¹²² Çështja nr.22885/93, vendim i datës 23 prill 1998, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-58161>

¹²³ Çështja nr.74727/01, vendim i datës 16 qershor 2005, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-69401>

¹²⁴ Çështja nr. 18650/09, 18676/09, 18679/09, 38855/09, 38859/09, 38883/09, 39589/09, 39592/09, 65365/09 dhe 7316/10, vendim i datës 22 tetor 2012, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-110384>

Megjithatë, dallimet të thella dhe afatgjata në praktikën e gjykatave më të larta vendase mund të jenë në kundërshtim me parimin e sigurisë juridike, një parim ky që nënkuptohet në Konventë dhe që përbën një ndër elementet bazë të sundimi i ligjit ...Për vlerësimin nëse ka cënimi të parimit të sigurisë juridike sipas kërkesave të së drejtës për proces të rregullt ligjor në baze të Nenit 6 të Konventës si pasojë e vendimeve të kundërta të gjykatavemë të larta vendaseNeniduhën zbatuar kriteret që përcaktojnë nëse ekzistojnë "dallime të thella dhe afatgjata" në praktikën gjyqësore të një gjykate të lartë, si dhe nëse ligji i brendshëm ka krijuar një mekanizëm për zgjidhjen e këtyre kundërshtive, nëse po, si është zbatuar ky mekanizëm në praktikë dhe çfarë efektesh ka sjellur ... Së fundmi, është pranuar se trajtimi i ndryshëm i dy mosmarrëveshjeve nuk mund të konsiderohet se shkakton konflikt në praktikën gjyqësore, kur kjo justifikohet nga një ndryshim në situatat faktike në fjalë ..."

Shembull. Në çështjen "Stanković dhe Trajković kundër Serbisë"¹²⁵ Gjykata u shpreh se "parimi i sigurisë juridike garanton, *inter alia*, një stabilitet të caktuar në situata ligjore dhe kontribuon për rritjen e besimit të publikut në gjykatat. Nga ana tjetër, nëse vendimet gjyqësore kontradiktore vijojnë kjo gjë mund të krijojë gjendjen e pasigurisë juridike, e cila ka gjasa të zvogëlojë besimin e publikut në sistemin gjyqësor, ndërkohë që një besim i tillë përbën një ndër komponentët themelorë të një shteti të bazuar në sundimin e ligjit... (vi) Sidoqoftë, kërkesat për siguri juridike dhe mbrojtja e besimit të ligjshëm të publikut nuk lindin të drejtat për të fituar njëjtësimin e praktikës, pasi nga ana tjetër, nëse nuk ndiqet një qasje dinamike dhe evolutive do të pengonte reformimin apo përmirësimin e mëtejshëm të praktikës gjyqësore".

b. Gabimet e faktit ose të ligjit

Shembull. Në çështjen "Tomić dhe të tjerët kundër Malit të Zi"¹²⁶Gjykata thekson se "në përputhje me Nenin 19 të Konventës, detyra e saj është që të sigurojë respektimin e angazhimeve të ndërmarra nga Palët Kontraktuese në Konventë. Përveç kësaj, nuk është funksioni i Gjykatës që të merret me trajtimin e gabimeve të faktit, ose të ligjit, që pretendohen të jenë bërë nga një gjykatë vendase, vetëm me përjashtim të rasteve kur gabime të tilla mund të kenë cuar në cënimin e të drejtave apo lirive që mbrohen nga Konventa."

c. Mungesa e arsytimit ose bazës ligjore

Shembull. Në çështjen "Barač dhe të tjerët kundër Malit të Zi"¹²⁷ Gjykata vendosi se " parimi i procesit të rregullt ligjor nuk përmbushet kur arsyeja e dhënë në vendimin e gjykatave vendase, nuk nuk gjen parashikim në ligjin e brendshëm dhe, për rrjedhojë, nuk është juridikisht e vlefshme ... kur organi kompetente refuzojnë të regjistrojnë ankuesin në listën e "kandidatëve për avokatë" duke u mbështetur në një arsye që nuk është e parashikuar fare në legjislacionin përkatës ... Duke iu kthyer çështjes nën shqyrtim, Gjykata vëren se vendimi i formës së prerë i Gjykatës së Lartë kundër ankuesve është mbështetur vetëm në një akt, i cili më parë ishte shpallur jokushtetues dhe vendimi përkatës për këtë qëllim kishte qënë botuar në Fletoren Zyrtare. Për

¹²⁵ Çështja nr. 37194/08 dhe 37260/08, vendim i datës 22 dhjetor 2015, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-159376>

¹²⁶ Shih shënimin 128.

¹²⁷ Çështja nr. 47974/06, vendim i datës 13 dhjetor 2011, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-107943>

rredhohjë, Ligji "Për ndryshimet e punës", i vitit 2004 e ka humbur fuqinë dhe, si i tillë, nuk është i zbatueshëm në rastin e ankuesve, siç parashikohet me Nenin 69§1 të Kushtetutës në fuqi në atë kohë (shih paragrafin 13 më sipër). Prandaj, baza e vetme ligjore për mbështetjen e vendimit të Gjykatës së Lartë nuk ishte e vlefshme në kohën e shqyrtimit të çështjes. Në këtë pikë nuk është e rëndësishme të diskutohet nëse legjislacioni i kundërshtuar është shpallur jokushtetues për arsye formale, apo substanciale (shih paragrafët 15 dhe 31 më sipër) .

Shembull. Në çështjen "Milojević dhe të tjerët kundër Serbisë"¹²⁸ Gjykata rithekson se "sipas praktikës gjyqësore të saj, që trajtojnë parimin mbi administrimin e drejtë të drejtësisë, vendimet e gjykatave dhe tribunalëve duhet të shprehin në mënyrë të përshtatshme arsyet mbi të cilat ato bazohen. Shkalla e zbatimit në praktikë për parimin në fjalë dhe detyrimin për të shprehur arsyet e vendimarrjes mund të ndryshojë sipas natyrës së vendimit dhe rrethanave të çështjes ... Edhe pse Neni 6/1 i detyron gjykatat të japin arsyet për vendimet e dhëna prej tyre, kjo nuk duhet kuptuar se kërkohet përgjigje e hollësishme për çdo argument të ngritur nga palët e përfshira ... Megjithatë, kur gjykatat duhet të zbatojnë rregulla ligjore të cilat kanë përmbajtje të paqartë, ato thjesht duhet të tregojnë kujdes të veçantë për të dhënë arsye të mjaftueshme se përse është zbatuar specifikisht ky rregull, nisur nga rrethanat e rasteve specifike. Mjaftimi thjesht nëcëtimin e formulimit të dispozitës së paqartë nuk përbën standart të mjaftueshëm arsyetimi.

➤ **Rast studimor "Mullai kundër Shqipërisë"**¹²⁹

Ankuesi në këtë çështje, kompania "Tekno-Project sh.pk", pretendon që autoritetet shtetërore i kanë vonuar pa arsye, për thujse 9 vjet, zbatimin e vendimit nr. 766, datë 22.12.1998 të Këshillit të Rregullimit të Territorit, në shkelje të së drejtës për proces të rregullt ligjor (Neni 6.1 i Konventës) dhe së drejtës për gëzimin e pronës (Neni 1 i protokollit nr. 1 të Konventës). Më specifikisht, ankuesi pretendon për:

(1) shkelje të parimit të sigurisë juridike të garantuar nga Neni 6.1 i Konventës në lidhje me vendimin e Gjykatës së Rrethit, datë 14.12.2005, Neni;

(2) mosekzekutimin e vendimit nr. 66, datë 22.12.1998, për miratimin e lejes së ndërtimit gjatë periudhës së pezullimit të punimeve përmes aktit të Drejtorisë së Policisë së Ndërtimit të Tiranës (DPNT);

(3) shkelje të së drejtës për gëzim paqësor të të drejtave të pronësisë, brenda kuptimit të Nenit 1 të Protokollit nr. 1 në lidhje me pezullimin e punimeve.

Faktet. Autoritetet shqiptare kanë njohur të drejtat e pronësisë për pronarët Mullai, mbi një parcelë toke prej 1,515 m², përkatësisht me vendimin nr. 1039, datë 30.12.1994 dhe vendimin nr. 100, datë 8.8.2002, të Komisionit të Kthimit dhe Kompensimit të Pronave. Gjithashtu, Bashkia e Tiranës miratoi trullin e ndërtimit për dy objekte (16-katëshe), në favor të tyre, me vendimin nr. 670, datë 23.10.1998 të KRT-

¹²⁸Çshjtja nr. [43519/07](http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-159880), [43524/07](http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-159880) dhe [45247/07](http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-159880), vendim i datës 12 janar 2016, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-159880>

¹²⁹Çshjtja nr. [9074/07](http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-97882), vendim (themeli), datë 23 mars 2010, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-97882>

së. Më pas, pronarët Mullai arritën me vullnetin e tyre në nënshkrimin e një kontrate me kompaninë "Tekno-Projekt", për kryerjen e ndërtimeve. Me vendimin nr. 766, datë 22.12.1998, KRT-ja miratoi lejen e ndërtimit në favor të kompanisë "Tekno-Projekt". Në fillim, zbatimi i vendimit të sipërpërmendur për lejen e ndërtimit u pezullua nga Drejtoria e Policisë së Ndërtimit, në zbatim të një vendimi të prefektit të Tiranës (dhe më pas të Ministrit të Punëve të Brendshme), me arsyetimin se leja e ndërtimit ishte e pavlefshme, pasi ishte lëshuar në kundërshtim me ligjin nr. 8405, datë 17.09.1998 "Për planifikimin urban". Urdhri i pezullimit parashikonte edhe se ligjshmëria e lejes së ndërtimit duhet të vlerësohet nga KRT-ja. Pezullimi i punimeve të ndërtimit u hodh në gjyq në Gjykatën e Rrethit Tiranë nga kompania "Tekno-Projekt". Në fund të procesit gjyqësor, gjykata u shpreh se e konsideronte pezullimin të ligjshëm deri sa KRT-ja të shprehej përfundimisht për këtë çështje. Më 19 mars 2001, Ambasada Zvicerane, si palë e interesuar, për shkak se ndërtesa i zinte pjesën perëndimore të selisë së saj, ngriti padi kundër kompanisë "Tekno-Projekt" në Gjykatën e Rrethit Tiranë, me objekt shpalljen të pavlefshme të lejes së ndërtimit. Mbi këtë objekt janë organizuar tri procese gjyqësore, të cilat kanë zgjatur gjithsej për më shumë se 9 vjet.

Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "Mullai kundër Shqipërisë". Gjykata konstatoi se arsyetimi i Gjykatës së Lartë në vendimin e datës 29 mars 2001 është i parregullt, pasi në të thuhet se vendimi i datës 12 janar 2000 i prefektit të Tiranës ishte *ultra vires* për shkak të mosshërimit të mjeteve të brendshme juridike në lidhje me vlefshmërinë e lejes së ndërtimit për objektin. Në të njëjtin vendim, Gjykata e Lartë e ka kundërshtuar këtë përfundim duke e deklaruar të vlefshme lejen e ndërtimit. Gjykata Europiane është e mendimit që kundërshtime të tilla brenda të njëjtit vendim nuk janë në përputhje me funksionin gjyqësor dhe rolin që duhet të ketë Gjykata e Lartë në zgjidhjen e konflikteve dhe shmangien e divergjencave (e cila duhet të jetë uniforme në vendimet që merr). Vendimi i Gjykatës së Lartë është bërë gjithashtu burim për pasiguri juridike, duke ushtruar ndikim mbi besimin e publikut të individëve në sistemin e drejtësisë dhe sundimin e ligjit. Si rezultat, proceset gjyqësore kanë ushtruar ndikim të ndjeshëm në klimën e përgjithshme të pasigurisë juridike. Mënyra se si kanë proceduar autoritetet vendase, ka shkëlur të drejtën e ankuesve për të kërkuar zgjidhje ndajkërkesavetë tyre në mënyrë të qartë, koherente dhe me qëndrueshmërinë e duhur. Gjykata vëren më tej se proceset e brendshme, veçanërisht mënyra në të cilën është zhvilluar procesi gjyqësor, kanë shkëlur parimin e sigurisë juridike në kuptimin e Nenit 6§1 të Konventës për shkak të interpretimit jokonsistent të Gjykatës së Lartë. *Për rrjedhojë*, Gjykata vlerësoi se shtyrja e vlefshmëria e lejes së ndërtimit për dy vjet dhe rifillimi i punimeve do të ishte forma më e përshtatshme e kompensimit për ankuesit¹³⁰. *Prandaj*, palët u ftuan të negociojnë dhe të arrijnë një marrëveshje për përcaktimin e shumës së kompensimit për kompaninë ankuese, si edhe për anëtarët e familjes Mullai.¹³¹

¹³⁰Takimi i 1250-të (8-10 mars 2016) (DH) – Raport për masat (25/09/2015) – Komunikim nga Shqipëria në lidhje me çështjen Mullai dhe të tjerët kundër Shqipërisë(Çështja Nr. 9074/07) [Anglais uniquement]

¹³¹Si ish-pronari i një vile trikatëshe, objekt apeli.

a. Lista e pyetjeve

- Diskutoni rreth çështjes *"Mullai kundër Shqipërisë"* dhe parimeve të aplikuara nga Gjykata për përcaktimin e çështjes.
- Shpjegoni se çfarë është parimi i subsidiaritetit.
- Shpjegoni parimin e doktrinës së shkallës së katërt.
- Cili është parimi themelor i përdorur nga Gjykata për të bërë përcaktimin e çështjeve që kanë të bëjnë me: (1) vendimet vendasvendase jokonsistente dhe parimin e sigurisë juridike; (2) gabimet e faktit dhe të ligjit; (3) mungesën e arsyeve, ose bazës ligjore?

b. Rekomandohet per lexim

- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen *"Burden kundër Mbretërisë së Bashkuar"*
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen *"Bajrami kundër Shqipërisë"*
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen *"Groni kundër Shqipërisë"*
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen *"Balliu kundër Shqipërisë"*
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen *"Tomić dhe të tjerët kundër Malit të Zi"*
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen *"Stanković dhe Trajković kundër Serbisë"*
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen *"Tomić dhe të tjerët kundër Malit të Zi"*
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen *"Barać dhe të tjerët kundër Malit të Zi"*
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen *"Milojević dhe të tjerët kundër Serbisë"*

B. Parimi i interpretimit dinamik

Të drejtat e përgjithshme të garantuara nga KEDNJ-ja konsiderohen si standarde që mund të evolojnë në raport me zhvillimet shoqërore përkatëse, duke siguruar që niveli i mbrojtjes së çdo të drejte individuale të pasqyrojë në çdo kohë kushtet e sotme në shtetet anëtare. Objekti dhe qëllimi i KEDNJ-së dhe preambula e saj theksojnë synimin për t'i shërbyer "realizimit të mëtejshëm të të drejtave të njeriut" dhe lehtësimin e një "kuptimi uniform" të këtyre të drejtave. Kjo qasje synon krijimin e një konsensusi mbare evropian, sa i përket implikimeve të një të drejte të parashikuar në KEDNJ në lidhje me një çështje specifike që lidhet me një të drejtë të caktuar. Në lidhje me këtë, Gjykata ka kërkuar angazhimin e palëve kontraktuese që të mos ndërmarrin detyrime të tjera ndërkombëtare që janë në konflikt me KEDNJ-në. Pavarësisht nga kjo, bazuar në parimin e "hapjes së përgjithshme", Gjykata herë pas here ka marrë parasysh praktikën gjyqësore të gjykatave të tjera ndërkombëtare, vendimet e gjykatave vendase që interpretojnë aktet ligjore vendase apo të drejta, norma ose standardet të përcaktuara nga organet të tjera të Këshillit të Evropës.

KEDNJ-ja është traktat ligjëbërës, çfarë do të thotë se kërkohet interpretimi që është më i përshtatshëm për të realizuar qëllimin dhe për të arritur objektin e Konventës, dhe që do të kufizonte në shkallën më të madhe detyrimet e ndërmarrja nga Palët e Larta Kontraktuese (*Wemhoff kundër Gjermanisë*)¹³². Kjo qasje teleologjike e ka çuar Gjykatën Europiane ta interpretojë Konventën si "instrument të gjallë", i cili duhet të zhvillohet me kalimin e kohës, në mënyrë që të reflektojë ndryshimin e sjelljeve të shoqërisë në shtetet anëtare. Në këtë drejtim, Gjykata Europiane udhëhiqet për interpretimin e Konventës duke u mbështetur në parashikimet e Konventës së Vjenës mbi të Drejtën e Traktateve (nenet 31¹³³ dhe 32).

Shembull. Në çështjen "Goodwin kundër Mbretërisë së Bashkuar"¹³⁴ Dhoma e Madhe shpjegoi qasjen e saj teleologjike në kontekstin e një rasti që ka të bëjë me statusin ligjor të transeksualëve, në mënyrë që të justifikonte distancimin nga praktika e saj e mëparshme gjyqësore. Megjithatë, meqenëse Konventa përbën, në radhë të parë, një sistem për mbrojtjen e të drejtave të njeriut, Gjykata duhet të ketë parasysh kushtet në ndryshim brenda shtetit përgjegjës dhe brenda Shteteve Kontraktuese në përgjithësi dhe të përgjigjet, për shembull, për çdo konvergencë në evoluim që shfaqet në lidhje me standardet që duhet të arrihen ... Është shumë e rëndësishme që Konventa të interpretohet dhe të zbatohet, në mënyrë të tillë që i bën të drejtat e saj

¹³² Çështja nr.2122/64, vendim i datës 27 qershor 1968, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-57595> ¹³³

Neni 31 i KVDT-së, i cili përcakton parimet e përgjithshme për interpretimin e një traktati, në pjesët përkatëse parashikon si më poshtë:

1. Traktati duhet të interpretohet në mirëbesim, në përputhje me kuptimin e zakonshëm që i është dhënë kushteve të traktatit në kontekstin përkatës dhe në dritën e qëllimit dhe objektit të tij.

2. Konteksti për qëllimin e interpretimit të një traktati do të përfshijë, përveç tekstit, edhe preambulën, edhe shtojcat.

¹³³Neni 32 i KVDT-së parashikon si më poshtë:

Ndihmë mund t'u kërkohet mjeteve plotësuese të interpretimit, duke përfshirë punën përgatitore të traktatit dhe rrethanat e lidhjes së tij, me qëllim për të konfirmuar kuptimin që vjen nga zbatimi i Nenit 31, ose për të përcaktuar kuptimin kur interpretimi sipas Nenit 31:

(a) të kuptimin të paqartë ose të errët; ose

(b) çon në një rezultat i cili është haptazi absurd ose i paarsyeshëm.

¹³⁴Çështja nr.28957/95, vendim i datës 11 korrik 2002, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-57974>

praktike dhe efektive, dhe jo teorike dhe iluzive. Dështimi nga ana e Gjykatës për të ruajtur një qasje dinamike dhe evolutive do të përbënte një riskqë Gjykata të kthehej në një pengesë për reforma ose përmirësime të mëtejshme.

Shembull. Në çështjen "Radunović dhe të tjerët kundër Malit të Zi"¹³⁵ Gjykata u shpreh se: "Për më tepër, Konventa duhet të interpretohet sipas rregullave të përcaktuara në Konventën e Vjenës, datë 23 maj 1969, "Mbi të drejtën e traktateve", Neni 1§3 (c) i së cilës parashikon se "Duhet të merret në konsideratë çdo rregull përkatës i së drejtës ndërkombëtare që zbatohet në marrëdhëniet midis palëve". Konventa, duke përfshirë edhe Nenin 6 të saj, nuk mund të interpretohet në vakuum. Prandaj, Gjykata duhet të jetë e vetëdijshme për karakterin e veçantë të Konventës si traktat i të drejtave të njeriut dhe duhet të marrë po ashtu parasysh rregullat përkatëse të së drejtës ndërkombëtare, përfshirë dhe ato që kanë të bëjnë me dhënien e imunitetit për shtetin".

1. Neni 6§1 dhe qasja teleologjike

Si rezultat i qasjes teleologjike, Gjykata Europiane, në interpretimin e Neni 6§1, ka zhvilluar një sërë të drejtash të nënkuptuara, duke përfshirë: a) të drejtën për t'iu drejtuar gjykatës; b) të drejtën për ekzekutimin e vendimeve; dhe c) të drejtën për përfundimin e vendimeve gjyqësore.

1. a. E drejta për t'iu drejtuar një gjykate

Gjykata Europiane kupton me të drejtën për t'iu drejtuar gjykatës bazuar në Nenin 6 (1), duke arsyetuar se një e drejtë e tillë është thelbësore për të siguruar mbrojtjen e të drejtave procedurale të garantuara sipas Neni 6(1) të Konventës. Gjykata Europiane ka theksuar vazhdimisht se e drejta për t'iu drejtuar gjykatës duhet të jetë efektive.

Shembull. Çështja "Golder kundër Mbretërisë së Bashkuar"¹³⁶ ka të bëjë me një të burgosur që kërkon të kontaktojë një avokat me qëllim hapjen e proceseve gjyqësore civile për shpifje kundër një punonjësi burgu, i cili pretendon se i është mohuar e drejta për t'iu drejtuar gjykatës. Gjykata u shpreh në seancë plenare se: "Sipas mendimit të Gjykatës, do të ishte e pakonceptueshme që Neni 6 paragrafi 1 (Neni 6-1) të përshkruante në detaje garancitë procedurale që u ofrohen palëve në një padi në pritje të gjykimit dhe që ajo të mos mbronte së pari atë që në fakt bën të mundur përfitimin nga garanci të tilla, pra të drejtën për t'iu drejtuar gjykatës. Karakteristikat e proceseve ligjore, si të rregullta, publike dhe të shpejta, nuk kanë pikë vlere nëse nuk në radhë të parë nuk ka një procedurë gjyqësore".

Shembull. Në çështjen "Lawyer Partners A.S. kundër Sllovakisë"¹³⁷ Gjykata përsërit se "Konventa synon të garantojë të drejta që nuk janë teorike apo iluzive, por që janë praktike dhe efektive. Kjo është veçanërisht e rëndësishme në lidhje me Nenin 6§1 të Konventës, duke pasur parasysh vendin e shquar që zë në një shoqëri demokratike e

¹³⁵ Çështjet nr. 45197/13, 53000/13 dhe 73404/13, vendim i datës 25 janar 2017, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-167803>

¹³⁶ Çështja nr. 4451/70, vendim i datës 21 shkurt 1975, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-57496>

¹³⁷ Çështja nr. 54252/07, 3274/08, 3377/08, 3505/08, 3526/08, 3741/08, 3786/08, 3807/08, 3824/08, 15055/08, 29548/08, 29551/08, 29552/08, 29555/08 dhe 29557/08), vendim i datës 6 nëntor 2009, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-92959>

drejta për proces të rregullt ligjor. Duhet gjithashtu të kihet parasysh se pengesa në lidhje me procesin e rregullt ligjor mund të bjerë në kundërshtim me Konventën, ashtu siç do të ndodhte në rastin e një pengesë ligjore (shih *Andrejeva kundër Letonisë* [GC], nr. 55707/00 / 98, KEDNJ 2009, me referenca të mëtejshme, § 51)."

Shembull. Në çështjen "Marini kundër Shqipërisë"¹³⁸ Gjykata konstatoi se "paafëtësia e Gjykatës Kushtetuese për të dalë me një vendim të arsyetuar vetëm për shkak se procedurat e parashikuara në Nenin 74 të ligjit "Për organizimin e MKK-ve" kërkonin shumicën absolute të një paneli prej 9 anëtarësh, e vendosi për një kohë të gjatë kërkesin në një situatë të papërcaktuar, duke çuar në shkelje të thelbit të së drejtës së tij të aksesit për t'iu drejtuar gjykatës, sipas Nenit 6 të Konventës. Qasja e sistemit ligjor shqiptar për rregullimin e procedurave të GJK-së është mjaft e ndryshme nga rregullimi që i kanë bërë sistemet e shteteve të tjera anëtare. Në këtë drejtim, është e nevojshme të modifikohet sistemi ligjor shqiptar, me qëllim që të sigurohen procese alternative për arritjen e shumicës absolute në çdo rast".

Shembull. Në çështjen "Dauti kundër Shqipërisë"¹³⁹ Gjykata konstatoi se "Komisioni i Ankesave për ekzaminimet mjekësore në lidhje me aftësinë për punë nuk përbën një trup të pavarur dhe të paanshëm të ekzaminimit, kështu që, për rrjedhojë, vendimet e tij nuk mund të quhen *ekzekutive* dhe, si të tilla, duhet t'i nënshtrohen juridiksionit gjyqësor në lidhje me të drejtën për ankimim. Refuzimi i gjykatave të brendshme për të shqyrtuar kërkesën e ankuesit kundër një vendimi të këtij Komisioni, përbën shkelje të së drejtës së aksesit të ankuesit për t'iu drejtuar gjykatës".

Shembull. Në çështjen "Shkalla kundër Shqipërisë"¹⁴⁰ Gjykata vëren se "procedimet dhe dënimi i ankuesit janë kryer në mungesë. Nga të dhënat në dosjen e çështjes rezulton se ankuesi është njoftuar për dënimin e tij në mungesë vetëm më 14 qershor 2003, datë në të cilën ai iu dorëzua autoriteteve. Prandaj, Gjykata konstaton se data e fillimit të llogaritjes së afateve ligjore për parashtrimin e ankesës kushtetuese nga ana e ankuesit duhej të ishte maksimumi deri më 14 qershor 2005. Gjykata shprehet se vendimi i kundërshtuar përbën mohim të pajustificueshëm të së drejtës së ankuesit për t'iu drejtuar Gjykatës Kushtetuese."

1. b. E drejta për ekzekutimin e vendimeve

Gjykata Europiane është shprehur se e drejta për t'iu drejtuar gjykatës do të ishte "iluzive", nëse nuk do të përfshinte edhe të drejtën për ekzekutimit efektiv të urdhrave/vendimit përfundimtar të detyrueshëm të gjykatës. Pra, sipas Nenit 6 (1) të Konventës, e drejta për ekzekutimin e vendimeve është pjesë integrale e së drejtës për gjykim.

¹³⁸ Çështja nr.3738/02, vendim i GJEDNJ-së(themeli dhe kompensimi i drejtë, datë 18 dhjetor 2007, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-84061>

¹³⁹Shih shënimin 93.

¹⁴⁰Çështja nr.26866/05, vendim i datës 10 maj 2011, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-104710>

Shembull. Në çështjen “Vukelić kundër Malit të Zi”¹⁴¹ Gjykata rikujton se "Neni 6§1 i Konventës, *inter alia*, mbron edhe zbatimin e vendimeve gjyqësore përfundimtare, të cilat, në shtetet që funksionojnë në bazë të parimit të sundimit të ligjit, nuk mund të qëndrojnë pa vepruar në dëm të njëjës palë. Prandaj, ekzekutimi i një vendimi gjyqësor nuk mund të pengohet, shfuqizohet, ose shtyhet padrejtësisht (shih, ndër autoritetet e tjera, *Hornsby k, Greqisë*, 19 mars 1997§40, raportet e aktgjykimeve dhe të vendimeve 1997 II). Shteti ka detyrimin që të organizojë një sistem efektiv për ekzekutimin e vendimeve përfundimtare si nga pikëpamja ligjore, ashtu edhe ajo praktike... Më tej, Gjykata vëren se, pavarësisht nëse zbatimi duhet të kryhet kundër një subjekti privat apo shtetëror, shteti duhet të ndërmarrë të gjitha hapat e nevojshëm, në kuadër të kompetencave të tij, për arritur në ekzekutimin e një vendimi gjyqësor të formës së prerë dhe, duke vepruar kështu, për të siguruar pjesëmarrjen efektive të të gjithë aparatit të tij. Në të kundërt, shteti është në shkelje për mospërbushje të kërkesave sipas Neni 6§1 ... Megjithatë, moszbatimi i një vendimi, për shkak të mospagesës së debitorit, nuk mund t'i ngarkohet paaftësisë së shtetit, përveç rasteve dhe në masën që situata shkaktohet nga autoritetet vendase, siç mund të jetë, për shembull, rasti i gabimeve ose vonesës së shkaktuar prej tyre në procesin e përbarimit ... Së fundmi, Gjykata përsërit se procedurat e ekzekutimit, nisur për nga vetë natyra e tyre, duhet të trajtohen me shpejtësi".

Shembull. Në çështjen “Qufaj kundër Shqipërisë”¹⁴² Gjykata argumentoi se: "autoritetet shtetërore nuk mund të justifikohen me mungesën e fondeve për mospërbushjen e një detyrimi financiar që rrjedh nga një vendim gjyqësor. Pa dyshim, në rrethana të veçanta, vonesa në ekzekutimin e një vendimi mund të justifikohet. Megjithatë, kjo vonesë nuk mund të jetë deri në atë masë sa të ushtrojë ndikim mbi thelbin e të drejtës së mbrojtur sipas Neni 6§1 të Konventës. E drejta për proces të rregullt ligjor mbetet iluzive dhe e humbet qëllimin e saj nëse sistemi i brendshëm ligjor i lejon autoritetet vendase që të refuzojnë, të neglizhojnë ose të vonojnë ekzekutimin e një vendimi gjyqësor të formës së prerë në dëm të një palë".

Shembull. Në çështjen “Zyflli kundër Shqipërisë”¹⁴³ Gjykata ka përsëritur se "rregulli i shterimit të mjeteve të brendshme juridike të përmendura në Neni 35§1 të Konventës e detyron ankuesit që të përdorë mjete juridike që janë normalisht të disponueshme dhe të mjaftueshme në sistemin e brendshëm ligjor. Ekzistenca e mjeteve juridike duhet të garantohet si nga pikëpamja teorike ashtu edhe në praktikë. E drejta për kompensim, brenda kuptimit të paragrafit 5, lind nëse autoritetet ose gjykatat e brendshme shkelin të paktën një ndër paragrafët e mësipërm të Neni 5 të Konventës.

¹⁴¹ Çështja nr. 58258/09, vendim i datës 4 qershor 2013, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-120064>

¹⁴² Shih shënimin 53.

¹⁴³ Çështja nr. 12310/04, vendim i datës 27 shtator 2005, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-70629>

1. c. E drejta për vendime gjyqësore përfundimtare

Shembull. Në çështjen "Brumărescu kundër Rumanisë"¹⁴⁴ Gjykata u shpreh se "e drejta për proces të rregullt ligjor pranë një gjykate, e garantuar nga Nenin 6/1 i Konventës, duhet të interpretohet në dritën e Preambulës së Konventës, e cila deklaron, *inter alia*, se sundimi i ligjit është pjesë e trashëgimisë së përbashkët të Shteteve Kontraktuese. Një ndër aspektet themelore të sundimit të ligjit është parimi i sigurisë juridike, i cili kërkon, ndër të tjera, që gjykatat të vendosin përfundimisht për një çështje dhe që vendimi i tyre të mos vihet në pikëpyetje".

Shembull. Në çështjen "Driza kundër Shqipërisë"¹⁴⁵ Gjykata konstatoi se Gjykata e Lartë e kishte rrëzuar çështjen dy herë, pas 2 vjetësh dhe 7 muajsh, pas vendimi përfundimtar në favor të ankuesit, një herë përmes vendimit të dhënë në procedura paralele dhe herën tjetër me anë të ushtrimit të rekursit në interes të ligjit, gjë që ka çuar në shkelje të sigurisë juridike sipas Nenit 6§1 të Konventës. Në dritën e Nenit 6 të Konventës, garantimi i parimit të sigurisë juridike, i cili nënkupton respektimin e parimit *res judicata*, kërkon që vendimet e gjykatave më të ulëta për një çështje të caktuar të mos vihen në pikëpyetje më vonë nga gjykatat e juridiksioneve më të larta. Gjykatat e larta kanë të drejtë vetëm të korrigjojnë gabimet ose pasaktësitë e vendimeve përfundimtare të gjykatave më të ulëta, por asnjëherë ta gjykojnë çështjen në themel".

Shembull. Në çështjen "Vrioni dhe të tjerët kundër Shqipërisë"¹⁴⁶ Gjykata u shpreh se: "siguria juridike presupozon respektimin e parimit *res judicata*, pra, parimin e gjësë së gjykuar. Ky parim thekson se asnjë palë nuk ka të drejtë të kërkojë rishqyrtimin e një vendimi përfundimtar vetëm për arsyen e rigjykit të një seance gjyqësore apo rigjykit të çështjes në tërësi. Kompetencat e gjykatave më të larta për rishqyrtim duhet të ushtrohen për korrigjimin e gabimeve dhe të dështimeve në procesin e dhënies së drejtësisë, por jo për të realizuar një gjykim të ri të çështjes."

➤ Rast studimor "Handyside kundër Mbretërisë së Bashkuar"¹⁴⁷

Objekti. Kërkesa u depozitua nga Handyside në vitin 1972, i cili u ankua për shkelje të Konventës, më specifikisht për shkelje të së drejtës për lirinë e shprehjes, në lidhje me të drejtën për pronën, duke iu referuar Nenit 10, 17, dhe P1-1.

Faktet: Richard Handyside, pronar i botimeve "Stage 1", bleu të drejtat britanike të "librit të vogël të kuq shkollor" (*little red school book*), shkruar nga Søren Hansen dhe Jesper Jensen, dhe botuar që nga viti 1976 në disa shtete. Libri kishte një përmbajtje, e cila konsiderohej as e arsyeshme, dhe as e nevojshme.¹⁴⁸ Handyside i dërgoi disa qindra kopje të librit, së bashku me një njoftim për shtyp, një grupi të përzgjedhur

¹⁴⁴ Çështja nr. 28342/95, vendim i datës 28 tetor 1999, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-58337>

¹⁴⁵ Çështja nr. 33771/02, vendim i GJEDNJ-së (themel dhe kompensimi i drejtë), datë 13 nëntor 2007, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-83245>

¹⁴⁶ Çështja nr. 2141/03, vendim i datës 24 mars 2009, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-102131>

¹⁴⁷ Çështja nr. 5493/72, vendim i datës 7 dhjetor 1976, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-57499>

¹⁴⁸ në Danimarkë, Belgjikë, Finlandë, Francë, Gjermaninë Perëndimore, Greqi, Islandë, Itali, Holandë, Norvegji, Suedi dhe Zvicër, si dhe disa vende joeuropiane.

botuesish të gazetave vendase dhe lokale, si dhe në revista arsimore dhe mjekësore. Ai gjithashtu porositi disa reklama për librin. Libri u bë objekt i komenteve të gjera nga ana e shtypit, si të favorshme dhe të pafavorshme. Më 31 mars 1971, u konfiskuan përkohësisht 1.069 kopje të librit, së bashku me fletëpalosje, postera, karta informative dhe korrespondencën në lidhje me botimin dhe shitjen e librit. Më 1 prill 1971 u konfiskuan edhe 139 kopje të tjera. Nga tirazhi i 20.000 kopjeve, rreth 18.800 kopje i shpëtuan konfiskimit dhe u shitën. Më 8 prill, një gjykatë e brendshme lëshoi dy njoftime për paraqitje kundër Handyside-it për posedim të librave të turpshëm për qëllime botimi për fitim. Handyside-i e ndërpreu shpërndarjen e librit dhe i këshilloi libraritë në përputhje me rrethanat, por në atë kohë ishin rreth 17,000 kopje në qarkullim. Më 1 korrik 1971 Handyside-i u shpall fajtor për të dyja veprat, u gjosit me 25 paund për secilën akuzë dhe u urdhërua të paguante 110 paund. Ankimi i bërë më pas prej tij u rrëzua.

Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen. Komisioni konstatoi se ndërhyrja në lirinë e shprehjes së shtetasit Handyside-it ishte e përcaktuar me ligj, pasi kishte qëllim legjitim dhe ishte e nevojshme në një shoqëri demokratike, për rrjedhojë nuk ka pasur shkelje të Nenit 10 të KEDNJ-së. Komisioni vendosi unanimitisht se nuk ishin shkelur të drejtat e pronësisë së Handyside-it (Neni 1 i protokollit nr. 1).

Raporti i Komisionit dhe seancat e mëvonshme pranë Gjykatës në qershor të vitit 1976 sollën në dritë diferenca të theksuara dhe të prera në lidhje me opinionet se si duhej vendosur në lidhje me "kufizimet" dhe "gjobat" aktuale të ankimuara nga ankuesi për aq sa ato mund të ishin "të domosdoshme në një shoqëri demokratike" "për mbrojtjen e moralit". Sipas qeverisë dhe shumicës së Komisionit, Gjykata duhet vetëm të vendoste nëse gjykatat angleze kishin vepruar në mënyrë të arsyeshme, në mirëbesim dhe brenda kufijve të pragut të vlerësimit që u njihet Shteteve Kontraktuese nga Neni 10, paragrafi 2.

Gjykata theksoi se mekanizmat e mbrojtjes, të krijuara nga Konventa, janë dytësore (subsidiare) në raport me sistemet vendase që mbrojnë të drejtat e njeriut. Konventa i lë secilit Shtet Kontraktues, në radhë të parë, detyrën e sigurimit të të drejtave dhe të lirive të parashikuara prej saj. Institucionet e krijuara nga sistemi i Konventës japin kontributin përkatës për këtë qëllim, por ato përfshihen vetëm përmes procedurave kontestuese dhe vetëm pasi të jenë shteruar të gjitha mjetet e brendshme juridike (Neni 26).

Këto komente zbatohen, sidomos, në Nenin 10 paragrafi 2. Në mënyrë të veçantë, nuk është e mundur që në ligjet e brendshme të shteteve të ndryshme kontraktuese të gjendet i njëjti koncept evropian mbi moralin. Pikëpamja e përqafuar nga ligjet përkatëse të shteteve anëtare mbi kërkesat për moralin ndryshon nga njëra kohë në tjetrën, dhe nga njëri shtet në tjetrin, veçanërisht në epokën tonë, e cila karakterizohet nga një evolucion i shpejtë dhe i gjerë i opinioneve mbi këtë temë. Për shkak të kontaktit të drejtpërdrejtë dhe të vazhdueshëm me forcat vitale të vendeve, autoritetet shtetërore në parim janë në një pozicion më të mirë sesa gjyqtari ndërkombëtar për të dhënë mendim për përmbajtjen e saktë të këtyre kërkesave, si dhe për "domosdoshmërinë" e një "kufizimi", ose "dënim" që synon përmbushjen e

tyre¹⁴⁹. Megjithatë, u takon autoriteteve vendase të bëjnë vlerësimin fillestar të realitetit të nevojës së ngutshme sociale që nënkuptohet nga nocioni i "domosdoshmërisë" në këtë kontekst.

Rrjedhimisht, Neni 10 paragrafi 2, u lë Shteteve Kontraktuese një prag vlerësimi. Ky prag i jepet si ligjvënësit vendas, ashtu edhe organeve, gjykatave, ndër të tjerave, të cilave u kërkohet të interpretojnë dhe zbatojnë ligjet në fuqi.

a. Lista e pyetjeve

- Diskutoni parimin e interpretimit dinamik në vendimin "*Handyside kundër Mbretërisë së Bashkuar*", dhe kriteret e zbatueshme për arsyetimin e tij.
- Diskutoni se si nocioni i "domosdoshmërisë" së një "kufizimi", ose "dënimi/gjobe", nënkupton "vlerësimin fillestar të realitetit të nevojës së ngutshme sociale" në rastin studimor.
- Diskutoni parimin e të drejtave të nënkuptuara dhe zbatimin e tij në lidhje me: 1) të drejtën për t'iu drejtuar gjykatës; 2) të drejtën për zbatimin e vendimeve; 3) të drejtën për vendime gjyqësore përfundimtare.

b. Rekomandohet per lexim

- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Goodwin kundër Mbretërisë së Bashkuar*";
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Radunović dhe të tjerët kundër Malit të Zi*";
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Golder kundër Mbretërisë së Bashkuar*";
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Marini kundër Shqipërisë*";
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Dautikundër Shqipërisë*";
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Shkalla v. Albania*"
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Vukelić kundër Malit të Zi*";
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Qufaj kundër Shqipërisë*";
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Zyfli kundër Shqipërisë*";
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Brumărescu kundër Rumanisë*";
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Driza kundër Shqipërisë*"
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Vrioni dhe të tjerët kundër Shqipërisë*".

---

¹⁴⁹Gjykata vëren në këtë pikë që, edhe pse mbiemri "i nevojshëm", në kuptimin e Nenit 10 paragrafi 2, nuk është sinonim i mbiemrit "i domosdoshëm" (në Nenin 2, paragrafi 2 dhe 6 paragrafi 1) dhe "rreptësisht i domosdoshëm" në Nenin 15 paragrafi 1 (Neni 15-1), shprehja "deri në masën e kërkuar rreptësisht nga kërkesat e situatës, nuk ka fleksibilitetin e shprehjeve të tilla si" (shih tekstin në frëngjisht të paragrafit të parë të Nenit 1 të Protokollit Nr. 1) (P1-1), "i përshtatshëm" (shih paragrafin 3) (Neni 4-3), "i arsyeshem" (shih nenet 5 paragrafi 3 dhe 6 paragrafi 1) (Neni 5-3, Neni 6-1) ose "i dëshirueshem".

C. Parimi i balancimit të drejtë

Konventa synon arritjen e një balancimi të drejtë midis kërkesave të interesit të përgjithshëm të komunitetit në tërësi dhe kërkesave të mbrojtjes së të drejtave themelore të individit. Ky parim mbulon tri aspekte:

- **Aspekti substancial.** Të drejtat e mishëruara në KEDNJ kuptohen në një vështrim të gjerë, kështu që shpesh ato mund të kenë tensione me njëra-tjetrën, duke bërë të nevojshme gjetjet e një "balance" mes tyre. Kjo nënkupton që në disa situata, mbrojtja e të drejtave të një personi sjell ndërhyrje tek të drejtat e një personi tjetër, ose shumë prej të drejtave të mishëruara në KEDNJ mund të krijojnë tensione në raport me interesa të ligjshme publike. Në raste të tilla, kufizimi i të drejtave mund të jetë i justifikueshëm në sistemin e brendshëm ligjor për promovimin e interesave të rëndësishëm publikë, siç janë siguria kombëtare, parandalimi i krimit, mirëqenia ekonomike e kombit, e kështu me radhë. Për shembull, KEDNJ-ja siguron kufizime legjitime të disa të drejtave në nenet 8 (2), 9 (2), 10 (2) dhe 11 (2).
- **Aspekti institucional.** Të drejtat e Konventës duhet të interpretohen dhe të zbatohen në mënyrë të tillë që të mos të heqin prerogativën e organeve shtetërore "të përgjegjshme dhe llogaridhënese në mënyrë demokratike" të Shteteve të Larta Kontraktuese për të marrë vendime të rëndësishme në emër të komuniteteve përkatëse.¹⁵⁰Sipas këtij parimi, shtetet kontraktuese gëzojnë një "prag vlerësimi" të caktuar, kur marrin masa legjislative, administrative ose gjyqësore në fushën e të drejtave të Konventës.
- **Aspekti procedural.** Ndërhyrja në të drejtën e KEDNJ-së, përmes çdo akti të përgjithshëm të një organi publik të një shteti kontraktues, duhet të bëhet në përputhje me parimin e sundimit të ligjit. Kjo normë dikton kërkesën e ligjshmërisë, si dhe kërkesën për drejtësi procedurale, duke iu referuar në veçanti procedurës së vendimmarrjes, e cila duhet të garantojë mbrojtje të përshtatshme kundrejt arbitraritetit.

1. Aspekti substancial (nën-parimi i parë për balancën e drejtë)

1.a. Kufizimet në të drejtën për t'ju drejtuar gjykatës – testi i thelbit

Parimi i përgjithshëm që gjen zbatim për kufizimin e të drejtave të Konventës nënkupton se kur ka ndërhyrje në një të drejtë të caktuar, Shteti Kontraktues duhet të ketë një qëllim legjitim për justifikimin e ndërhyrjes dhe masa duhet të jetë proporcionale me qëllimin e ndjekur. GJEDNJ-ja është shprehur vazhdimisht se çdo kufizim i së drejtës për t'iu drejtuar gjykatës sipas Neni 6§1 të Konventës nuk duhet të jetë i tillë "që të dëmtojë vetë thelbin e së drejtës". Megjithatë, Gjykata Europiane ka theksuar se e drejta për t'iu drejtuar gjykatës nuk është absolute. Përderisa kjo është një e drejtë që vetë Konventa e parashikon (shih nenet 13, 14, 17 dhe 25) (Neni 13, Neni 14, Neni 17, Neni 25), ka hapësirë për të bërë një riformulim në kuptimin e ngushtë të fjalës, për të reflektuar përveç kufizimeve në vetë përmbajtjen e së drejtës,

¹⁵⁰ Është pjesë e "objektit dhe qëllimit" të KEDNJ-së, siç përkufizohet në preambulë, për të promovuar idealet demokratike.

ashtu dhe të kufizimeve që lindin për shkak të implikimit të saj (Golder kundër Mbretërisë së Bashkuar, § 38).¹⁵¹

Shembull. Në çështjen “Marini kundër Shqipërisë”¹⁵² Gjykata konstatoi se “... për më tepër, e drejta për t’iu drejtuar gjykatës nuk është absolute. Ajo i nënshtrohet kufizimeve që jehohen për shkak të implikimit të saj, në veçanti kur bëhet fjalë për kushtet e pranueshmërisë së ankimit, pasi për vetë natyrën e saj, kjo është një çështje që kërkon rregullim nga shteti, i cili gëzon një prag të caktuar vlerësimi në këtë drejtim (shih “Ashingdane kundër Mbretërisë së Bashkuar”). Megjithatë, këto kufizime nuk duhet të kufizojnë ose zvogëlojnë të drejtën e një personi për t’iu drejtuar gjykatës, në atë mënyrë apo në atë masë që të dëmtohet vetë thelbi i së drejtës; së fundmi, kufizimet e tilla nuk janë në përputhje me Nenin 6.1 nëse ato nuk bëhen për një qëllim legjitim, ose nëse nuk ekziston një raport i arsyeshëm proporcionalitetit midis mjeteve të përdorura dhe qëllimit që kërkohet të arrihet përmes tyre (shih “Levages Prestations Services kundër Francës”).

1. b. Kategoritë e kufizimeve

Gjykata Europiane ka shqyrtuar disa nga llojet e kufizimeve ligjore vendase përsa i përket së drejtës për t’iu drejtuar një gjykate, me qëllim përcaktimin nëse ato e privojnë një ankues nga "thelbi" i kësaj të drejte duke përfshirë: a) periudhat e parashkrimit; b) pretendimet për imunitet; dhe c) kufizimet procedurale.

1. c. Periudhat e parashkrimit si kufizim

Gjykata Europiane ka pranuar se periudhat e parashkrimit përbëjnë tipar të zakonshëm të sistemeve ligjore vendase dhe ato në fakt përmbushin objektiva të rëndësishëm e të ligjshëm, për të "siguruar sigurinë juridike dhe vendimet përfundimtare të gjykatave, për të mbrojtur të pandehurit e mundshëm nga pretendimet e ngurta që mund të jenë të vështira për t'u kundërshtuar, dhe për të parandaluar padrejtësitë që mund të lindin nëse gjykatave u kërkohet të vendosnin për ngjarje që kanë ndodhur në të shkuarën e largët, në bazë të provave të cilat mund të jenë bërë të pasigurta dhe janë kështu të paplota për shkak të kalimit të kohës".¹⁵³ Megjithatë, ndërsa Gjykata Europiane ka pranuar se shtetet gëzojnë një prag vlerësimi për përcaktimin e afateve të parashkrimit, ajo është shprehur se i takon asaj të vendosë përfundimisht mbi mënyrën se janë respektuar kërkesat e Konventës.

Shembull. Në çështjen “Stubblings kundër Mbretërisë së Bashkuar”¹⁵⁴ Gjykata konstatoi se "ajo duhet të bindet se kufizimet e aplikuara nuk e kufizojnë ose zvogëlojnë të drejtën e një individi në atë mënyrë ose masë të tillë, që çon në dëmtimin e vetë thelbit të së drejtës. Për më tepër, kufizimi nuk është në përputhje

¹⁵¹ Shih shënimin 138.

¹⁵² Çështja nr. 3738/02, vendimi i GjEDNj-së për çështjen (themeli dhe kompensimi i drejtë, datë 18 dhjetor 2007, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-84061>

¹⁵³ Çështja nr. 22083/93; 22095/93, vendimi i datës 22 tetor 1996.

¹⁵⁴ Çështja nr. 20833/93 22095/93, vendimi (në themel) i datës, 22 tetor 1996, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-58079>

me Nenin 6 paragrafi 1 (Neni 6-1) nëse nuk ndjek një qëllim legjitim dhe nëse nuk ekziston një marrëdhënie e arsyeshme proporcionaliteti midis mjeteve të përdorura dhe qëllimit që kërkohet të arrihet".

1. d. Pretendimet për imunitet si kufizime

Pretendimet për imunitet për shkak të juridiksionit lindin si në kontekstin ndërkombëtar, ashtu edhe në atë vendas. Në kontekstin vendas, Gjykata Europiane ka ushtruar juridiksionin e vet mbikëqyrës për të përcaktuar nëse imuniteti përbën kufizim joproporcional të së drejtës për t'iu drejtuar Gjykatës.

Shembull. Në çështjen "Osman kundër Mbretërisë së Bashkuar"¹⁵⁵ Dhoma e Madhe shqyrtoi vendimin e gjykatës vendase për rrëzimin e një padie për neglizhencë kundërpolicisë në bazë të politikave publike dhe vërejtji se zbatimi i rregullave në këtë mënyrë, pa hetim të mëtejshëm mbi praninë e aspekteve të tjera konkurrese të interesit publik, do të shërbenin vetëm për t'i dhënë imunitet të pabazuar policisë për veprimet ose mosveprimet e saj gjatë hetimit, dhe ushtrimin e presionit për zbulimin e krimet, dhe do të përbënte kufizim të pajustificueshëm të të drejtës së një ankesi për të pasur një vendim mbi themelin të padisë së tij kundër policisë në raste të denja.

Në kuadrin ndërkombëtar, Gjykata Europiane i ka rishikuar pretendimet për imunitet diplomatik si në kuadrin e së drejtës ndërkombëtare, ashtu edhe në kuadrin e kërkesave të lidhura me të drejtën për t'iu drejtuar gjykatave.

Shembull. Në çështjen "Radunović dhe të tjerët kundër Malit të Zi"¹⁵⁶, u kundërshtua imuniteti shtetëror në proceset e paligjshme të shkarkimit nga puna të punonjësve të Ambasadës Amerikane në Malin e Zi: "Duke pasur parasysh sa më sipër, Gjykata është e mendimit se, përmes refuzimit të kërkesës së ankuesve për kompensim duke u mbështetur në imunitetin e shtetit, pa dhënë arsye të qenësishme dhe të mjaftueshme, dhe pavarësisht dispozitave të zbatueshme të së drejtës ndërkombëtare, si dhe seksionit 28 të Ligjit të Procedurës Civile dhe neneve 47 dhe 55 të Rezolutës për Konfliktin e Ligjeve dhe Rregullimin e Akteve të Shteteve të Tjera, gjykatat malazeze nuk arritën të ruanin një marrëdhënie të arsyeshme proporcionaliteti. Në këtë mënyrë, ato kanë cenuar thelbin e së drejtës së aksesit të ankuesve për t'iu drejtuar gjykatës.

Shembull. Në çështjen "Vrioni kundër Shqipërisë & Italisë"¹⁵⁷ Gjykata vuri në dukje se "ankuesit u ankuan për arsye të mohimit të së drejtës së aksesit për t'iu drejtuar gjykatës për shkak të pamundësisë për të paditur një mision diplomatik, konkretisht Ambasada e Republikës së Italisë në Shqipëri. Neni 6 § 1 i Konventës siguron ndaj çdokujt të drejtën për ngritur një padi në gjykatë në lidhje me të drejtat dhe detyrimet e tij/saj civile. Megjithatë, e drejta për t'iu drejtuar gjykatës nuk është absolute, pasi ajo mund të jetë objekt kufizimesh. Kufizimet lejohen me nisur nga implikimi i tyre, pasi e drejta për t'iu drejtuar gjykatës, për nga vetë natyra esaj, kërkon një rregullim ligjor nga shteti. Gjykata rithekson se rregullat, gjerësisht të pranuar të së drejtës

¹⁵⁵ Çështja nr. 23452/94, vendim i datës 28 tetor.

¹⁵⁶ Çështja nr. 45197/13, 53000/13 dhe 73404/13, vendim i datës 25 tetor 2016, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-167803>

¹⁵⁷ Çështja nr. 35720/04 42832/06, Vendim i datës 29 shtator 2009, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-94452>

ndërkombëtare mbi imunitetin e shtetit, nuk mund të konsiderohen se vendosin një kufizim disproporcional të së drejtës për t'iu drejtuar gjykatës, siç mishërohet në Nenin 6 § 1 të Konventës. Për shkak se e drejta për t'iu drejtuar gjykatës është pjesë përbërëse e garancisë për proces të rregullt ligjor në këtë nen, disa kufizime mbi të drejtën për akses duhet të konsiderohen si të qenësishme. Një shëmbull i mirë do të ishte kufizimet e pranuar gjerësisht nga komuniteti e kombeve, si pjesë e doktrinës së imunitetit të shtetit. Asgjë lidhur me këtë rast nuk justifikon shmangien ndaj këtyre konkluzioneve të pranuar. Në këto rrethana, faktet e ankimura nuk përbëjnë një kufizim të pajustificuar të së drejtës së ankuesve për t'iu drejtuar gjykatës".

Shëmbull. Në çështjen "Treska kundër Shqipërisë & Italisë"¹⁵⁸ Gjykata shpreh se "dhënia e imunitetit sovran ndaj një shteti në proceset civile ndjek qëllimin legjitim të respektimit të së drejtës ndërkombëtare për të nxitur marrëdhëniet e mira dhe miqësinë midis shteteve përmes respektimit të sovranitetit të një shteti tjetër ... Gjykata kujton se Konventa duhet të interpretohet në dritën e rregullave të përcaktuara në Konventën e Vjenës, datë 23 maj 1969, "Mbi të drejtën e traktateve", dhe se Neni 31 § 3 (c) i kësaj Konvente parashikon se duhet të merret parasysh "çdo rregull përkatës i së drejtës ndërkombëtare të zbatueshme në marrëdhëniet midis palëve"... Konventa duhet të interpretohet sa më shumë të jetë e mundur në harmoni me rregullat e tjera të së drejtës ndërkombëtare, pjesë e së cilave ajo është, duke përfshirë dhe rregullat që lidhen me dhënien e imunitetit të shtetit ... Në lidhje me këtë, Gjykata ka vendosur që masat e marra nga një Palë e Lartë Kontraktuese, të cilat pasqyrojnë rregulla të njohura të së drejtës ndërkombëtare mbi imunitetin e shtetit, në përgjithësi nuk mund të konsiderohen se diktojnë një kufizim joproporcional mbi të drejtën për t'iu drejtuar gjykatës, siç ajo mishërohet në Nenin 6§1. Gjykata ka mbajtur po ashtu qëndrimin se, ashtu si e drejta për t'iu drejtuar gjykatës është pjesë e pandarë e garancisë për proces të rregullt ligjor në këtë nen, në të njëjtën mënyrë disa kufizime të kësaj të drejte për akses duhet të konsiderohen si pjesë e pandarë e saj. Kufizimet e pranuar gjerësisht nga komuniteti e kombeve, si pjesë e doktrinës së imunitetit të shtetit, janë një shëmbull i këtyre kufizimeve".

a. Lista e pyetjeve

- Çfarë është parimi i balancës së drejtë dhe 3 nën-parimet e tij?
- Diskutoni nën-parimin e parë, aspektin pasuror lidhur me kufizimet e së drejtës për t'iu drejtuar gjykatës, dhe kategoritë e saj (periudhat e parashtrimit dhe imuniteti).

b. Rekomandohet per lexim

- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Marini kundër Shqipërisë*";
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Stubbings kundër Mbretërisë së Bashkuar*";
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Osman kundër Mbretërisë së Bashkuar*";
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Radunovic dhe të tjerët kundër Malit të Zi*";
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Vrioni kundër Shqipërisë & Italisë*";
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Treska kundër Shqipërisë & Italisë*".

¹⁵⁸ Çështja nr.26937/04, vendim i datës 29 qershor 2006, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-76581>

2. Doktrina e "pragut të vlerësimit" në kuadrin e Nenit 6(1) (nën-parimi i dytë i balancës së drejtë)

Doktrina e pragut të vlerësimit u zhvillua fillimisht nga Gjykata Europiane në kuadrin e kufizimeve mbi të drejtat, e cila më pas është shtrirë në të gjitha nenet thelbësore të Konventës. Doktrina reflekton natyrën komplementare të mbrojtjes së ofruar nga Konventa ndaj mekanizmave vendas për mbrojtjen e të drejtave të njeriut (doktrina e subsidiaritetit). "Pragu i vlerësimit" dhe doktrinat e subsidiaritetit janë parashikuar shprehimisht në Deklaratën e Brighton-it të vitit 2012, "Mbi të ardhmen e Gjykatës Europiane të të Drejtave të Njeriut".¹⁵⁹Protokolli nr.15 i Konventës (i cili ende nuk ka hyrë në fuqi) shton një preambulë të re në Konventë, duke referuar në mënyrë të veçantë kufijtë e pragut të vlerësimit që duhet të gëzohen nga shtetet anëtare "nën juridiksionin mbikëqyrës" të Gjykatës Europiane.¹⁶⁰

Sipas këtij parimi, të drejtat e KEDNJ-së nuk duhet të interpretohen dhe të zbatohen në mënyrë të tillë që ti heqin prerogativën organeve politike, demokratikisht llogaridhënëse në shtetet kontraktuese, për të marrë vendime të rëndësishme në emër të komuniteteve përkatëse. Është pjesë e "objektit dhe qëllimit" të KEDNJ-së, siç përcaktohet në preambulë, për të promovuar idealet demokratike. Parimi nënkupton se shtetet kontraktuese gëzojnë një "prag vlerësimi", po ashtu, se gëzimi i një pragu të tillë prej tyre është pjesë e "juridiksionit mbikëqyrës" të Gjykatës. Shtetit i lejohej një masë e caktuar diskrecioni, e cila i nënshtrohet mbikëqyrjes europiane, kur ai merr masa legjislative, administrative ose gjyqësore në fushën e të drejtave të Konventës, të cilat çojnë në konceptin substancial dhe në konceptin strukturor të "pragut të vlerësimit". Koncepti substancial lidhet drejtpërdrejt me pyetjen nëse një ndërhyrje e veçantë në një të drejtë themelore të njeriut është e justifikuar. Koncepti strukturor "imponon kufizime në kompetencat për rishikim gjyqësor në sajë të faktit që KEDNJ-ja është një konventë ndërkombëtare. Parimi i subsidiaritetit do të thotë se ka një marrëdhënie midis mënyrës se si e kuptojnë rolin e tyre ndihmës gjykatat vendase dhe së ashtuqajturës "doktrinë e shkallës së katërt" së Gjykatës.

Shembull. Në çështjen "Handyside kundër Mbretërisë së Bashkuar"¹⁶¹ Gjykata deklaroi në seancë plenare se "Pragu i vlerësimit i jepet si ligjvënësit vendas (të vendosur me ligj) dhe organeve, gjyqësore, ndërmjet të tjerave, të cilave u kërkohet të interpretojnë dhe të zbatojnë ligjin në fuqi (§48). Në çështjen *Handyside*, Gjykata pranoi kufizimin për lirinë e shprehjes, parashikuar në Nenin 10§2 të Konventës, bazuar në doktrinën e pragut të vlerësimit. Masa e diskrecionit e lejuar brenda këtij pragu vlerësimi të shtetit, varet nga objekti i çështjes (*Rasmussen kundër Danimarkës*¹⁶², *Sunday Times kundër Mbretërisë së Bashkuar (nr.1)*.¹⁶³

2.1. Përdorimi i doktrinës së pragut të vlerësimit në Nenin 6(1)

Interpretimi autonom i koncepteve kryesore të Nenit 6§1 nga Gjykata Europiane e kufizon në thelb pragun e vlerësimit për shtetet, bazuar në Nenin 6§1. Megjithatë,

¹⁵⁹http://www.echr.coe.int/Documents/2012_Brighton_FinalDeclaration_ENG.pdf

¹⁶⁰http://www.echr.coe.int/Documents/Protocol_15_ENG.pdf

¹⁶¹Çështja nr.5493/72, vendim i datës 7 dhjetor 1976, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-57499>

¹⁶²Çështja nr. 8777/79, vendim i datës 28 nëntor 1984, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-72015>

¹⁶³Çështja nr. 6538/74, vendim i datës 26 prill 1979, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-57584>

GJEDNJ-ja pranon se detyrimi pozitiv i një shteti për të siguruar të drejtën efektive për t'iu drejtuar gjykatës kërkon rregullime nga ana e shtetit, të cilat mund të ndryshojnë sipas prioriteteve dhe burimeve vendase në dizpozicion. Në këtë kontekst, shtetet gëzojnë një prag vlerësimi, sepse kufizimet e së drejtës për t'iu drejtuar gjykatës lejohen për shkak të implikimit të saj dhe në përputhje me vetë kërkesën thelbësore. Dhoma e Madhe ka vendosur që e drejta për t'iu drejtuar Gjykatës “mund të jetë objekt i kufizimeve legjitime, të tilla si periudhat e parashkrimit, sigurimin e urdhrave të shpenzimeve, rregullimeve në lidhje me minorenët dhe personat me probleme mendore (Z dhe të tjerët kundër Mbretërisë së Bashkuar).”¹⁶⁴

Në lidhje me këtë, Gjykata Europiane është shprehur se “shtetet kontraktuese kanë më shumë hapësirë kur trajtojnë çështjet që kanë të bëjnë me të drejtat dhe detyrimet civile, sesa kur trajtojnë çështjet penale” (*Dombo Beheer B.V kundër Hollandës*).¹⁶⁵ Kjo vjen për shkak të faktit se paragrafi i dytë dhe i tretë i Nenit 6§1 të Konventës përmban dispozita të detajuara për çështjet penale, të cilat nuk kanë një ekuivalente të tyre për çështjet civile.

Sa i përket provave në çështjet civile, Gjykata në mënyrë të vazhdueshme është shprehur se është pjesë e pragut të vlerësimit të shteteve dhe gjykatave vendase për të vendosur për rregullat e marrjes së provave, me kusht që ato të mos cenojnë garancitë procedurale të parashikuara në Nenin 6 të Konventës.

Shembull. Në çështjen “Van Mechelen dhe të tjerët kundër Hollandës”¹⁶⁶ Gjykata përsëriti se pranueshmëria e provave është kryesisht çështje që rregullohet nga e drejta vendase dhe si rregull i përgjithshëm, u takon gjykatave vendase të vlerësojnë provat. Detyra e Gjykatës sipas Konventës nuk është që ajo të japë një vendim nëse deklaratimet e dëshmitarëve janë pranuar siç duhet si dëshmi por të konstatojë nëse procedurat në tërësinë e tyre kanë qenë të rregullta, përfshirë edhe mënyrën në të cilën janë marrë dëshmitë (§ 50).

Shembull. Në çështjen “Radunović kundër Malit të Zi”¹⁶⁷ Gjykata pohoi se: “Megjithatë, e drejta për t'iu drejtuar gjykatës, e parashikuar në Nenin 6/1, nuk është absolute. Ajo mund t'u nënshtrohet kufizimeve, të cilat lejohen për shkak të implikimit të saj, pasi e drejta për t'iu drejtuar gjykatës, për shkak të vetë natyrës së saj, kërkon rregullim nga shteti. Në këtë drejtim, shtetet kontraktuese gëzojnë një prag vlerësimi të caktuar, edhe pse vendimi përfundimtar lidhur me mbikqyrjen e respektimit të kërkesave të Konventës i takon Gjykatës. Gjykata duhet të jetë e bindur se kufizimet e vendosura nuk e kufizojnë ose zvogëlojnë të drejtën e individit në mënyrë të tillë, ose në masë të tillë, sa të cenojnë thelbin e së drejtës. Për më tepër, kufizimi nuk është në përputhje me Nenin 6/1 nëse nuk ndjek një qëllim legjitim dhe nëse nuk ekziston një marrëdhënie e arsyeshme proporcionaliteti midis mjeteve të përdorura dhe qëllimit që kërkohet të arrihet (§ 62).

¹⁶⁴ Çështja nr. [29392/95](http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-59455), vendim i datës 10 maj 2001, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-59455>

¹⁶⁵ Çështja nr. [14448/88](http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-57850), vendim i datës 27 tetor 1993, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-57850>

¹⁶⁶ Çështja nr. [21363/93 21364/93 21427/93](http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-58030), vendim (themeli), datë 23 prill 1997, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-58030>

¹⁶⁷ Çështja nr. [45197/13, 53000/13 dhe 73404/13](http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-167803), vendim i datës 25 tetor 2016, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-167803>

Shembull. Në çështjen "Garzičić kundër Malit të Zi"¹⁶⁸Gjykata konstatoi se "megjithatë, e drejta për t'iu drejtuar gjykatës nuk është absolute. Ajo u nënshtrohet kufizimeve që lejohen për shkak të implikimit të saj, në veçanti kur bëhet fjalë për "kushtet e pranueshmërisë së ankimit", pasi për vetë natyrën e saj, kjo është një çështje që kërkon rregullim nga shteti, i cili gëzon një prag të caktuar vlerësimi në këtë drejtim. Megjithatë, këto kufizime nuk duhet të kufizojnë ose zvogëlojnë të drejtën e një personi për t'iu drejtuar gjykatës në atë mënyrë, ose në një masë të tillë që të dëmtohet vetë thelbi i së drejtës. Për më tepër, kufizimet e tilla janë në përputhje me Nenin 6.1 vetëm nëse bëhen për një qëllim legjitim, ose nëse ekziston një raport i arsyeshëm proporcionaliteti midis mjeteve të përdorura dhe qëllimit që kërkohet të arrihet përmes tyre ..."

Shembull. Në çështjen "Rramadhi kundër Shqipërisë"¹⁶⁹Gjykata ritheksoi se shtetet kanë prag të gjerë vlerësimi për të përcaktuar se çfarë është në interes të publikut, veçanërisht kur bëhet fjalë për shtetëzim ose shpronësim, pasi ligjvënësi vendos gëzon një prag të gjerë vlerësimi për zbatimin e politikave sociale dhe ekonomike. Megjithatë, ky prag vlerësimi nuk është i pakufizuar dhe ushtrimi i tij është objekt rishikimi nga institucionet e Konventës (shih *Lithgow dhe të tjerët kundër Mbretërisë së Bashkuar*)."

Shembull. Në çështjen "Beshiri kundër Shqipërisë"¹⁷⁰Gjykata u shpreh se "Neni 1 i Protokollit nr. 1 nuk mund të interpretohet se dikton një detyrim i përgjithshëm për shtetet kontraktuese për të kthyer pronën që u është transferuar përpara ratifikimit të Konventës. As Neni 1 i Protokollit nr. 1 nuk vendos ndonjë kufizim mbi lirinë e Shteteve Kontraktuese për të përcaktuar objektin e kthimit të pronës dhe për të zgjedhur kushtet mbi të cilat ata bien dakord për rikthimin e të drejtave pronësore tek ish-pronarët (shih *Jantner kundër Sllovakisë*). Në veçanti, Shtetet Kontraktuese gëzojnë një prag të gjerë vlerësimi në lidhje me përjashtimin e disa kategorive ish-pronarësh nga një e drejtë e tillë. Në rastet kur kategoritë e pronarëve përjashtohen në këtë mënyrë, kërkesat e tyre për kthim të pronës nuk përbëjnë një bazë për "pritsmëri legjitime" që mund të bie nën tërheq mbrojtjen e Nenit 1 të Protokollit nr.1. Nga ana tjetër, menjëherë sapo një Shtet Kontraktues që e ka ratifikuar Konventën, përfshirë edhe Protokollin nr.1, adopton legjisllacionin që parashikon rikthimin e plotë ose të pjesshëm të pronës së konfiskuar në regjimin e mëparshëm, ky legjisllacion vlerësohet se gjeneron një të drejtë të re pronësie, e cila mbrohet nga Neni 1 i Protokollit nr. 1 për personat që i përmbushin kërkesat për të drejtën në fjalë. E njëjta gjë mund të zbatohet në lidhje me masat për kthimin, ose kompensimin, të përcaktuara nga legjisllacioni përpara ratifikimit, nëse ky legjisllacion ka mbetur në fuqi pas ratifikimit të Protokollit nr.1 nga Shteti Kontraktues (shih *Broniowski kundër Polonisë*)."

Shembull. Në çështjen "Bajrami kundër Shqipërisë"¹⁷¹ Gjykata ritheksoi se objekti themelor i Nenit 8 është mbrojtja e individit kundër veprimeve arbitrare të autoriteteve publike. Po ashtu lindin edhe detyrime pozitive që janë pjesë e qënësishme e "respektimit" efektiv të së drejtës për familje. Në të dyja kontekstet, u duhet kushtuar rëndësi balancimit

¹⁶⁸ Çështja nr. 17931/07, vendim i datës 21 shtator 2010, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-100500>

¹⁶⁹ Çështja nr.38222/02, vendimi i GJEDNJ-së për çështjen (themeli dhe kompensimi i drejtë), datë 13 nëntor 2007, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-83249>

¹⁷⁰ Çështja nr.7352/03, vendim i datës 22 gusht 2006.

¹⁷¹ Shih shënimin 32.

të drejtë në mes interesave konkurrues të individit, nga njëra anë, dhe interesave të komunitetit në përgjithësi, nga ana tjetër. Dhe, në të dyja rastet, shteti gëzon një prag të caktuar vlerësimi.”

Shembull. Në çështjen “Maria Athanasius cituar në çështjen Manushaqe Puto kundër Shqipërisë”¹⁷² Gjykata argumentoi se: "Për më tepër, çdo ndërhyrje në gëzimin e një të drejte ose lirie të njohur nga Konventa duhet të ndjekë një qëllim legjitim. Në të njëjtën linjë, në çështjet që kanë të bëjnë me detyrime pozitive, duhet të ketë një justifikim legjitim për mosveprimin e shtetit. Parimi i "balancimit të drejtë" i mishëruar në vetë Nenin 1 të Protokollit nr. 1, në vetvetë prezumon ekzistencën e një interesi të përgjithshëm të komunitetit. Për shkak të njohurive të drejtpërdrejta të shoqërisë dhe nevojave të saj, autoritetet vendase, në parim, janë më mirë të pozicionuara sesa gjyqtari ndërkombëtar për të vlerësuar atë çfarë është "në interesin publik". Sipas sistemit të mbrojtjes së Konventës, u takon pikërisht autoriteteve vendase të bëjnë vlerësimin fillestar në lidhje me ekzistencën e një problemi shqetësues të natyrës publike, duke justifikuar marrjen e masave në sferën e ushtrimit të së drejtës së pronës, përfshirë privimin dhe kthimin e pronës. Në këtë kuptim, në këtë sferë ashtu si edhe në fusha të tjera në të cilat shtrihen masat mbrojtëse të Konventës, autoritetet vendase, në përputhje me rrethanat, gëzojnë një prag vlerësimi të caktuar. Për më tepër, nocioni i "interesit publik" është domosdoshmërisht i gjerë. Në veçanti, vendimet për miratimin e ligjeve për shpronësimet, ose dhënien e kompensimit të financiar nga publiku për pronën e shpronësuar, zakonisht përbëjnë vendime të natyrës politike, ekonomike dhe sociale. Duke konstatuar se është e natyrshme që pragu i vlerësimit në dispozicion të ligjvënësit për zbatimin e politikave sociale dhe ekonomike të jetë i gjerë, Gjykata ka deklaruar se do të respektojë gjykimin e ligjvënësit lidhur me atë çfarë është "në interesin publik", përveç rastit kur ky gjykim është haptazi pa asnjë bazë të arsyeshme (...)."

a. Lista e pyetjeve

- Diskutoni rreth doktrinës së “pragut të vlerësimit”.
- Si është aplikuar doktrina e pragut të vlerësimit në çështje të ndryshme?

b. Rekomandohet per lexim

- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen “*Handyside kundër Mbretërisë së Bashkuar*”;
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen “*Van Mechelen dhe të tjerët kundër Holandës*”;
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen “*Radunović kundër Malit të Zi*”;
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen “*Garzić kundër Malit të Zi*”;
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen “*Rramadhi kundër Shqipërisë*”;
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen “*Beshiri kundër Shqipërisë*”;
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen “*Bajrami kundër Shqipërisë*”;
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen “*Manushaqe Puto kundër Shqipërisë*”.

¹⁷² Shih shënimin 63.

3. Kufizimet procedurale (nënparimi i tretë i balancës së drejtë)

3.1. E drejta për apelim

Shembull. Në çështjen “Garzičić kundër Malit të Zi”¹⁷³ Gjykata Europiane, në kuadrin e rregullimit vendas të së drejtës për apelim, përcakton qartë kriteret që zbatohen gjatë gjykimit të pajtueshmërisë së kufizimeve procedurale me të drejtën për t’iu drejtuar gjykatës, garantuar nga Neni 6§1: “Neni 6 i Konventës nuk i detyron Shtetet Kontraktuese të krijojnë gjykata apeli ose kasacioni. Në rastet kur ekzistojnë gjykata të tilla, duhet të respektohen garancitë e Nenit 6, për shembull, ato duhet të ofrojnë palëve ndërgjyqjese të drejtën efektive për t’iu drejtuar gjykatës për përcaktimin e të drejtave dhe detyrimeve të tyre civile. Megjithatë, "e drejta për t’iu drejtuar gjykatës" nuk është absolute. Ajo u nënshtrohet kufizimeve që lejohen për shkak të implikimit të saj, në veçanti kur bëhet fjalë për "kushtet e pranueshmërisë së ankimit", pasi për vetë natyrën e saj, kjo është një çështje që kërkon rregullim nga shteti, i cili gëzon një prag të caktuar vlerësimi në këtë drejtim. Megjithatë, këto kufizime nuk duhet të kufizojnë ose të zvogëlojnë të drejtën e një personi për t’iu drejtuar gjykatës në atë mënyrë, osenë atë masë, që të dëmtohet vetë thelbi i së drejtës. Për më tepër, kufizimet e tilla janë në përputhje me Nenin 6.1 vetëm nëse bëhen për një qëllim legjitim ose nëse ekziston një raport i arsyeshëm proporcionaliteti midis mjeteve të përdorura dhe qëllimit që kërkohet të arrihet përmes tyre.

3.2. Barazia e armëve

Parimi i barazisë së armëve (ose barazia e palëve) dikton që palëve t'u sigurohen mundësi të barabarta për të përgatitur dhe për të parashtruar mbrojtjen e tyre pranë Gjykatës. Parimi përbën pjesë të detyrimit të përgjithshëm të shtetit, bazuar në Nenin 6, për sigurimin e procesit të rregullt ligjor. Ky parim lidhet me detyrimet e tjera të drejtësisë, siç është e drejta për procedura të mbështetura në parimin e kontradiktorialitetit, e cila i garanton palëve të drejtën për t’iu drejtuar Gjykatës dhe për të kundërshtuar mbi provat dhe materialet përkatës. Kjo pasi duhet të ketë garanci të mjaftueshme mbrojtëse procedurale, të përshtatshme për natyrën e çështjes nën shqyrtim dhe që korrespondojnë me natyrën e konfliktit ndërmjet palëve¹⁷⁴. Parimi i barazisë së armëve zbatohet jo vetëm në rregullat e procedurës gjyqësore, por edhe në rregullimet institucionale, siç është roli i Avokatit të Përgjithshëm dhe Prokurorit Publik. Parimi i barazisë së armëve zbatohet si për procedurat penale, edhe në ato civile. Gjatë shqyrtimit të respektimit të parimit, Gjykata Europiane shqyrton edhe rregullsinë e të gjitha proceseve gjyqësore në tërësi.

Shembull. Në çështjen “Dombo Beheer BV kundër Hollandës”¹⁷⁵ Gjykata u shpreh se: "Kërkesat e qenësishme në konceptin e "procesit të rregullt" nuk janë domosdoshmërisht të njëjta për çështjet që kanë të bëjnë me përcaktimin e të drejtave dhe detyrimeve civile dhe për çështjet që kanë të bëjnë me përcaktimin e një akuze penale. Kjo mbështetet nga mungesa e dispozitave të hollësishme siç janë

¹⁷³ Çështja nr. 17931/07, vendim i datës 21 shtator 2010, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-100500>

¹⁷⁴ Article 6: Self-learning course, Human Rights Education for Legal Professionals, Council of Europe (2014).

¹⁷⁵ Çështja nr. 14448/88, vendim i datës 27 tetor 1993, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-57850>

paragrafët 2 dhe 3 të Nenit 6 (Neni 6-2, Neni 6-3) që zbatohen për rastet e kategorisë së mëparshme. Pra, megjithëse këto dispozita kanë një rëndësi të caktuar jashtë kufijve striktë të ligjit penal ... Shtetet Kontraktuese kanë më shumë mundësi vlerësimi kur merren me çështjet civile në lidhje me të drejtat dhe detyrimet civile sesa ato kur merren me shqyrtimin e çështjeve penale. Megjithatë, parime të caktuara lidhur me nocionin e një "gjykimi të drejtë" në rastet që kanë të bëjnë me të drejtat dhe detyrimet civile rrjedhin nga vetë jurisprudenca e Gjykatës. Më e rëndësishmja për rastin aktual është të behet e qartë se kërkesa e "barazisë së armëve", në kuptimin e "balancimit të drejtë" midis palëve, zbatohet në parim në raste të tilla, si dhe në çështjet penale".

Shembull. Në çështjen "Perić kundër Kroacisë"¹⁷⁶Gjykata u shpreh se: "Megjithatë, parime të caktuara lidhur me nocionin e procesit të rregullt ligjor në çështjet që kanë të bëjnë me të drejtat dhe detyrimet civile rrjedhin nga praktika gjyqësore e Gjykatës. Më e rëndësishmja, për çështjen në fjalë, është se kërkesa për barazinë e armëve, në kuptimin e balancimit të drejtë midis palëve, zbatohet, në parim, në çështje të tilla, si edhe në çështje penale ... Në lidhje me këtë, Gjykata vlerëson se sa u përket gjykimeve që kanë të bëjnë me interesa të kundërt privatë, barazia e armëve nënkupton që secilës palë t'i ofrohet një mundësi e arsyeshme për të mbrojtur rastin e vet, - përfshirë edhe dëshminë-, në kushte që nuk e vendosin atë në një disavantazh thelbësor kundrejt palës kundërshtare. Autoriteteve vendase u lihet në dorë të sigurojnë përmbushjen e kërkesave për proces të rregullt për çdo rast individual.

Shembull. Në çështjen "V kundër Mbretërisë së Bashkuar" (Dhoma e Madhe)¹⁷⁷Gjykata rikujton se Neni 6§1 garanton të drejta të caktuara në lidhje me "përcaktimin e ... padive penale ...". Në çështjet penale, është e qartë që Neni 6§1 i mbulon të gjitha proceset ligjore në diskutim, përfshirë dhe proceset e apelimit dhe përcaktimin e vendimit.

Shembull. Në çështjen "Caka kundër Shqipërisë" Gjykata argumenton se: "Provat, si rregull, duhet të parashtrihen në seancë publike, në praninë e të akuzuarit, me qëllim realizimin e argumentit kundërshtues. Ka përjashtime nga ky parim, por ato nuk duhet të shkelin të drejtat e mbrojtjes. Si rregull i përgjithshëm, paragrafi 1 dhe 3 (d) të Nenit 6 kërkojnë që të pandehurit t'i jepet një mundësi adekuate dhe e përshtatshme për të kundërshtuar dhe për të marrë në pyetje dëshmitarin që deponon kundër tij ose në momentin pas dhënies së deklaratave, ose në një fazë të mëvonshme gjatë proceseve gjyqësore. Zakonisht, i takon gjykatave vendase të vendosin nëse është e nevojshme, ose e këshillueshme, që të dëgjohet një dëshmitar i caktuar. Neni 6§3 (d) nuk kërkon pjesëmarrjen dhe shqyrtimin e çdo dëshmitari në emër të të akuzuarit: qëllimi i tij thelbësor, siç tregohet përmes formulimit "nën të njëjtat kushte", është ofrimi i "barazisë së armëve" për çështjen në fjalë. Në rrethana të caktuara, mund të jetë e nevojshme që gjykatat përdorin si burim deklaratat e dhëna gjatë fazës së hetimit penal. Nëse i akuzuari ka mundësi të mjaftueshme dhe adekuate për t'i kundërshtuar këto dëshmi, në kohën e marrjes, ose në një fazë të mëvonshme gjatë procesit, përdorimi i tyre nuk bie ndesh me garancitë e Nenit 6§1 dhe 3 (d). Të drejtat e mbrojtjes kufizohen në një masë të tillë që

¹⁷⁶Çështja nr. 34499/06, vendim i datës 27 qershor 2008, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-85583>

¹⁷⁷Çështja nr. 24888/94, vendim i datës 16 dhjetor 1999.

është në kundërshtim me kërkesat e Nenit 6, nëse dënimi bazohet vetëm, ose kryesisht, mbi deponimet e një dëshmitari, të cilin i akuzuari nuk ka pasur mundësi ta kundërshtojë, ose ta pyesë, qoftë gjatë hetimit, ose gjatë gjykitimit".¹⁷⁸

➤ **Rast studimor "Cani kundër Shqipërisë"¹⁷⁹**

Ankuesi u ankua pranë Gjykatës Europiane për të Drejtat e Njeriut për shkelje të Nenit 6 § 1 të Konventës në lidhje me Nenin 6 § 3 (c), për shkak se i ishte mohuar e drejta për t'u mbrojtur në një seancë publike para Gjykatës së Apelit dhe Gjykatës së Lartë.

Proceset gjyqësore pranë gjykatës së shkallës së parë. Pas disa kthimesh për rishqyrtim të çështjes kundër ankuesit dhe dy të pandehurve të tjerë, më 4 mars 2004, Gjykata e Rrethit Berat (Gjykata e Rrethit) e dënoi ankuesin për disa akuza penale të kryera në bashkëpunim me të pandehurit¹⁸⁰. Gjykata e Rrethit e dënoi ankuesin me dënimin kumulativ, me burgim të përjetshëm. Gjatë proceseve gjyqësore pranë Gjykatës së Rrethit, ankuesi u përfaqësua kryesisht, pra, me avokat të caktuar nga gjykata. Në fazën përfundimtare të këtyre proceseve, ankuesi caktoi një avokat të zgjedhur prej tij, duke i dhënë atij fuqi, me anë të autorizimit, për përfaqësimin e tij pranë gjykatës, të nënshkruar më 18 shkurt 2004.

Proceset gjyqësore pranë Gjykatës së Apelit. Më 12 mars 2004, ankuesi paraqiti një ankesë në Gjykatën e Apelit Vlorë (Gjykata e Apelit). Edhe pse e pranonte kryerjen e veprave penale, ai e kundërshtoi dënimin e dhënë nga gjykata. Ai pretendonte se gjykata nuk kishte marrë parasysh disa faktorë lehtësues në favor të tij, siç ishin pendimi pas kryerjes së krimit dhe dorëzimi tek autoritetet, gjendja e vështirë financiare e familjes së tij, fakti që ai kishte një fëmijë të mitur, mungesa e rekordit kriminal në të shkuarën dhe niveli i tij i ulët arsimor. Gjatë periudhës nga 4 maji i vitit 2004 deri më 18 qershor i vitit 2004, gjykata i shtyu disa herë seancat për të siguruar pjesëmarrjen e ankuesit¹⁸¹. Ankuesi nuk ishte i pranishëm në seancat dëgjimore, por ishte avokati i tij. Në fund, Gjykata e Apelit vendosi të vazhdojë me seancën në mungesë të ankuesit, pasi ai përfaqësohej nga avokati i tij, dhe e dënoi atë me dënimin kumulativ prej njëzet e pesë vitesh burgim, i reduktuar me një të tretën si rezultat i ushtrimit të procedurës së përshpejtuar.

¹⁷⁸ Çështja nr.44023/02, vendim i datës 8 dhjetor 2009

¹⁷⁹ Çështja nr.11006/06, vendim i datës 06 mars 2012, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-109359>

¹⁸⁰ Gjykata e Rrethit konstatoi se ankuesi kishte vepruar në rrethana rënduese për shkak se kishte kryer një vepër penale, e cila kishin çuar në vdekjen e një personi, ndërsa të pandehurit e tjerë e kishin ndihmuar për realizimin e kësaj vepre penale. Sa i përket veprave të tjera penale, Gjykata e Rrethit i shpalli fajtor edhe të pandehurit e tjerë lidhur me akuzën.

¹⁸¹ Më 4 maj 2004 u realizua një seancë, e cila u shty për 26 maj 2004 me qëllim thirrjen e ankuesit për t'u paraqitur përpara gjykatës. Në të njëjtën datë, Gjykata e Apelit i dërgoi një letër Komisarariatit të Policisë dhe autoriteteve lokale të burgjeve, ku u kërkonte këtyre autoriteteve që ta shoqëronin ankuesin në seancën e caktuar për datën 26 maj 2004. Ankuesi nuk mori pjesë as në seancën dëgjimore të datës 26 maj 2004. Gjykata urdhëroi shtyrje të seancës deri më 4 qershor 2004. Përfaqësuesi i ankuesit ishte i pranishëm në seancë. Më 27 maj 2004, Gjykata e Apelit i dërgoi një letër Ministrisë së Drejtësisë, Drejtorisë së Përgjithshme të Burgjeve dhe autoriteteve lokale të burgjeve duke kërkuar shoqërimin e ankuesit në seancën dëgjimore më 4 qershor 2004, pasi ai kishte shprehur dëshirën për të marrë pjesë në të. Ankuesi nuk u paraqiti as në seancën e 4 qershorit 2004. Gjykata urdhëroi shtyrje tjetër të seancës deri më 18 qershor 2004. Më 7 qershor 2004, Gjykata e Apelit i dërgoi një letër Ministrisë së Drejtësisë, Drejtorisë së Përgjithshme të Burgjeve dhe autoriteteve lokale të burgjeve ku kërkonte shoqërimin e kërkuarit në seancën dëgjimore të 18 qershorit 2004, pasi ai kishte shprehur dëshirën të ishte i pranishëm në seancë.

Proceset gjyqësore pranë Gjykatës së Lartë. Prokurori depozitoi një padi në Gjykatën e Lartë me arsyetimin e zbatimit të gabuar të ligjit penal. Ai deklaroi, *inter alia*, se dënimi i dhënë nga Gjykata e Apelit, e cila nuk kishte urdhëruar burgim të përjetshëm për kërkuesin, ndonëse ai kishte kryer një krim që kishte rezultuar me vdekjen e një personi, nuk korrespondonte me rrezikun serioz që paraqiste ankuesi për shoqërinë dhe pasojat serioze penale të veprës penale. Më 15 qershor 2005, vëllai i ankuesit, caktoi A.K.-në për të përfaqësuar ankuesin pranë Gjykatës së Lartë. Në seancën dëgjimore të datës 15 qershori 2005 në Gjykatën e Lartë, ankuesi u përfaqësua nga A.K.-ja, i cili i kërkoi gjykatës që të rrezonte kërkesën e prokurorit. Më 15 qershor 2005, Gjykata e Lartë e rrëzoi vendimin e Gjykatës së Apelit dhe la në fuqi vendimin e Gjykatës së Rrethit. Gjykata e Lartë arriti në këtë përfundim sepse zvogëlimi i dënimit nga Gjykata e Apelit për shkak se i akuzuari i kishte ardhur në ndihmë drejtësisë, duke shfaqur keqardhje për veprën e kryer dhe duke kërkuar përdorimin e procedurës së përsheptuar, nuk është i bazuar në ligj.

Proceset gjyqësore në Gjykatën Kushtetuese. Ankuesi depozitoi një kërkesë përpara Gjykatës Kushtetuese, duke pretenduar shkelje të së drejtës së tij për të marrë pjesë në seancat e Gjykatës së Apelit dhe Gjykatës së Lartë. Më 10 shkurt 2006, Gjykata Kushtetuese e shpalli ankesën si të papranueshme, duke u shprehur se arsyet e ankesës dilnin jashtë juridiksionit të saj.

Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen “Cani kundër Shqipërisë”. Gjykata ritheksoi se "prania personale e të pandehurit nuk ka të njëjtin rëndësi vendimtare për një seancë dëgjimore në apel, ashtu siç mund të ketë në shkallën e parë të gjyqimit. Megjithatë, mënyra e zbatimit të Nenit 6 në proceset gjyqësore pranë gjykatave të apelit, varet nga veçoritë specifike të procedurave të përfshira; duhet të merret parasysh tërësia e proceseve në rendin e brendshëm juridik dhe roli i gjykatës së apelit në të. Proceset për shqyrtimin e rivendosjes në afat dhe proceset që përfshijnë vetëm çështjet e ligjit, në krahasim me çështjet e faktit, mund të jenë në përputhje me kërkesat e Nenit 6 edhe pse ankuesit nuk i është dhënë mundësia për t'u dëgjuar personalisht nga gjykata e apelit apo kasacionit, me kusht që të ketë pasur një seancë dëgjimore publike në shkallën e parë të gjyqimit. Megjithatë, në rastin prezent, arsyeja themelore është që gjykatat në fjalë nuk kanë për detyrë të vërtetojnë faktet e çështjes, por vetëm të interpretojnë rregullat ligjore të përfshira në të. Në fakt, edhe kur Gjykata e Apelit ka juridiksion të plotë për të shqyrtuar çështje si lidhur me faktet, ashtu edhe me ligjin, Neni 6 nuk kërkon gjithmonë të drejtën për pjesëmarrje në seancë publike dhe të drejtën *a fortiori* për t'u paraqitur personalisht në gjykatë.

a. Lista e pyetjeve

- Diskutoni rreth kufizimeve procedurale mbi të drejtën për t'u vetëmbrojtur në një seancë publike në kontekstin e çështjes "Cani kundër Shqipërisë". Çfarë qasjeje duhet të ndjekë GJEDNJ-ja për zgjidhjen e kësaj çështjeje?
- Diskutoni se si është aplikuar parimi i kufizimit procedural në lidhje me të drejtën për të apeluar dhe të drejtën për barazinë e armëve.

b. Rekomandohet per lexim:

- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Garzičić kundër Malit të Zi*";
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Cani kundër Shqipërisë*";
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Dombo Beheer BV kundër Holandës*";
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Perić kundër Kroacisë*";
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*V kundër Mbretërisë së Bashkuar*";
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Mulosmani kundër Shqipërisë*";
- Vendimi i GJEDNJ-së për çështjen "*Caka kundër Shqipërisë*".

Seksioni III- Rihapja e proceseve penale

Objektivat e mësimit

Në fund të këtij seksioni, pjesëmarrësit do të jenë në gjendje:

- të analizojnë rihapjen e proceseve gjyqësore si formë e *restitutio in integrum*;
- të shohin nga afër zbatimin praktik të parimit të rihapjes nga GJEDNJ-ja;
- të bëjnë dallimin midis rihapjes së proceseve gjyqësore dhe formave të tjera të *restitutio in integrum*;
- të krahasojnë legjislacionin shqiptar lidhur me rihapjen e proceseve gjyqësore para dhe pas datës 1 gusht 2017;
- të kujtojnë vendimet kryesore të dhëna kundër Shqipërisë për shkelje të nenit 6 të KEDNJ-së;
- të vlerësojnë reagimin e autoriteteve vendase në raste të tilla;
- të rishikojnë situatën e shteteve anëtare të Këshillit të Europës në lidhje me rihapjen e proceseve;
- të identifikojnë çështjet kritike që dalin nga rihapja e proceseve;
- të zgjidhin konfliktet që dalin në rastet e rigjykuara në nivel kombëtar pas rihapjes së proceseve.

Burimet

- Jeremy McBride, *Human Rights and criminal procedure*, Këshilli i Europës, botimi mund të gjendet në adresën: <http://www.coe.int/en/web/national-implementation> (vetëm në versionin në anglisht);
- Elisabeth Lambert Abdelgawad, *The execution of judgments of the European Court of Human Rights, 2nd edition*, Këshilli i Europës, botimi mund të gjendet në adresën: [http://www.echr.coe.int/LibraryDocs/DG2/HRFILES/DG2-EN-HRFILES-19\(2008\).pdf](http://www.echr.coe.int/LibraryDocs/DG2/HRFILES/DG2-EN-HRFILES-19(2008).pdf) (vetëm në versionin në anglisht);
- *Guide to article 6 ECHR (Criminal limb)*, Këshilli i Europës, botimi mund të gjendet në adresën http://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_criminal_ENG.pdf (vetëm në versionin në anglisht)
- Në faqet e mëposhtme të internetit mund të gjeni baza të dhënash të jurisprudencës së GJEDNJ-së të përkthyer në gjuhën shqipe: http://www.magjistratura.edu.al/?fq=info&metod=shfaqkat&katID=id_vendime
- <https://www.gov.uk/government/world-location-news/the-european-human-rights-database-for-south-east-europe>
- <http://www.avokaturashitetit.gov.al/projekte-2/perkthime-dhe-botime-te-vendimeve-te-perzgjedhura-te-gjykates-Europiane-te-te-drejtave-te-njeriut-te-vitit-2015>

1. Rihapja e proceseve gjyqësore si formë e *restitutio in integrum*

Siç është përmendur edhe më sipër, bazuar në nenin 46§1 të KEDNJ-së "*Palët e Larta Kontraktuese marrin përsipër të respektojnë vendimet e formës së prerë të Gjykatës në çdo rast ku ato janë palë*". Sipas kësaj dispozite, çdo vendim i GJEDNJ-së që dënon një shtet, përfshin për këtë shtet tre lloje detyrimesh:

- a) detyrimin për të paguar kompensimin e drejtë të dhënë nga Gjykata sipas nenit 41 të KEDNJ;
- b) detyrimin për të siguruar që shkelja ka përfunduar dhe që, për aq sa është e mundur, janë zhdukur pasojat prej saj; dhe
- c) detyrimin për të shmangur shkeljet e ngjashme me ato të përcaktuara në gjykim në të ardhmen.

Siç është theksuar tashmë, detyrimet që rrjedhin nga vendimet e Gjykatës bëjnë pjesë në tre kategori kryesore: kompensimi i drejtë, masat individuale dhe masat e përgjithshme. Vetë KEDNJ-ja nuk përmban detaje se si pritet të veprohet për zbatimin e një vendimi të dhënë nga Gjykata. Në të vërtetë, kjo e fundit kujton në praktikën e vet gjyqësore se konstatimet e shkeljeve janë në parim deklarative. Ajo njeh gjithashtu lirinë e shteteve për të zgjedhur mjetet që duhet të përdorin në rendin e tyre të brendshëm juridik për të përmbushur detyrimet e tyre sipas nenit 46. Me fjalë të tjera, shtetet i nënshtrohen vetëm detyrimit që vjen nga rezultati, por jo të detyrimit që rrjedh për shkak të sjelljes. Natyrisht liria për përzgjedhjen e mjeteve nuk është e pakufizuar, para së gjithash, për shkak se ajo ushtrohet nën mbikëqyrjen e Komitetit të Ministrave, të cilit neni 46§2 i Konventës i jep kompetencën për të mbikëqyrur ekzekutimin e vendimeve të Gjykatës dhe për të vlerësuar masat e marra nga pala e paditur. Së dyti, vetë Gjykata ka rolin e saj në mbikëqyrjen e ekzekutimit të gjykimeve të saj. Për shembull, gjatë viteve të fundit, Gjykata ka ngulmuar për zgjedhjen e atyre mjeteve të cilat janë në pajtim me konkluzionet e dhëna në vendimet e saj duke sugjeruar ato që përbëjnë mjetet më efektive për realizimin e qëllimit për zbatimin e vendimit. Pra, ajo mer rol në përcaktimin e masave të përgjithshme dhe individuale të nevojshme për ekzekutimin e vendimit që duhen adoptuar nga vendet. Ndër më të rëndësishmet, rihapja e proceseve gjyqësore të brendshme zë një vend kryesor midis llojeve të masave individuale që iu diktohen shteteve të paditura.

Rihapja e proceseve gjyqësore është manifestim i parimit klasik të *restitution in integrum*, i cili synon ta kthejë situatën që ka çuar në cënimin e të drejtësisë në gjendjen e mëparshme, para se të ndodhte shkelja.

Shembull. Në çështjen *Papamichalopoulos dhe të Tjerët kundër Greqisë*¹⁸² Gjykata, për herë të parë, e inkurajoi shtetin që të kthente tokën objekt shqyrtimi, një sipërfaqe prej 104,018 metrash katrorë, siç ishte përcaktuar në vitin 1983 nga Bordi i dytë i Shpronësimit i Athinës, veprim i cili do t'i vendoste kërkuesit, për aq sa ishte e mundur, në një pozitë ekuivalente me situatën në rast se nuk do të kishte pasur shkelje të nenit 1 të protokollit nr. 1 (P1-1)". Vetëm në rast se ankuesit nuk do ishin kompensuar për pronën e tyre, atëherë shtetit do t'i duhet të paguante dëmshpërblim material. Duke iu ofruar këtë opsion shteteve, Gjykata ka konsoliduar idenë se kthimi në natyrë përbën një detyrim që e tejkalon dhe e komplementon akordimin e një kompensimitë drejtë.

Përparësia e kthimit në natyrë kundrejt dhënies së kompensimit në vlerë është hapur e dukshme për mbrojtjen e pronës. Sidoqoftë, kthimi në natyrë mund të jetë po aq ose edhe më i preferuar në rastet që kanë të bëjnë me nenin 6 të KEDNJ-së, kur është vërtetuar çënimi i rregullsisë së procesit. Kështu, për shembull, në rastet e moszbatimit të vendimeve të brendshme, Gjykata shpesh me anë të vlerësimit të saj mund të diktojë masat individuale që kërkohen nga shteti përgjegjës për zbatimin e vendimit në fjalë. Ndërsa në ato vendime të gjykatave vendase që paraqiten akoma dhe më sensitive sipas gjetjeve për shkelje të KEDNJ-së, shpesh është diktuar rishqyrtimi i çështjes ose rihapja e procesit të brendshëm gjyqësor si mënyra më efektive, ose edhe e vetmja, për të ofruar *restitutio in integrum*.

Shembull. Në çështjen *Gençel kundër Turqisë*¹⁸³, Gjykata u shpreh se: "kur Gjykata konstaton se dënimi i ankuesit është dhënë nga një gjykatë, e cila nuk përbën një gjykatë ose tribunal të pavarur dhe të paanshëm sipas nenit 6§1, në parim, riparimi më i duhur i situatës duket të jetë rigjykimi i ankuesit brenda një kohe të arsyeshmenga një trup gjykues i pavarur dhe i paanshëm. Rihapja e proceseve është përdorur disa herë si një masë e përshtatshme para se Dhoma e Madhe ta modifikonte pak nga vendimet e saj në çështjet *Öcalan kundër Turqisë*¹⁸⁴ dhe *Sejdovic kundër Italisë*¹⁸⁵ (vendime të marra përkatësisht në vitin 2005 dhe 2006, mbi pavarësinë dhe paanësinë e gjykatave lidhur me sigurimin shtetëror në Turqi dhe dënimet në mungesë në Itali).

Që prej këtyre vendimeve, rihapja së proceseve gjyqësore është përdorur sistematikisht nga Gjykata në çështje të ngjashme, por edhe në çështje të tjera penale. Në fakt, ka disa lloje të shkeljes së nenit 6 për të cilat mund të zbatohet kjo masë. Disa shembuj janë:

¹⁸² *Papamichalopoulos dhe të Tjerët kundër Greqisë*, çështja nr. 14556/89, datë 31 tetor 1995, paragrafi 38, përmbledhjen në shqip mund ta gjeni në adresën: [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["Papamichalopoulos%20and%20others%20v.%20Greece"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)

¹⁸³ *Gençel kundër Turqisë*, çështja nr. 53431/99, 23 tetor 2003, paragrafi 27, versioni në shqip mund të gjendet në adresën: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-115757>

¹⁸⁴ *Öcalan kundër Turqisë*, çështja nr. 46221/99 [GC], 12 May 2005, versioni në shqip mund të gjendet në adresën [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["ocalan%20v.%20Turkey"\],"languageisocode":\["ALB"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)

¹⁸⁵ *Sejdovic kundër Italisë*, çështja nr. 56581/00 [GC], 1 mars 2006, mund ta gjeni në adresën <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=003-1598935-1674030>

- a) shkelja e së drejtës së aketit për t'iu drejtuar gjykatës;
- b) e drejta për të marrë pjesë në gjykim, ose për t'u dëgjuar nga gjykata;
- c) shkelja e parimeve të kontradiktorialitetit dhe barazisë së palëve;
- d) shkelja e së drejtës për të pyetur dëshmitarët e prokurorisë ose të mbrojtjes;
- e) shkelja e së drejtës së të akuzuarit për t'u informuar për natyrën e akuzës kundër tij dhe e drejta për të pasur kohën dhe lehtësitë e nevojshme për përgatitjen e mbrojtjes së tij;
- f) e drejta për mbrojtur me anë të një avokati;
- g) ndërhyrja në të drejtën për të mos përdorur informacionin e marrë me anë të veprimeve të qëllimshme gjatë në një procesi penal;
- h) ndërhyrja në të drejtën e mospërdorimit të dëshmitëve marra me anë të torturës.

Edhe pse rastet e shkeljes së nenit 6 përbëjnë *par excellence* fushën ku rihapja e proceseve gjyqësore mund të përbëjë mjetin efektiv më të përshtatshëm, Gjykata gjithsesi e ka shtrirë veprimin e saj edhe në kategori të tjera të shkeljes së Konventës. Për shembull, klauzola e rihapjes së proceseve gjyqësore është përdorur dhe në shkeljet e nenit 2 (*Abuyeva dhe të tjerët kundër Rusisë*)¹⁸⁶, 7 (*Dragotoniu dhe Militaru-Pidhorni kundër Rumanisë*)¹⁸⁷, ose nenin 8 të KEDNJ-së (*Paulik kundër Sllovakisë*)¹⁸⁸, *Ageyevy kundër Rusisë*)¹⁸⁹.

1.1 Përdorimi i klauzolës së rihapjes së proceseve gjyqësore në praktikën e GJENDJ-së

Në shumicën e rasteve, klauzola e rihapjes së proceseve gjyqësore për shkelje të nenit 6 të KEDNJ-së përfshihet në pjesën që ka të bëjë me nenin 41 të KEDNJ-së për kompensimin e drejtë. Kjo dispozitë thotë që: "*Nëse Gjykata konstaton se ka shkelje të Konventës, ose të protokolleve të saj dhe se legjislacioni i brendshëm i Palës së Lartë Kontraktuese në fjalë lejon vetëm një riparim të pjesshëm të shkeljes, Gjykata, nëse është e nevojshme, i akordon palës së dëmtuar kompensim të drejtë*". Thënë më qartë, neni 41 nënkupton se pagesa e kompensimit të drejtë akordohet vetëm në rastet kur nuk është i mundur *restitution in integrum*. Prandaj, Gjykata përdor si masë rihapjen e proceseve gjyqësore sa herë e shikon të mundur, që ajo mund të zëvendësojë apo plotësojë kompensimin e drejtë. Sipas kësaj logjike, Gjykata e përdor klauzolën e rihapjes së proceseve duke akorduar në të njëjtën kohë vetëm dëmin moral me anë të një shumë të caktuar, apo mund ta përdorë atë duke mos akorduar dëmin moral dhe pasuror, në rastet kur thjesht konstatimi i shkeljes së nenit 6§1 përbën në vetvete

¹⁸⁶ *Abuyeva dhe të tjerët kundër Rusisë*, çështja nr. 27065/05, 2 dhjetor 2010, mund ta gjeni në adresën: <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=002-700>

¹⁸⁷ *Dragotoniu dhe Militaru-Pidhorni kundër Rumanisë*, çështjet nr. 77193/01 dhe 77196/01, 24 maj 2007, mund t'i gjeni në adresën: <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=002-2719>

¹⁸⁸ *Paulik kundër Sllovakisë*, çështja nr. 10699/05, 10 tetor 2006, mund ta gjeni në adresën: <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=002-3115>

¹⁸⁹ *Ageyevy kundër Rusisë*, çështja nr. 7075/10, 18 prill 2013, mund ta gjeni në adresën: <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=002-7435>

kompensim të drejtë për ankuesin (*Sejdovic kundër Italisë*¹⁹⁰). Gjykata gjithashtu mund t'i propozojë edhe një alternativë tjetër shtetit: ose të mbështesë kërkesën e ankuesit për rigjykim ose t'i paguajë atij kompensim për dëme jomateriale (*Claes dhe të tjerët kundër Belgjikës*¹⁹¹). Po ashtu, mund të ndodhë që Gjykata të rrezonjë zbatimin e nenit 41, për të verifikuar më parë, nëse janë marrë apo jo masat e miratuara nga shteti përgjegjës për të zbatuar vendimin sipas këtij neni.

Shembull. Çështja Barberà, Meseguè dhe Jabardo kundër Spanjës¹⁹², e vitit 1994, ofron një shembull të mirë të mbikëqyrjes së ekzekutimit nga Gjykata. Në këtë çështje, e cila ka të bëjë me rregullsinë e proceseve penale, Gjykata konstatoi shkelje të nenit 6§1 dhe rezervoi të drejtën për dhënien e kompensimit të drejtë. Kur rifilloi shqyrtimin e çështjes, ajo u shpreh se masat e marra ndërkohë nga autoritetet (rihapja e proceseve të brendshme gjyqësore, lirimi dhe pafajësia e ankuesve), edhe pse ishin të konsiderueshme në vetvete, nuk mund të përbënin *restitutio in integrum*, ose kompensim të plotë për dëmet e shkaktuara nga ndalimi i padrejtë i ankuesve, si pasojë e drejtpërdrejtë e proceseve penale të realizuara në shkelje të KEDNJ-së. Për pasojë, Gjykata u dha ankuesve edhe kompensim financiar.

Përveç kësaj, klauzola e rihapjes së proceseve gjyqësore shpesh i shtohet referimit tek pasja e të mekanizmave të rishikimit sipas legjislacionit kombëtar, për shembull në çështjet kundër Rumanisë (*Flueraş*¹⁹³, *Niţulescu*¹⁹⁴) ose Rusisë (*Vladimir Romanov*¹⁹⁵, *Pishchalnikov*¹⁹⁶). Ka edhe raste kur Gjykata nuk e përfshin klauzolën e rihapjes, por mjaftohet thjesht me konstatimin e mekanizmit të brendshëm që shërben për rihapjen e proceseve gjyqësore (*Nikolitsas kundër Greqisë*¹⁹⁷). Së fundmi, në disa raste Gjykata, shprehet për klauzolën e rihapjes bazuar në nenin 46 të Konventës. Kjo qasje është në përputhje me qëndrimin e Dhomës së Madhe në çështjen *Öcalan kundër Turqisë* dhe *Sejdoviç kundër Italisë*¹⁹⁸.

Një tjetër çështje që diskutohet është nëse kjo klauzolë duhet të përfshihet në arsyetimin e vendimit apo thjesht në përmbajtjen e vlerësimit të Gjykatës për nenin 41 ose 46 të KEDNJ-së. Fillimisht, kjo klauzolë u përfshi edhe në dispozitat operative të vendimit të Gjykatës (*Claes dhe të tjerët kundër Belgjikës*¹⁹⁹, *Lungoci kundër Rumanisë*²⁰⁰).

¹⁹⁰ Cit.

¹⁹¹ *Claes dhe të tjerët kundër Belgjikës*, çështjet nr. 46825/99, 49716/99, 49104/99, 47132/99, 47502/99, 49010/99 dhe 49195/99, datë 2 qershor 2005, mund ta gjeni në adresën: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-69230> (vetëm në versionin në frëngjisht).

¹⁹² *Barberà, Meseguè dhe Jabardo kundër Spanjës*, çështjet nr. 0588/83, 10589/83 dhe 10590/83, 13/06/1994, mund ta gjeni në adresën: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-10457>

¹⁹³ *Flueraş kundër Rumanisë*, çështja nr. 17520/04, 09/04/2013 (vetëm në versionin në frëngjisht), mund ta gjeni në adresën: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-118649>

¹⁹⁴ *Niţulescu kundër Rumanisë*, çështja nr. 16184/06, 22/09/2015, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-157368>.

¹⁹⁵ *Vladimir Romanov kundër Rusisë*, çështja nr. 41461/02, 24/07/2008, mund ta gjeni në adresën: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=003-2426171-2629838>

¹⁹⁶ *Pishchalnikov kundër Rusisë*, çështja nr. 7025/04, 24/09/2009, mund ta gjeni në adresën: <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=003-2870722-3150661>

¹⁹⁷ *Nikolitsas kundër Greqisë*, çështja nr. 63117/09, 03/07/2014, mund ta gjeni në adresën <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-145232> (vetëm në versionin në frëngjisht).

¹⁹⁸ Cit.

¹⁹⁹ Cit.

Megjithatë, kjo praktikë nuk gjeti zbatim të gjërë më pas. Më tej, në vendimin e saj të vitit 2008 për çështjen *Salduz kundër Turqisë*²⁰¹, Dhoma e Madhe zgjodhi qasjen tradicionale dhe thjesht e përfshiu klauzolën e rihapjes së proceseve në vlerësimin për nenin 41 të KEDNJ-së. Megjithatë, në opinionet kundërshtuese të katër gjyqtarëve për këtë vendim, u vlerësua se do ishte me e drejtë që kjo pikë të ishte përdorur në pjesën operative të gjykimit, duke arsyetuar se rihapja e procedurave duhet të kërkohej nga Gjykata në mënyrë të bazuar duke marrë në konsideratë dhe faktin nëse ankuesi jep pëlqimin e tij për këtë. Që prej vendimit për çështjen *Salduz*, si rregull i përgjithshëm Dhoma e Madhe dhe e seksioneve të ndryshme, ka ndjekur si opsion përfshirjen e klauzolës së rihapjes vetëm në arsyetimin e gjykimit (*Cudak kundër Lituaniës* [GC]²⁰², *Taxquet kundër Belgjikës* [GC]²⁰³, *Laska dhe Lika kundër Shqipërisë*²⁰⁴, etj.). Megjithatë, ende ka mendime konkurruese që insistojnë për përfshirjen e klauzolës së rihapjes në pjesën operative të vendimeve. Disa gjyqtarë besojnë se pjesa operative e gjykimit përbën pjesën e detyrueshme për palët për qëllimet e nenit 46§1 dhe, për këtë arsye, duket mëse e përligjur që vlerësime të këtij lloji të Gjykatës të përfshihen në pjesën operative të vendimit. Në çdo rast, Gjykata rezervon të drejtën për ta përshtatur praktikën e saj kur justifikohet nga rrethanat e secilës çështje dhe natyrës së shkeljes së konstatuar.

Shembull. Në çështjen *Scoppola kundër Italisë (nr.2)*²⁰⁵ Dhoma e Lartë nuk ishte e kënaqur thjesht me kërkesën për rihapje të proceseve nga shteti i paditur, në përmbajtjen e vendimit). Për këtë arsye, ajo u shpreh se: “zbatimi prapaveprues në dëm të ankuesit i dispozitivave të dekretit legjislativ nr. 341, i vitit 2000, shkel të drejtat e garantuara nga nenet 6 dhe 7 të Konventës. Në veçanti, pas një procesi gjyqësor që është konstatuar si i parregullt nga Gjykata (shih paragrafin 145 më sipër), ankuesit iu dha një dënim (me burgim të përjetshëm) më i rëndë sesa maksimumi i dënimit që ai mund të merrte në kohën kur atij iu pranua kërkesa për gjykim me procedurë të përshpejtuar. (dënim me tridhjetë vjet heqje lirie). Duke pasur parasysh rrethanat e posaçme të çështjes dhe nevojën urgjente për t'i dhënë fund shkeljes së neneve 6 dhe 7 të Konventës, Gjykata vlerësoi se shteti i paditur është përgjegjës për të siguruar që dënimi i ankuesit me burgim të përjetshëm të zëvendësohet me një dënim i cili është në përputhje me parimet e përcaktuara në këtë vendim, dhe që nuk tejkalon masën e 30 viteve të heqjes së lirisë.”

²⁰⁰*Lungoci kundër Romanisë, çështja nr. 62710/00, 26/01/2006, mund ta gjeni në adresën: <http://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-72162> (French only).*

²⁰¹*Salduz kundër Turqisë, çështja nr. 36391/02, [GC], 27/11/2008, mund ta gjeni në adresën: <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=002-1843>*

²⁰²*Cudak kundër Lituaniës, çështja nr. 15869/02, [GC], 23/03/2010, mund ta gjeni në adresën: <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=002-1027>*

²⁰³*Taxquet kundër Belgjikës, çështja nr. 926/05, [GC], 16/11/2010, mund ta gjeni në adresën: <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-115758> (Albanian version)*

²⁰⁴*Laska dhe Lika kundër Shqipërisë, çështjet nr. 12315/04 dhe 17605/04, 20/04/2010, mund ta gjeni në adresën: <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=002-980>*

²⁰⁵*Scoppola kundër Italisë, çështja nr. 10249/03, [GC] 17/09/2009, paragrafët 153 dhe 154, mund ta gjeni në adresën: <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=003-2852538-3141908>*

1.2 Vështrim i përgjithshëm mbi zbatimin e klauzolën së rihapjes së procedurave

Lind pyetja nese Gjykatës i takon të luajë rol në ekzekutimin e vendimit në rastet kur vendimi parashikon masën e rihapjes së procedurave? Përveç rastit të lartpërmëndur, kur Gjykata rezervon të drejtën për të vendosur mbi nenin 41 të Konventës veçmas, pasi të jetë siguruar më parë nëse janë marë masat e duhura për rivendosjen e së drejtës së shkelur, në rastet e tjera, Gjykata zgjedh të vet-pëmbahet për të mos ndërhyrë në dialogun që hapet në mes shtetit të paditur dhe Komitetit të Ministrave. Gjykata ka theksuar gjithmonë se ajo nuk ka juridiksion për të verifikuar nëse një palë kontraktuese i përmbush detyrimet që dalin nga vendimet e saj. Për këtë arsye, ajo ka deklaruar të papranueshme *ratione materiae* ankesat a paraqitura nga aplikantë në lidhje me moszbatimin nga ana e shtetit të vendimeve të saj (*Lyons kundër Mbretërisë së Bashkuar*²⁰⁶ (vendim)). Megjithatë, kjo nuk përjashton rastin kur gjatë ekzekutimit të një vendimi të Gjykatës, Komiteti i Ministrave duke ushtruar kompetencat e tij, të mos konstatojë një problem të ri që lind nga mjetet e përdorura nga ana e shtetit të paditur për të ekzekutuar vendimin, problem që mund të përbëjë subjekt të një kërkesë të re, e cila mund t'i adresohet Gjykatës për shqyrtim (*Verein gegen Tierfabriken Schweiz kundër Zvicrës nr. 2*²⁰⁷, *Hakkar kundër Francës* (vendim)²⁰⁸).

2. Alternativat për rihapjen e proceseve

Në rast se nuk ushtrohet opsioni për ri-hapjen e proceseve gjyqësore, mund të ushtrohen një sërë masash individuale që mund të ofrojnë kompensim për çështjet penale. Ato mund të përfshijnë marrëveshje për të mos zbatuar masat e brendshme objekt i shqyrtimit, përfshirë edhe ndonjë vendim të brëndshëm të gjykatave vendase, si në rastin e çështjes *Muyldermans kundër Belgjikës*²⁰⁹, rezolutën DH (96) 18, datë 9.02.1996, ku zbatimi i vendimit të Gjykatës së Auditimit u pushua për shkak se ishte miratuar një ligj pasues menjëherë pas vendimit. Në disa shtete, korrigjimi i të dhënave penale nuk dikton nevojën për rigjykim: për shembull, *rezoluta ResDH (2006) 79*²¹⁰, datë 20 dhjetor 2006, mbi 32 vendime kundër Turqisë në vitin 1999, 2000, 2002, 2004 dhe 2005 lidhur me lirinë e shprehjes pas dënimeve bazuar në ish nenin 8 të ligjit kundër terrorizmit nr. 3713, i referohet masave të mëposhtme individuale: heqjes *ex officio* të dënimeve nga të dhënat dhe statistikat gjyqësore të Ministrisë së Drejtësisë dhe heqjen automatike të kufizimeve mbi të drejtat civile dhe politike të ankuesve.

Në disa vende, legjislati përmban disa dispozita të posaçme, që mundësojnë pezullimin e zbatimit të një vendimi. Duhet të përmenden gjithashtu edhe aktet e faljes dhe të uljes së dënimit, me procedura të cilat ndryshojnë shumë nga njëri shtet te tjetri. Në të shkuarën, faljet në fakt kanë përbërë një masë të përshtatshme

²⁰⁶*Lyons kundër Mbretërisë së Bashkuar*, çështja nr. 15227/03, 08/07/2003 (vendim), mund ta gjeni në adresën: <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-23303>

²⁰⁷*Verein gegen Tierfabriken Schweiz kundër Zvicrës (nr.2)*, çështja nr.32772/02, [GC], 30/06/2009, mund ta gjeni në adresën: <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-93265>

²⁰⁸*Hakkar kundër Francës*, çështja nr. 43580/04, vendim, datë 07/04/2009 (vetëm në versionin në frëngjisht), mund ta gjeni në adresën: <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-92442>

²⁰⁹*Muyldermans kundër Belgjikës*, çështja nr. 12217/86, 23.10.1991, mund ta gjeni në adresën: <http://hudoc.exec.coe.int/eng/i=001-55816>

²¹⁰*Mund ta gjeni në adresën: http://hudoc.exec.coe.int/eng/i=004-5538*

lehtësimit për ankuesit, edhe në rastet kur nuk është e mundur rihapja e proceseve, si, për shembull, në çështjet belge lidhur me shkeljen e të drejtave të ankuesve për mbrojtje të zgjedhur me vullnetin e tyre në faza të ndryshme të proceseve penale.²¹¹ Një tjetër mundësi është lirimi pa kusht i ankuesit²¹², ose, në rast të pamundësisë për këtë lloj lirimi, lirimi me kusht.²¹³ Më pak të përhapura janë masat “pozitive” të cilat në ndryshim nga masat e lartpërmendura konsistojnë më tepër në miratimin e dispozitave të reja, dhe jo në anulimin ose shfuqizimin e masës së kontestuar.

2.1 A mjaftojnë aktet e faljes për të ofruar *restitution in integrum*?

Në vijim të masave për ekzekutimin e vendimit në çështjen *Stefanov kundër Bullgarisë*²¹⁴, qeveria premtoi të miratonte një amnisti të përgjithshme. Mbi këtë bazë, Dëshmitarët e Jehovahit, që ishin dënuar penalisht për refuzimin e shërbimit ushtarak, me ndërjegjen e tyre, do të përjashtoheshin nga përgjegjësia penale dhe do të liroheshin, në sajë të amnistisë. Megjithatë, falja mund të sjellë disa pasoja të pakëndshme. Falja mund të përjashtojë tërësisht ose pjesërisht personat e dënuar nga përgjegjësia për vuajtjen e dënimeve të tyre, ku në shumicën e sistemeve europiane, ajo nuk i heq efektet e tjera të një dënimi penal, siç janë gjambat ndihmëse dhe hedhjen e dënimit në dosjen penale. Në parim, falja nuk e përjashton ekzistencën e fajit si pasojë e përgjegjësisë penale të individit. Për më tepër, falja shpesh konsiderohet si favor i sovranit. Megjithatë, sa i takon riparimit të plotë të shkeljeve viktime gëzon të drejtën e *restitutio in integrum*. Prandaj, për këtë qëllim falja duket se nuk mund të vlerësohet si masë ekuivalente me rihapjen e procesit në aspektin e kompensimit të drejtë²¹⁵.

1.2. Ushtrim praktik

Udhëzime për trajnerët

Shpërndajuni pjesëmarrësve 1 kopje të rastit studimor. Ndani pjesëmarrësit në 4 grupe dhe u kërkonit atyre të lexojnë rastin studimor dhe t'u përgjigjen pyetjeve. Shpërndani tabela dhe mjete për të shkruar në mënyrë që t'u lejonit grupeve të

²¹¹ Çështjet *Van Geysseghem* (vendim, datë 21 janar 1999), *Goedhart* (vendim, datë 20 mars 2001), *Stroek L. dhe C.* (vendim, datë 20 mars 2001) dhe *Pronk* (vendim, datë 8 korrik 2004) mund ta gjeni në adresën: <http://hudoc.exec.coe.int/eng/i=001-97983>. Autoritetet belge e falën pjesërisht Z. Stroek dhe Mr Goedhart, duke fshirë pjesërisht pasojat e dënimeve të tyre, duke i deklaruar të pavlefshme urdhër arrestin ndërkombëtar kundër tyre; dënimi i vendosur për Znj. Van Geysseghem u përcaktuar përtej afateve kohore (shih *CM/Del/OJ/DH* (2005) 940vol1 Publik, 28 tetor 2005).

²¹² *ResDH* (2006) 53, datë 2 nëntor 2006, mund ta gjeni në adresën: <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-78117> në lidhje me një vendim kundër Gjeorgjisë në vitin 2004 (*Dhoma e Madhe*): në këtë çështje, lirimi u bë ditën pas vendimit të Gjykatës (mbështetur në një vendim të brendshëm të dhënë në të njëjtën kohë).

²¹³ *ResDH* (2006) 56, datë 2 nëntor 2006, mund ta gjeni në adresën: <https://rm.coe.int/168059d4ae> në lidhje me dy vendime të Komitetit të Ministrave të vitit 1999 dhe një vendim kundër Mbretërisë së Bashkuar të vitit 2002 lidhur me ndalimin e paligjshëm të të huajve, mungesën e kompensimit, dhe shkeljen e të drejtës për proces të rregullt ligjor. Njëri prej ankuesve u lirua në mënyrë të pakushtëzuar, ndërsa tjetri u lirua me kusht.

²¹⁴ *Stefanov kundër Bullgarisë*, datë 3 maj 2001, Rezoluta *ResDH* (2004) 32, datë 15 qershor 2004, mund ta gjeni në adresën: <http://hudoc.exec.coe.int/eng/i=001-56371>

²¹⁵ Kjo është shprehur qartë nga ICJ-ja në çështjen që ka të bëjë me *Avena-n* dhe shtetas të tjerë meksikanë (*Mexica kundër Shteteve të Bashkuara*). Qartazi, në legjisllacionin e vendeve anglishtfolëse, koncepti i faljes është më i gjerë, përfshin si amnistinë, dhe faljen që mund të jepet para se të jepet dënimi. Për më tepër, në veçanti në Itali dhe Gjermani falja jepet *ex officio*. Vetëm pak shtete, sipër shembull Belgjika, Spanja dhe Zvicranjohin të drejtën personale për të aplikuar për falje.

shkruajnë përgjigje të përmbledhura. Pas 10-15 minutash, mbledhni grupet dhe u kërkonti përfaqësuesve të 2 grupeve të para të paraqesin gjetjet e tyre në lidhje me pyetjen 1. Pas diskutimit të përbashkët vazhdoni me grupet e mbetura për diskutimin e pyetjes 2. Përdorini përfaqësuesit me zgjidhjen e saktë që të udhëheqin diskutimin dhe/ose informimin.

Nga ana tjetër, mund të organizohet brenda të njëjtit skenar një gjyq i vogël imitues, ose një debat, duke i ndarë pjesëmarrësit në grupe dhe duke u kërkuar atyre që të shprehën në pozicione të ndara, përfaqësuesit e qeverisë, edhe ato të kërkuarit.

Rasti studimor nr. 1

Darke akuzohet për përdhunim. Gjykata e Rrethit shqyrtoi deklaratat e palëve, deklaratat e dëshmitarëve dhe raportet mjekësore përkatëse. Në veçanti, gjykata konstatoi se ankuesi nuk kishte pasur marrëdhënie seksuale me viktimën pa pëlqimin e kësaj të fundit, pasi në shumë raste viktimë mund të kishte refuzuar marrëdhëniet me ankuesin dhe mund të kishte njoftuar një patrullë policie që mund ti kishte ndaluar ata ndërsa po shkonin drejt apartamentit të ankuesit. Viktimë mund të kishte njoftuar dhe personat e tjerë që jetonin në të njëjtin apartament me ankuesin, të cilët kishin qenë në apartament gjatë përdhunimit të pretenduar, si edhe persona të tjerë. Gjykata e Rrethit konstatoi gjithashtu se raportet mjekësore nuk qartësonte nëse ankuesi kishte pasur marrëdhënie seksuale me viktimën. Prokurori dhe viktimë e apeluan vendimin. Në ankesën e tyre thjesht thuhej se vendimi i Gjykatës së Rrethit ishte i paligjshëm dhe i paarsyetuar.

Gjykata e Rajonit e pranoi ankesën e tyre, e rrëzoi vendimin e Gjykatës së Rrethit dhe e deklaroi ankuesin fajtor për përdhunim. Gjykata e Rajonit konstatoi se deklaratat e viktimës, deklaratat e dëshmitarëve dhe raportet mjekësore tregonin se ankuesi kishte pasur marrëdhënie të dhunshme me viktimën. Ajo konstatoi se mbi viktimën ishte ushtruar presion dhe ishte marrë me forcë në banesën e ankuesit. Gjykata e dënoi ankuesin me pesë vjet heqje lirie. Megjithatë, Gjykata e Rajonit zbatoi ligjin për amnistinë dhe e liroi ankuesin nga detyrimi për të vuajtur dënimin e dhënë. Ankuesi e kundërshtoi vendimin në kasacion.

Me vendim të formës së prerë, datë 30 tetor 2016, duke u mbështetur në Kodin e Procedurës Penale (KPP) në fuqi në atë kohë, Gjykata e Apelit e trajtoi ankesën e ankuesit në kasacion dhe rrëzoi vendimin e Gjykatës së Rajonit. Gjykata e Apelit konstatoi se Gjykata e Rajonit nuk i kishte vlerësuar në mënyrë objektive provat dhe kishte marrë parasysh vetëm deklaratat e viktimave, të cilat dukeshin kontradiktore dhe në konflikt me prova të tjera dhe rrethanat e çështjes. Ajo arriti po ashtu në përfundimin se deklaratat e viktimës se ajo ishte dërguar me forcë në banesën e ankuesit ishin rrëzuar nga deklaratat e dëshmitarëve. Gjykata e Apelit arriti në përfundimin se Gjykata e Rrethit i kishte vlerësuar në mënyrë objektive provat duke arritur në përfundimin se ankuesi ishte i pafajshëm. Gjithashtu deklaroi se çdo dyshim duhej interpretuar në favor të të akuzuarit. Për këtë arsye, Gjykata e Apelit la në fuqi vendimin e Gjykatës së Rrethit.

Më 20 dhjetor 2016, Zëvendësprokurori i Përgjithshëm paraqiti në Gjykatën e Lartë të Drejtësisë një kërkesë për anulimin e vendimeve të Gjykatës së Rrethit dhe Gjykatës së

Apelit. Ai argumentoi se Gjykata e Rrethit dhe Gjykata e Apelit i kishin vlerësuar në mënyrë të paligjshme provat dhe i kërkoi Gjykatës së Lartë të mbështeste vendimin e Gjykatës së Rajonale.

Më 26 shkurt 2017, Gjykata e Lartë e Drejtësisë mbështeti kërkesën e Zëvendësprokurorit të Përgjithshëm për anulimin e vendimit, shfuqizoi vendimet e mësipërme dhe la në fuqi vendimin e Gjykatës së Rajonale. Gjykata e Lartë dha të njëjtat arsye për deklarimin fajtor të ankuesin për kryerjen e përdhunimit, njësoj siç kishte bërë Gjykata e Rajonale në vendimin e saj.

Ligji i zbatueshëm

Më poshtë jepen ekstraktet përkatëse nga Kodi i Procedurës Penale

Seksioni 335/5 Gjykimi në shkallën e kasacionit

Gjatë kasacionit kur vendoset për këtë ankim, meret vendim për sa më poshtë:

...

2) e pranon ankimin dhe rrëzon vendimin e ankimuar dhe:

a) pranon vendimin e gjykatës së shkallës së parë, nëse ankimi është i pabazë.

Seksioni 369/2. Shkaqet ligjore për kërkesën për anulimin e vendimit

Vendimet përfundimtare në çështjet penale u nënshtrohen kërkesave për anulim përmes procedurës së kasacionit në rastet e mëposhtme:

...

2. në rastet kur kërkesa për anulim bëhet vetëm në favor të personit të dënuar:

a) kur nuk janë vlerësuar dispozitat që rregullojnë juridiksionin *ratione materiae* ose *ratione personae*;

b) përbërja e gjykatës nuk përputhet me kërkesat ligjore, ose nëse janë shkelur dispozitat e neneve 19, 20 dhe 22 të këtij Kodi;

c) seanca gjyqësore nuk ka qenë publike, me përjashtim të rasteve kur ligji parashikon ndryshe;

d) shqyrtimi i çështjes ka ndodhur pa pjesëmarrjen e prokurorisë, të të pandehurit, avokatit mbrojtës dhe përkthyesit, kur pjesëmarrja e tyre është e detyrueshme sipas ligjit;

e) shqyrtimi i çështjes është bërë pa njoftimin e duhur të palëve;

f) nuk është bërë ekzaminimi mjeko-psikiatrik i të pandehurit, në rastet e parashikuara në nenin 66 (3) të këtij Kodi;

g) gjykata lejon procedurat e paligjshme të apelimit ose anulimit, dhe pranon kërkesën për anulim ose apelim edhe pas përfundimit të afatit të parashikuar;

Seksioni 369/5. Shqyrtimi dhe zgjidhja e kërkesës për anulim

Kërkesat për anulim në lidhje me vendimet e seksionit penal dhe seksionit të zgjeruar të Gjykatës së Lartë të Drejtësisë shqyrtohen nga kolegji i Gjykatës së Lartë e Drejtësisë ndërsa kërkesat për anulimin e vendimeve të tjera shqyrtohen nga seksioni penal i Gjykatës së Lartë të Drejtësisë. Kërkesa për anulim shqyrtohet dhe trajtohet në përputhje me dispozitat e kreut 30 të këtij Kodi, i cili zbatohet në mënyrën e duhur dhe plotësohet nga dispozitat e këtij kreu.

Kërkesa për anulim që është në dëm të personit të dënuar, personit të liruar ose personit për të cilin është mbyllur procedura, shqyrtohet pas thirrjes së palëve në gjyq. Kur një kërkesë për anulim paraqitet në favor të personit të dënuar, Gjykata e Lartë e Drejtësisë ka diskrecion për të vendosur nëse do t'i thërrasë palët apo jo.

Kur kërkesa për anulim jepet në lidhje me personin e dënuar, i cili është duke vuajtur dënimin dhe kur vendimi është prishur dhe çështja i është dorëzuar gjykatës për rishqyrtim, Gjykata e Lartë e Drejtësisë vendos gjithashtu për çdo kufizim parandalues që duhet të vendoset.

Pyetjet për pjesëmarrësit

1. A është mundësia për rihapjen e proceseve penale gjyqësore në përputhje me KEDNJ-në? Nëse po, në cilat rrethana?

2. A mendoni që faktet e çështjes nxjerrin në pah një shkelje të nenit 6 të KEDNJ-së? Nëse po, në çfarë aspekti?

Çelësi për zgjidhjen

Bazuar në çështjen *Bujnita kundër Moldavisë*, nr. 36492/02, 16.01.2007, në adresën: <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=002-2907>

Ankuesi u ankua për prishjen e vendimit përfundimtar të gjykatës së apelit pas kërkesës për anulim të paraqitur nga Zyra e Prokurorit të Përgjithshëm. Qeveria pohoi se kjo kërkesë ishte bërë në përputhje me procedurën e parashikuar me ligj, dhe se kërkuesi kishte gëzuar garancitë procedurale të nevojshme gjatë procedurës së anulimit. Gjykata vuri në dukje se arsyet për rihapjen e proceseve nuk ishin bazuar as në fakte të reja, e as në defekte të rënda procedurale, por në mospranimin e Zëvendësprokurorit të Përgjithshëm për vlerësimin e fakteve dhe kualifikimin e veprimeve të ankuesit në shkallët më të ulëta të gjykimit. Ky i fundit i kishte shqyrtuar të gjitha deklaratat dhe provat e palëve, dhe përfundimet e tyre fillestare nuk dukeshin të paarsyeshme shprehimisht. Arsyet për kërkesën për anulim ishin të pamjaftueshme për të justifikuar kundërshtimin e vendimit përfundimtar dhe përdorimin e këtij mjeti të jashtëzakonshëm për këtë qëllim. Për këtë arsye, Gjykata u shpreh se autoritetet shtetërore kishin dështuar në arritjen e një balance të drejtë ndërmjet interesave të ankuesit, nga njëra anë, dhe nevojës për të siguruar efektivitetin e sistemit të drejtësisë penale, nga ana tjetër. *Përfundimi*: ka pasur shkelje të nenit 6 të KEDNJ-së (njëzëri).

3. Rihapja e proceseve penale në Shqipëri deri më 1 gusht 2017

3.1 Si është trajtuar rihapja e proceseve penale në legjislaionin e brendshëm shqiptar dhe a ka pasur shembuj të suksesshëm të rihapjes së këtyre proceseve?

Shqipëria, si anëtare e Këshillit të Europës, me nënshkrimin dhe ratifikimin e KEDNJ-së dhe protokolleve të saj, është e detyruar të zbatojë të gjitha vendimet e GJEDNJ-së, marrë kundër saj (neni 5 i Kushtetutës). Detyrimi për të zbatuar këto vendime të GJEDNJ-së përbën shprehje të parimit të ekzekutimit efektiv që rrjedh nga neni 46 i Konventës Europiane për të Drejtat e Njeriut.

Ky nen dikton fuqinë detyruese të vendimeve të GJEDNJ-së mbi shtetet që janë palë në procedurën objekt shqyrtimi për të cilën është dalë me vendim, duke parashikuar procedurat për ekzekutimin e tyre dhe duke përcaktuar Komitetin e Ministrave si organin mbikëqyrës për këtë proces.

Gjykata e Strasburgut dhe praktika e saj gjyqësore kanë shërbyer prej vitesh si sistem referimi për interpretimin dhe respektimin e standardeve më të larta për mbrojtjen e të drejtave të njeriut gjatë gjithë procesit gjyqësor, veçanërisht në proceset penale. Rrjedhimisht, zbatimi i vendimeve të GJEDNJ-së ka rëndësi të veçantë për sa i përket jo vetëm pasojave që sjellin vendimet në aspektin individual, por edhe atyre pasojave që lidhen me situatën e përgjithshme.

Që kur çështjet kundër Shqipërisë filluan të pranoheshin, GJEDNJ-ja ka marrë disa vendime, të cilat kanë konstatuar shkelje të nenit 6§1 të KEDNJ-së, duke sugjeruar rihapjen e proceseve gjyqësore si mjet të përshtatshëm *restitutio in integrum* për çështjet përkatëse.

Instrumenti ligjor i parashikuar në Kodin e Procedurës Penale (KPP) të Republikës së Shqipërisë (1995) është rishikimi i vendimit përfundimtar penal. Siç parashikohet nga neni 450 i KPP-së, ky instrument i jashtëzakonshëm apelimi kundër një vendimi gjyqësor të formës së prerë përdoret vetëm në rastet shtruese të parashikuara nga dispozitën e mëposhtme.

Neni 450

Rastet e rishikimit

1. Rishikimi mund të kërkohet:

- a) kur faktet e vëna në themel të vendimit nuk pajtohen me ato të një vendimi tjetër të formës së prerë;
- b) kur vendimi është bazuar në një vendim të gjykatës civile, i cili është revokuar më pas;
- c) kur pas vendimit kanë dalë ose janë zbuluar prova të reja, të cilat vetëm ose së bashku me ato që janë vlerësuar njëherë, tregojnë se vendimi është i gabuar;
- c) kur vërtetohet se vendimi është dhënë si pasojë e falsifikimit të akteve të gjykimit ose të një fakti tjetër të parashikuar nga ligji si vepër penale.

Dispozitat e neneve 452-453 të KPP-së në vitin 2002, parashikonin që gjykata kompetente për shqyrtimin e kërkesës për rishikimin e vendimit penal të formës së prerë ishte gjykata e shkallës së parë që kishte nxjerrë vendimin mbi themelin e çështjes. Ndërkohë, ndryshimet ligjore të bëra në këto dispozita në vitin 2002, i dhanë Gjykatës së Lartë kompetencën për të gjykuar në lidhje me kërkesat për rishqyrtimin e vendimeve penale të formës së prerë.

Në bazë të dispozitave të mësipërme ligjore, vendimi i GJEDNJ-së, që konstaton shkelje të nenit 6§1 të KEDNJ-së gjatë një procesi gjyqësor të zhvilluar në juridiksionin gjyqësor të Shqipërisë, nuk përbënte automatikisht shkak për rihapjen e proceseve gjyqësore.

Sipas kushteve të kësaj kornize ligjore të KPP-së, autoritetet gjyqësore shqiptare kanë zhvilluar një praktikë të veçantë që synon respektimin e parimit të ekzekutimit efektiv të vendimeve të GJEDNJ-së. Materiali në vijim pasqyron se si është proceduar në disa çështje gjyqësore, në të cilat rihapja e proceseve penale ishte kërkesë e një vendimi të dhënë nga GJEDNJ-ja.

3.1.1. "Xheraj kundër Shqipërisë"

Rihapja e proceseve penale pas vendimit të GJEDNJ-së u testua fillimisht në çështjen "Xheraj kundër Shqipërisë". GJEDNJ-ja e dha vendimin e saj mbi këtë çështje më 29 korrik 2008 (vendim i cili mori formë të prerë më 01/12/2008).

Faktet: Ankuesi, Arben Xheraj u deklarua fajtor dhe u dënua në vitin 1996 nga Gjykata e Shkallës së Parë Durrës për veprën penale të vrasjes me paramendim. Gjykata e Apelit vendosi ta ndryshojë vendimin lidhur me kualifikimin ligjor të veprës penale dhe ta dënojë ankuesin për vrasje me dashje.

Në vitin 1998, çështja u kthye për rishqyrtim në Gjykatën e Shkallës së Parë Durrës, e cila i rrëzoi vendimet e mëparshme, duke deklaruar se ankuesi nuk e kishte kryer veprën penale dhe, për pasojë, e deklaroi të pafajshëm z. Xheraj. Një vit më vonë, zyra e prokurorisë depozitoi një kërkesë për rivendosje në afat para Gjykatës së Apelit, e cila vendosi ta refuzonte këtë kërkesë. Kundër këtij vendimi prokurori paraqiti rekurs para Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë, i cili e pranoi të drejtën e rivendosjes në afat dhe e dërgoi çështjen për rishqyrtim në Gjykatën e Apelit.

Gjykata e Apelit la në fuqi vendimin e Gjykatës së Shkallës së Parë Durrës (1998) duke vendosur pushimin e çështjes dhe konfirmimin e pafajësisë së ankuesit. Kundër këtij vendimi, prokuroria paraqiti rekurs para Gjykatës së Lartë (2001), e cila vendosi të linte në fuqi vendimin e Gjykatës së Shkallës së Parë të vitit 1996, duke e deklaruar ankuesin fajtor dhe duke i anuluar të gjitha vendimet e tjera të nxjerra nga Gjykata e Apelit dhe Gjykata e Shkallës së Parë Durrës (1998).

GJEDNJ-ja i kundërshtoi argumentet e përdorura nga prokurori për justifikimin e rivendosjes në afat të kërkesës për apelim, pasi përdorimi i këtij jeti nuk përbënte një balancim të drejtë ndërmjet interesit të ankuesit dhe nevojës për të siguruar efektivitetin e sistemit të drejtësisë penale. Prandaj pretendimet e prokurorit u vlerësuan se ishin të pamjaftueshme për të justifikuar kundërshtimin e vendimit përfundimtar dhe ushtrimin e rivendosjes në afat si një mjet i jashtëzakonshëm.

Vlerësimi i Gjykatës në çështjen Xheraj. "Gabimet e autoriteteve shtetërore duhet të interpretohen vetëm në dritën e asaj çfarë është në dobi të të pandehurit. Me fjalë të tjera, risqet në lidhje me gabimet e autoritetit të akuzës, apo të gjykatës, duhen përballuar nga shteti, dhe riparimi i tyre nuk duhet të rëndojë pozitën e të pandehurit të akuzuar (shih më sipër *Radchikov kundër Rusisë*, § 50) . .... Në rastin në fjalë, vënia në pikëpyetje e vendimit të formës së prerë në favor të ankuesit, do të shmangej në rast se prokurori do ta kishte depozituar ankimin brenda afatit ligjor prej dhjetë ditësh. Kërkesa e prokurorit nuk përmban asnjë informacion lidhur me datën kur fillon të llogaritet afati dhjetëditor i parashikuar në nenin 147 § 3 të KPP-së. Duke pasur parasysh këto aspekte, Gjykata konstaton se duke e pranuar kërkesën e prokurorit, Gjykata e Lartë ka shkelur parimin e sigurisë juridike sipas nenit 6§1 të Konventës. Për rrjedhojë, ka pasur shkelje të këtij nenit të Konventës.

Gjykata konstatoi me shqetësim se shkelja e Konventës për rrëzimin e vendimit të pafajësisë së ankuesit ishte serioze. Përveç kësaj, ankuesi vijon të jetë subjekt i pasojave të ardhura për shkak të shfuqizimit të vendimit të pafajësisë të datës 14 dhjetor 1998. Në këtë rast, forma më e duhur për riparimin e kësaj situatë të vazhdueshme do të ishte konfirmimi nga autoritetet i vendimit përfundimtar të pafajësisë për ankuesin, datë 14 dhjetor 1998 dhe fshirja e dënimit të tij në shkelje të Konventës me efekt nga kjo datë.²¹⁶

3.1.2. Veprimet e autoriteteve shqiptare për trajtimin e kësaj çështjeje

Në kohën materiale të shpalles së vendimit nga Gjykata, Kodi i Procedurës Penale (KPP) të Republikës së Shqipërisë (1995), parashikonte si instrument ligjor rishikimin e vendimit përfundimtar penal. Ky instrument i jashtëzakonshëm për apelimin e një vendimi gjyqësor të formës së prerë përdoret vetëm në rastet shteruese të parashikuara në nenin 450 i KPP-së. Kriteret e nenit 450 të Kodit të Procedurës Penale (KPP) nuk parashikonin shprehimisht rigjykimin e një vendimi penal të formës së prerë bazuar në konstatimet dhe udhërimet e bëra në një vendim të GJEDNJ-së për rastin konkret.²¹⁷

Pra në bazë të kësaj dispozite, vendimet e GJEDNJ-së që konstatojnë shkelje të nenit 6§1 të KEDNJ-së gjatë një procesi gjyqësor të zhvilluar në juridiksionin gjyqësor të Shqipërisë, nuk përbëjnë automatikisht shkak për rihapjen e proceseve gjyqësore. Por nga ana tjetër, gjykatat vendase janë të detyruara, në bazë të nenit 46 të Konventës, që në mungesë të ligjit, të krijojnë mjete juridike për të ekzekutuar vendimet e Strasburgut që diktojnë rishikimin e vendimeve përfundimtare dhe realizimin praktik të të drejtave të fituara nga individët në bazë të KEDNJ-së. Mungesa e mjeteve ligjore nuk mund të shërbejë si shkak që justifikon mosekzekutimin e një vendimi të GJEDNJ-së, pasi bie në kundërshtim me jurisprudencën e Gjykatës së Strasburgut, e cila kërkon nga autoritetet vendase të marrin masat e duhura për të evituar dhe/ose korgjuar mangësitë ligjore.

²¹⁶ (shih *Bujniça, përmendur më sipër*, § 29)

²¹⁷ Por duhet të shprehet se kjo nuk përjashtohet *expressis verbis*, siç kërkohet nga neni 494, germa "ë" e Kodit të Procedurës Civile (KPC), ose neni 42, germa "ç" e ligjit nr. 10193, datë 3.12.2009 "Për marrëdhëniet juridiksionale me autoritetet e huaja në jështjet penale" për qëllimet e ekstradimit.

Në kushte të tilla, gjykatat vendase pritej të zbatonin me rigorozitet parimin se dhënia e drejtësisë nuk mund të refuzohet duke u mjaftuar me shkakun e mungesës së ligjit, përfshirë dhe rastet e rishikimit të vendimeve përfundimtare të cilat janë konstatuar të padrejta për shkak të shkeljeve të Konventës. Më së pakti, Autoritetet shqiptare duhej të praninin domosdoshmërinë e ndryshimit të Kodit të Procedurës Penale, për lejitimin e rihapjes së proceseve pas një vendimi të Gjykatës për këtë qëllim.

Në rastin Xheraj, sipas praktikës së ndjekur rezultoi se bazuar në vendimin e GJEDNJ-së ankuesi Xheraj depozitoi një kërkesë para Gjykatës Kushtetuese, ku pretendonte anti- kushtetutshmërinë e vendimit të Gjykatës së Lartë nr. 417, datë 20 qershor 2001, deklarimin e tij të pavlefshëm, si kusht i nevojshëm për ekzekutimin e vendimit të Gjykatës Europiane. Gjyqtarët e Gjykatës Kushtetuese vendosën²¹⁸ të mos e praninin kërkesën, duke argumentuar se organi kompetent i shtetit për përmbushjen e detyrimeve që rrjedhin nga vendimet e GJEDNJ-së në çështjen *Xheraj* ishte Gjykata e Lartë.

Në vendimin e saj me këtë rast, Gjykata Kushtetuese nënvizoi vendin e KEDNJ-së në rendin e brendshëm juridik shqiptar, duke kujtuar efektin e saj të drejtpërdrejtë dhe duke theksuar detyrimin e autoriteteve shqiptare për të ekzekutuar drejtpërdrejt vendimet e GJEDNJ-së në bazë të nenit 46/1 të Konventës.

Në të njëjtën linjë, Gjykata Kushtetuese i urdhëroi autoritetet shqiptare, përkatësisht Kuvendin e Shqipërisë, që të zgjidhë vakumin ligjor duke bërë parashikimet e duhura ligjore në kodin procedural penal. Ajo vijoi, më tej, duke u shprehur se rihapja e proceseve gjyqësore në çështjen në fjalë është kompetencë e Gjykatës së Lartë.

Pavarësisht kësaj, Gjykata e Lartë vendosi²¹⁹ të mos e pranonte kërkesën për rishqyrtim, të paraqitur nga ankuesi Xheraj,²²⁰ duke argumentuar se nuk përmbushen kushtet e parashikuara nga neni 450 i Kodit të Procedurës Penale. Sipas Gjykatës së Lartë të dyja vendimet, si vendimi i GJEDNJ-së, dhe ai i Gjykatës Kushtetuese, nuk përmbanin fakte shtesë që mund të konsideroheshin në kundërshtim me faktet, dhe me objektin e vendimeve gjyqësore të kundërshtuara në çështjen Xheraj. Ajo u shpreh gjithashtu se vendimi i GJEDNJ-së në lidhje me rihapjen e proceseve gjyqësore nënkuptonte se ishte Gjykata Kushtetuese ajo që kishte juridiksionin e duhur për të vendosur mbi çështjen e ankuesit, dhe jo Gjykata e Lartë.

Ankuesi Xheraj u drejtua Gjykatës Kushtetuese²²¹ për herë të dytë duke kundërshtuar vendimet e Gjykatës së Lartë. Në përgjigje, Gjykata Kushtetuese²²² e rrëzoi si

---

²¹⁸ Me anë të vendimit nr. 22, datë 9.03.2010.

²¹⁹ Përmes vendimit nr. 00-2010-1042, datë 09.07.2010.

²²⁰ I cili kërkonte deklarimin të paligjshëm të vendimit nr. 417, datë 20.6.200, të Gjykatës së Lartë, në bazë të vendimit të GJEDNJ-së.

²²¹ Duke kërkuar mungesën e kushtetutshmërisë së vendimit nr. 1042, datë 9.7.2010, të Gjykatës së Lartë dhe rrëzimin e vendimit nr. 417/2001 të Gjykatës së Lartë.

²²² Zyra e Prokurorisë së Përgjithshme, me anë të Letrës Zyrtare nr. 918/3, datë 4.10.2011, ka konfirmuar në përgjigje se në bazë të vendimit të ndërmjetëm të Gjykatës Kushtetuese nr. 22, datë 23.2.2011, ka vepruar për pezullimin e vendimeve të mëposhtme:

Vendimin nr. 191, datë 23.10.1996 të Gjykatës së Rrethit Durrës;

Vendimin nr. 1106, datë 27.11.1996 të Gjykatës së Apelit Durrës;

Vendimin nr. 417, datë 20.06.2001 të Gjykatës së Lartë;

antikushtetues²²³ vendimin e Gjykatës së Lartë dhe e ktheu çështjen për rishqyrtim para po kësaj gjykate.

Në këtë vendim, Gjykata Kushtetuese bëri një analizë shumë të detajuar duke e vënë theksin tek roli proaktiv i Gjykatës së Lartë për interpretimin dinamik të ligjeve dhe unifikimin e praktikës gjyqësore, duke mos u kufizuar vetëm në zbatimin mekanik të Kodit të Procedurës Penale, por dhe në detyrimin që ajo ka për zbatimin drejtpërdrejt të Kushtetutës dhe KEDNJ-së. Në mënyrë të tërthortë, ajo e orientoi Gjykatën e Lartë që të zbatonte të drejtën ndërkombëtare, parimet e përgjithshme përgjithësisht të pranuar në fushën penale dhe dispozitat e kodit procedural penal, bazuar në nenin 10 të KPP-së, i cili parashikon si më poshtë vijon:

Neni 10 i KPP-së: "1. Marrëdhëniet me autoritetet e huaja në fushën penale rregullohen nga marrëveshjet ndërkombëtare, të pranuar nga shteti shqiptar, nga parimet dhe normat përgjithësisht të pranuar të së drejtës ndërkombëtare, dhe nga dispozitat e këtij Kodi."

Në vështrimin e këtij parashikimi ligjor, sugjerohet se gjykatat duhet të mos mjaftohen vetëm në zbatimin e praktikës dhe ligjit të brendshëm, por të marin në konsideratë edhe vendimet e gjykatave të huaja ndërkombëtare që zbatojnë të drejtën ndërkombëtare sic është rasti për interpretimin e nenit 450/1/a për rishikimin e vendimeve penale përfundimtare. Gjykata Kushtetuese nënvizoi në këtë mënyrë se GJEDNJ-ja ka juridiksion ekskluziv në sistemin juridik shqiptar për mbrojtjen e të drejtave themelore të njeriut.²²⁴

Në hapin tjetër, Arben Xheraj (ankuesi në çështjen *Xheraj kundër Shqipërisë*) iu drejtua sërisht Gjykatës së Lartë²²⁵ me kërkesë e cila u regjistrua me numër çështje 52102-01226-00-2011. Të dyja palët, avokati i ankuesve dhe prokurori, e pranuan kërkesën e ankuesit në Gjykatën e Lartë për shfuqizimin e vendimit të dënimit dhe pushimin e gjykimin.

Në përfundim, me vendimin nr.01226/2011, datë 7.3.2012, Gjykata e Lartë vendosi:

- të pranonte kërkesën për rishikim të depozituar nga ankuesi Arben Xheraj;
- të rrëzonte vendimin nr. 417, datë 20.6.2001, të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë;
- të rrëzonte vendimin nr. 267, datë 18.12.2000 të Gjykatës së Apelit Durrës dhe vendimin nr. 74, datë 21.10.1999 të Gjykatës së Rrethit Durrës;
- të pushonte gjykimin e çështjes.

²²³ Përmes vendimit nr. 20/2011.

²²⁴ Kjo kompetencë pranohet nga sistemi juridik i brendshëm i Shqipërisë, me qëllim zbatimin e nenit 122 të Kushtetutës, si dhe nenit 17/2 të tij, të cilat përcaktojnë detyrimin për zbatimin e drejtpërdrejtë të vendimeve të GJEDNJ-së. Neni 122 i Kushtetutës përcakton shprehimisht se dispozitat e marrëveshjeve ndërkombëtare kanë përparësi mbi legjisllacionin e brendshëm që nuk pajtohen me të.

²²⁵ Me objekt "Shqyrtimi i vendimit nr.1042, datë 9.7.2010 të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë; për rrëzimin e vendimit nr. 417, datë 20.6.2001 të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë; urdhërimin e institucionet shtetërore për ekzekutimin e vendimit të GJEDNJ-së, datës 29.7.2008 për çështjen Xheraj kundër Shqipërisë.

Ankuesi Arben Xheraj ishte i pranishëm në seancën e Gjykatës së Lartë, kështu që ai u njoftua personalisht për vendimin e Gjykatës së Lartë dhe më pas u lirua. Aktualisht ai rezultoi se është person i lirë.²²⁶

3.1.3. Proceset kushtetuese

Rezultoi se disa shtete anëtare kanë aplikuar mjete juridike kushtetuese për pretendimet për shkelje të të drejtave të njeriut vetëm nëse Gjykata Kushtetuese konstaton shkelje të të drejtave të garantuara sipas Konventës dhe shfuqizon vendimin e brendshëm.²²⁷ Çështja Xheraj provon se sistemi ligjor shqiptar në atë kohë nuk mund të ofronte si rrugëzgjdhje rihapjen e vendimeve penale përfundimtare, duke ndjekur ankimin kushtetues.

Shembull. Në rastin Xheraj, duke iu referuar fakteve të sipër përmendura, Gjykata e Lartë i hodhi poshtë²²⁸ vendimet e pafajësisë të Gjykatës së Apelit Durrës²²⁹ dhe Gjykatës së Rrethit Durrës duke lënë në fuqi vendimin e dënimit nr.191/1996 të Gjykatës së Rrethit Durrës.²³⁰ Në vijim, ankuesi Xheraj iu drejtua Gjykatës Kushtetuese për anulimin e vendimeve të Gjykatës së Lartë²³¹ dhe Gjykatës së Rrethit Durrës²³², por Gjykata Kushtetuese vendosi²³³ të mos e pranonte kërkesën. Duke mos gjetur adresimin e duhur nga gjykatat vendase, ankuesi paraqiti ankesën para Gjykatës Europiane për të Drejtat e Njeriut (GJEDNJ). Edhe pas vendimit të GJEDNJ-së mbi çështjen Xheraj, Gjykata Kushtetuese sërish nuk e pranoi kërkesën e ankuesit Xheraj për rihapjen e proceseve penale në ekzekutim të vendimit të GJEDNJ-së. Siç u shpjegua më lart, ajo vlerësoi se kjo kërkesë nuk ishte në juridiksionin e saj, dhe se gjykata kompetente për këtë qëllim ishte Gjykata e Lartë.

Në këtë rast Gjykata Kushtetuese (GJK) e Shqipërisë sqaroi pozicionin e saj duke deklaruar mungesën e kompetencës për të shqyrtuar kërkesën për rihapjen e proceseve gjyqësore, edhe pse kërkesa mbështetej në vendimin e GJEDNJ-së si në rastin Xheraj. Ky qëndrim mbi pozicionin e saj mund të shpjegohet për shkak të disa

²²⁶ Gjithashtu Prokuroria e Përgjithshme konfirmon se ka urdhëruar Departamentin e Policisë së Qytetit të Durrësit, në zbatim të vendimit të Gjykatës Kushtetuese në vendimin e saj të përkohshëm, për të anuluar hetimin e qytetarit Arben Xheraj si person i kërkuar, derisa çështja të zgjidhet përfundimisht. Përveç kësaj, Zyra e Prokurorisë së Përgjithshme konfirmon se ka udhëzuar Zyren Qendrore Kombëtare të INTERPOL-it Tiranë/Departamenti i Përgjithshëm të Policisë së Shtetit/në Ministrinë e Brendshme, në bazë të vendimeve të Gjykatës Kushtetuese, të anulohet veprimet ndërkombëtare për hetimin personal të Qytetarit Arben Xheraj si person i kërkuar.

²²⁷ Në rastin e rihapjes së proceseve gjyqësore nga Gjykata Kushtetuese mund të hasen pengesa lidhur me: pamundësinë e rihapjes së një çështjeje pas një vendimi të Gjykatës, i cili nuk është shqyrtuar më parë nga Gjykata Kushtetuese;

interesin e palëve të treta, i cili mund të anashkalohet në rastet e rihapjes së proceseve civile dhe administrative nga Gjykata Kushtetuese, edhe nëse Kodi i Procedurës Civile parashikon se duhet të mbrohen interesat e palëve të treta.

peshimin e interesave të ndryshme private, të cilat nuk rregullohen qartë nga legjislacioni.

²²⁸ Me vendimit nr. 417, datë 20.06.2001.

²²⁹ nr. 4/60, datë 14.12.1998.

²³⁰ Parashikuar në nenin 76 të Kodit Penal.

²³¹ Nr. 417, datë 20.06.2001.

²³² Nr. 74, datë 21.10.1999.

²³³ Me vendimin nr. 80, datë 26.4.2002.

kufizimeve në juridiksionin e kësaj gjykate dhe mënyrat specifike të metodës së saj të gjykimit. Më konkretisht, GJK-ja ka juridiksion dhe kompetenca për të ofruar rishikimin gjyqësor të legjislationit.²³⁴Roli i saj ka funksion të dyfishtë, vlerësues dhe mbrojtës, duke ushtruar dy mënyra kontrolli: kontrollin abstrakt dhe kontrollin konkret. Ajo zbaton kontrollin konkret vetëm për pesë kategoritë e subjekteve për të cilat kërkohet krijimi i një interesi të ngushtë me çështjen. Por, roli më i rëndësishëm i kësaj gjykate është rishikimi abstrakt, *a priori* ose *a posteriori*. Kjo formë kontrolli konsiston në shqyrtimin material dhe formal të ligjeve, akteve normative dhe marrëveshjeve ndërkombëtare.

3.1.4. Kufizimet e kontrollit kushtetues në Shqipëri

Megjithatë, roli rishikues i Gjykatës Kushtetuese është i kufizuar. Duke vepruar si ligjvënës negativ, ajo vendos për antikushtetutshmërinë e një norme ligjore, por nuk e ndryshon një normë ekzistuese, apo nuk krijon një normë të re.²³⁵Kufizime të tjera kushtëzohen nga kufijtë e juridiksionit të saj. Në lidhje me këtë, gjykata angazhohet vetëm nëse ka: 1. një konflikt ndërmejt normave; 2. ekziston një lidhje midis normës kushtetuese dhe fakteve të çështjes; 3. një konflikt të materializuar nga një akt administrativ.²³⁶Gjithashtu, kontrolli konkret i saj është i kufizuar vetëm në aspektet procedurale, pra duke mos e shqyrtuar çështjen në themel. Për këtë arsye, vendimet e saj zakonisht kanë pasur vetëm natyrë të përgjithshme deklarative, e cila në këndvështrimin e mjeteve efektive juridike sipas kriterëve të përcaktuara në nenin 13 të KEDNJ-së nga Gjykata Europiane²³⁷janë konstatuar si një mangësi.

Procedurat kushtetuese për rihapjen e proceseve gjyqësore, lidhur me vendimet përfundimtare, janë testuar edhe në rastin *Shkalla* (çështja "*Shkalla kundër Shqipërisë*"). Rezulton se dhe në këtë rast me të njëjtin arsyetim, Gjykata Kushtetuese nuk pranoi të vihej në lëvizje për të rihapur procedurat penale mbi bazën e një vendimi të Gjykatës Europiane.

Pasi ankuesi iu drejtua Gjykatës Kushtetuese, kjo gjykatë me vendimin nr. 45/2013, vendosi ta rëzonte vendimin nr. 00-2012-582, datë 8.3.2012 të Gjykatës së Lartë duke arsyetuar se:

"Gjykata ka theksuar se gjyqtarët e të gjitha niveleve i zbatojnë në mënyrë të drejtpërdrejtë vendimet e GJEDNJ-së, në përputhje me nenin 122 të Kushtetutës dhe nenet 19 dhe 46 të KEDNJ-së, pasi respektimi i KEDNJ-së dhe standardeve kushtetuese është kërkesë jo vetëm për këtë gjykatë, por edhe për gjykatat me juridiksion të zakonshëm, veçanërisht për Gjykatën e Lartë, për shkak të kompetencave të posaçme të saj lidhur me rishikimin, por edhe lidhur me rolin e saj për unifikimin e praktikës gjyqësore."

²³⁴Pra, ajo aplikon metodat e interpretimit të cilat mbështeten në parimin e barazisë, mbrojtjen e të drejtave të njeriut, shtetin social, proporcionalitetin, ndarjen e pushteteve, besnikërinë e kushtetutshmërisë, pluralimin, sovranitetin e popullit, etj.

²³⁵Rishikimi gjyqësor në këtë aspekt ngre shqetësimin e efektit negativ prapaveprues, i cili mund të shkelë parimin e sigurisë juridike, ose natyrën kundër shumicës.

²³⁶ Vendimi 29/2011.

²³⁷ Shih Marini kundër Shqipërisë.

3.1.5. Reforma e Gjykatës Kushtetuese

Me amendimin kushtetues në korrik të vitit 2016, është forcuar roli i Gjykatës Kushtetuese në lidhje me pushtetin gjyqësor, pozicionimin, statusin e gjyqtarëve, autonominë e saj, mënyrën e gjykimit dhe mekanizmat e llogaridhënies. Në krahasim me kompetencat e mëparshme, GJK-ja tani ka të drejtë të administrojë buxhetin²³⁸ e vet, të vendosë për largimin e gjyqtarëve të saj dhe të japë vendime të detyrueshme për tu zbatuar.²³⁹Gjithashtu, është rritur numri i subjekteve që mund t'i drejtohen gjykatës²⁴⁰si dhe është zgjeruar juridiksioni i saj për të vendosur ndaj ankesave individuale lidhur me të drejtën për proces të rregullt ligjor. Tashmë ankesat individuale ngrihen mbi çdo pretendim kundër akteve të pushtetit publik, gjykimi i të cilave mbulon jo vetëm aspektin procedural,²⁴¹por dhe aspektin substancial të çështjes.²⁴²Për rrjedhojë, pozicioni i Gjykatës Kushtetuese në lidhje me shqyrtimin e kërkesave për rihapjen e procedurave bazuar në një vendim të Gjykatës Europiane duhet të përshtatet në dritën e këtyre ndryshimeve ligjore.

3.2. Çfarë vështirësish praktike ose procedurale janë hasur në praktikë? Si janë kapërcyer këto vështirësi?

Rishikimi i vendimeve penale përfundimtare pas konstatimit të një shkeljeje në bazë të Konventës nuk ka karakter automatik, por varet nga shkalla dhe natyra e shkeljeve, të cilat janë procedurale. Jo çdo shkelje procedurale nënkupton shfuqizimin e vendimit, po ashtu jo çdo shkelje e konstatuar nga GJEDNJ-ja mund të çojë në shfuqizimin e vendimeve përfundimtare, në pafajësinë e ankuesit, ose në zvogëlimin e dënimit të ankuesve. Gjykata e Lartë mund të pranojë për rishikimin e një vendimi përfundimtar vetëm nëse:

- shkeljet janë të rënda deri në pikën që krijojnë dyshime serioze se ndaj kërkuarit është bërë një padrejtësi dhe kur nuk ka arsye për vendimin e marrë; dhe
- shkeljet kanë pasojë shumë të rënda për ankuesin, të cilat nuk mund të riparohen vetëm me anë të kompensimit monetar.

Për shembull: Konstatimi nga GJEDNJ-ja i shkeljes së nenit 6§1 të Konventës për një gjykim brenda një kohe të arsyeshme që nuk ndikon në themelin e vendimit të ankimuar, nuk çon në rishqyrtim ose rihapje të procesit. Nga ana tjetër, konstatimi i mungesës së mbrojtjes, barazisë së palëve etj. Janë mangësi serioze procedurale që duhet të çojnë në rihapje të procesit gjyqësor, rezultati i të cilit do të varet nga rrethanat konkrete.

²³⁸ Kushtetuta e Shqipërisë, neni 124.

²³⁹ Shin më sipër, nr. 148, neni 132/2.

²⁴⁰ Shih më sipër, nr. 148, neni 134.

²⁴¹ Përmirësime të tjera janë dhe fakti që është forcuar imuniteti i gjyqtarëve, mandati i tyre, sigurimi i vendit të punës, përgjegjësia disiplinore dhe pandryshueshmëria e tyre. Procesi i përzgjedhjes për kandidatët për gjyqtarë mbështetet në kriteret objektive bazuar në meritë dhe përmes mekanizmit të duhur, i cili është Këshilli i Emërimit në Drejtësi, organ ad hoc i përbërë vetëm nga gjyqtarët. Propozimi i kandidatëve për gjyqtarë në GJK bëhet nga Këshilli i Lartë Gjyqësor, Parlamenti dhe Gjykata e Lartë, secila prej të cilave ka të drejtë të paraqesë tre kandidatë për gjyqtarë. Kuadri i ri ligjor parashikon shkaqe të reja disiplinore lidhur me procedurën e shkarkimit të gjyqtarëve, e cila nga tani e tutje do të jenë kompetencë e vetë Gjykatës Kushtetuese dhe jo e Parlamentit, siç ka qenë më parë.

²⁴² Shih nr. 148, neni 131/f.

Paralelisht me çështjen *Xheraj*, Gjykata e Lartë mori një kërkesë edhe nga ankuesit *Laska dhe Lika kundër Shqipërisë*. Në këtë çështje, GJEDNJ-ja konstatoi në vendimin e saj datë 20 prill 2010 shkelje të nenit 6 § 1 të Konventës lidhur me mënyrën arbitrare të marrjes dhe vlerësimit të provave vendimtare të dënimit të tyre, të cilat ishin paraqitur për njohje dhe ishin testuar me dëshmi të mara nga vendi i ngjarjes.

1.2.1. *Laska & Lika kundër Shqipërisë*

Faktet e çështjes “*Laska dhe Lika kundër Shqipërisë*”²⁴³: Ankuesit Lika dhe Laska u shpallën fajtorë me vendimin nr. 64, datë 24.5.2002 të Gjykatës së Shkallës së Parë Pukë, për kryerjen e veprave penale të parashikuara në nenin 140, 25 dhe 278/2 të Kodit Penal. Pas apelimit të çështjes prej tyre, Gjykata e Apelit Shkodër la në fuqi vendimin e gjykatës së shkallës së parë (vendimi nr.145, datë 9.9.2002). Gjykata e Lartë, në dhjetor të vitit 2002, vendosi të refuzojë rekursin e të dy ankuesve, dhe me tej në vitin 2004 Gjykata Kushtetuese nuk e pranoi kërkesën për shfuqizimin e vendimeve të sipërpërmendura.

- Ankuesi Artur Lika u arrestua më 31.3.2001 dhe më pas u dënua me 13 vjet heqje lirie me vendimin nr. 64, datë 25.5.2002 të Gjykatës së Rrethit Pukë, mbështetur në nenin 140, 25, 278/2 të Kodit Penal.²⁴⁴Ky ankues përfitoi lirim të parakohshëm me kusht për pjesën e mbetur të dënimit në burg për 2 vjet, 7 muaj dhe 17 ditë.²⁴⁵Ky vendim mori formë të prerë me vendim të Gjykatës së Apelit Tiranë nr. 406, datë 4.4.2011. Mbi këtë bazë, ankuesi Lika u lirua me lirim të parakohshëm me kusht²⁴⁶.

- Ankuesi Vladimir Laska u arrestua më 31.3.2001 dhe më pas u dënua me 13 vjet burgim me vendimin nr. 64, datë 25.5.2002 të Gjykatës së Rrethit Pukë.²⁴⁷Ankuesi Laska përfitoi lirimin e parakohshëm me kusht²⁴⁸ për një periudhë prej 3 vjetësh. Ndryshe nga ankuesi i parë, Gjykata e Apelit Tiranë nuk e la në fuqi këtë vendim.²⁴⁹Ky ankues e kundërshtoi vendimin në Gjykatën e Lartë duke kërkuar pezullimin e

²⁴³*Laska dhe Lika kundër Shqipërisë*, çështjet nr. 12315/04 dhe 17605/04, 20/04/2010, mund ta gjeni në adresën: <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=002-980>

²⁴⁴ Në kohën kur vuante dënimin me burgim, ai përfitoi një zbritje dënimi me 6 muaj. Gjithashtu, ai kërkoi që të transferohej nga Burgu i Sigurisë së Lartë të Burrelit në një burg tjetër të sigurisë së zakonshme. Gjykata e Rrethit Mat dha pëlqimin për kërkesën dhe vendosi ta transferonte atë në një burg të zakonshëm me vendimin datë 7.10.2008.

²⁴⁵ Nga burgu i Burrelit, datë 25.2.2010, me vendimin nr. 12, datë 25.2.2010 të Gjykatës së Rrethit Mat nën mbikëqyrjen e shërbimit të provës.

²⁴⁶ Duke iu referuar përgjigjes së Drejtorisë së Përgjithshme të Burjeve me shkresë zyrtare nr. Prot. 3530/5, datë 22.05.2012, gjithashtu në letrën zyrtare nr. 1068/1, datë 13.02.2013.

²⁴⁷ Në kohën kur vuante dënimin me burg, ai përfitoi një zbritje dënimi me 7 muaj. Gjithashtu, ai kërkoi që të transferohej nga Burgu i Sigurisë së Lartë të Burrelit në një burg tjetër të sigurisë së zakonshme. Gjykata e Rrethit Mat dha pëlqimin për kërkesën dhe vendosi ta transferonte atë në një burg të zakonshëm me vendimin nr.116, datë 26.12.2006. Ky vendim mori formë të prerë me vendim të Gjykatës së Apelit Tiranë nr. 616, datë 19.9.2007.

²⁴⁸Nga Burgu i Burrelit, me vendimi nr. 2, datë 24.02.2010 të Gjykatës së Rrethit Mat, sipas kritereve të përcaktuara në nenin 64 të Kodit Penal²⁴⁸, nën mbikëqyrjen gjatë periudhës së provës.

²⁴⁹ Me vendimit nr. 798, datë 20.10.2010.

vendimit penal nr. 64, datë 24.5.2002 të Gjykatës së Rrethit Pukë. Gjykata e Lartë vendosi me anë të urdhrin nr.13, datë 9.2.2012, pezullimin e vendimin.²⁵⁰Për pasojë, ankuesi u lirua me kusht.²⁵¹

GJEDNJ-ja²⁵² konstatoi se e drejta e ankuesit për proces të rregullit ishte shkelur rëndë nga autoritetet e brendshme, për pasojë, ajo u shpreh se “në rastin në fjalë, rishikimi i çështjes, nëse kërkohej nga ankuesi, përfaqësonte në parim mënyrë më të përshtatshme për kompensimin e shkeljes. Ky qëndrim është në përputhje me udhëzimet e Komitetit të Ministrave, i cili në rekomandimin nr. R (2000) 2 u bën thirrje shteteve palë në Konventë të prezantojnë mekanizma për rishikimin e çështjeve dhe rihapjen e proceseve gjyqësore në nivelin e brendshëm, duke konstatuar se këto masa përfaqësojnë “mjjetin më efikas, nëse jo mjjetin e vetëm, për arritjen e *restitution in integrum*”.

Pas vendimit të Gjykatës Evropiane, Vladimir Laska dhe Artur Lika (ankues në çështjen “*Laska & Lika kundër Shqipërisë*”, depozituan një kërkesë para Gjykatës së Lartë për rrëzimin e vendimit të dënimit nr. 64, datë 24.5.2002 të Gjykatës së Rrethit Pukë.²⁵³ Të dyja palët, si avokati mbrojtës i ankuesve edhe prokurori, e mbështetën pranimin e kërkesës së ankuesve.. Në vijim të shqyrtimit, Gjykata e Lartë²⁵⁴ rrëzoi vendimin nr. 793 datë 26.12.2002 të Gjykatës së Lartë, vendimin nr.145, datë 9.9.2002 të Gjykatës së Apelit Shkodër, dhe e ktheu çështjen për rigjykim nga një trupë tjetërgjyqësor në Gjykatën e Apelit Shkodër.

Çështja e cila i kaloi Gjykatës së Apelit Shkodër për rigjykim u regjistrua më 28.6.2012. Në vendimin e saj për këtë çështje, gjykata rishqyrtuese arriti t'i trajtojë²⁵⁵të gjitha çështjet e parashtruara nga GJEDNJ-ja, (gjeti adresat e dëshmitarëve, etj.). Vendimi i saj u kundërshtua më pas në Gjykatën e Lartë, e cila vendosi²⁵⁶ të linte në fuqi vendimin e Gjykatës së Apelit Shkodër, duke shfuqizuar kështu vendimin e dënimit.²⁵⁷Rrjedhimisht, ankuesit Vladimir Laska dhe Artur Lika u liruan pa asnjë detyrim, duke pasur parasysh se ata ishin liruar në bazë të liritimit të parakohshëm me kusht.

Në të njëjtën rrjedhë, Gjykatës së Lartë i është dashur të shqyrtojë kërkesën për rihapjen e proceseve gjyqësore për çështje të tjera penale si: *Caka kundër Shqipërisë, Berhani kundër Shqipërisë, Shkalla kundër Shqipërisë*. Përveç kërkesës në rastin Berhani, Gjykata e Lartë²⁵⁸ doli me vendim për çështjen "Caka" dhe "Shkalla" në të njëjtën ditë

²⁵⁰ Gjej bashkëlidhur.

²⁵¹ Po aty, shënimi 7.

²⁵² Në paragrafët 73-77 të vendimit.

²⁵³ Me objekt “Rishikimi i vendimit nr. 64, datë 24.05.2002, i Gjykatës së Rrethit Pukë”, është regjistruar me nr. 53204-01468-00-2010.

²⁵⁴ Mori vendimin nr. 01468/2010, datë 7.3.2012.

²⁵⁵ Në vendimin nr. 224, datë 17.6.2013.

²⁵⁶ Me anë të vendimitme dyet të mbyllura nr. 772, datë 28.4.2015.

²⁵⁷ Vendimi nr. 64, datë 24.5.2002 i Gjykatës së Rrethit Pukë, duke e rrëzuar çështjen për shkak të mungesës së provave të mjaftueshme.

²⁵⁸ Neni 441

Marrja e vendimit:

1. Pas shqyrtimit të çështjes, kolegji penal, ose Kolegjet e Bashkuara të Gjykatës së Kasacionit vendosin:

a) ta pranojnë dënimin objekt ankimi;

b) të ndryshojnë dënimin për shkak të ricilëimit të veprës, llojin dhe kohëzgjatjen e dënimit, për efektet civile të veprës penale;

c) të anulojë dënimin dhe zgjidhjen e jeshjes pa e kthyer atë mbrapsht për rishikim;

më datë 9.3.2012 kur doli me vendim për çështjen "Xheraj" dhe "Laska dhe Lika". Kjo praktikë konsolidoi përfundimisht kompetencën e Gjykatës së lartë për shqyrtimin e kërkesave të tilla në të ardhmen.

1.2.2. Caka kundër Shqipërisë

Caka kundër Shqipërisë:²⁵⁹ Çështja Caka ka të bëjë me parregullsinë e proceseve penale në sajë të dështimit të autoriteteve për të siguruar paraqitjen në gjyq të disa dëshmitarëve të kërkuar nga ankuesi. Ajo ka të bëjë po ashtu edhe me dështimin e Gjykatës së Shkallës së Parë për të marrë parasysht siç duhet dëshmitë e katër dëshmitarëve, të dhëna në favor të ankuesit (shkelje e nenit 6§1 të kombinuar me nenin 6 § 3 (d)).

Ankuesi Luzim Caka u gjykua për kryerjen e disa veprave të rënda penale brënda juridiksionit gjyqësor shqiptar. Gjykata e Shkallës së Parë Fier, me vendimin nr. 175, datë 11 maj 2000, e deklaroi atë fajtor dhe e dënoi me 25 vjet heqje lirie. Gjykata e Apelit Vlorë vendosi të lërë në fuqi këtë vendim në fuqi, ndërsa Gjykata e Lartë nuk e pranoi rekursin e ankuesit. Gjykata Kushtetuese e Shqipërisë në vitin 2003 vendosi ta refuzonte kërkesën e ankuesit për rrëzimin e tre vendimeve të mësipërme si antikushtetuese.

GJEDNJ-ja, në vendimin e saj të datës 8 mars 2010, pohoi se “për aq sa pretendimi i ankuesit lidhet me konstatimin e shkeljeve të nenit 6 § 3 (d) në lidhje me nenin 6 § 1, në rastet kur një kërkuar dënohet pavarësisht një shkeljeje të mundshme të drejtave të tij të garantuara nga neni 6 i Konventës, ai duhet, për aq sa është e mundur, të vihet në pozitën në të cilën do të kishte qenë në rast se nuk do të shpërfilleshin kërkesat e kësaj dispozite dhe se forma më e përshtatshme e korrigjimit është, në parim, gjykimi *de novo*, ose rihapja e proceseve gjyqësore, nëse kërkohet.”

Ankuesi Luzim Caka u ankuar²⁶⁰ para Gjykatës së Lartë, me kërkesë të regjistruar me nr. 52105-01388-00-2010. Nga ana e saj, Gjykata e Lartë vendosi²⁶¹:

- të rrëzonte vendimin nr. 572, datë 16.10.2001 të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë;
- të rrëzonte vendimin nr. 174, datë 20.10.2000, të Gjykatës së Apelit Vlorë;
- ta kthente çështjen për shqyrtim me një trupë tjetër gjyqësor para Gjykatës së Apelit Vlorë.

Shënim: Ankuesi Caka, së bashku me kërkesën për shqyrtimin e vendimit të dënimit nr.175, datë 11.05.2000, paraqiti para Gjykatës së Lartë edhe kërkesën për pezullimin e ekzekutimit të vendimit të dënimit, në bazë të nenin 454 të KPP-së. Sipas vendimit të saj, Gjykata e Lartë vendosi që çështja e referuar nga ky ankues nuk i plotësonte kriteret²⁶² për të justifikuar pezullimin e vendimit të dënimit, marrë kundër tij, duke e lënë këtë vendim në diskrecionin e gjykatës që do të merrej me rigjykimin.

d) të anulohet dënimi dhe t'i kthejë aktet mbrapsht për rihikim.

²⁵⁹Caka kundër Shqipërisë, çështja nr. 44023/02, 08/12/2009, mund ta gjeni në adresën: <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-96033>

²⁶⁰Me objekt "Rishikimi i vendimit nr.175, datë 11.05.2000 i Gjykatës së Rrethit Fier.

²⁶¹Me anë të vendimit nr. 01388/2010, datë 7.03.2012.

Në vendimin nr. 75, datë 7.03.2012, Gjykata e Lartë e orientoi Gjykatën e Apelit Vlorë që të merrte parasysh dhe të shqyrtonte më tej disa çështje që lidheshin me konstatimet e bëra në vendimin e GJEDNJ-së, përkatësisht:

- dëshminë e qytetarëve Namik Cela, Ardian Dogani, Gramoz Dogani dhe personat e tjerë që kanë dëshmuar për ngjarjen e datës 18.03.1998.
- të sqarojë çështjen nëse policia që ka qenë e pranishme në vendin e ngjarjes dhe që rezultoi të ketë deklaruar vetëm gjatë hetimeve paraprake, dhe të marrë dëshmitë e saj në rast se përgjigja për këtë pyetje është pozitive.
- të vlerësojë të gjitha konstatimet e GJEDNJ-së, në veçanti duke iu referuar vendimit të saj mbi shkeljet e konstatuara në nenin 6/1 dhe 6/3 (d) të Konventës lidhur me besueshmërinë e kërkesave bazuar në nenet 79/ç, 22 dhe 25 të Kodit Penal.
- faktet kriminale që kanë të bëjnë me dëshmitë dhe provat për qëndrueshmërinë e padisë kundër paditësit lidhur me vrasjen e shtetasit P.E.;
- thirrjen si dëshmitar të qytetarit Todi Tiranishti, Arben Sadiku dhe Agron Kiptiu, të cilët rezultojnë që nuk janë kërkuar të thirren si dëshmitarë para gjykatës, megjithëse kanë qenë dëshmitarë okularë të ngjarjes në momentin e vrasjes së viktimës.
- shqyrtimin e akuzave për posedim të paligjshëm të armëve kundër ankuesit, përmes mbledhjes së dëshmiave të dëshmitarëve Namik Cela dhe Gramoz Dogani dhe vlerësimin e tyre së bashku me dëshmitë e tjera, të tilla si akti i ekspertizës së balistikës së armëve që dëshmon se armët kanë qenë në inventarin e forcave të policisë së Beratit, fakt ky që nuk është analizuar dhe nuk është shqyrtuar nga gjykata.

Pas rishqyrtimit të çështjes në procesin e rigjyimit, Gjykata e Apelit Vlorë vendosi të linte në fuqi vendimin e dënimit nr.175, datë 11.05.2000 të Gjykatës së Rrethit Fier për ankuesin Caka. Kundër këtij vendimi, ankuesi parashtroi rekurs para Gjykatës së Lartë më 14.1.2013, duke pretenduar se vendimi i Gjykatës së Apelit ishte i padrejtë, pasi nuk përmbushte të gjitha detyrat e përcaktuara në vendimin e GJEDNJ-së dhe në vendimin e Gjykatës së Lartë. Më konkretisht, këto pretendime i referohen dështimit të përsëritur të gjykatës për të thirrur dëshmitarët e përmendur në vendimet e mësipërme.²⁶³ Me vendimin *in camera* nr. 2122, datë 28.4.2015, Gjykata e Lartë e hodhi poshtë kërkesën e të pandehurit Lulzim Caka kundër vendimit të Gjykatës së Apelit Vlorë nr.15, datë 19.12.2012.

---

²⁶³Lidhur me këtë pretendim të ankuesit, sipas vendimit të Gjykatës së Apelit Vlorë rezultoi si më poshtë:

Dëshmitari Sali Callimori është thirrur dhe pyetur nga gjykata;

Dëshmitari Sokol Duro është thirrur, por nuk është gjetur pasi ka rezultuar të jetë jashtë vendit në një adresë të panjohur;

Dëshmitari Arben Mesiti, sipas informacionit të marrë nga autoritetet përkatëse, rezultoi se nuk ka informacion lidhur me vendbanimin e tij;

Përsa i përket dëshmitarit Bashkim Hoxha, Gjykata e Apelit e ka konsideruar deklaratën e këtij shtetas si pa vlerë juridike, duke qenë se dëshmia mund të jepet vetëm para Gjykatës;

Dëshmitari Arben Sadiku është jashtë vendit me adresë të panjohur;

Dëshmitari Agron Kiptiu është jashtë vendit me adresë të panjohur;

Dëshmitari Todi Tiranishti ka ndërruar jetë më 12. 09. 2012.

Gjykata e Lartë konstaton se parimet themelore të gjykimit penal në proceset gjyqësore të kundërshtuara janë respektuar dhe se nuk ka pasur shkelje në lidhje me pavlefshmërinë e procesit penal, ose akteve që rrjedhin prej tij. Gjykata e Apelit Fier, në analizën dhe vlerësimin e saj, ka shqyrtuar dhe i është përgjigjur të gjitha pretendimeve të ngritura gjatë gjykimit dhe në apel, nga të dyja palët. Kjo gjykatë ka kryer të gjitha detyrat e përcaktuara me vendimin nr. 00-2012-750 (75), datës 7.3.2012 të Gjykatës së Lartë. Ajo vuri në dukje më tej në këtë vendim se "Gjykata e Apelit Fier ka bërë të gjitha përpjekjet e duhura dhe ka treguar kujdesin e duhur për njoftimin e dëshmitarëve, megjithatë në kushtet kur njëri prej tyre ka vdekur, ndërsa të tjerët, pavarësisht përpjekjeve të shumta të gjykatës, nuk kanë qenë në gjendje të kontaktohen, për shkak të faktit se ata janë aktualisht jashtë shtetit. Në këto kushte, me miratimin e avokatit mbrojtës të të pandehurit, gjykata ka vendosur me të drejtë të revokojë vendimin për thirrjen e dëshmitarëve, për shkak të faktit se ishte e pamundur që të përmbushej kjo detyrë e ngarkuar nga Gjykata e Lartë".

Në përfundim, proceset e rihapura në çështjen *Caka* përfunduan në dënimin edhe një herë të ankuesit, mbi bazën e të cilit ai u mbajt në burg. Në këto kushte, ankuesi Lulzim Caka vijon të vuajë dënimin me heqje lirie në IEPV Durrës, me 25 vjet heqje lirie.

3.2.3. *Shkalla kundër Shqipërisë*

Shkalla kundër Shqipërisë:²⁶⁴ ka të bëjë me shkeljet e konstatuara në procesin gjyqësor kundër ankuesit Ardian Shkalla, në bazë të nenin 651 të Konventës Europiane për të Drejtat e Njeriut (KEDNJ) në dy drejtime: i) për mohimin e pajustificuar të së drejtës për t'i drejtuar Gjykatës Kushtetuese; ii) parregullsisë së proceseve gjyqësore dhe dënimin të ankuesit *in absentia*. Më konkretisht, me vendimin nr. 848, datë 21.12.2001, Gjykata e Rrethit Tiranë ka gjykuar në mungesë dhe ka vendosur për pranimin e fajësisë për Ardian Shkallën për veprën penale "vrasje" në rrethana të tjera kualifikuese kundër dy, ose më shumë personave të tjerë.²⁶⁵ Bazuar në nenin 55 të KP-së, ankuesi u dënua me burgim të përjetshëm. Avokati mbrojtës i caktuar nga anëtarët e familjes së tij, paraqiti ankim kundër këtij vendimi. Me vendimin nr. 205, datë 26.4.2002, Gjykata e Apelit Tiranë la në fuqi vendimin e Gjykatës së Rrethit Tiranë. Ky vendim u apeluar nga avokati i caktuar nga anëtarët e familjes së ankuesit. Me vendimin nr. 39, datë 15.1.2003, Gjykata e Lartë vendosi të linte në fuqi vendimin e Gjykatës së Apelit Tiranë. Në vitin 2003, kërkuesi iu dorëzua autoriteteve shqiptare dhe në vitin 2005 ai caktoi një avokat për të ngritur padi para Gjykatës Kushtetuese për të kundërshtuar vendimin e dhënë në mungesë kundër tij. Me vendimin nr.10, datë 1.2.2005, Gjykata Kushtetuese vendosi të mos e dërgojë çështjen për shqyrtim në seancë plenare, pasi kërkesa ishte paraqitur jashtë afatit ligjor 2-vjeçar.

GJEDNJ-ja e shpalli vendimin e saj për këtë rast më 10.8.2011 duke konstatuar se autoritetet e brendshme kishin cenuar seriozisht të drejtën e ankuesit për proces të rregullt ligjor. Për pasojë, autoritetet shqiptare (në zbatim të nenit 46 të Konventës)

²⁶⁴ *Shkalla kundër Shqipërisë, çështja nr. 26866/05, 10/05/2011, mund ta gjeni në adresën: <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-104710>*

²⁶⁵ *Siç parashikohet në nenet 79/dh të Kodit Penal (KP) dhe për veprën penale të armëmbajtjes së paligjshme, parashikuar në nenin 278/2 të KP-së.*

duhej ta vendosnin ankuesin Shkalla në pozicionin ku do të kishte qenë po të mos ishin shpërfillur kërkesat e parashikimeve ligjore. Forma më e përshtatshme e kompensimit në këtë drejtim u konsiderua të ishte gjykimi *de novo*, ose rihapja e proceseve gjyqësore, nëse do të kërkohej kjo gjë.

Në bazë të vendimit të GJEDNJ-së dhe vendimit të Gjykatës Kushtetuese nr.20, datë 1.6.2011 (në çështjen *Xheraj*), ankuesi Ardian Shkalla paraqiti një kërkesë për rishikimin e vendimit përfundimtar në Gjykatëtë Lartë. Gjykata e Lartë e refuzoi²⁶⁶ kërkesën për rishikim duke deklaruar se:

“GJEDNJ-ja ka konstatuar shkelje të vendimit kushtetues, jo të gjykimin të bërë nga Gjykata e Lartë dhe, për këtë arsye, ankuesi Ardian Shkalla duhet t'i drejtohet Gjykatës Kushtetuese, në mënyrë që kjo e fundit të korrigjojë shkeljen e konstatuar.”

Pasi ankuesi iu drejtua Gjykatës Kushtetuese, ajo, me vendimin nr.45/2013, vendosi ta rrëzonte vendimin e Gjykatës së Lartë, duke pretenduar se:

Roli i një Gjykate të Lartë është pikërisht zgjidhja e konflikteve, duke shmangur divergjencat dhe paqëndrueshmërinë (shih vendimin nr.20, datë 1.6.2011 të Gjykatës Kushtetuese). Lidhur me legjislacionin procedural civil, ndryshe nga ligji penal procedural, në vendin tonë janë bërë ndryshimet e nevojshme, pasi në nenin 494 të KPP-së është përcaktuar se një ndër rastet kur pala në fjalë mund të kërkojë rishikimin e një vendimi të formës së prerë, është kur GJEDNJ-ja konstaton shkelje të KEDNJ-së. Në këto kushte, përveç kërkesës për plotësimin e legjislacionit procedural penal, Gjykata arsyetoi se Gjykata e Lartë duhet të gjejë një zgjidhje për kthimin e së drejtës së shkelur të ankuesit me qëllim arritjen e restitutio in integrum (shih vendimet nr. 22, datë 9.3.2010, datë 1.6.2011, të Gjykatës Kushtetuese) ... "Në rrethanat kur GJEDNJ-ja ka gjetur shkelje të së drejtës për proces të rregullt ligjor në procesin e kryer në gjykatat e faktit, është kompetenca e Gjykatës së Lartë, edhe në aspektin e rolit të saj në sistemin tonë ligjor, të provojë dhe të mbajë një qëndrim të shprehur lidhur me pretendimin e ankuesit Ardian Shkalla, për rishikimin e e vendimeve penale, të cilat e kanë gjykuar dhe dënuar atë në mungesë.

Në një përpjekje të dytë, ankuesi iu drejtua edhe një herë Gjykatës së Lartë, e cila, në vendimin nr. 00-2014-1107, datë 9.4.2014, u shpreh se:

"Me gjithë përmbajtjen dhe frymën e nenit 450 të Kodit të Procedurës Penale, ku, edhe pse shkeljet procedurale nuk parashikohen si mjet për të paraqitur kërkesë për rishqyrtim të një vendimi, tani është gjerësisht e pranuar se kur shkelje të tilla përbëjnë shkelje të së drejtës kushtetuese për një proces të rregullt gjyqësor dhe kur kjo dëshmohet me një vendim që ka pasur si objekt shkelje të të drejtave kushtetuese, ose më mirë shkeljen e të drejtave dhe lirive themelore të njeriut, ky vendim përbën në vetvete arsye për pranimin e kërkesës".

Pas pranimit të kërkesës, gjykata vendosi të anulojë vendimet e mëparshme të gjykatave të brendshme dhe ta kthejë çështjen për shqyrtim në Gjykatën e Rrethit Tiranë, me një trupë tjetër gjyqësore. Në fund të procesit të rigjykimin, Gjykata e

²⁶⁶ Me vendimin nr. 00-2012-582, datë 8.3.2012.

Rrethit Tiranë, e deklaroi të pandehurin Ardian Shkalla fajtor.²⁶⁷Pas procedurave të ankimit, vendimi i kësaj gjykate u la në fuqi nga Gjykata e Apelit Tiranë dhe nga Gjykata e Lartë.²⁶⁸

3.2.4 Berhani kundër Shqipërisë

Berhani kundër Shqipërisë:²⁶⁹me vendimin e saj të vitit 2010, GJEDNJ-ja vendosi se gjatë gjykimit të çështjes kundër ankuesit Berhani ka pasur shkelje të nenit 6§1 të KEDNJ-së në lidhje me marrjen dhe administrimin e provave nga gjykatat, në kundërshtim me parimin e procesit të rregullt ligjor. Më konkretisht:

Ankuesi Berhani u gjykua për një vrasje të ndodhur në vitin 1996 në qytetin e Kuçovës. Edhe pse u arrestua pak pas ngjarjes, si autor i dyshuar i saj, në vitin 1997, ai u arratis nga Shqipëria. Pas gjykimit në mungesë, Gjykata e Rrethit Berat, me vendimin nr. 1, datë 12.1.2001, e shpalli atë fajtor për veprën penale të "vrasjes me paramendim" dhe "posedim të paligjshëm të armëve".

Gjykata e Apelit Vlorë, me vendimin nr. 196, datë 24.11.2000, vendosi të mos e pranojë ankesën, me arsyetimin se nuk provohej se kur i ishte komunikuar vendimi babait të ankuesit Berhani. Pas ekstradimit të ankuesit Berhani, në nëntor të vitit 2001, ai u ankua para Gjykatës së Rrethit Beratit për njohjen e së drejtës për të apeluar dënimin e gjykatës së shkallës së parë.

Me vendimin nr. 66, datë 22.11.2001, Gjykata e Rrethit Berat vendosi të njihte të drejtën e ankuesit Berhani në lidhje me kundërshtimin e vendimit të gjykatës së shkallës së parë. Gjykata e Apelit Vlorë, me vendimin e saj nr. 58, datë 19.3.2002, pas shqyrtimit të ankesës së ankuesit në seancë publike, vendosi pranimin dhe lënien në fuqi të vendimit të Gjykatës së Rrethit Berat lidhur me themelin e çështjes.

Më 16 prill 2002 ankuesi paraqiti një tjetër ankesë në Gjykatën e Lartë, e cila, me vendimin nr. 587, datë 25.10.2002, vendosi të mos e pranonte rekursin. Në vijim, Gjykata Kushtetuese në qershor 2004 vendosi refuzimin e kërkesës së paraqitur nga ankuesi Berhani.

Në vendimin, datë 4 tetor 2010, GJEDNJ-ja pohoi se konstatimi i një shkelje të nenit 6§1 dëshmon se proceset para gjykatave të brendshme nuk i përmbushin kërkesat për proces të rregullt. Gjykata i referohet praktikës së saj të konsoliduar dhe sqaron më tej

²⁶⁷Me vendimin nr. 627, datë 6.3.2015, për veprën e "vrasjes në rrethana të tjera specifike", të parashikuar nga neni 79/d i Kodit Penal (dispozitat penale në fuqi në kohën e kryerjes së veprës penale), dhe sipas kësaj dispozite, ankuesi u dënua me burg të përjetshëm; i pandehuri u shpall fajtor për veprën e "prodhimit dhe posedimit të paligjshëm të armëve dhe municioneve ushtarake", siç parashihet me nenin 278/2 të Kodit Penal (dispozitat penale në fuqi në kohën e kryerjes së veprës penale), dhe bazuar në këtë dispozitë Gjykata e dënoi ankuesin me një (1) vit heqje lirie. Në zbatim të nenit 55 të Kodit Penal, pas bashkimit të akuzave, i pandehuri u dënua me burgim të përjetshëm. Në zbatim të nenit 406/1 të Kodit të Procedurës Penale, u zbrit 1/3 e dënimit, duke e dënuar përfundimisht të pandehurin me 25 (njëzet e pesë) vjet heqje lirie.

²⁶⁸ Gjykata e Apelit Tiranë, me vendimin nr. 1433, datë 21.9.2015, vendimi i lënies në fuqi nr. 627, datë 6.3.2015, i Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë. Më 7.10.2015, Zyra e Prokurorisë depozitoi një ankesë në Gjykatën e Lartë. Më 20.10.2015, ankuesi paraqiti kundër rekurs para së njëjtës gjykate. Gjykata e Lartë, me 23.6.2016, me vendimin nr. 00-2016-11055, vendosi të refuzojë rekursin e Prokurorisë, duke lënë në fuqi vendimin nr. 433, datë 21.9.2015 të Gjykatës së Apelit Tiranë.

²⁶⁹Berhani kundër Shqipërisë, çështja nr. 847/05, 27/05/2010, mund ta gjeni në adresën: <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-98833>

se në rast të shkëlqes së nenit 6 § 1 të Konventës, ankuesi duhet, sa më shumë të jetë e mundur, të vihet në pozitën që do të kishte qenë në qoftë se nuk do të ishin shpërfillur kërkesat e këtij parashikimi ligjor. Gjykata përsërit se, kur konstaton që një kërkues është dënuar pa pasur në dispozicion garancitë për proces të rregullt, forma më e përshtatshme e kompensimit, në parim, do të ishte gjykimi *de novo*, ose rihapja e proceseve gjyqësore, në kohën e duhur dhe në përputhje me kërkesat e nenit 6 të Konventës.

Në bazë të vendimit të GJEDNJ-së, ankuesi Berhani paraqiti një kërkesë për rishikimin e vendimit të Gjykatës së Lartë për shfuqizimin e vendimit të dënimit dhe kthimin e çështjes për rishqyrtim në Gjykatën e Apelit Berat, e cila u regjistrua me nr. 52104-01130-00-2010. Të dyja palët, si avokati i ankuesit edhe prokurori, e pranuan kërkesën e ankuesit.

Gjykata e Lartë, me vendimin nr. 1130/2010, datë 15.02.2012, vendosi:

- të pranojë kërkesën për rishikimin e vendimit të dënimit për të pandehurin Gentian Berhani;
- të anulojë vendimin nr. 587, datë 25.10.2002 të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë dhe vendimin nr.1, datë 12.1.2000 të Gjykatës së Rrethit Berat;
- ta kthejë çështjen për rishqyrtim pranë Gjykatës së Rrethit Berat, me një trup gjyqësor me përbërje të ndryshme.

Shënim: *Së bashku me kërkesën për rishqyrtimin e vendimit penal të formës së prerë, ankuesi nuk ka kërkuar pezullimin e ekzekutimit të dënimit para Gjykatës së Lartë.*

Gjykata e ngarkuar për rigjykimin, Gjykata e Rrethit Berat, me vendim të ndërmjetëm, datë 11.09.2012, vendosi ta ndryshojë masën e sigurisë ndaj ankuesit nga "arrest me burg" në "arrest në shtëpi".²⁷⁰Më pas, Gjykata e Rrethit Berat e pezulloi çështjen në bazë të vendimit të prokurorit për të vijuar me hetime të mëtejshme. Më vonë prokuroria mori vendim për rrëzimin e hetimit penal kundër kërkuesit.²⁷¹

1.3. Cilat kanë qenë pengesat kryesore të hasura nga autoritetet shqiptare lidhur me rihapjen e proceseve gjyqësore në çështjet e sipërpërmendura?

Procedura e brendshme e ndjekur për rihapjen e proceseve gjyqësore ka hasur në disa vështirësi. Në thelb, ankuesit në çështjet *Caka dhe Shkalla* janë mbajtur në burgim pasi Gjykata e Lartë i ka anuluar vendimet e brendshme të kundërshtuara. Mbajtja e ankuesve me statusin e të dënuarit në pritje të përfundimit të proceseve të rishikimit mund të ndikojë mbi të drejtat e ankuesve, në kundërshtim me parimin e prezumimit të pafajësisë, një standard i njohur ky i Konventës.

²⁷⁰Gjykata e Apelit Vlorë me vendimin nr. 309, datë 06.11.2012, vendosi të mos e pranojë vendimin e gjykatës së rrethit, duke vendosur ndaj kërkuesit masën e sigurisë së "arrestit me burg" kundër ankuesit.

²⁷¹Bazuar në kërkesën e prokurorit, reflektuar në vendimin nr. 529, datë 19.11.2012 "Për referim në Zyrën e Prokurorisë të dosjes gjyqësore nr. 463, e regjistruar më 29.6.2012, me arsyetimin se: "Prokurori ka tërhequr akuzat kundër Gentian Berhani për të vazhduar me hetime të mëtejshme." Më në fund, Prokuroria e Beratit, me vendimin datë 11.11.2013, e ndërpreu hetimin penal kundër ankuesit Gentian Berhani. Për pasojë, ankuesi u lirua dhe është aktualisht i lirë.

Më konkretisht, standardet e Konventës kërkojnë që, përderisa dënimi përfundimtar kundër ankuesve nuk është më në fuqi, për sa kohë që procesi i ri është në vijim e sipër, duhet të respektohet prezumimi i pafajësisë. Domethënë, duhet të aplikohet praktika e Komitetit të Ministrave në çështjen *Sadak, Zana, Dicle dhe Doğan kundër Turqisë* përmes rezolutës së përkohshme ResDH (2004)31,²⁷² në kuadër të ekzekutimit të vendimit të Gjykatës Europiane që konstatoi parregullsinë e proceseve penale, duke vendosur për rihapen e çështjes dhe prishjen e vendimit objekt i shqyrtimit. Autoritetet turke i raportuan Komitetit të Ministrave se "*ankuesit janë mbajtur në paraburgim për aq kohë sa ata vazhdonin të vuanin dënimet fillestare*".

Në rezolutën e përkohshme, Komiteti i Ministrave "*thekson në këtë aspekt rëndësinë e prezumimit të pafajësisë, siç garantohet nga Konventa*" dhe "*shpreh keqardhje për faktin që, pavarësisht rihapjes së proceseve gjyqësore të kontestuara, ankuesit kanë vazhduar të vuajnë dënimet fillestare kundër tyre dhe, në këtë mënyrë, kanë mbetur në paraburgim pothuajse tre vjet pas konstatimit të shkeljes së Konventës nga Gjykata*".

Duke kujtuar se në këtë vendim Gjykata ka konstatuar shkelje të së drejtës së ankuesve, sipas Konventës, për proces të rregullt gjyqësor, kur u dënuan në vitin 1994 nga Gjykata e Sigurimit Shtetëror të Ankarasë me 15 vjet heqje lirie; Duke kujtuar që, pas miratimit të rezolutës së përkohshme ResDH (2002) 59, autoritetet turke miratuan legjislacionin përkatës që lejonte rihapjen e proceseve penale dhe që gjyqi kundër ankuesve u rihap në shkurt të vitit 2003 dhe deri tani janë mbajtur 13 seanca dëgjimore; Duke vënë në dukje se kërkesat e shumta të ankuesve për lirim në pritje të rezultatit të gjykimit të ri janë refuzuar pa asnjë arsye bindëse nga Gjykata e Sigurimit të Shtetit; Duke kujtuar se më 20 nëntor 2003, Kryetari i Komitetit të Ministrave, me kërkesë të Komitetit, i ka përcjellë shqetësimet e këtij të fundit autoriteteve turke lidhur me këtë gjendje; Duke vënë në dukje se, në përgjigjen e tij, datë 19 shkurt 2004, Ministri i Punëve të Jashtme të Turqisë shprehet se paraburgimi i ankuesve vijon, për aq sa ata vazhdojnë të vuajnë dënimet fillestare; Duke theksuar në lidhje me këtë, rëndësinë e prezumimit të pafajësisë, siç garantohet nga Konventa; Shpreh keqardhjen për faktin se, pavarësisht rihapjes së proceseve gjyqësore të kontestuara, ankuesit vazhdojnë të vuajnë dënimet fillestare dhe, në këtë mënyrë, të qëndrojnë në paraburgim pothuajse tre vjet pas konstatimit të shkeljes së Konventës nga Gjykata në këtë rast; **Thekson detyrimin e Turqisë, bazuar në nenin 46, paragrafi 1, i Konventës, për të ekzekutuar vendimin e Gjykatës në këtë rast, nëpërmjet masave që synojnë sidomos heqjen e pasojave të shkeljes së konstatuar kundër ankuesve, duke përfshirë dhe lirin e ankuesve në mungesë të arsyeve bindëse që justifikojnë vijimin e paraburgimit të tyre në pritje të rezultatit të gjykimit të ri.**

Pak ditë pas kësaj Rezolute të Përkohshme, Gjykata e Kasacionit e Turqisë pezulloi ekzekutimin e dënimeve të kontestuara. Ky është vetëm një ndër shembujt e shumtë të kësaj natyre.

Nga praktika shqiptare sa i takon pikëpamjes procedurale, rihapja e proceseve gjyqësore nga gjykata rishqyrtuese do të thotë se ankuesit ruan statusin e të dënuarit derisa gjykatat përkatëse të marrë vendim përfundimtar lidhur me akuzat kundër tij.

²⁷² Miratuar nga Komiteti i Ministrave, më 6 prill 2004, në takimin e 879-të të Zëvendësministrave.

Shkaqet ligjore për të cilat ankuesit mbahen në paraburgim, në bazë të legjislationit shqiptar:

Neni 428 i KPP-së

“4. Në rastet e prishjes së vendimit nga Gjykata e Lartë dhe kur çështja kthehet për gjykim në gjykatën e shkallës së parë, ose në gjykatën e apelit, dhe kur vendimi priset po ashtu edhe nga gjykata e apelit dhe i kthehet për rigjykim gjykatës së shkallës së parë, afatet kohore të parashikuara për çdo shkallë gjykimi fillojnë të llogariten sërish nga data e marrjes së vendimit nga Gjykata e Lartë ose Gjykata e Apelit.”

Neni 263 i KPK-së – *afatet e kohëzgjatjes së paraburgimit*

1. Paraburgimi e humbet fuqinë në qoftë se nga fillimi i zbatimit të tij kanë kaluar afatet e mëposhtme, pa u dorëzuar aktet në gjykatë: a) tre muaj, kur procedohet për kundërvajtje penale; b) gjashtëmuaj, kur procedohet për vepra penale; c) dymbëdhjetë muaj, kur procedohet për krime të organizuara dhe të kryera nga banda kriminale.

2. Paraburgimi e humbet fuqinë në qoftë se nga dita e dorëzimit të akteve në gjykatë kanë kaluar afatet e mëposhtme, pa u dhënë vendimi i dënimit në shkallë të parë: a) një muaj, kur procedohet për kundërvajtje penale; b) tre muaj, kur procedohet për krime; c) gjashtë muaj, kur procedohet për për krime të organizuara dhe të kryera nga banda kriminale.

3. Paraburgimi e humbet fuqinë në qoftë se nga dita e dhënies së vendimit të dënimit në shkallë të parë kanë kaluar afatet e mëposhtme pa u dhënë vendimi i dënimit në gjykatën e apelit: a) një muaj, kur procedohet për kundërvajtje penale; b) dy muaj, kur procedohet për krime; c) tre muaj, kur procedohet për krime të organizuara dhe të kryera nga banda kriminale.

4. Në rastin kur vendimi priset nga Gjykata e Lartë dhe çështja i dërgohet për shqyrtim një gjykatë tjetër, afatet kohore fillojnë të llogariten sërish sipas rregullave të parashikuara për çdo shkallë të proceseve gjyqësore.

5. Në rast arratisjes së të pandehurit të paraburgosur, afatet fillojnë të llogariten sërish nga çasti në të cilin ai paraburgoset përsëri.

6. Kohëzgjatja tërësore e paraburgimit, duke marrë parasysh edhe zgjatjen e parashikuar nga neni 264 pika 2, nuk mund të kalojë këto afate: a) gjashtë muaj, kur procedohet për kundërvajtje penale; b) një vit, kur procedohet për krime; c) dy vjet, kur procedohet për krime të organizuara dhe të kryera nga bandat kriminale.

Rihapja e proceseve gjyqësore sipas legjislationit shqiptar nënkupton se çështjet do të shqyrtohen tërësisht, duke përfshirë si themelin e çështjes ashtu dhe aspektin

procedural, që do të thotë se gjykata rigjyquese do të shqyrtojë të gjitha faktet, provat dhe dëshmitë, duke përfshirë edhe fakte dhe prova të tjera të reja.²⁷³

Vendimi unifikues i Gjykatës së Lartë nr. 06, datë 10.11.2002, ndër të tjera thotë: "Procesi gjyqësor i kryer përmes rishikimit nuk është një proces i thjeshtë rishikimi (në kuptimin e ngushtë të fjalës) i një procesi të mëparshëm gjyqësor, por, gjykata, në përfundim të saj, pasi administron dhe vlerëson faktet, rrethanat dhe provat që janë paraqitur nga palët së bashku dhe në harmoni me provat, rrethanat dhe faktet e administruara dhe të vlerësuara në përfundim të gjykimit të mëparshëm, mund të arrijë në përfundime të ndryshme, madje edhe tërësisht të kundërta me atë çfarë është vendosur në gjykimin e parë dhe të marrë një vendim krejtësisht të ndryshëm. Nga një vendim që mund të jetë dhënë në fund të shqyrtimit të parë të çështjes, gjykata, në përfundim të procesit të rishikimit, mund të arrijë (kur pala e dënuar bën kërkesë për rishikim) në vendim pajfajësie, si edhe mund të arrijë edhe në vendimin e kundërt (kur prokuroria bën kërkesë për rishikim)".

Në rastet kur Gjykata e Lartë e pranon kërkesën për rishikim, ajo vendos për anulimin e vendimit objekt i kontestimit dhe e kthen çështjen për rigjykim në gjykatë përkatëse, ku do të gjykohet çështja nga një trupë tjetër gjyquese. Si prokurori dhe pala e interesuar janë të legjitimuar për të gëzuar të gjitha të drejtat procedurale (përfshirë edhe të drejtën e apelimit në gjykatën më të lartë).

Procesi i rishikimit, siç parashikohet në Kodin e Procedurës Penale të Shqipërisë, i nënshtrohet dy fazave. Faza e parë është shqyrtimi i kërkesës së referimit nga Gjykata e Lartë, bazuar në nenet 450 dhe 441 të KPP-së. Gjykata e Lartë, e cila është gjykatë ligji, ka të drejtë të verifikojë ekzistencën e shkaqeve për rishikim të vendimit, ligjshmërinë e kushteve, kriteret dhe procedurën për shqyrtimin e vendimit përfundimtar. Në asnjë mënyrë, Gjykata e Lartë nuk vendos për themelin e çështjes dhe pranimin e fajësisë. Ajo ka juridiksion vetëm për rishikimin e ligjshmërisë së kërkesës.

Në rast se Gjykata e Lartë konstaton përmbushjen e njërit prej kushteve të parashikuara në nenin 450, ajo e kalon çështjen në fazën e dytë të procesit të shqyrtimit për rigjykim. Në këtë fazë, si gjykatë rishqyrtuese për të rivlerësuar

---

²⁷³Neni 427 i KPP-së – Përsëritja e shqyrtimit gjyqësor: Kur një palë kërkon rimarrjen e provave të administruara në shqyrtimin gjyqësor të shkallës së parë ose marrjen e provave të reja, gjykata, në qoftë se çmon se një gjë e tillë është e nevojshme, vendos përsëritjen tërësisht ose pjesërisht të shqyrtimit gjyqësor. Për provat që zbulohen pas gjykimit të shkallës së parë ose të atyre që dalin aty për aty, gjykata vendos, sipas rastit, marrjen ose jo të tyre. Përsëritja e shqyrtimit gjyqësor vendoset edhe kryesisht kur gjykata e çmon të domosdoshme. Gjykata vendos përsëritjen e shqyrtimit gjyqësor kur vërtetohet se i pandehuri nuk ka marrë pjesë në shkallë të parë, sepse nuk ka marrë dënimin ose nuk ka mundur të paraqitet për shkaqe ligjore. Për përsëritjen e shqyrtimit gjyqësor, të vendosur në bazë të paragrafeve të mësipërme, procedohet menjëherë dhe kur kjo nuk është e mundur, shqyrtimi gjyqësor shtyhet për një afat jo më të gjatë se dhjetë dite.

vendimin e kundërshtuar, në dritën e provave të reja të paraqitura nga ankuesi, mund të caktohet Gjykata e Shkallës së Parë (shkalla e parë) ose Gjykata e Apelit.

Neni 441 – Dhënia e vendimit

1. Pas shqyrtimit të çështjes, Gjykata e Lartë vendos: a) lënien në fuqi të vendimit ndaj të cilit është bërë rekurs; b) ndryshimin e vendimit për cilësimin ligjor të veprës, për llojin dhe masën e dënimit, për pasojat civile të veprës penale; c) prishjen e vendimit dhe zgjidhjen e çështjes pa e kthyer për rishqyrtim; d) prishjen e vendimit dhe kthimin e akteve për rishqyrtim.

Neni 441, shkronja d, parashikon që Gjykata e Lartë mund të vendosë d) *anullimin e vendimit të dhe dërgimin e çështjes në gjykatën rigjyquese për rishqyrtim*, parashikim ky, që fjalë për fjalë do të thotë thjesht anulimin "formal" të dënimit. Kjo do të thotë se anulimi shërben vetëm për justifikimin e procesit të rishikimit, që konsiston në marrjen e provave të reja, në korigjimin e parregullsive të procesit ligjor etj. Gjatë procesit të rigjykimit, ankuesi mban statusin e personit të dënuar dhe, për këtë arsye, do të vazhdojë të mbahet në burgim. Në rast se janë tejkaluar afatet kohore ligjore për paraburgimin e ankuesit (neni 263) në pritje të procedurës së rigjykimit, atëherë ankuesi mund të lirohet. Në rast se vendimi i gjykatës përgjegjëse për rishqyrtimin e konfirmon ankuesin si të pafajshëm, atëherë ankuesi lirohet dhe lihet i lirë.

Gjykata e Lartë, në vendimin nr. 75, datë 9.03.2012 për çështjen *Caka*, argumentoi në lidhje me statusin e ankuesit Caka në pritje të procesit të rigjykimit, bazuar në këtë interpretim:

Duke u mbështetur në një kërkesë të ngjashme kur Gjykata e Lartë vendosi të anulonte vendimin e kundërshtuar dhe t'ia kthente çështjen për rigjykim gjykatave rigjyquese (në bazë të nenit për "rishikimin" (nenet 449-461 të KPP), pozicioni ligjor i paditësit Lulzim Caka në fazën e rigjykimit do të ishte statusi i të dënuarit dhe, rrjedhimisht, ai do të mbahet në burg për ekzekutimin e vendimeve gjyqësore.

... anulimi i vendimeve gjyqësore bazuar në kërkesën për rishikim nuk ka të njëjtat pasoja si anulimi i vendimeve dhe kthimi i akteve për rishqyrtim në rastet kur çështja shqyrtohet në bazë të ankesës ose rekursit të bërë nga i dënuari, ose prokurori.

Në bazë të një kërkesë për rishikim, prishja e vendimeve, , i shërben vetëm në rihapjes së procesit të shqyrtimit, për marrjen e provave të reja, ndreqjen e parregullsive gjatë procesit ligjor etj. Pra, pozicioni ligjor i ankuesit nuk ndryshon. Ai vijon të ketë statusin e personit të dënuar dhe, për këtë arsye, do të vazhdohet të mbahet në burg deri në përfundimin e rigjykimit, ose sipas rastit.

Gjykata e Lartë i referohet shprehimisht pikës 2 të nenit 456 të Kodit të Procedurës Penale (vendimi pas rishikimit), i cili thotë: "Kur pranohet kërkesa për rishikimin, gjykata e anulon vendimin", që do të thotë se edhe gjatë rigjykimit, ekziston endenjë vendim që do të priset.

Nëse, në rrethanat e rishqyrtimit, gjykimi i vendimeve gjyqësore nga Gjykata e Lartë do të ishte ekuivalent me prishjen e vendimeve në çështjet e gjykatave të zakonshme në bazë të ankesave, ose rekurseve, më pas gjykimet e posaçme (rishikimi), siç është

rasti në fjalë, nuk do të kishte "kuptim", siç thuhet shprehimisht në dispozitën e nenit 456, paragrafi 2 i Kodit të Procedurës Penale: "kur pranohet kërkesa për rishikim, gjykata e prish vendimin", që do të thotë që gjykohet një vendim i marrë më parë nga Gjkata e Lartë.

1.3.1. A e kanë ankuesit mundësinë që, në përputhje me dispozitat specifike ligjore, t'i kërkojnë gjykatës kompetente të gjykohen në gjendje të lirë ndërsa presin vendimin e një procesi të ri ligjor?

Përveç dënimit fillestar, që i mban ankuesit në burgim, në legjislacionin shqiptar ka edhe shkaqe të tjera ligjore të cilat mundësojnë ankuesit të lihen në gjendje të lirë ndërsa janë në pritje të rezultatit të procesit rigjykses. Më specifikisht, kërkesit gëzojnë të drejtën të kërkojnë pezullimin e ekzekutimit të vendimit objekt shqyrtimi, mbështetur në nenin 454 të KPP-së, i cili parashikon si më poshtë vijon:

Neni 454 i KPP-së – Pezullimi i ekzekutimit

Kolegji Penal i Gjykatës së Lartë dhe gjykata e caktuar për rigjykimin e çështjes mund të urdhërojnë pezullimin e ekzekutimit të vendimit.

Nga rastet e sipërpërmendura si shembuj, dëshkohet se disa nga ankuesit e kanë ushtruar të drejtën për të kërkuar pezullimin e ekzekutimit, p.sh. në çështjen Caka, ankuesi L.C paraqiti një kërkesë për pezullimin e ekzekutimit, por Gjykata e Lartë e rrëzoi kërkesën dhe ankuesi mbeti në burg në pritje të proceseve të rigjykimit. E njëjta gjë ndodhi edhe në çështjen Shkalla. Rasti i vetëm kur Gjykata e Lartë e ka pranuar kërkesën për pezullimin e ekzekutimit ka qenë për ankuesin Vladimir Laska në çështjen *Laska& Lika*, ku Gjykata e Lartë e pranoi kërkesën për pezullimin e ekzekutimit dhe ankuesi u lirua në pritje të rezultatit të rigjykimit.

Ndërsa ankuesi Arben Xheraj (rasti Xheraj k Shqipërisë) dhe ankuesi Bujar Lika (rasti Laska& Lika kundër Shqipërisë), nuk e kanë ushtruar këtë kërkesë ligjore. Kjo ndodhi kryesisht për shkak të rrethanave specifike. Në çështjen *Xheraj*, ishte Gjykata e Lartë ajo që vendosi ta anulonte vendimin e dënimit, pa qënë nevoja për ta kaluar çështjen për rigjykim në një gjykatë tjetër. Në çështjen *Lika*, ankuesi B.L ishte në gjendje të lirë gjatë proceseve të rishikimit, pasi kishte përfituar lirinë e parakohshëm me kusht.

Vlen të theksohet fakti se edhe nëse Gjykata e Lartë nuk e pranon kërkesën e ankuesit për pezullim, ky fakt nuk e privon këtë të fundit nga mundësia për ta paraqitur këtë kërkesë edhe një herë gjatë rigjykimit përpara gjykatës rigjykesë. Në pajtim me nenin 454, paragrafi 1 të Kodit të Procedurës Penale, edhe pse Gjykata e Lartë nuk e urdhëron pezullimin e ekzekutimit të vendimit, gjykata e shkallës së parë, ose gjykata e apelit e caktuar për rigjykimin e çështjes, mund të vendosë ndryshe lidhur me pezullimin e ekzekutimit. Për më tepër, ligji nuk e përjashton ankuesin nga depozitimi i kërkesës për pezullimin e ekzekutimit të dënimit për të njëjtat arsye si para Gjykatës së Lartë. Përderisa ekzekutimi i vendimit të kontestuar nuk pezullohet, ankuesi do të vazhdojë të qëndrojë në burg dhe ndërsa është në pritje të procesit të rigjykimit ai do të vijojë të mbajë statusin e personit "të dënuar".

4. Ndryshimet në Kodin e Procedurës Penale të Shqipërisë lidhur me rihapjen e proceseve penale, bazuar në konstatimin e shkeljes për të drejtën për proces të rregullt ligjor sipas nenit 6 të KEDNJ-së

1.1. Dispozitat e reja dhe kompetenca për të vendosur për rihapjen

Ndryshimet në KPP me ligjin nr. 35/2017 siguroan bazën e duhur ligjore në legjislacionin shqiptar për rihapjen e proceseve penale në kushtet kur një vendim i GJEDNJ-së konstaton shkelje të së drejtës për proces të rregullt. Neni 450 të KPP-së, i cili parashikon shkaqet e rishikimit të një vendimi përfundimtar, përmban tre shkaqe të reja. Kështu, germa "e" e nenit 450 të KPP-së parashikon si shkak për rishikimin e një vendimi dhe rihapjen e procesit penal, praninë e një vendimi të GJEDNJ-së në çështje specifike.

Neni 450

Rastet e rishikimit

(ndryshuar me ligjin nr. 8813, datë 13.6.2002, ligjin nr. 35/2017)

...

e. Kur shkak për rishikimin e vendimeve të formës së prerë vjen si rezultat i një vendimi të Gjykatës Europiane të të Drejtave të Njeriut, i cili e bën të nevojshme rihapjen e çështjes. Kërkesa depozitohet brenda gjashtë muajsh nga njoftimi i vendimit;

Vlen të theksohet se kërkesa për rishikimin e një vendimi penal të formës së prerë nuk do të shqyrtohet më nga Kolegji Penal i Gjykatës së Lartë, por nga gjykata kompetente që e ka dhënë vendimin. Pra, neni 453 i KPP-së, pas ndryshimeve ligjore të vitit 2017 ka përmbajtjen e mëposhtme:

Neni 453²⁷⁴

Shqyrtimi i kërkesës

(ndryshuar me ligjin nr. 8813, datë 13.6.2002, ligjin nr. 35/2017)

1. Kërkesa e rishikimit shqyrtohet nga gjykata e shkallës së parë që e ka dhënë vendimin, në dhomën e këshillimit, në mungesë të palëve.
2. Kur kërkesa bëhet jashtë rasteve të përcaktuara në nenin 450, ose kur bëhet nga personat që nuk e gëzojnë këtë të drejtë, ose kur ajo rezulton haptazi e pambështetur, gjykata vendos mospranimin e saj.
3. Kur kërkesa pranohet, gjykata vendos prishjen e vendimit dhe ridërgimin e çështjes për rishqyrtim nga një tjetër trup gjykues në gjykatën e shkallës së parë, ose gjykatën

²⁷⁴Kodi i Procedurës Penale.

e apelit që ka dhënë vendimin, kur kërkesa është bërë vetëm kundër vendimit të saj. Vendimi është i formës së prerë.

4. Deri në marrjen e një vendimi nga gjykata e rishikimit në përputhje me nenin 456 të këtij Kodi, personi i dënuar mban të njëjtën pozitë procedurale.

Ndryshe nga praktika e deritanishme, juridiksioni për shqyrtimin e kërkesave për rishikimin e vendimeve, duke përfshirë ato të bazuara në një vendim të dhënë nga GJEDNJ-ja, i ka kaluar gjykatës kompetente që ka dhënë vendimin objekt shqyrtimi. Në këto kushte ligjore, nuk do të jetë më Gjykata e Lartë, por gjykata kompetente, qoftë gjykata e shkallës së parë apo gjykata e apelit sipas rastit, organi që do të ngarkohet me shqyrtimin e ekzistencës së arsyeve për rishikimin dhe me vendimmarrjen për rihapjen e procesit penal, si pasojë e një vendimi të GJEDNJ-së. Në rastet kur kërkohet rishikimi i çështjes për shkak të vendimit të GJEDNJ-së, ankuesi duhet t'i drejtohet gjykatës brenda një periudhe prej gjashtë muajsh nga momenti i njoftimit të vendimit përfundimtar të GJEDNJ-së.

1.2. Sfida të mundshme në zbatimin e legjislacionit të ri

Rihapja e procesit penal me siguri do të ballafaqohet me shumë sfida sa i përket zbatimit në praktikë. Përveç elementëve proceduralë, të tillë si procesi i marrjes së provave materiale gjatë një periudhe të gjatë kohe, dëgjimi i dëshmitarëve për një periudhë të gjatë kohe, ekzistojnë dy aspekte të tjera që kërkojnë trajtim të kujdesshëm në të ardhmen.

a) Statusi i të paraburgosurit në pritje të proceseve të rigjykitimit

Këtu vlen të theksohet e drejta e ankuesve për të kërkuar lirin gjatë zhvillimit të procesit të rigjykitimit. Në grupin e çështjeve *Caka*, statusi i të dënuarit për ankuesit në pritje të rihapjes së proceseve gjyqësore është vërejtur me shqetësim nga Komiteti i Ministrave gjatë mbikëqyrjes së ekzekutimit të vendimeve të GJEDNJ-së lidhur me këto çështje. Më konkretisht, Komiteti i Ministrave, në vendimin e tij në mbledhjen e 1193-të, organizuar më 6 mars 2014, rikujtoi se:

- ankuesit në këtë grup çështjesh ishin të gjithë të dënuar me burgim në bazë të proceseve gjyqësore të konstatuara si të parregullta nga Gjykata Europiane;

- shpreh keqardhje të fortë që ankuesi Shkalla është ende në burg, në bazë të vendimit të kritikuar nga vendimi i Gjykatës, pavarësisht përpjekjeve të tij, që prej vitit 2011, për rishqyrtim të vendimit të marrë kundër tij;

Dy vjet më vonë Komiteti i Ministrave, në rezolutën përfundimtare të miratuar më 21 shtator 2016 për grupin e çështjeve *Caka*, u shpreh se kjo çështje mund të konsiderohet si e ezauruar, pasi ankuesit gëzojnë mjetet për të kërkuar lirin gjatë proceseve të rishqyrtimit.

Masat individuale të marra në këto çështje, në veçanti fakti se të gjithë ankuesit kanë pasur mundësi efektive për rihapjen e proceseve të kundërshtuara dhe se, për ata kërkues që i kanë kërkuar, janë dhënë garancitë që proceset e reja ose janë kryer, ose do të kryhen në përputhje me kërkesat e nenit 6 të Konventës dhe që, në pritje të këtyre proceseve, ankuesit mund të kërkojnë lirimin; në përputhje me rrethanat, mendon që nuk kërkohen masa të mëtejshme individuale;

Megjithatë, ndryshimi i KPP-së, në nenin 453.4, parashikon qartë që deri në momentin e marrjes së një vendimi nga gjykata rigjykuese në përputhje me 456 të këtij Kodi, personi i dënuar mban të njëjtën pozitë procedurale.

Article 453/4 (i ndryshuar)

4. Deri në dhënien e vendimit nga gjykata e rishikimit, sipas nenit 456, të këtij Kodi, i dënuari ruan të njëjtën pozitë procedurale.

Neni 454

1. Gjykata që pranon kërkesën mund të vendosë pezullimin e ekzekutimit të dënimit.
2. Kundër vendimit palët mund të bëjnë ankim në gjykatën e apelit, vendimi i së cilës është i paankimueshëm. 3. Me kërkesë të të paditurit civil, gjykata e ngarkuar me rigjykimin e çështjes mund të vendosë pezullimin e ekzekutimit të detyrimeve civile për aq kohë sa zgjat gjykimi".

b) Efekti i rihapjes në çështjet ku përfshihen disa të pandehur, etj.

Duke marrë gjithashtu si referencë çështjen e ngritur në seksionin 5.12, lidhur me zbatimin e parimit *beneficium cohaesionis*²⁷⁵ në kontekstin e praktikës së brendshme shqiptare, rihapja e proceseve gjyqësore penale pas vendimeve të gjykatës mund të kthehet në situatë komplekse. Vendimi që lejon rihapjen e çështjes duhet të jetë i dobishëm edhe për të pandehurit e tjerë në të njëjtën çështje. Në praktikë ky fakt mund ta detyrojë të pandehurin tjetër, gjykatat dhe organet hetimore të respektojnë afatet kohore të përcaktuara. Në një rast të tillë, afatet kohore fillojnë të ecin për të gjithë të akuzuarit në të njëjtën kohë, pavarësisht faktit se vetëm njëri prej ankuesve kërkon rihapjen e proceseve gjyqësore. Situata mund të jetë më komplekse në rast të disa personave të gjykuar si bashkëfajtorë, të cilët gjykohen *in abstentia*. Ndryshimi i ri i KPP-së ka shtuar dy dispozita shtesë në nenin 450 të KPrP-së, lidhur me shqyrtimin e vendimeve penale përfundimtare për të akuzuarit *in abstentia*. Më konkretisht, dispozita parashikon si më poshtë:

dh) kur ekstradimi i të dënuarit të gjykuar në mungesë jepet me kushtin e shprehur të rigjyimit të çështjes. Kërkesa për rishikim mund të paraqitet brenda tridhjetë ditëve nga data kur personi është ekstraduar. Kërkesa e paraqitur brenda afatit nuk mund të refuzohet;

²⁷⁵*Beneficium cohaesionis* është frazë latine që tregon se efektet e dobishme të gjykimeve të ankesës ose rishikimit zbatohen edhe për të pandehurit e tjerë që nuk kanë bërë kërkesë për të dhe sa u përket tyre, për shembull, në lidhje me gabimet materiale apo vërtetimin e fakteve.

e) kur personi është gjykuar në mungesë sipas nenit 352 të këtij Kodi dhe kërkon rigjykimin e çështjes. Kërkesa paraqitet brenda tridhjetë ditëve nga data e marrjes dijeni. Kërkesa e paraqitur brenda afatit nuk mund të refuzohet".

Në vëmendje të afateve të ngushta procedurale, proceset e rishikimit mund të rezultojnë të jenë shumë komplekse dhe në dëm të të drejtave të të bashkakuarve të tjerë, të cilët nuk kanë zgjedhur të aplikojnë për rihapjen e proceseve gjyqësore.

Rast studimor: Vendimi i GJEDNJ-së për çështjet "Kaçiu dhe Kotorri kundër Shqipërisë"

*Kaçiu dhe Kotorri kundër Shqipërisë.*²⁷⁶ Ankuesit Kaçiu dhe Kotorri u akuzuan për kryerjen e një veprë të rëndë penale në qytetin e Tiranës. Ata u deklaruan fajtorë dhe u dënuan në bazë të disa dëshmive, përfshirë edhe dëshminë e Kaçiu të marrë gjatë hetimeve nga policia. Pas gjykimit, dy herë nga gjykata e shkallës së parë, tri herë nga Gjykata e Apelit dhe tri herë nga Gjykata e Lartë, ankuesit më në fund u shpallën fajtorë dhe u dënuan me burgim. Gjykata Kushtetuese e Shqipërisë në vitin 2007 e refuzoi shqyrtimin e kërkesës së ankuesve për anulimin e vendimeve.

Me një vendim përfundimtar të vitit 2013, GJEDNJ-ja vendosi ta pranojë kërkesën e ankuesve dhe konstatoi shkelje të nenit 3, 6§1§3 gjatë zhvillimit të proceseve gjyqësore nga autoritetet shqiptare. GJEDNJ-ja konstatoi se Kaçiu kishte qenë subjekt ndaj veprimeve të torturës dhe deklaratat e bëra prej tij, pa praninë e avokatit, ishin provat kryesore mbi të cilat ishte bazuar vendimi i fajësisë për të dy ankuesit.

Ankuesi **Olsi Kaçiu** e ka vuajtur dënimin dhe nuk ka parashtruar kërkesë para Gjykatës së Lartë për shqyrtimin e vendimeve të sipërpërmendura. Sipas analizës së Gjykatës, rihapja e proceseve duhet të konsiderohet si parakusht për kompensimin e shkeljes së konstatuar, vetëm nëse kërkohet nga ankuesi.

Ankuesi tjetër **Elidon Kotorri** paraqiti një kërkesë në Gjykatën e Lartë me objekt shqyrtimin e procesit penal të kontestuar. Kolegji Penal i Gjykatës së Lartë e ktheu çështjen për shqyrtim para Gjykatës së Rrethit Tiranë me Vendimin nr. 00-2014- 1945, datë 05.11.2014, duke u bazuar në përfundimet e Gjykatës Europiane të të Drejtave të Njeriut dhe praktikës së konsoliduar të saj mbi shqyrtimin e vendimeve të brendshme që rrjedhin nga konstatimet e shkeljeve nga GJEDNJ-ja. Ankuesi nuk ka kërkuar pezullimin e ekzekutimit të dënimit para Gjykatës së Lartë.

Gjykata e Rrethit Tiranë, pas shqyrtimit të konstatimeve të Gjykatës Europiane për të Drejtat e Njeriut, detyrave të vendosura nga Gjykata e Lartë në Vendimin nr. 00-2014-1945, datë 05. 11. 2014, të gjitha faktet e dosjes dhe pranimin e kërkesës së parashtruesit të kërkesës për gjykim të përshpejtuar, me Vendimin nr. 1742, datë 21.05.2015, e deklaroi të pandehurin Elidon Kotorri fajtor për tre akuza për veprën penale të "vrasjes me paramendim të kryer në bashkëpunim"²⁷⁷; fajtor për veprën penale të "tentativë për vrasje me paramendim të kryer në bashkëpunim"²⁷⁸; fajtor për

²⁷⁶Kaçiu dhe Kotorri kundër Shqipërisë, çështjet nr. 33192/07 dhe 33194/07, 25/06/2013 mund ta gjeni në adresën: <http://hudoc.echr.coe.int/eng/i=001-121770>

²⁷⁷ E parashikuara nga nenet 78-25 të Kodit Penal (dispozitat penale në fuqi në kohën e veprës penale), dhe në bazë të kësaj dispozite e dënoi atë me 25 (njëzet e pesë) vjet heqje lirie për secilën akuzë.

²⁷⁸ E parashikuara nga nenet 78-25-22 të Kodit Penal (dispozitat penale në fuqi në kohën e veprës penale), dhe në bazë të kësaj dispozite e dënoi atë me 20 (njëzet) vjet heqje lirie

veprën e "prodhimit dhe posedimit të paligjshëm të armëve dhe municioneve ushtarake"²⁷⁹. Ankuesi u dënua me 25 vjet heqje lirie²⁸⁰. Vendimi u la në fuqi nga Gjykata e Apelit Tiranë, ndërsa i është referuar Gjykatës së Lartë më 13 maj 2016²⁸¹.

Pyetje për t'u analizuar:

a) Diskutoni mbi zbatimin e parimit *beneficius cohaesionis*, në kuadrin e çështjes në fjalë, dhe si ka ndikim ai mbi të drejtat procedurale të të pandehurit Olsi Kaciu dhe Elidon Kotorri, duke pasur parasysh faktin se kërkesa për rishikimin e vendimi përfundimtar është bërë vetëm nga ankuesi Kotorri.

b) Duke marrë parasysh hyrjen në fuqi të ndryshimeve të KPP-së, nëse do të ishte në vendin e gjyqtarit që do të vendoste për rishikimin e vendimit të dënimit, çfarë vendimi do të merrnit për çështjen në fjalë.

5. Vështrim i përgjithshëm i situatës së rihapjes së proceseve penale në mbarë shtetet anëtare të Këshillit të Europës

5.1 Ligjet dhe praktikat vendase

Pas vendimeve të Gjykatës Europiane të të Drejtave të Njeriut, Komiteti i Ministrave:

I. Fton palët kontraktuese që [...] të sigurojnë se në nivel kombëtar ekzistojnë mundësi të mjaftueshme për të realizuar, sa më gjerë të jetë e mundur, restituito in integrum;

II. Inkurajon palët kontraktuese, në veçanti të shqyrtojnë sistemet e tyre ligjore vendase, me synimin e garantimit të ekzistencës së mundësive të mjaftueshme për rishqyrtimin e një çështjeje, përfshi edhe rihapjen e procedimeve, në ato faza ku gjykata konstaton shkelje të Konventës, veçanërisht kur:

i) Pala e dëmtuar vazhdon të vuajë pasojat tepër negative, të cilat janë rezultat i vendimit që ankimohet, të cilat nuk janë korrigjuar në mënyrë të mjaftueshme nga shpërbllimi i drejtë dhe nuk mund të ndreqen veçse nëpërmjet rishqyrtimit ose rihapjes; dhe

ii) Vendimi i Gjykatës të çon në përfundimin se:

a) vendimi i brendshëm i ankimuar është në themel në kundërshtim me Konventën, ose

b) shkelja e konstatuar është mbështetur në gabime procedurale ose mangësi të tilla të rënda, që vënë në dyshim serioz rezultatin e procedurave të brendshme të ankimuar."

²⁷⁹ E parashikuara nga neni 278/2 i Kodit Penal (dispozitat penale në fuqi në kohën e veprës penale), dhe në bazë të kësaj dispozite e dënoi atë me 2 (dy) vjet heqje lirie.

²⁸⁰ Në pajtim me nenin 55 të Kodit Penal, në bashkim të dënimeve, i pandehuri Elidon Dilaver Kotorri u dënua me burgim të përjetshëm. Për më tepër, në bazë të nenit 406/1 të Kodit të Procedurës Penale për kërkesë për gjykim të përshpejtuar nga ana e kërkuesit, ai u dënua me 25 (njëzet e pesë) vjet heqje lirie.

²⁸¹ Më 29.05.2015, ankuesi paraqitur ankesë para Gjykatës së Apelit Tiranë. Gjykata, me vendimin nr. 406, datë 04.04.2016, la në fuqi Vendimin nr. 1742, datë 21.05.2015, të Gjykatës së Rrethit Tiranë për të gjitha akuzat. Ky vendim është i zbatueshëm, por jo i formës së prerë. Ankuesi ka paraqitur rekurs në Gjykatën e Lartë. Numri i dosjes së jështjes është 52104-00824-00-2016.

Çështja e rihapjes së proceseve gjyqësore si një formë e *restitution in integrum* është objekti i Rekomandimit R (2000) 2 të Komitetit të Ministrave drejtuar shteteve anëtare për rishqyrtimin ose rihapjen e çështjeve të caktuara në nivel të brendshëm. Në vitin 2008, CDDH-ja shqyrtoi zbatimin e Rekomandimit dhe në vitin 2015, Komiteti i Ekspertëve për Reformën në Gjykata (DH-CDR) bëri një shkëmbim informacioni ndërmjet shteteve anëtare me qëllim identifikimin e praktikave të mira, ose pengesave procedurale për rihapjen e procedurave. Më poshtë vijon një pasqyrë e situatës bazuar në gjetjet e tilla dhe përgjigjet e dhëna nga shtetet anëtare për pyetjet e paraqitura nga Komiteti i Ministrave²⁸².

E drejta për të rihapur proceset gjyqësore të parregullta, ose të padrejta, është përgjithësisht e njohur në nivel kombëtar. Megjithatë, rihapja e proceseve gjyqësore, ose rishqyrtimi i gjendjes së ankuesit nuk është e vetmja mënyrë për të zgjidhur këtë hendek. Në fakt ka një mori shembujsh në praktikën e Komitetit të Ministrave, në kuadrin e rolit të tij mbikëqyrës mbi ekzekutimin e vendimeve të Gjykatës, të cilat flasin për zgjidhje të tjera dhe mundësojnë kthimin e ankuesit, për aq sa është e mundur, në situatën që ai/ajo do të kishte qenë në qoftë se nuk do të ndodhte shkelja. Vlen të përmenden zgjidhjet *ad hoc* përmes rishqyrtimit të procedurave administrative ose përmes kompensimit për humbjen e një oportuniteti - të cilën Gjykata e ka përdorur vetë shpesh në praktikën e saj gjyqësore duke i dhënë ankuesit dëmshpërblim material për humbjen e një mundësie për të shmangur trajtimin e çështjeve të ndjeshme, të tilla si, siguria juridike, ose interesat e palëve të treta. Rihapja e proceseve gjyqësore përbën kështu një mjet të rëndësishëm, por mbetet sërishnjë ndër shumë mjete të tjera. Megjithatë, është e vërtetë se mundësia për rishikimin ose rihapjen e proceseve në nivelin e brendshëm shpesh e lehtëson procesin e ekzekutimit dhe përshpejton përfundimin e çështjes. Aktualisht, tridhjetë e tre shtete lejojnë rihapjen e proceseve penale.²⁸³Rihapja e proceseve penale parashikohet me ligj²⁸⁴ në tridhjetë shtete anëtare të Këshillit të Europës. Në dy shtete, para se të parashikohet në legjislacionin penal, rihapja u proceseve gjyqësore është mundësuar për herë të parë përmes një vendimi të Gjykatës Kushtetuese duke ushtruar interpretimin dinamik të dispozitave ekzistuese.²⁸⁵

Raste të suksesshme të rihapjes janë regjistruar në shumë shtete anëtare,²⁸⁶ku konstatimi e shkeljeve të nenit 6 ka çuar në anulimin e vendimeve të brendshme të kontestuara dhe në rishikimin e çështjes, duke çuar në korigjimin e mangësive të identifikuar nga Gjykata me rezultat të njëjtë, ose të ndryshëm (p.sh. vendim pafajësie ulje ose pezullim dënimi, etj.).²⁸⁷

---

²⁸² Mund ta gjeni në adresën: <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cddh/reformechr/Reopening-en.asp>

²⁸³ Shqipëria, Armenia, Austria, Belgjika, Bosnja dhe Hercegovina, Kroacia, Qiproja, Republika Çeke, Danimarka, Estonia, Finlanda, Franca, Gjeorgjia, Gjermania, Greqia, Italia, Letonia, Lituania, Moldavia, Holanda, Norvegjia, Polonia, Portugalia, Rumania, Federata Ruse, San Marino, Serbia, Republika Sllovaqe, Sllovenia, Spanja, Suedia, Zvicra dhe Turqia.

²⁸⁴ Shqipëria, Austria, Belgjika, Bosnja dhe Hercegovina, Kroacia, Qiproja, Estonia, Republika Çeke, Danimarka, Finlanda, Franca, Gjeorgjia, Gjermania, Greqia, Letonia, Lituania, Moldavia, Holanda, Norvegjia, Polonia, Portugalia, Rumania, Federata Ruse, San Marino, Serbia, Republika Sllovaqe, Sllovenia, Spanja, Zvicra, Turqia.

²⁸⁵ Spanja, Vendimi nr. 245/1991, datë 16 dhjetor 1991 dhe Italia, Vendimi nr. 113, datë 4 prill 2011.

²⁸⁶ Shih, për shembull, Estoninë, Francën, Poloninë, Federatën Ruse, Republikën Sllovaqe.

²⁸⁷ Estonia, Franca, Holanda, Polonia.

5.2 Mjetet e ndryshme nga rihapja e proceseve gjyqësore përmes së cilave sistemet gjyqësore sigurojnë, sa është e mundur, *restitutio in integrum*:

Përveç rishqyrtimit, i cili përkufizohet si rivlerësim, që realizohet normalisht nga i njëjti organ vendimmarrës që ka shkaktuar situatën që ka çuar në shkelje të Konventës, duke nënkuptuar që ky organ mund të arrijë edhe në të njëjtin përfundim që është arritur në procesin fillestar, ka edhe alternativa të tjera në dispozicion, të tilla si: përgjegjësia civile, amnistia, rehabilitimi, lirimi me kusht, rivendosja e të drejtave, përsheptimi procedural, abstenimi nga ekzekutimi i vendimeve të caktuara ose korrigjimi i informacionit në të dhënat publike, si, për shembull, heqja nga regjistri gjyqësor, justifikimi ose falja publike.

Rishqyrtimi përmendet më së shpeshti si zgjidhje për marrjen, për aq sa është e mundur, e *restitutio in integrum* mbi të gjitha në fushat specifike të së drejtës civile, për shembull, të drejtën familjare ose të drejtat që kanë të bëjnë me situatën e një personi. Njëlloj, shumë shtete kanë paraqitur informacione që tregojnë se rishqyrtimi është i mundur në fushat specifike të së drejtës administrative, si p.sh. autorizimet për t'u angazhuar në një aktivitet ekonomik, në ligjin lidhur me sektorin e ndërtimit, ose të drejtat e të huajve dhe refugjatëve.

5.3. Nëse mundësia e rihapjes ndryshon në varësi të faktit nëse proceset gjyqësore të kontestuara janë të parregullta, apo nëse shkelja e Konventës është shkaktuar nga rezultatet e tyre

Me pak përjashtime (Finlanda, Moldavia, Norvegjia), pjesa më e madhe e shteteve anëtare nuk bëjnë dallime ndërmjet këtyre dy situatave.

5.4. Rregullat procedurale që zbatohen për rihapjen e proceseve penale:

Në shumicën e shteteve anëtare, rishikimi i proceseve penale është i mundur, ose me kërkesë të ankuesit, ose me kërkesë të prokurorit publik, ose të ndonjë autoriteti tjetër publik (Austri, Belgjikë, Bosnjë-Hercegovinë, Bullgari, Kroaci, Qipro, Lituani, Luksemburg, Maltë, Moldavi, Holandë, Norvegji, Poloni, Rumani, Federata Ruse, San Marino, Sllovaki, Slloveni, Danimarkë, Estoni, Finlandë, Francë, Spanjë, Zvicër, "Ish Republika Jugosllave e Maqedonisë", Turqi dhe Mbretëria e Bashkuar), ndërkohë që në disa shtete të tjera anëtare po zhvillohen reformat legjislative për këtë qëllim. Megjithatë, vlen të theksohet se shtetet anëtare e kanë zbatuar Rekomandimin në mënyra të ndryshme, për shembull në lidhje me organet kompetente, ose afatet kohore brenda të cilave është e mundur rihapja e proceseve gjyqësore.

5.5. Kostot e procedurës

Në shumicën e shteteve anëtare, shpenzimet ligjore, pas përmbushjes së kushteve të caktuara, mbulohen nga shteti (Azerbajxhan, Belgjikë, Bosnje-Hercegovinë, Bullgari, Kroaci, Republika Çeke, Danimarkë, Finlandë, Gjermani, Hungari, Islandë, Lituani, Luksemburg, Maltë, Moldavi, Holandë, Norvegji, Poloni, Rumani, Serbi, Sllovaki, Suedi, Zvicër, Turqi dhe Mbretëria e Bashkuar). Këto kushte mund të përfshijnë

pranueshmërinë e kërkesës për rihapje, lirimin e të pandehurit, ose faktin që personi që e bën kërkesën ka arritur të fitojë rihapjen e proceseve gjyqësore.

5.6. Ndhima ligjore për kërkesën për rihapje

Si në rastet kur kostoja e rihapjes nuk mbulohet nga shteti (siç tregohet më sipër), ose pas rihapjes së çështjes, mbetet çështje shqetësuese fakti nëse personi, i cili është shpallur fajtor në grupin e parë të proceseve gjyqësore, mund të përfitojë ndihmë juridike, apo jo. Ka shumë shtete anëtare të cilat lejojnë mundësinë e dhënies së ndihmës juridike për personin i cili dëshiron të rihapë proceset gjyqësore kundër tij (Austria, Azerbajxhani, Belgjika, Bosnjë-Hercegovina, Bullgaria, Kroacia, Republika Çeke, Finlanda, Franca, Gjermania, Gjeorgjia, Hungaria, Islanda, Lituania, Luksemburgu, Malta, Moldavia, Holanda, Norvegjia, Polonia, Zvicra, Turqia dhe Mbretëria e Bashkuar).

5.7. Ndalimi i *reformatio in pejus*

Reformatio in peius (nga latinishtja *reformatio*, "ndryshim", ose "reformim", dhe *peius*, "më i keq") është shprehje e përdorur në ligj që do të thotë se një vendim nga një gjykatë apeli ndryshohet në një vendim më të keq. Kjo do të thotë se pas apelimit, gjykata e apelit nuk mund ta vendosë një ankues në një pozitë më të keqe sesa po të mos e kishte apeluar vendimin e shkallës së parë. *Reformatio in pejus* pas rihapjes së proceseve gjyqësore është e ndaluar në shumë shtete anëtare (Austri, Azerbajxhan, Bosnje-Hercegovinë, Bullgari, Kroaci, Republika Çeke, Danimarkë, Finlandë, Gjermani, Luksemburg, Moldavi, Holandë, Norvegji, Poloni, Rumani, Serbi, Sllovaki, Suedi, Turqi dhe Mbretëria e Bashkuar).

5.8. Pezullimi i mundshëm i proceseve të tjera

Sa i përket masës në të cilën rihapja e proceseve penale nënkupton pezullimin e proceseve të tjera, nuk duket se ka rregulla të paracaktuara në juridiksionet përkatëse dhe duket se shpesh vendimet merren rast pas rasti.

5.9. Çështja e rishqyrtimit të mundshëm në kuadrin e një procedurepër kompensim të hapur kundër shtetit si pasojë e konstatimit të shkeljes së Konventës:

Siç tregojnë disa shtete, kjo mundësi është mbi të gjitha e dobishme kur nuk ka asnjë mundësi tjetër për rishqyrtimin, ose rihapjen e proceseve gjyqësore, qoftë për shkak se nuk ekzistojnë dispozita ligjore, ose për shkak se kjo do të ndikonte në parimin e sigurisë juridike, ose thjesht sepse qëllimi i ndjekur gjatë raundit të parë të proceseve nuk ekziston më (për shembull, e drejta për të ushtruar një aktivitet profesional për një periudhë të caktuar në të shkuarën). Pra, në këtë mënyrë mund të bëhet një lloj rishqyrtimi, në kuptimin që vendimi fillestar mund të konsiderohet i pabazuar në mënyrë që të mund të jepet kompensimi (Gjermania, Holanda, Suedia). Megjithatë, vendimi nuk do të modifikohet pa rihapjen e proceseve (Suedi).

5.10. Rihapja e proceseve gjyqësore: pengesa të mundshme

Ushtrim praktik

Udhëzime për trajnerët

Shpërndani 1 kopje të rastit studimor për pjesëmarrësit. Ndajini pjesëmarrësit në grupe të vogla dhe kërkoni atyre të lexojnë rastin studimor dhe t'u përgjigjen pyetjeve në kuadrin e legjislacionit kombëtar. Shpërndani letra dhe mjete për të shkruar në mënyrë që grupet të kenë mundësi të përmbledhin gjetjet për secilën përgjigje. Pas 10-15 minutash, mbledhni grupet dhe kërkoni një ose më shumë përfaqësues të secilit grup të paraqesë gjetjet përkatëse. Për të shmangur përsëritjet, kërkoni grupeve t'i përgjigjen vetëm një pyetjeje, pastaj nxisin diskutimin. Përdorni këtë përmbajtje dhe atë çfarë specifikohet në paragrafët e ardhshëm për të drejtuar dhe përmbledhur diskutimin. Pastaj kaloni tek grupi tjetër dhe bëni pyetjen e radhës.

Nga ana tjetër, mund të përdorni të njëjtin skenar për të organizuar një gjyq të vogël imitues, ose një debat, duke i ndarë pjesëmarrësit në grupe dhe duke u kërkuar atyre që të luajnë përkatësisht rolin e përfaqësuesit të qeverisë ose të ankuesit.

Rasti studimor nr. 2

Agoni dhe Arbeni akuzohen për vrasje në tentativë. Asnjë prej personave të ndodhur në vendin e krimit dhe që u morën në pyetje nuk deklaroi se e kishte parë ankuesin ta godiste me thikë viktimën, por, dy ditë më vonë, njëri prej personave të pranishmit në vendin e ngjarjes, Toni, dha një deklaratë në polici duke e implikuar të akuzuarit. Në gjyq, prokuroria kërkoi leje për të lexuar deklaratën e Tonit me arsyetimin se ai kishte shumë frikë të paraqitej në gjykatë. Gjyqtari i procesit dha leje për leximin e deklaratës pasikonstatimit në bazë të provave të dhëna si nga Toni dhe nga një oficer policie se Toni kishte frikë të jepte dëshmi (edhe pse frika nuk i shkaktonte nga i pandehuri, por nga një gjendje mjekësore) dhe se aplikimi i masave të posaçme, të tilla si dhënia e dëshmisë prapa një ekrani, nuk çonte në uljen e frikës për Tonin. Deklarata e dëshmitarit Toni u lexua më pas para trupit gjykues, në mungesë të tij. Edhe Agoni dhe Arbeni dhanë dëshmi. Gjyqtari, në përmbledhjen e tij, e paralajmëroi trupin gjykues për rrezikun e mbështetjes së dëshmisë së Tonit, pasi ajo nuk ishte testuar me anë të kundërpvetjeve. Ankuesit u dënuan me 10 vjet heqje lirie.

Agoni paraqiti një kërkesë në GJEDNJ. Gjykata u shpreh se Toni ishte i vetmi dëshmitar që kishte pretenduar se e kishte parë krimin. Deklarata e tij e pa mbështetur ishte, nëse jo e vetmja, të paktën dëshmia vendimtare kundër ankuesit. Padyshim që kjo ishte dëshmi me peshë të madhe, pa të cilën shanset e dënimit do të kishin qenë shumë më të pakta. As përfundimi i gjyqtarit të çështjes se pranimi i deklaratës së Tonit nuk shkaktohet padrejtësi, pasi kërkuesi ishte në gjendje ta kundërshtonte deklaratën e tij ose vetë, ose duke thirrur dëshmitarë të tjerë, dhe as tërheqja e vëmendjes nga kryetari i trupit gjykues për të treguar kujdes lidhur me dëshminë e Tonit nuk mund të konsiderohen si kundërpeshë e mjaftueshme për mbrojtjen. Edhe pse Agoni kishte dhënë dëshmi për mohimin e akuzës, ankuesi nuk kishte qenë në gjendje të provonte vërtetësinë dhe besueshmërinë e provës së Tonit nëpërmjet

kundërpjetjeve dhe, meqenëse Toni ishte dëshmitari i vetëm me sa duket i gatshëm ose i aftë të thoshte atë që kishte parë, trupi gjykues nuk ishte në gjendje të thërriste ndonjë dëshmitar tjetër për ta kundërshtuar dëshminë e dhënë prej tij. Më tej, pa marrë parasysh se sa qartë ose me sa forcë shprehet një paralajmërim nga kryetari i trupit gjykues, mbështetja tek prova të paprovuara, nuk mund të përbëjë kundërpeshë të mjaftueshme në rastet kur një deklaratë e aprovuar e dëshmitarit të vetëm të prokurorisë shërben si provë e drejtpërdrejtë kundër ankuesit. Natyra vendimtare e deklaratës së Tonit në mungesë të provave të forta mbështetëse për çështjen në fjalë nënkupton se trupi gjykues nuk ishte në gjendje të bënte një vlerësim të drejtë dhe të duhur të besueshmërisë së deklaratës së Tonit. Duke shqyrtuar rregullsinë e procesit në tërësi, Gjykata arriti në përfundimin se nuk kishte pasur faktorë të mjaftueshëm kundërbalancues për të kompensuar vështirësitë e mbrojtjes që vijnë si rezultat i pranimit të deklaratës së Tonit. Prandaj, Gjykata arriti në përfundimin se kishte shkelje të nenit 6 të KEDNJ-së. Pas vendimit të Gjykatës, Agoni kërkoi rihapjen e proceseve gjyqësore dhe rigjykimin e çështjes kundër tij. Toni ndërkohë kishte vdekur.

Pyetje për pjesëmarrësit:

1. A gëzon Arbeni të drejtën e rihapjes së proceseve gjyqësore në favor të tij?
2. A i duhet Arbenit të paraqesë një kërkesë zyrtare, ose a duhet të kërkojë Prokurori rihapjen e proceseve?
3. A duhet të lirohet Arbeni (dhe Agoni, në rast se përgjigja për pyetjen nr. 1 është "po") në pritje të rihapjes së proceseve?
4. Cilat kritere do të zbatoheshin për vendimin mbështetur në nr. 3?
5. Për shkak se Toni ka vdekur, si mund të zhvillohen proceset gjyqësore?
6. Cilat janë të drejtat, nëse ka, të viktimës?

Zgjidhja:

Një pjesë e fakteve të çështjes është marrë nga *Al-Khawaja dhe Tahery kundër Mbretërisë së Bashkuar* [GC], çështja nr. 26766/05 dhe 22228/06, 15.12.2011 të cilat mund të gjenden në faqen e internetit: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-262> (në versionin në anglisht). Në këtë çështje, Gjykata përsëriti se neni 6 § 3 (d) i KEDNJ-së mishëron parimin se, para dënimit të një të akuzuari, të gjitha provat kundër tij duhet normalisht të paraqiten në praninë e tij në një seancë publike me qëllim realizimin e argumentit kundërshtues. Përjashtimet nga ky parim janë të mundshme, por nuk duhet të shkelin të drejtat e mbrojtjes. Si rregull, kjo kërkon që të akuzuarit t'i jepet një mundësi adekuate dhe e përshtatshme për të kundërshtuar dhe për të marrë në pyetje një dëshmitar kundër tij, ose kur dëshmitari e jep deklaratën e tij, ose në një fazë të mëvonshme të procesit gjyqësor. Nga ky parim i përgjithshëm rrjedhin dy pasoja.

Së pari, duhet të kishte një arsye të mirë për të pranuar dëshminë e një dëshmitari në mungesë. Arsyeya e mirë mund të ekzistonte, *inter alia*, në rastet kur dëshmitari kishte

vdekur, ose kur ai mungonte për shkak të frikës nga i pandehuri, ose nga persona që vepronin në emër të tij, pasi në rastin e fundit i pandehuri konsiderohej se kishte hequr dorë nga të drejtat e nenit 6 § 3 (d). Kur mungesa e dëshmitarit shkaktohej nga një frikë e përgjithshme për të dëshmuar jo drejtpërdrejtë, për shkak të kërcënimeve nga i pandehuri ose agjentët e tij, i takon gjykatës përkatëse të bëjë hetime të përshtatshme për të përcaktuar nëse frika mbështetet në arsye objektive dhe të mbështetura në prova. Para se të mund të lirohet një dëshmitar për të dëshmuar për shkak të frikës, gjykata duhet të bindet se të gjitha alternativat e disponueshme, si, për shembull, anonimiteti i dëshmitarëve dhe masa të tjera të posaçme, do të ishin të papërshtatshme, ose të pazbatueshme për rastin në fjalë.

Së dyti, një dënim i bazuar vetëm ose në një shkallë vendimtare në deklaratën e dëshmitarit në mungesë, të cilin i akuzuari nuk ka pasur mundësi ta pyesë, ose ta ekzaminojë, qoftë gjatë hetimit apo gjykimit, konsiderohet në përgjithësi si i papajtueshëm me kërkesat e procesit të rregullt sipas nenit 6 ("rregulli i vetëm, ose vendimtar"). Megjithatë, ky nuk është rregull absolut dhe nuk duhet të zbatohet në mënyrë të ngurtë, duke injoruar specifikat e sistemit të posaçëm ligjor në fjalë, pasi kjo gjë do ta transformonte rregullin thjesht në një instrument pa jetë që bie ndesh me mënyrën tradicionale të përdorur nga Gjykata për trajtimin e çështjes së përgjithshme të procesit të rregullt, domethënë vënies në peshore të interesave konkurruese të mbrojtjes, viktimës dhe dëshmitarëve dhe interesit publik për administrimin efektiv të drejtësisë. Prandaj, edhe kur një deklaratë përbën provën e vetme apo vendimtare kundër një të pandehuri, pranimi i saj si provë nuk do të çonte automatikisht në shkelje të nenit 6 § 1. Në të njëjtën kohë, kur një dënim bazohet vetëm ose në mënyrë vendimtare mbi dëshmitë e dëshmitarit në mungesë, Gjykata duhet t'i nënshtrohet një kontrolli më të imët. Për shkak të rreziqeve të pranimit të provave të tilla, në çështjen në fjalë është shumë e rëndësishme të balancohen të dyja palët, duke përfshirë faktorë të mjaftueshëm kundërbalancues, përfshirë edhe ekzistencën e masave të forta procedurale. Pyetja në çdo rast është nëse ka pasur faktorë të mjaftueshëm kundërbalancues, përfshi edhe masat që lejojnë një vlerësim të drejtë dhe të duhur të besueshmërisë së këtyre provave.

Ushtrim praktik

Udhëzime për trajnerët

Shpërndani 1 kopje të rastit studimor për pjesëmarrësit. Ndajini pjesëmarrësit në grupe të vogla dhe kërkoni atyre të lexojnë rastin studimor dhe t'u përgjigjen pyetjeve në kuadrin e legjislacionit kombëtar. Shpërndani letra dhe mjete për të shkruar në mënyrë që grupet të kenë mundësi të përmbledhin gjetjet për secilën përgjigje. Pas 10-15 minutash, grumbullojini grupet dhe kërkoni një ose më shumë përfaqësuesve të secilit grup të paraqesë gjetjet përkatëse. Për të shmangur përsëritjet, kërkoni grupeve t'i përgjigjen vetëm një pyetjeje, pastaj nxisin diskutimin. Përdorni këtë përmbajtje dhe atë çfarë specifikohet në paragrafët e ardhshëm për të drejtuar dhe përmbledhur diskutimin. Pastaj kaloni tek grupi tjetër dhe bëni pyetjen e radhës.

Nga ana tjetër, mund të përdorni të njëjtinskenarpër të organizuar një gjyq të vogël imitues, ose një debat, duke i ndarë pjesëmarrësit në grupe dhe duke u kërkuar atyre që të luajnë përkatësisht rolin e përfaqësuesit të qeverisë dhe të ankuesit.

Rasti studimor nr. 3

Pas rihapjes së procesit gjyqësor, Alberti i nënshtrohet një gjykimi të ri për organizimin e rrëmbimit të një grupi njerëzish. Prokuroria siguron regjistrimet e bisedave telefonike të bëra nga policia në një nga banesat e viktimave. Duke përmendur ligjin "Për veprimtarinë operative dhe kërkimore", gjykata refuzoi t'ia jepte mbrojtjes materialet e lidhura me autorizimin e përgjimit. Për dënimin e Albertin, gjykata u mbështet edhe në dëshmitë me shkrim të tre dëshmitarëve të rëndësishëm, të marrë nga një hetues në fazën paraprake të gjykimit, të cilat u lexuan në gjyq. Ndërsa këta dëshmitarë ishin larguar jashtë vendit, gjykata kërkoi nga autoritetet e huaja që të siguronin pjesëmarrjen e tyre në gjykim, por pa sukses. Dy nga dëshmitarët nuk u paraqitën kurrë para gjykatave shqiptare dhe përfundimisht morën pjesë vetëm në seancën dëgjimore. As kërkuesi nuk pati mundësi t'i pyeste ata gjatë hetimit paraprak. Megjithatë, tre dëshmitarë u pyetën në Shqipëri nga avokatët mbrojtës pas fillimit të gjykimit dhe depozituan deklaratat me shkrim në gjykatë duke tërhequr dëshminë e tyre të mëparshme. Ata të gjithë deklaruan se e kishin akuzuar padrejtësisht kërkuesin dhe se deklaratat e tyre të mëparshme në prokurori ishin dhënë nën presion. Mbrojtja iu drejtua gjyqtarit për pranimin e këtyre deklaratave. Megjithatë, gjykata i shpalli deklaratat të papranueshme, pasi ligji ua ndalonte avokatëve mbrojtës marrjen në pyetje të dëshmitarëve, pasi ata ishin marrë në pyetje nga prokuroria dhe në një mënyrë që nuk ishte në përputhje me procedurën "e duhur" për mbledhjen e provave të parashikuara me ligj. Dënimi i ankuesit u mbështet në apel.

Pyetje:

1. A mund të thuhet që shteti ka bërë përpjekje të arsyeshme për të siguruar prezencën e dëshmitarëve në gjykatë?
2. Cilat janë implikimet e procesit të rregullt në rast të pamundësisë për të siguruar praninë e dëshmitarëve gjatë proceseve gjyqësore?
3. Cilët janë kufijtë e pranueshëm të parimeve që dëshmitarët duhet të merren në pyetje dhe kundërpjetje gjatë proceseve me palë kundërshtare?

Çelësi i zgjidhjes

E drejta: Materialet e mbajtura nga mbrojtja: Gjukata nuk mund të përjashtonte mundësinë që materialet në fjalë të ishin të dobishme për mbrojtjen, gjë që e bënte atë të kishte interes të ligjshëm për të kërkuar zbulimin e tyre. Megjithatë, ajo ishte e gatshme të pranonte, duke pasur parasysh rrethanat e çështjes, që dokumentet e kërkuara nga ankuesi mund të përmbanin informacione të ndjeshme mbi sigurinë vendase. Në rrethana të tilla, gjyqtari kombëtar gëzon një prag të gjerë vlerësimi për marrjen e vendimit lidhur me kërkesën e mbrojtjes. Pyetja që shtrohet është nëse moszbulimi i dokumenteve barazpeshohet me garancitë e duhura procedurale. Materialet që kanë të bëjnë me autorizimin e përgjimit u shqyrtuan nga kryetari i trupit gjykues *ex parte*. Pra, vendimi për të mos bërë publike dokumente të caktuara nuk u mor në mënyrë të njëanshme vetëm nga prokuroria, por për të u shpreh edhe një anëtar i gjyqësorit. Megjithatë, gjykata nuk analizoi nëse materialet do të ishin me vlerë për mbrojtjen, ose nëse zbulimi i tyre do të dëmtonte, të paktën, një interes

publik të identifikueshëm. Vendimi i gjykatës u bazua në llojin e materialit në fjalë, jo në analizën e përmbajtjes së tij. Duke pasur parasysh ligjin "Për veprimtarinë operative dhe kërkimit", i cili e ndalon në mënyrë kategorike zbulimin e dokumenteve në lidhje me aktivitetet operative dhe kërkimore, roli i gjykatës në shqyrtimin e kërkesës për zbulimin e informacionit të paraqitur nga mbrojtja ishte shumë e kufizuar. Për pasojë, procesi i vendimarrjes ishte me të meta serioze. Vendimi i kundërshtuar ishte i paqartë dhe nuk specifikonte se çfarë informacioni të ndjeshëm mund të përmbanin materialet që lidhen me operacionin e mbikëqyrjes. Gjykata kishte pranuar përjashtimin e përgjithshëm të të gjitha materialeve nga shqyrtimi i mbrojtjes. Për më tepër, operacioni i mbikëqyrjes nuk kishte pasur si objektivi ankuesin, ose të akuzuarin tjetër brenda së njëjtës çështjeje. Në përmbledhje, vendimi për të mbajtur materialet që lidhen me operacionin e mbikëqyrjes nuk ishte shoqëruar me garanci adekuate procedurale dhe veprimi nuk ishte i justifikuar mjaftueshëm.

Pranueshmëria e deklaratave të dëshmitarit. Mbrojtja ishte në një pozitë të pafavorshme përballë prokurorisë: ndërsa prokuroria kishte qenë në gjendje të merrte drejtpërdrejt në pyetje dëshmitarët kryesorë, mbrojtja ishte privuar nga kjo mundësi. Sidoqoftë, paaftësia e ankuesit për t'i pyetur personalisht këta dëshmitarë mund t'u atribuohet rrethanave të caktuara objektive, të cilat shkonin përtej kontrollit të autoriteteve ruse. Megjithatë, vetëm ky fakt nuk mjafton për të arritur në përfundimin se provat ishin marrë dhe shqyrtuar në mënyrë të drejtë. Mbrojtjes nuk i ishte lejuar të siguronte deponime të reja me shkrim të marra nga dëshmitarët. Provat e paraqitura nga mbrojtja ishin të lidhura me çështjen dhe të rëndësishme. Të tre dëshmitarët në fjalë ishin dëshmitarë kryesorë të prokurorisë. Përmes marrjes së deklaratave të reja prej tyre, mbrojtja kishte kërkuar jo vetëm të jepte dëshmi shfaqësuese, por edhe të kundërshtonte provat kundër ankuesit. Kur refuzoi të shqyrtojë deklaratat e reja, gjykata u mbështet në një dispozitë të brendshme ligjore, e cila nuk dukej se kishte ndonjë interes legjitim të identifikueshëm. Në rrethanat e veçanta të çështjes, domethënë kur ankuesi nuk ishte në gjendje të shqyrtonte disa dëshmitarë kyç në proces, ose të paktën në fazën paraprake, refuzimi për të pranuar deklaratat e marra nga mbrojtja nuk ishte i justifikuar. Gjykata, megjithatë, theksoi se nuk po merrte qëndrim mbi vlerësimin e këtyre provave, gjë e cila përbënte prerogativë të gjykatave të brendshme.

Rregullsia e përgjithshme e proceseve gjyqësore: Mbrojtja ishte vendosur në disavantazh të rëndë në raport me prokurorinë lidhur me një pjesë shumë të rëndësishme të dosjes së çështjes. Duke marrë parasysh rëndësinë e dukjes/pamjes në çështjet e drejtësisë penale, proceset në fjalë, të marra si të tëra, nuk i përmbushin kërkesat për "proces të rregullt".

Mbështetur në çështjen *Mirilashvili kundër Ruisë*, çështja nr. 6293/04, 11/12/2008, e cila mund të gjendet të adresën: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-90099>

5.11 Rihapja e proceseve gjyqësore: zgjidhjet e mundshme

Përveç problemeve praktike të ilustruara më lart, pengesë për rihapjen paraqesin dhe *res judicata* dhe siguria juridike (përmbyllja e procesit gjyqësor, periudha e parashkrimit). Këto arsye justifikojnë mungesën e mundësisë për të rihapur proceset

gjyqësore.²⁸⁸Megjithatë, për të kapërcyer pengesat mund të përdoren zgjidhjet e mëposhtme:

a) Pamundësia e rihapjes mund të tejkalohet me një interpretim dinamik të një dispozite ekzistuese të Kushtetutës, ligjit organik lidhur me Gjykatën Kushtetuese dhe Ligjit të Procedurës Penale.²⁸⁹

b) *Res judicata* dhe *ne bis in idem*²⁹⁰ – Për të kapërcyer pengesat procedurale për rihapjen, të tilla si *res judicata* e vendimeve të brendshme, mund të jenë të rëndësishme parimi i zbatimit të drejtpërdrejtë të Konventës dhe efektet e drejtpërdrejta të vendimeve të Gjykatës në rendin ligjor vendas. Vendimet e Gjykatës duhet të konsiderohen si "*urdhër ekzekutimi*" dhe "*një rrethanë e jashtëzakonshme*"²⁹¹ që kërkon rishikim të jashtëzakonshëm të vendimeve gjyqësore.²⁹²Në Greqi, për shembull, rihapja urdhërohet vetëm në rastet kur shkelja e konstatuar ka pasoja negative për vendimin e gjykatës penale dhe dëmi i shkaktuar mund të riparohet vetëm përmes rishqyrtimit të çështjes. Për këtë arsye, për më tepër, Gjykata e Kasacionit ka refuzuar rihapjen e proceseve në rastet e te zgjatjes së gjykimeve, duke konsideruar se kjo shkelje nuk ndikon në rezultatin e vendimit të gjykatës së brendshme. Disa vende kanë bërë edhe ndryshime në legjislacion (p.sh. Franca).

c) Kriteret kufizuese për rihapjen janë tejkaluar me një interpretim joformal nga gjykatat e brendshme.²⁹³Për shembull, në Poloni, Gjykata e Lartë ka bërë një interpretim joformal të një dispozite përkatëse për të lejuar rihapjen e proceseve kompensuese për ndalim të pajustificuar (shkelje të nenit 5 paragrafi 5 i Konventës). Për më tepër, gjatë shkëmbimit të pikëpamjeve në tryezën e rumbullakët të organizuar nga Departamenti për Ekzekutimin e Vendimeve të Gjykatës, u vu re që afatet²⁹⁴ për të kërkuar rihapjen duhet të jenë të arsyeshme, të marrin parasysh kohëzgjatjen e procedurave para Gjykatës dhe të përcaktohen më qartë.

d) Gabimet në procedurë të kryera nga ankuesi dhe mungesa e informacionit. Organi përkatës gjyqësor dhe palët mbahen të informuara për vendimin që konstaton shkelje.²⁹⁵Nëse një gjykatë mëson se ekzistojnë arsye për rihapjen e proceseve penale, ajo duhet ta informojë personin e dënuar ose personin e autorizuar për të depozituar kërkesën në emër të tij/saj²⁹⁶. Zyra e Agjentit të Qeverisë (Avokatit të Shtetit) mund të ndihmojë për kanalizimin e kërkesës²⁹⁷.

---

²⁸⁸ *Lihenshtejni dhe Irlanda.*

²⁸⁹ *Spanja.*

²⁹⁰ *Non bis in idem, që përkethehet fjalë për fjalë nga latinishtja si "jo dy herë e njëjta gjë" (parimi i gjësë së gjykuar), është një doktrinë ligjore me efektin që nuk duhet ndërmarrë dy herë një veprim ligjor për të njëjtën shkak veprimi. Ky është një koncept ligjor me origjinë nga E Drejta Civile Romake, por është në thelb ekuivalenti i doktrinës së rrezikut të dyfishtë që gjendet në juridiksionin e së drejtës zakonore. Me qëllim rihapjen e procedurës parimi i *res judicata* dhe *ne bis in idem* mund të përbëjnë pengesë pasi funksioni i tyre është sigurimi i sigurisë juridike të vendimeve ligjore, kur ato marrin formë të prerë dhe të pengojnë që personi të gjykohet më shumë se një herë për një veprë të caktuar penale.*

²⁹¹ *Po aty.*

²⁹² *Republika e Moldavisë.*

²⁹³ *Shih Republikën Jekë, Poloninë.*

²⁹⁴ *Mund të ketë dy lloje afatësh kohore: afati kohor që mund të llogaritet që prej datës së marrjes së vendimit nga GJEDNJ-ja dhe afati kohor i llogaritur nga përfundimi i vendimit të një autoriteti të brendshëm. Në varësi të sistemeve ligjore, mund të aplikohen të dyja afatet kohore.*

²⁹⁵ *Turqia.*

²⁹⁶ *Bosnjë dhe Herzegovina.*

²⁹⁷ *Shih Bosnjë dhe Herzegovinën dhe Republikën e Moldavisë.*

e) Vështirësitë procedurale lidhur me kalimin e kohës mund të trajtohen duke u lejuar personave të tjerë të drejtën për rihapjen e proceseve, si prokurori ose anëtarët e familjes në rast vdekjeje, ose në mungesë të personit në fjalë.²⁹⁸Një shtet ndryshoi ligjin e tij për këtë qëllim dhe miratoi një listë të gjatë përfaqësuesish.²⁹⁹Në rast se kalimi i kohës ka ndikim mbi mundësinë për të dëgjuar dëshmitarë, përpjekjet e bëra nga juridiksionet për t'i gjetur ato konsiderohen të mjaftueshme për Komitetin e Ministrave për ta mbyllur çështjen.³⁰⁰

f) Për të shmangur rastet e *reformatio in pejus*, janë përmendur rolet e Prokurorit dhe Agjentit të Qeverisë.³⁰¹

5.12 Parimi *beneficium cohaesionis*

Beneficium cohaesionis është frazë latine që tregon se efektet e dobishme të gjyqimeve të ankesës ose rishikimit zbatohen edhe për të pandehurit e tjerë që nuk kanë bërë kërkesë për të dhe sa u përket këtyre, për shembull, në lidhje me gabimet materiale apo vërtetimin e fakteve. Për shembull, rihapja e proceseve gjyqësore penale pas vendimeve të Gjykatës që konstatojnë shkelje të neneve materiale të Konventës, ka çuar në rishikime në favor të ankuesit (zakonisht të pafajësi) sa i përket vendimit fillestar të kundërshtuar në Poloni, Federatën Ruse dhe Republikën Sllovaqe. Zbatimi i parimit *beneficium cohaesionis* përmendet në mënyrë specifike nga Bullgaria dhe Republika Çeke, ku, si rezultat, vendimi që lejon rihapjen e çështjes është i dobishëm edhe për të pandehur të tjerë në çështjen për të cilën është dënua ankuesi. Mundësia e rihapjes në lidhje me personat e tjerë të akuzuar në proceset e tjera penale, ku ka ndodhur e njëjta shkelje (në lidhje me kombinimin e rrethanave faktike ose ligjore) është theksuar edhe nga Finlanda dhe Polonia. Është vërejtur se personat e tjerë të akuzuar në procese të tjera penale duhet të paraqesin kërkesat përkatëse për rihapjen e proceseve kundër tyre, pra, rihapja nuk bëhet automatikisht në bazë të një vendimi që lejon rihapjen. Disa shtete anëtare përmendin krijimin e mjeteve juridike kushtetuese për pretendime lidhur me shkelje të të drejtave të njeriut. Mundësia e një mjeti të tillë mund të lejojë rihapjen e proceseve vendase përpara paraqitjes së një kërkesë në Gjykatën e Strasburgut, në rast se Gjykata Kushtetuese konstaton shkelje të të drejtave të garantuara sipas Konventës dhe shfuqizon vendimin e brendshëm.

Shembull: Në Republikën Çeke, Gjykata Kushtetuese ka kompetencë të përgjithshme për hapjen e proceseve penale dhe civile pas vendimit të Gjykatës. Është vërejtur se, për një rihapje të mundshme, parashtruesi i ankesës duhet ta depozitojë ankesën para Gjykatës Kushtetuese, e cila përbën gjithashtu shkallën e fundit para së cilës parashtrrohet çështja përpara se ajo t'i dërgohet Gjykatës Europiane. Kriteret për rihapjen bazohen në Rekomandimin (2000)2; edhe nëse korrigohet gjendja e ankuesit (nga Gjykata, ose ndryshe), rihapja mund të lejohet vetëm nëse është në interes të

²⁹⁸ Bosnjë dhe Herzegovina, Franca dhe Polonia, për shembull.

²⁹⁹ Franca e ka ndryshuar ligjin nr. 2014-640, datë 20 qershor 2014, duke lejuar edhe gratë pa kurorë, fëmijët, prindërit, nipërit dhe mbesat, stërnipërit dhe stërmbesat, trashëgimtarët universalë, ose trashëgimtarët me tituj të kërkojnë rihapjen e proceseve gjyqësore si mënyrë për të trajtuar efektet e kalimit të kohës, të tilla si vdekja, ose mungesa e personit objekt gjykimi.

³⁰⁰ Rumania.

³⁰¹ Shih Bosnjë dhe Hercegovinën dhe Republikën e Moldavisë.

përgjithshëm. Pra, kërkesa për rihapje shqyrtohet nga Gjykata Kushtetuese, e cila mund të anulojë vendimet e gjykatës së brendshme dhe të vendosë për rihapjen e çështjes përpara gjykatave të tjera të brendshme. Në rastet e rihapjes së proceseve kushtetuese, procedura objekt kontestimi bëhet objekt diskutimi në kplegjin e gjykatës, dhe merret vendim i ri në lidhje me të. Ankuesi mund të kërkojë edhe shfuqizimin e legjislacionit të përdorur si bazë në proceset e mëparshme dhe që është në kundërshtim me Kushtetutën ose të drejtën (e Konventës). Në përputhje me parimin e *beneficium cohaesionis*, rihapja e proceseve penale autorizohet edhe në favor të të pandehurve të tjerë si pjesë e së njëjtës çështje për të cilën është dënuar ankuesi.

5.13 Përgjegjësia për rihapjen e proceseve

Rihapja nuk është asnjëherë automatike, por i nënshtrohet kushteve dhe rrethanave specifike. Pavarësisht nga përgjegjësia e prokurorëve në sistemin e drejtësisë penale, siç theksohet në fillim të këtij Manuali, pranohet që rihapja e proceseve penale varet nga vendimi i autoriteteve të ndryshme shtetërore, në veçanti nga vendimi i prokurorit.³⁰²Kërkesa për rihapje mund të konsiderohet e papranueshme sidomos nëse afati për rihapjen ka skaduar, ose nëse pasojat e shkeljes kanë pushuar së ekzistuar³⁰³.

5.14 Rihapja pas deklaratave unilaterale apo zgjidhjeve me marrëveshje miqësore

Aktualisht numërohen gjashtë shtete anëtare që lejojnë rihapjen e proceseve penale pas deklaratave unilaterale, ose zgjidhjeve me marrëveshje miqësore.³⁰⁴Në Poloni, rregulloret e brendshme që mbulojnë rihapjen e proceseve nuk i referohen vetëm "vendimeve", por përdorin termin më të përgjithshëm "urdhërime" të një organi ndërkombëtar. Në Republikën Çeke dhe Lituani mundësia për rihapjen e proceseve gjyqësore mund të jepet vetëm përmes një interpretimi të gjerë nga gjykatat e brendshme. Në Belgjikë, po punohet për një projektligj për të përfshirë mundësinë e rihapjes së proceseve në rastin e deklaratave të njëanshme dhe zgjidhjeve me marrëveshje miqësore. Shtetet e tjera e lejojnë rihapjen e proceseve civile ose administrative pas deklaratave të njëanshme dhe zgjidhjeve me marrëveshje miqësore³⁰⁵.

³⁰² Austria, Bosnjë dhe Herzegovina, Estonia, Finlanda, Republika e Moldovisë.

³⁰³ Shih, për shembull, Republikën Çeke, Finlandën dhe Spanjën.

³⁰⁴ Republika Çeke, Gjeorgjia, Letonia, Republika e Moldavisë, Polonia, Sllovenia.

³⁰⁵ Republika Çeke (vetëm në lidhje me zgjidhjet miqësore), Gjeorgjia (vetëm në lidhje me proceset civile).

Shembull: çështja *Taktakishvili kundër Gjeorgjisë*³⁰⁶ çoi në rigjykimin dhe deklarimin të pafajshëm të ankuesit pas deklaratës unilaterale të qeverisë, e cila në një pjesë të saj, që i jepte të drejtë ankuesit t'i drejtohej një gjykatë të brendshme me qëllim rihapjen e çështjes. E njëjta gjë ndodhi edhe në çështjen *Sroka kundër Polonisë*.³⁰⁷Vendimet e mëparshme u prishën dhe procedura penale u ndërpre për shkak se akti për të cilin ishte akuzuar ankuesi nuk përbënte më vepër penale, për shkak se, ndërkohë, dispozita përkatëse e ligjit ishte shfuqizuar.

Vetë përkufizimi i zgjidhjeve me marrëveshje miqësore, të cilat përbëjnë zgjidhje përfundimtare të çështjes nga Gjykata, dhe nënluptojnë mbarimin e statusit të viktimës së ankuesit, përbëjnë pengesa ligjore për rihapjen e proceseve gjyqësore. Në disa shtete, legjislati, në formën e tij aktuale, siguron vetëm rihapjen pas vendimeve të Gjykatës.³⁰⁸Kjo mund të kapërcehet përmes interpretimeve të gjera, ose ndryshimeve legjislative. Sa i përket pengesave në praktikë, angazhimet e qeverive në deklaratat unilaterale dhe zgjidhjet me marrëveshje miqësore nuk perceptohen unanimitisht si të afta për t'iu imponuar urdhërin e gjykatës mbi pushtetin gjyqësor ose legjislativ dhe mund të mos jenë të mundshme për arsye praktike (d.m.th. për mungesë të legjislativitetit).³⁰⁹Në Republikën e Moldavisë është e mundur të bashkëpunohet me shërbimin e prokurorisë në mënyrë që të zbatohet një zgjidhje me marrëveshje miqësore, ose një deklaratë Unilaterale. Për të lehtësuar procesin e rihapjes, më shumë detaje duhet të jepet në zgjidhjet me marrëveshje miqësore dhe në deklaratat Unilaterale, veçanërisht mbi lëndën e proceseve gjyqësore para Gjykatës.

Personat e tretë/palët e prekura (viktimat, palët private, etj.) ndonjëherë konsiderohen si pengesë për rihapjen e proceseve pas deklaratave të njëanshme, ose zgjidhjesme marrëveshje miqësore të konfliktit.

Shembull: në çështjen *Jeronovičs kundër Letonisë*³¹⁰(çështja nr. 547/02), prokurori kompetent e refuzoi kërkesën e ankuesit, e cila mbështetej në deklaratën Unilaterale të qeverisë si rrethanë e shfaqur rishitazi, për të hapur proceset penale kundër personave të tretë. Kjo çoi në depozitimin e një çështjeje të re përpara Gjykatës (çështja nr. 44898/10³¹¹), e cila u shqyrtua nga Dhoma e Madhe.

Të gjitha garancitë e nenit 6 zbatohen edhe për proceset e rihapjes së procedurave gjyqësore. Nuk mund të thuhet e njëjta gjë në lidhje me proceset që kanë të bëjnë me rihapjen e një çështjeje sepse personi, dënimi i të cilit ka marrë formë të prerë dhe që kërkon që çështja e tij të rihapet, nuk "akuzohet për vepër penale" brenda kuptimit të këtij neni (*Fischer kundër Austrisë* (dhjetor)³¹²). Vetëm proceset e reja, pasi të jetë

³⁰⁶*Taktakishvili kundër Gjeorgjisë, çështja nr. 46055/06, 16/10/2012 (vendim), mund ta gjeni në adresën: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-114566>*

³⁰⁷*Sroka kundër Polonisë, çështja nr. 42801/07, 06/03/2012 (dec.), mund ta gjeni në adresën: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109822>*

³⁰⁸ *Për shembull, në Spanjë.*

³⁰⁹ *Për shembull, Republika Çeke, Lituania, dhe Republika e Moldavisë.*

³¹⁰*Jeronovičs kundër Letonisë, çështja nr. 547/02, 01/12/2009, mund ta gjeni në adresën: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-95965>*

³¹¹*Jeronovičs kundër Letonisë, çështja nr. 44898/10, [GCç 05/07/2016, mund ta gjeni në adresën: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-11092>*

³¹²*Fischer kundër Austrisë, çështja nr. 27569/02, 06/05/2003 (dec.), mund ta gjeni në adresën: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-23193>*

pranuar kërkesa për rihapje, mund të konsiderohen se lidhen me përcaktimin e një akuze penale (Löffler kundër Austrisë³¹³, §§ 18-19). Në mënyrë të ngjashme, neni 6 nuk zbatohet për një kërkesë për rihapjen e proceseve penale pas konstatimit të një shkeljeje nga Gjykata (Öcalan kundër Turqisë (vendim)³¹⁴). Megjithatë, procedurat e rishikimit të mbikëqyrjes që çojnë në ndryshimin e një vendimi përfundimtar bien brenda sferës penale të nenit 6 (Vanyan kundër Rusisë, § 58³¹⁵).

5.15 Përfundime

Kur është e mundur rihapja, është e nevojshme të merren masat për të siguruar që kufizimet specifike nuk e bëjnë atë të pazbatueshme në situata të caktuara, p.sh. fakti i afateve shumë të shkurtra. Në të njëjtën mënyrë, mungesa e ndihmës juridike, ose detyrimi i ankuesit për të përballuar shpenzimet e proceseve, mund të jenë po aq penguese për rihapjen e një procesi penal. Sidoqoftë, duhet të përgëzohet fakti se nuk ndodh kështu në shumicën e shteteve anëtare.

Sapo të lejohet rihapja, është thelbësore që individi të trajtohet si i pandehur dhe mbi të të aplikohet prezumimi i pafajësisë dhe rregullat e paraburgimit të përkohshëm. Nga ana tjetër, kur rihapja nuk është e mundur, varet nga praktika e shteteve nëse rivlerësimi mund të përbëjë një mjet efektiv për dhënien e ndihmës adekuate, veçanërisht në disa lloje të çështjeve civile ose administrative. Ekzistojnë gjithashtu një numër i madh mënyrash të tjera të përzgjedhura nga shtetet anëtare për të arritur, për aq sa është e mundur, *restitutio in integrum*.

6. Ndërveprimi ndërmjet nenit 6 dhe dispozitave të tjera të Konventës

6.1 Neni 6 dhe 5 i KEDNJ-së: çështja e lirimit në pritje të rihapjes së proceseve

Një nga çështjet më të ndjeshme që del nga një shkelje e nenit 6 të KEDNJ-së që dikton rihapjen e proceseve gjyqësore ka të bëjë me situatën e personave që aktualisht vuanë dënimin, i cili, në fund të rigjykitimit, mund edhe të përmbysset.

Neni 5 § 1 (c) i KEDNJ-së

"1. ... Çdokush ka të drejtën e lirisë e të sigurisë personale. Askujt nuk mund t'i hiqet liria, me përjashtim të rasteve që vijojnë dhe në përputhje me procedurën e parashikuar me ligj:

...

(c) kur arrestohet ose ndalohet ligjërisht për t'u çuar përpara autoritetit gjyqësor kompetent pas dyshimit të arsyeshëm se ka kryer një veprë penale ose kur çmohet në mënyrë të arsyeshme e nevojshme për të parandaluar kryerjen prej tij të veprës penale ose largimin e tij pas kryerjes së saj;"

Sipas praktikës së konsoliduar gjyqësore mbi nenin 5 të KEDNJ-së, shprehja "me efekt për qëllimin e sjelljes para autoritetit ligjor kompetent" i kualifikon të tri bazat alternative për arrestimin, ose ndalimin sipas nenit 5 § 1 (c) (Lawless kundër Irlandës

³¹³Löffler kundër Austrisë, çështja nr. 30546/96, 03/10/2000, mund ta gjeni në adresën: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58827>.

³¹⁴Öcalan kundër Turqisë, çështja nr. 5980/07, 06/07/2010 (dec.), mund ta gjeni në adresën: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-99978>

³¹⁵Vanyan kundër Rusisë, çështja nr. 53203/99, 15/12/2005, mund ta gjeni në adresën: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-71673>

(nr. 3)³¹⁶, §§ 13-14, *Irlanda kundër Mbretërisë së Bashkuar*³¹⁷, § 196), të cilat duhet të jenë vazhdimisht të pranishme për të justifikuar paraburgimin. Duhet gjithashtu të kujtojmë se paraburgimi sipas nenit 5 § 1 (c) duhet të jetë një masë proporcionale për të arritur qëllimin e deklaruar (*Ladent kundër Polonisë*³¹⁸, §§ 55-56).

Prandaj, çështja që shtrohet është nëse individët duhet (ose mund) të lirohen në pritje të proceseve të reja. Refuzimi për lirimin e të pandehurve është kritikuar nga Asambleja Parlamentare e Këshillit të Europës në çështjen *Sadak, Zana, Dicle dhe Dogan kundër Turqisë*³¹⁹, si edhe nga Komiteti i Ministrave në një rezolutë të përkohshme. Duke u mbështetur tek prezumimi i pafajësisë dhe vendimi i Gjykatës, Komiteti i Ministrave tani konsideron se, përveç rihapjes së proceseve, lirimi i ankuesve përbën pjesë integrale të së drejtës për dëmshpërblim "në mungesë të arsyeve bindëse që justifikojnë vazhdimin e paraburgimit në pritje të rezulttit të gjyqimit të ri".

6.1.1 Rregullat që mbulojnë ndalimin e personit/të pandehurit të dënuar pas pranimit të kërkesës për rihapjen e proceseve

Pavarësisht se shtetet gëzojnë një prag vlerësimi në lidhje me pasojat e vendimit për të rihapur një proces gjyqësor, ata duhet të garantojnë zbatimin e parimit të prezumimit të pafajësisë dhe parimeve që lidhen me paraburgimin e përkohshëm, në përputhje me Rezolutën e Komitetit të Ministrave DH(2004)31³²⁰ për çështjen *Sadak, Zana, Dogan dhe Dicle kundër Turqisë*, siç duket të jetë rasti pas leximit të përgjigjeve të pranuar. Ky arsyetim është më i qartë kur kriteri kryesor për rihapjen është prania e një dyshimi serioz në lidhje me rezultatin e procesit të parë, ose kur dënimi i parë është në thelb në kundërshtim me Konventën. Vazhdimi i mbajtjes në paraburgim pa dyshim do të ngrejë pyetje të ndryshme në lidhje me nenet 5 dhe 6 § 2 të Konventës.

Shembull: ResDH (2004) 31, datë 6 prill 2004 lexon si më poshtë: *"Duke theksuar, në lidhje me këtë, rëndësinë e prezumimit të pafajësisë, siç garantohet nga Konventa; shpreh keqardhjen për faktin se, pavarësisht rihapjes së proceseve të kundërshtuara, ankuesit vazhdojnë të vuajnë dënimet e tyre origjinale ...; thekson detyrimin e Turqisë, sipas nenit 46, paragrafi 1, të Konventës, për të përmbushur vendimin e Gjykatës në këtë rast, veçanërisht përmes masave për të fshirë pasojat e shkëljes së konstatuar kundër ankuesve, duke përfshirë lirimin e ankuesve në mungesë të çdo arsyeje bindëse".*

³¹⁶*Lawless kundër Irlandës* (nr. 3), çështja nr. 332/57, 01/07/1961, mund ta gjeni në adresën: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57518>

³¹⁷*Irlanda kundër Mbretërisë së Madhe*, çështjet nr. 5310/71 dhe 5451/72, (vend.) Komisioni (në seancë plenare), 01/10/1972, mund ta gjeni në adresën: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-142537>

³¹⁸*Ladent kundër Polonisë*, çështja nr. 11036/03, 18/03/2008, mund ta gjeni në adresën: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-2097>

³¹⁹ Dokumenti 10192, "Implementation of decisions of the European Court of Human Rights by Turkey", 1 qershor 2004, report nga Z. Jurgens, §§7-9.

³²⁰Mund ta gjeni në adresën: <https://rm.coe.int/168059ddae>

6.2 Rihapja e proceseve dhe gjykimi në mungesë

Çështja e gjykitimit në mungesë është e rëndësishme për qëllimin e këtij diskutimi në dy aspekte. Së pari, mund të ndodhë që proceset e para të kryera në mungesë të të akuzuarit të shkelin parimin e nenit 6 të KEDNJ-së dhe, për këtë arsye, mund të jenë objekt i rihapjes. Së dyti, mund të ndodhë që një i akuzuar, i liruar në pritje të rihapjes së proceseve, ta shmangë drejtësinë, kështu që duket e rëndësishme të kujtojmë standardet kryesore në lidhje me gjykimin në mungesë.

Sipas Rezolutës së CM (75) 11, datë 21 maj 1975, askush nuk mund të gjykohet pa kaluar fillimisht përmes procesit të njoftimit të rregullt. Njoftimi, për më tepër, duhet të dorëzohet në kohë për t'i mundësuar të akuzuarit që të përgatisë mbrojtjen e tij dhe ta paraqesë atë në seancë. I vetmi përjashtim i parashikuar në dispozita është ai i rasteve kur i akuzuari përipiqet qëllimisht që t'i shmanget drejtësisë. Edhe nëse i akuzuari ka marrë njoftim, gjykimi nuk duhet të bëhet nëse gjykata çmon se prania personale e të akuzuarit është e domosdoshme, ose kur ka arsye për të besuar se personi nuk është lejuar të paraqitet në seancë. Edhe Konventa Europiane për Vlefshmërinë Ndërvendase të Vendimeve Penale, datë 28 maj 1979, përmban një përkufizim të vendimit të dhënë në mungesë dhe përcakton rregullat e zbatueshme për zbatimin e vendimeve të tilla, të dominuara nga shqetësimi utilitar për të kufizuar mundësinë e zbatimit të dënimeve të tilla pa u sqaruar tërësisht.

Neni 6 (3) i KEDNJ-së specifikon se të gjithë personat e akuzuar për një vepër penale kanë të drejtë "të mbrohen personalisht ose nëpërmjet ndihmës ligjore të zgjedhur prej tyre ...". Megjithatë, në kundërshtim me nenin 14 paragrafi 3, germa d) e CCCPR-së së OKB-së, KEDNJ-ja nuk identifikon në mënyrë të veçantë të drejtën për të qenë i pranishëm në procesin gjyqësor. Megjithatë, në çështjen *Colozza kundër Italisë*³²¹, Gjykata sqaroi se "*Megjithëse nuk është përmendur shprehimisht në paragrafin 1 të nenit 6, objekti dhe qëllimi i nenit, të marra si tërësi, tregojnë se një person i akuzuar për një vepër penale "ka të drejtë të marrë pjesë në seancat e gjyqit. Për më tepër, nënparagrafët (c), (d) dhe (e) të paragrafit 3 i garantojnë "të gjithë personave të akuzuar për një vepër penale të drejtën "për t'u mbrojtur", "për t'u marrë në pyetje, ose për të pyetur dëshmitarët", dhe "ndihmën e lirë të një përkthyesi nëse nuk mund të kuptojë ose të flasin gjuhën e përdorur" në gjykatë dhe nëse është e vështirë të konstatohet se si ai mund t'i ushtrojë këto të drejta pa qenë i pranishëm.*" Në çështjen *Poitrimol kundër Francës*³²² sqarohet po ashtu se "*çdo heqje dorë nga e drejta për të qenë i pranishëm duhet të jetë e qartë*". Pra, gjykimet në mungesë janë legjitime sipas KEDNJ-së, kur ka dëshmi se personi në fjalë ka për qëllim të shmangë drejtësinë, ose të heqë dorë nga e drejta e tij për të qenë i pranishëm. Në çështjen *Colozza*, Gjykata pohoi gjithashtu se kur ligjet e brendshme e lejojnë gjykimin në mungesë, sapo personi të marrë dijeni për procesin, ai/ajo duhet të jetë në gjendje të hapë një shqyrtim të ri mbi themelin e çështjes nga gjykata që e ka trajtuar atë më parë. Edhe kur legjislati kombëtar lejon gjykimin në mungesë, siç është rasti në çështjen *Krombach kundër Francës*³²³, qeveritë janë të gatshme të

³²¹ *Colozza kundër Italisë*, çështja nr. 9024/80, 12/02/1985, mund ta gjeni në adresën: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57462>

³²² *Poitrimol kundër Francës*, çështja nr. 4032/88, 23/11/1993, mund ta gjeni në adresën: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-9734>

³²³ *Krombach kundër Francës*, çështja nr. 29731/96, 13/02/2001, mund ta gjeni në adresën: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-114876> (Albanian version).

theksojnë rëndësinë e pranisë së të akuzuarit gjatë gjykimit: në çështjen e sipërpërmendur Qeveria vërejtë se: "*I akuzuari u thirr për të paraqitur versionin e tij të ngjarjeve dhe për t'iu përgjigjur pyetjeve të gjyqtarëve, avokatëve dhe prokurorit publik. Ndër të tjera, ai mund të kundërshtonte përfundimet e dëshmitarëve ekspertë dhe deponimet e dëshmitarëve të zakonshëm, të thërriste dëshmitarë për mbrojtje dhe të kërkonte përballje me viktimat. Së fundmi, në rast të konstatimit të fajësisë, prania e të akuzuarit u mundëson gjyqtarëve ta përshtasin dënimin me rrethanat personale të të akuzuarit.*"

Shembull: Në çështjen *Huzuneanu kundër Italisë*³²⁴, ankuesi u gjykua në vitin 2004 për vrasje nga Gjykata e Rrethit Gjyqësor Romë dhe u dënua me burgim në mungesë. Avokati i tij, i emëruar kryesisht, me të cilin ai nuk kishte kontaktuar kurrë më parë, kishte marrë pjesë në proces, kishte apeluar kundër vendimit në shkallë të parë dhe kishte apeluar gjithashtu edhe në Gjykatën e Kasacionit. I arrestuar jashtë vendit në vitin 2006 dhe i sjellë në Itali, ankuesi kërkoi zgjatje të afatit për të apeluar kundër dënimit ndaj tij. Me një vendim, datë 12 prill 2007, Gjykata e Apelit Romë vlerësoi se ankuesi nuk kishte njohuri aktuale të procedurës dhe kishte të drejtë ta zgjaste afatin kohor. Sidoqoftë, ishte në dorë të tij që të apelonte vetëm kundër vendimit të shkallës së dytë, pasi shkalla e vetme që nuk ishte përdorur nga avokati i caktuar kryesisht ishte shkalla e kasacionit. Ankuesi u urdhërua të lirohet. Në vendimin datë 13 janar 2008, Gjykata e Kasacionit konstatoi se personi i dënuar në mungesë e humbet të drejtën për shtyrje afati për ankim, nëse avokati i zgjedhur prej tij, ose avokati i caktuar kryesisht, edhe pa dijeninë e klientit të tyre, e kundërshtojnë vendimin dhe nëse gjykata e brendshme kompetente ka marrë vendim për ankesat e tyre. Rrjedhimisht, ankesa u rrëzua. Në dhjetor të vitit 2009, Gjykata Kushtetuese deklaroi se neni 175 § 2 i Kodit të Procedurës Penale ishte në kundërshtim me Kushtetutën, për aq sa kjo dispozitë nuk i lejonte të akuzuarit të cilët nuk kishin njohuri efektive mbi procedurën që ta rihapnin çështjen kundër tyre dhe të kishin kohë për ankim kundër vendimit të marrë në mungesë, kur e njëjta ankesë ishte parashtruar më parë nga avokati përkatës. Bazuar në këtë vendim të Gjykatës Kushtetuese, ankuesi paraqiti një kërkesë për rihapje procesi. Kërkesë u refuzua. Në vendimin e saj, Gjykata vendosi që ankuesi nuk ishte në gjendje të përfitonte nga një vendim i ri mbi themelin e çështjes si në fakt dhe në ligj, pavarësisht faktit se ai ishte gjykuar në mungesë (shkelje e nenit 6 të Konventës). Më 2 shkurt 2017, në kuadër të mbikëqyrjes së ekzekutimit të vendimeve, Italia tregoi se ankuesi kishte kërkuar para Gjykatës së Apelit të Peruxhës rishikim të çështjes në bazë të vendimit të Gjykatës Europiane. Me anë të vendimit datë 31 dhjetor 2016, Gjykata e Apelit e shpalli kërkesën të pranueshme dhe urdhëroi lirimin e ankuesit gjatë procesit të rishikimit. Ky urdhër u ekzekutua të njëjtën ditë. Mbikëqyrja e ekzekutimit është ende në pritje.

E drejta për të qenë i pranishëm në procesin gjyqësor kundër dikujt zbatohet si për gjykatat penale dhe gjykatat e tjera. Për më tepër, i akuzuari nuk e humb të drejtën për t'u mbrojtur me efektivitet nga një avokat për shkak se nuk është i pranishëm në procesin gjyqësor.

³²⁴Huzuneanu kundër Italisë, çështja nr. 36043/08, 01/09/2016, mund ta gjeni në adresën: <http://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-166585>

Ushtrim

Nisni një diskutim mbi çështjen e përfaqësimit efektiv (duke theksuar veçanërisht gjykimin në mungesë) duke përdorur pyetjet e mëposhtme:

1. A lejohet gjykimi në mungesë nga legjislacionit shqiptar?
2. Cilat janë kërkesat minimale të efektivitetit të mbrojtjes në rast se i akuzuari gjykohet në mungesë, në proceset e hapura rishtazi nga një avokat i caktuar kryesisht?
3. A është i mjaftueshëm emërimi i një avokati mbrojtës? A mund ose duhet të hyjnë gjykatat e brendshme në themelin e cilësisë së mbrojtjes së ofruar?

Udhëzime për informim

Neni 6 § 3 (c) mishëron të drejtën për ndihmë juridike "praktike dhe efektive". Vetëm thjesht emërimi i avokatit nga ndihma juridike nuk siguron ndihmë efektive, pasi avokati i caktuar kryesisht mund të vdesë, të sëmuret seriozisht, të pengohet për një periudhë të zgjatur nga të vepruarit, ose të zvogëlojë detyrat e tij (*Artico kundër Italisë*, § 33).

E drejta për ndihmë juridike efektive përfshin, *inter alia*, të drejtën e të akuzuarit për të komunikuar me avokatin e tij privatisht. Vetëm në rrethana të jashtëzakonshme shteti mund të kufizojë kontaktin konfidencial ndërmjet një personi në paraburgim dhe avokatit të tij mbrojtës (*Sakhnovskiy kundër Rusisë* [GC], § 102). 48/67

Nëse një avokat nuk është në gjendje të kontaktojë me klientin e tij dhe të marrë udhëzime konfidenciale prej tij pa qenë i mbikëqyruar (S. *Kundër Zvicrës*, § 48, *Brennan kundër Mbretërisë së Bashkuar*, § 58), ndihma e dhënë prej tij humbet një pjesë të mirë të dobisë. Çdo kufizim në marrëdhëniet ndërmjet klientëve dhe avokatëve, qofshin ato të nënkuptuara apo të shprehura, nuk duhet të pengojnë ndihmën juridike efektive, të cilën duhet ta gëzojë i pandehuri (*Sakhnovskiy kundër Rusisë* [GC], § 102). Përgjimi i bisedave telefonike ndërmjet një të akuzuarit dhe avokatit të tij (*Zagaria kundër Italisë*, § 36) dhe kufizimi i skajshëm i numrit dhe kohëzgjatjes së vizitave të avokatëve tek të akuzuarit (*Öcalan kundër Turqisë* [GC], § 135) përbëjnë shkelje të mëtejshme të mundshme të kërkesës për sigurimin e ndihmës juridike efektive.

Megjithatë, një Shtet Kontraktues nuk mund të jetë përgjegjës për çdo mangësi të një avokati të caktuar kryesisht për qëllime të ndihmës ligjore, ose të zgjedhur nga i akuzuari (*Lagerblom kundër Suedisë*, § 56, *Kamasinski kundër Austrisë*, § 65). Për shkak të pavarësisë së profesionit ligjor, sjellja e mbrojtjes është në thelb çështje ndërmjet të pandehurit dhe përfaqësuesit të tij; Shtetet Kontraktuese duhet të ndërhyjnë vetëm nëse pamundësia e avokatit për të ofruar përfaqësim efektiv është e dukshme, ose iu është sjellë në vëmendje mjaftueshëm (po aty, *Imbrioscia kundër Zvicrës*, § 41, *Daud kundër Portugalisë*, § 38). Përgjegjësia e shtetit mund të lindë kur avokati thjesht nuk vepron për të akuzuarin (*Artico kundër Italisë*, §§ 33 dhe 36), ose kur ai nuk zbaton një kërkesë thelbësore procedurale që nuk mund peshohet njësoj si me një linjë mbrojtjeje të gabuar, ose thjesht një defekt i argumentimit (*Czekalla kundër Portugalisë*, §§ 65 dhe 71).

6.3 Ndërveprimi ndërmjet nenit 6 dhe nenit 8 të KEDNJ-së: pranueshmëria e provave

Përdorni çështjen e mëposhtme për të bërë një diskutim me ndihmën e çështjeve të listuara më poshtë

Çështje hipotetike

Gjatë rrjedhës së paraburgimit pas dënimit të shpallur në fund të një gjyqi që më vonë u deklarua në kundërshtim me nenin 6 të KEDNJ-së, u përgjua një bisedë midis Florit dhe një të burgosuri tjetër në hetimet paraprake. Biseda u regjistrua gjatë hetimeve në lidhje me të burgosurin tjetër. Gjatë kësaj bisede, Flori jep informacion në lidhje me përgjegjësinë e tij për një nga krimet për të cilat ai deklarohet i pafajshëm.

Pyetje

1. A mund të përdoren këto dëshmi kundër Florit?
2. Në cilat kushte?
3. Cilat janë çështjet e procesit të rregullt që mund të lindin nga përdorimi i këtyre provave?
4. A mund të përdoret kjo dëshmi për një dënim i ri në rihapjen e procesit, apo duhet të nisët një proces i ri ligjor kundër Florit për këtë vepër penale të re?

Parimi kryesor

Çështja nëse përdorimi si dëshmi e informacionit të marrë në kundërshtim me nenin 8, e bën një proces gjyqësor në tërësi të padrejtë në kundërshtim me nenin 6, duhet të përcaktohet në lidhje me të gjitha rrethanat e çështjes dhe në veçanti në lidhje me çështjen e respektimit të të drejtat e mbrojtjes së ankuesit dhe cilësinë dhe rëndësinë e provave në fjalë.

SHTOJCA I

REKOMANDIMI NR. R(2000)2

I KOMITETIT TË MINISTRAVE PËR SHTETET ANËTARE LIDHUR ME RISHQYRTIMIN OSE RIHAPJEN E ÇËSHTJEVE GJYQËSORE TË CAKTUARA NË NIVEL TË BRENDSHËM, MBËSHTETUR NË VENDIMET E GJYKATËS EUROPIANE PËR TË DREJTAT E NJERIUT 1

(Miratuar nga Komiteti i Ministrave më 19 janar 2000, gjatë takimit të 694) Komiteti i Ministrave, në përputhje me parashikimet e nenit 15.b të Statutit të Këshillit të Europës,

Duke pasur parasysh se qëllimi i Këshillit të Europës është arritja e një uniteti më të ngushtë ndërmjet anëtarëve të tij;

Duke pasur në vëmendje Konventën për Mbrojtjen e të Drejtave të Njeriut dhe Lirive Themelore (këtej e më tutje referuar si "Konventa");

Duke ditur se sipas nenit 46 të Konventës për të Drejtat e Njeriut dhe Liritë Themelore ("Konventa"), palët kontraktuese kanë pranuar detyrimin për t'iu bindur vendimeve përfundimtare të Gjykatës Europiane për të Drejtat e Njeriut ("Gjykata") për cilëndo çështje, në të cilën ato janë palë, dhe se Komiteti i Ministrave do të mbikëqyrë zbatimin e tyre;

Duke pasur në vëmendje se në rrethana të caktuara detyrimi i sipërpërmendur mund të kërkojë miratimin e masave, përveç atyre të shpërblimit të drejtë të caktuar nga Gjykata në përputhje me nenin 41 të Konventës dhe/ose masa të përgjithshme, të cilat sigurojnë se pala e dëmtuar vendoset, aq sa është e mundur, në të njëjtën situatë në të cilën ai ose ajo ishin përpara shkeljes së Konventës (restituito in integrum);

Duke vërejtur se janë autoritetet kompetente të shtetit të paditur ato që vendosin se çfarë masash janë më të përshtatshme për të arritur restituito in integrum, duke marrë në konsideratë mjetet që njihen sipas sistemit ligjor kombëtar;

Duke pasur në mendje se eksperiencia në mbikëqyrjen e zbatimit të vendimeve të Gjykatës nga ana e Komitetit të Ministrave tregon se në rrethana të jashtëzakonshme ri shqyrtimi i një çështjeje ose rihapja e procedimeve ka rezultuar se është mjeti më efikas, nëse nuk është i vetmi, i arritjes së restituito in integrum;

I. Fton palët kontraktuese që, duke pasur në vëmendje sa u parashtrua më sipër, të sigurojnë se në nivel kombëtar ekzistojnë mundësi të mjaftueshme për të realizuar, sa më gjerë të jetë e mundur, restituito in integrum;

II. Inkurajon palët kontraktuese, në veçanti të shqyrtojnë sistemet e tyre ligjore vendase, me synimin e garantimit të ekzistencës së mundësive të mjaftueshme për rishqyrtimin e një çështjeje, përfshi edhe rihapjen e procedimeve, në ato faza ku gjykata konstaton shkelje të Konventës, veçanërisht kur:

i) Pala e dëmtuar vazhdon të vuajë pasojat tepër negative, të cilat janë rezultat i vendimit që ankimohet, të cilat nuk janë korigjuar në mënyrë të mjaftueshme nga shpërblimi i drejtë dhe nuk mund të ndreqen veçse nëpërmjet rishqyrtimit ose rihapjes dhe

ii) Vendimi i Gjykatës të çon në konkluzionin se:

a) vendimi i brendshëm i ankimuar është në themel në kundërshtim me Konventën ose

b) shkelja e konstatuar është mbështetur në gabime procedurale ose mangësi të tilla të rënda, që vënë në dyshim serioz rezultatit e procedurave të brendshme të ankimuara.

Hyrje

1. Palët Kontraktuese në Konventë gëzojnë një liri veprimi, objekt i mbikëqyrjes së Komitetit të Ministrave, në lidhje me mënyrën se si ato e përmbushin detyrimin e nenin 46 të Konventës "për t'ju përmbajtur vendimit përfundimtar të Gjykatës në çdo rast të të cilin ata janë partë".

2. Gjykata ka deklaruar se: "një vendim ku Gjykata konstaton shkelje, vë mbi shtetin e paditur detyrimin ligjor për t'i dhënë fund shkeljes dhe për të ofruar dëmshpërblim për pasojat e shkaktuara prej tij, në mënyrë të tillë që të rivendosë sa më shumë që të jetë e mundur gjendjen ekzistuese para shkeljes "(shih, inter alia, vendimin e Gjykatës në çështjen *Papamichalopoulos kundër Greqisë*, datë 31 tetor 1995, paragrafi 34, Seria A 330-B). Këtu Gjykata nuk bën gjë tjetër veçse i referohet parimit të mirënjohur ndërkombëtar të *restitutio in integrum*, i cili është përdorur shpesh nga Komiteti i Ministrave në rezolutat e tij. Në këtë kuadër, nevoja për të përmirësuar mundësitë sipas sistemeve ligjore vendase për të siguruar *restitutio in integrum* të palës së dëmtuar është bërë gjithnjë e më e dukshme.

3. Megjithëse Konventa nuk përmban asnjë dispozitë që imponon një detyrim ndaj Palëve Kontraktuese që të sigurojnë në legjislacionin e tyre kombëtar dispozita për rishqyrtimin ose rihapjen e proceseve gjyqësore, ekzistenca e këtyre mundësive, në rrethana të veçanta, provohet të jetë e rëndësishme dhe, në të vërtetë në disa rastet, i vetmi mjet për të arritur *restitutio in integrum*. Një numër gjithnjë e në rritje i shteteve kanë miratuar një legjislacion të posaçëm që siguron mundësinë e rishqyrtimit apo rihapjes së proceseve gjyqësore. Në shtete të tjera kjo mundësi është zhvilluar nga gjykatat dhe autoritetet vendase sipas ligjit ekzistues.

4. Ky Rekomandim ka ardhur si pasojë e këtyre zhvillimeve. Ai i fton të gjitha Palët Kontraktuese që të sigurojnë që sistemet e tyre ligjore të përmbajnë mundësitë e nevojshme për të arritur, sa më shumë që të jetë e mundur, *restitutio in integrum* dhe, në veçanti, të ofrojnë mundësi të mjaftueshme për rishqyrtimin e çështjeve, duke përfshirë rihapjen e proceseve gjyqësore.

5. Sa i përket termave, rekomandimi përdor "rishikimin" si term të përgjithshëm. Termi "rihapje e proceseve" nënkupton rihapjen e proceseve gjyqësore, si mjet specifik për rishqyrtim. Shkeljet e Konventës mund të korrigjohen me masa të ndryshme duke filluar nga rishqyrtimi administrativ i një çështjeve (p.sh. dhënia e një leje qëndrimi e refuzuar më parë) deri tek rihapja e plotë e proceseve gjyqësore (p.sh. në rastet e dënimeve penale).

6. Rekomandimi zbatohet kryesisht për proceset gjyqësore, ku ligji ekzistues mund të përbëjë pengesën më të madhe për rihapjen e proceseve të reja. Megjithatë, Rekomandimi është i zbatueshëm edhe për masat administrative apo masa të tjera, edhe pse pengesat e tilla ligjore zakonisht janë më pak të rëndësishme në këto fusha.

7. Më poshtë jepen, së pari, komente specifike në lidhje me dy paragrafët operativë të rekomandimit dhe, së dyti, komente më të përgjithshme për çështjet që nuk janë trajtuar në mënyrë eksplicite në rekomandim.

Komentet për dispozitat operative

8. Paragrafi 1 përcakton parimin themelor në thelb të rekomandimit, përkatësisht që të gjitha viktimat e shkeljeve të Konventës duhet të kenë të drejtë, për aq sa është e mundur, për një *restitutio in integrum* efektiv. Palët Kontraktuese duhet, në përputhje me rrethanat, të rishikojnë sistemet e tyre ligjore me qëllim që të sigurojnë ekzistencën e mundësive të nevojshme.

9. Paragrafi 2 i inkurajon shtetet që ende nuk e kanë bërë këtë, të sigurojnë mundësinë e rishqyrtimit të çështjeve, duke përfshirë rihapjen e proceseve të brendshme, me qëllim që t'i japin fuqi të plotë vendimeve të Gjykatës. Paragrafi përcakton gjithashtu edhe rrethanat në të cilat rishqyrtimi ose rihapja është me rëndësi të veçantë, në disa raste ndoshta dhe mjeti i vetëm, për të siguruar *restitutio in integrum*.

10. Praktika e organeve të Konventës ka treguar se rishqyrtimi i një çështjeje, duke përfshirë edhe rihapjen e proceseve gjyqësore, është me rëndësi të madhe kryesisht në fushën e të drejtës penale. Megjithatë, rekomandimi nuk është i kufizuar vetëm tek e drejta penale, por mbulon çdo kategori të çështjeve, në veçanti ato që plotësojnë kriteret e renditura në nënparagrafët (i) dhe (ii). Qëllimi i këtyre kriterëve shtesë është identifikimi i atyre situatave të jashtëzakonshme ku objektivat e sigurimit të të drejtave të individit dhe zbatimi efektiv i vendimeve të Gjykatës mbizotërojnë mbi parimet që bazohen në doktrinën *res judicata*, në veçanti kur bëhet fjalë për sigurinë juridike, pa lënë mënjanë padyshim dhe rëndësinë e këtyre parimeve.

Nënparagrafi (i) synon të mbulojë situatën ku pala e dëmtuar vazhdon të pësojë pasoja negative shumë serioze, të cilat nuk mund të zgjidhen me mjetet e kompensimit të drejtë, për shkak të rezultateve të proceseve të brendshme. Kjo vlen veçanërisht për personat e dënuar me burgim të gjatë dhe që janë ende në burg ndërsa organet e Konventës janë duke e shqyrtuar "çështjen". Sidoqoftë, ai zbatohet edhe në fusha të tjera, për shembull, kur një personi i janë mohuar në mënyrë të pajustificueshme të drejta të caktuara civile, ose politike (në veçanti në rast të humbjes ose mosnjohjes së kapacitetit ose personalitetit juridik, deklaratave të falimentimit, ose ndalimeve të veprimtarisë politike), nëse personi dëbohet në kundërshtim me të drejtën e tij ose të saj për gëzimin e jetës familjare, ose nëse një fëmije i janë mohuar në mënyrë të pajustificueshme kontaktet me prindërit e tij/saj. Kuptohet që duhet të ekzistojë një lidhje e drejtpërdrejtë shkak-pasojë midis shkeljes së konstatuar dhe vuajtjes së vazhdueshme të palës së dëmtuar.

12. Nënparagrafi (ii) ka për qëllim të tregojë, në rastet kur plotësohen kushtet e lartpërmendura, llojin e shkeljeve për të cilat rishqyrtimi i çështjes ose rihapja e proceseve merr rëndësi të veçantë. Shembujt e situatave që synohen nën pikën (a) janë dënimet penale që shkelin nenin 10 sepse deklaratat e karakterizuara si kriminale nga autoritetet vendase përbëjnë ushtrim të ligjshëm të lirisë së shprehjes së të dëmtuarit, ose nenin 9 sepse sjellja e karakterizuar si kriminale është një ushtrim legjitim i lirisë së fesë. Shembujt e situatave që synohen nën pikën (b) janë ato ku pala e dëmtuar nuk ka pasur kohë dhe mjete për të përgatitur mbrojtjen e tij/saj në procesin penal, ku dënimi është bazuar në deklaratat e marra përmes torturës, ose bazuar në materiale që pala e dëmtuar nuk ka mundësi t'i verifikojë, ose kur në proceset civile palët nuk janë trajtuar me respektin e duhur sa i takon barazisë së palëve. Çdo mangësi e tillë duhet, siç del edhe nga vetë teksti i rekomandimit, të jetë kaq e rëndë sa të hidhet një dyshim serioz mbi rezultatin e procedurës së brendshme.

Aspekte të tjera

13. Rekomandimi nuk merret me problemin se kush duhet të jetë i autorizuar të kërkojë rihapjen ose rishqyrtimin. Duke pasur parasysh se qëllimi themelor i rekomandimit është të sigurojë një mbrojtje adekuate të viktimave ndaj disa shkeljeve të rënda të Konventës të konstatuara nga Gjykata, logjika e sistemit nënkupton që individët në fjalë duhet të kenë të drejtë të paraqesin kërkesat e nevojshme para gjykatave kompetente, ose para një organi tjetër të brendshëm. Duke marrë parasysh traditat e ndryshme të Palëve Kontraktuese, në rekomandim nuk është përfshirë asnjë rekomandim për këtë qëllim.

14. Rekomandimi nuk trajton problemin e veçantë të "rasteve masive", domethënë të rastet në të cilat një mangësi strukturore çon në një numër të madh të shkeljeve të Konventës. Në raste të tilla, në parim, është më mirë t'i lihet shtetit përkatës të vendosë nëse rihapja ose rishqyrtimi zgjidhje janë zgjidhje realiste, ose nëse janë më të përshtatshme masa të tjera.

15. Gjatë hartimit të rekomandimit është pranuar se rihapja ose rishqyrtimi mund të paraqesin probleme për palët e treta, veçanërisht kur këto kanë fituar të drejta në mirëbesim. Megjithatë, ky problem ekziston edhe në aplikimin e rregullave të zakonshme të brendshme për rishqyrtimin e çështjeve, ose rihapjen e proceseve. Zgjidhjet e përdorura në këto raste duhet të jenë të zbatueshme, të paktën *mutatis mutandis*, edhe në rastet kur rishqyrtimi ose rihapja urdhërohet për t'i dhënë fuqi gjykimeve të Gjykatës.

Në rastet e rishqyrtimit ose të rihapjes, ku Gjykata ka dhënë kompensim të drejtë, çështja nëse kompensimi do të merret parasysh apo jo, dhe nëse po, si, u lihet në dorë gjykatave ose autoriteteve të brendshme kompetente, në bazë të rrethanave specifike të çdo rasti.

---

¹ Duke mbajtur parasysh se funksionet gjyqësore të Komitetit të Ministrave sipas nenit 32 të mëparshëm të Konventës do të pushojnë së shpejti, nuk është bërë asnjë referim për vendimet e Komitetit të Ministrave. Në çdo rast, është e kuptueshme se parimet e këtij rekomandimi do të zbatohen edhe për çështje të caktuara që mund të jenë akoma në shqyrtim në kohën e miratimit të këtij rekomandimi.